

**PRZESTĘPSTWA
KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO
NA WODACH ŚRÓDLĄDOWYCH.
STUDIUM PRAWNOKARNE
I KRYMINOLOGICZNE**

Joanna Narodowska

OLSZTYN 2016

Autor:
dr Joanna Narodowska

Recenzja naukowa:
prof. dr. hab. Bogusław Sygit
(Uniwersytet Łódzki)
prof. dr hab. Wiesław Pływaczewski
(Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie)

Praca doktorska wykonana w
Katedrze Prawa Karnego Materialnego
Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
pod kierownictwem prof. dr hab. Stanisława Pikulskiego.

Projekt okładki:
Piotr Chorbot

Stan prawny na 1 stycznia 2016 r.

Wydawca:
Joanna Narodowska i Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej

Copyright © by Joanna Narodowska 2016

Druk i oprawa:
Zakład Poligraficzny
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Nakład: 100 egz.
Objętość: 17 ark. wyd.
ISBN: 978-83-62383-74-0

OLSZTYN 2016

SPIS TREŚCI

WSTĘP	6
METODOLOGIA BADAŃ	9
ROZDZIAŁ I. ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE	17
1. Rys historyczny przepisów karnych dotyczących przestępstw kłusownictwa rybackiego	17
2. Pojęcie kłusownictwa rybackiego.....	27
3. Pojęcie uprawnionego do rybactwa w kontekście podziału wód śródlądowych.....	29
4. Rybackie narzędzia i urządzenia połowowe	34
5. Amatorski połów ryb	42
ROZDZIAŁ II. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA PRZESTĘPSTWA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO	46
1. Zagadnienia wstępne	46
2. Podmiot przestępstw kłusownictwa rybackiego.....	51
3. Strona podmiotowa przestępstw kłusownictwa rybackiego.....	52
4. Przedmiot przestępstw kłusownictwa rybackiego	54
5. Strona przedmiotowa przestępstw kłusownictwa rybackiego.....	56
6. Środki karne.....	61
6.1. Podanie orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej	63
6.2. Obowiązek naprawienia szkody oraz nawiązka	65
6.3. Przepadek.....	68
6.4. Odebranie karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego	71
6.5. Zakaz składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego.....	74
7. Zagrożenie karne.....	75
8. Zbiegi ocen prawnych.....	76
9. Wnioski	80
ROZDZIAŁ III. PRZESTĘPSTWA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO W ŚWIETLE BADAŃ AKTOWYCH	82
1. Zagadnienia wstępne	82
2. Postępowanie przygotowawcze	84
3. Postępowanie sądowe	93
4. Czyn sprawcy	108
5. Pokrzywdzony przestępstwem	112
6. Sprawca przestępstwa.....	114
7. Wnioski	123

ROZDZIAŁ IV. KRYMINOLOGICZNE ASPEKTY PRZESTĘPSTW KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO.....	126
1. Zagadnienia wstępne	126
2. Etiologia przestępstw kłusownictwa rybackiego w świetle teorii kryminologicznych.....	129
3. Przestępstwa kłusownictwa rybackiego a koncepcja przestępstw bez ofiar	141
4. Modus operandi przestępstw kłusownictwa rybackiego	142
5. Statystyczny obraz przestępstw kłusownictwa rybackiego	148
6. Ciemna liczba przestępstw kłusownictwa rybackiego – studium przypadków.....	158
7. Przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego.....	171
8. Wnioski	176
ROZDZIAŁ V. INSTYTUCJONALNE FORMY ZWALCZANIA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO	178
1. Zagadnienia wstępne	178
2. Państwowa Straż Rybacka	179
2.1. Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie	191
2.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie	194
3. Społeczna Straż Rybacka.....	197
3.1. Społeczna Straż Rybacka w Szwaderkach	205
3.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy Społecznej Straży Rybackiej w Szwaderkach	206
4. Policja	210
4.1. Policja w województwie warmińsko-mazurskim.....	215
4.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy warmińsko-mazurskiej Policji	215
5. Inne służby uprawnione do zwalczania kłusownictwa rybackiego	219
6. Wnioski	221
PODSUMOWANIE.....	223
BIBLIOGRAFIA	227
WYKAZ TABEL.....	251
ZAŁĄCZNIKI	253

WYKAZ SKRÓTÓW

Konstytucja	Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.).
k.k.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 ze zm.).
k.p.k.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997, Nr 89, poz. 555 ze zm.).
k.w.	Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. 2013, poz. 482 ze zm.).
k.p.w.	Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. 2013, poz. 395 ze zm.).
p.o.ś.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.).
p.w.	Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. 2015, poz. 469 ze zm.).
u.o.p.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013, poz. 627 ze zm.).
u.o.pol.	Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. 2015, poz. 335 ze zm.).
u.o.l.	Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2014, poz. 1153 ze zm.).
u.o.z.	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. 2013, poz. 856 ze zm.).
u.p.l.	Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. 2013, 1226 ze zm.).
u.r.ś.	Ustawa z dnia 18 lipca 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz. U. 2015, poz. 652 ze zm.).

WSTĘP

Kłusownictwo rybackie jest ponadczasowym i wciąż aktualnym zjawiskiem społecznym. Powoduje ono nieoszacowane straty w gospodarce, przyczynia się do degradacji środowiska naturalnego i godzi w porządek publiczny naruszając autorytet prawa. Jednocześnie traktowane jest jako zjawisko mało szkodliwe i spotyka się z przyzwoleniem społecznym. Problematyka ta pozostaje również na marginesie zainteresowań zarówno praktyków jak i teoretyków.

Zauważa się, iż przepisy karne ustawy o rybactwie śródlądowym nie są przedmiotem naukowych rozważań. Ostatni komentarz do ustawy rybackiej został wydany jeszcze przed nowelizacją ustawy w 2010 r., która gruntownie przemodelowała odpowiedzialność karną za przestępstwa kłusownictwa rybackiego. Ponadto większość pozycji na ten temat ma charakter popularno-naukowy i publikowana jest na łamach czasopism wędkarskich. Mając na względzie powyższe uznano za zasadne podjęcie problematyki kłusownictwa rybackiego, nie tylko od strony analizy przepisów karnych, ale także w ujęciu kryminologicznym. Zaznaczyć należy, iż nie powstała do tej pory żadna pozycja monograficzna traktująca te zagadnienie całościowo t.j. od strony teoretycznej oraz empirycznej.

Zjawisko kłusownictwa rybackiego jest szczególnie widoczne na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, na obszarze którego znajduje się aż 1/5 zasobów wód śródlądowych w Polsce. Duże bezrobocie oraz niski poziom materialny mieszkańców regionu powoduje, iż dla wielu kłusownictwo jest sposobem na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, uzyskanie środków na utrzymanie rodziny i gospodarstwa domowego lub alternatywnym źródłem dochodu. Kłusują również wędkarze-hobbyści zniechęceni coraz słabszym rybostanem warmińsko-mazurskich jezior. Kłusownictwo rybackie i wędkarskie znajduje z tych względów społeczne przyzwolenie. Ponadto środki przeznaczone na ochronę wód i zwalczanie kłusownictwa uznać należy za niewystarczające.

Problematyka niniejszej pracy koncentruje się na analizie prawnokarnych oraz kryminologicznych aspektów przestępczości kłusownictwa rybackiego. Podkreślenia wymaga, iż ustawa o rybactwie śródlądowym jest zbiorem przepisów z wielu gałęzi prawa. Analiza tematyki penalnej wymagała omówienia także zagadnień administracyjnych oraz cywilistycznych. Co więcej, koniecznością było sięgnięcie do literatury specjalistycznej z zakresu rybactwa.

Praca została podzielona na pięć rozdziałów, w trzech z nich zawarto, oprócz zagadnień czysto teoretycznych, także wyniki przeprowadzonych badań.

W pierwszym rozdziale, który ma charakter wprowadzający, ukazano ewolucję zasad odpowiedzialności karnej za czyny kłusownictwa rybackiego w ujęciu historycznym. Aby wyczerpująco przedstawić poruszane zagadnienie omówiono je od początków państwowości polskiej aż do czasów obowiązującej ustawy o rybactwie śródlądowym z 1985 r. W tej części pracy skoncentrowano się

także na wyjaśnieniu pojęć użytych przez ustawodawcę w ustawie rybackiej. Wskazać należy, że obowiązująca ustawa wielokrotnie odsyła do innych aktów prawnych i operuje pojęciami, które nie posiadają definicji legalnych. Powoduje to, że jest mało przejrzysta i niezrozumiała. Uwagi terminologiczne stanowiły fundament do prowadzenia dalszych rozważań nad przepisami karnymi dotyczącymi kłusownictwa rybackiego.

W rozdziale drugim zaprezentowano aktualnie obowiązujące zasady odpowiedzialności karnej za przestępstwa kłusownictwa rybackiego. Omówione zostały ustawowe znamiona czynów kłusowniczych z wyszczególnieniem poszczególnych jego odmian. Podkreślić trzeba, iż ustawa rybacka w jednym artykule (27c), penalizuje łącznie kilkadziesiąt czynów przestępnych, z tym że nie każdy z tych czynów ma charakter kłusownictwa rybackiego. Co więcej, większość regulacji ma charakter przepisów odsyłających. Powoduje to trudności z ustaleniem, jakie zachowania wyczerpują znamiona konkretnych czynów przestępnych. W tej części pracy scharakteryzowany został podmiot, strona podmiotowa, przedmiot, strona przedmiotowa przestępstw kłusowniczych. Szczególną uwagę poświęcono środkom karnym, które wykraczają poza katalog środków karnych przewidzianych w Kodeksie karnym. W rozważaniach zostały wskazane błędy legislacyjne omawianych przepisów i przedstawione propozycje zmian.

W rozdziale trzecim przedstawiono przestępczość kłusownictwa rybackiego w ujęciu empirycznym. Oparty jest on na badaniach aktowych przeprowadzonych w Sadzie Rejonowym w Olsztynie. Celem tej części pracy było ukazanie praktycznych aspektów związanych z przestępczością kłusownictwa rybackiego oraz charakterystyki sprawcy czynu. Rozdział ten został podzielony na pięć części, z których każda skupiała się na odrębnych zagadnieniach. Pierwsza część zatytułowana „postępowanie przygotowawcze” opisuje aspekty ściśle związane z aktem oskarżenia i czynnościami związanymi z dochodzeniami prowadzonymi w sprawach o przestępstwa kłusownictwa rybackiego. Zwrócono także uwagę na takie kwestie jak sposób ujawnienia przestępstwa oraz instytucje dokonujące zatrzymania sprawcy. Część druga dotyczyła postępowania sądowego pierwszej i drugiej instancji. Wiodącym celem tego materiału badawczego było ustalenie polityki karnej wobec sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego. Kolejna część charakteryzowała czyn przestępny. Określono w niej *modus operandi* oraz miejsca i pory roku, w których najczęściej dochodzi do popełnienia czynów przestępnych. Pozwoliło to na wyciągnięcie dalszych wniosków, co do fenomenologii zjawiska kłusownictwa. Czwarta część charakteryzowała pokrzywdzonego przestępstwem. Wskazano w niej podmioty, które doznają pokrzywdzenia czynem kłusowniczym. Ostatnia część opisywała sprawcę przedmiotowego czynu. Dane osobopoznawcze zgromadzone w toku postępowania przygotowawczego pozwoliły ustalić miejsce pochodzenia sprawcy, jego stosunki osobiste i majątkowe oraz uprzednią karalność. Na tej podstawie starano się ustalić profil sprawcy czynów kłusowniczych.

W rozdziale czwartym omówiono zagadnienia kryminologiczne dotyczące zjawiska kłusownictwa rybackiego. Głównym założeniem tej części pracy była próba odpowiedzi na pytanie, co jest główną przyczyną popełniania przestępstw kłusownictwa rybackiego. Niestety rozdział trzeci pracy nie dał jasnej odpowiedzi na to pytanie. Dane zgromadzone na potrzeby postępowania sądowego bardzo rzadko zawierały bowiem informacje o motywach popełnienia tego typu czynów przestępnych. Środowisko naukowe niejednokrotnie próbowało odpowiedzieć na pytanie czy możliwe jest sformułowanie „generalnej” teorii etiologicznej przestępczości, która mogłaby wyjaśnić nie tylko jednostkowe fakty przestępstwa (typy i rodzaje), ale ogólną genezę zjawiska przestępczości. W pracy podjęto próbę stworzenia holistycznej koncepcji wyjaśniającej etiologię przestępstw kłusownictwa rybackiego. Ponadto w celu uzupełnienia profilu sprawcy i weryfikacji ustaleń poczynionych w oparciu o badania akt sądowych, przeprowadzono anonimową ankietę z osobami, które dopuszczają się kłusownictwa rybackiego. Następnie omówiono fenomenologię zjawiska kłusownictwa rybackiego. Dopełnieniem tego rozdziału były statystyki policyjne obrazujące skalę zjawiska i geografie przestępczości w skali kraju oraz w poszczególnych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego.

W ostatnim rozdziale scharakteryzowano możliwości przeciwdziałania kłusownictwu rybackiemu. W tym celu omówiono wszystkie instytucje mające decydujące znaczenie w walce z procederem kłusowniczym. Skuteczne zwalczanie kłusownictwa rybackiego to nie tylko surowa polityka karna, ale przede wszystkim powołanie odpowiednich służb i wyposażenie ich w takie uprawnienia, aby efektywnie przeciwdziałały temu zjawisku. W rozdziale tym szczegółowo zaprezentowano kompetencje poszczególnych służb przyrodniczych. Rozważania teoretyczne zostały wzbogacone wywiadami przeprowadzonymi z przedstawicielami służb (Państwowa Straż Rybacka, Społeczna Straż Rybacka, Policja). Dotyczyły one ich poglądów na obecny stan środowiska wodnego, roli poszczególnych służb odpowiedzialnych za zwalczanie przestępczości kłusowniczej oraz ewentualnych propozycji zmian ustawy rybackiej w zakresie przepisów karnych.

Wielotorowe badania empiryczne pozwoliły na szersze spojrzenie na proceder kłusowniczy, zarówno od strony przedstawicieli organów ścigania, jak również od strony sprawców kłusownictwa rybackiego.

METODOLOGIA BADAŃ

Badanie naukowe jest wieloetapowym procesem zróżnicowanych działań mających zapewnić obiektywne, dokładne i wyczerpujące poznanie interesującego badacza zjawiska¹. Metodologia jest to szczególny rodzaj umiejętności rozwiązywania problemów badawczych. Skuteczność badań naukowych wynika ze zgodności ze stawianymi im wymogami metodologicznymi. Poznanie naukowe charakteryzować powinna: intelektualna dociekliwość, cierpliwość i sztuka wyszukiwania interesujących, z punktu poznania naukowego, problemów; śmiałość i inwencja myślenia, krytycyzm i ostrożność; systematyczność, ścisłość i precyzja; wszechstronność i bezstronność odnosząca się do wyjaśniania (analizowania) przedmiotu badań i rzetelne (uczciwe) ocenianie uzyskanych wyników, a także rozległa wiedza o przedmiocie badań².

Celem badania naukowego jest poznanie obiektu interesującego badacza, dążenie do wzbogacenia wiedzy o osobach, rzeczach lub zjawiskach będących przedmiotem badań³. W zakresie uzasadnienia wyboru tematu badań stwierdzić należy, że dotychczas brak jest badań kryminologicznych dotyczących przestępstw kłusownictwa rybackiego. Ponadto analiza literatury uzasadnia stwierdzenie, iż przestępstwa kłusownictwa rybackiego lokują się na marginesie zainteresowań badawczych przedstawicieli nauk penalnych.

Badania naukowe mają cel eksplanacyjny, diagnostyczny i prognostyczny. Pierwsze z badań, eksplanacyjne, polegające na wyjaśnianiu związków i zależności pomiędzy ustalonymi faktami, obejmują zagadnienia etiologii kryminalnej. W zakres fenomenologii kryminalnej wchodzi badania diagnostyczne, dotyczące ustalenia określonych faktów, zjawisk i procesów. Natomiast badania prognostyczne, zmierzające do przewidywania rozwoju określonych zjawisk, znajdują swój wyraz w zakresie profilaktyki kryminalnej⁴.

Przedmiotem badań są zjawiska, w odniesieniu do których przeprowadza się badania⁵. W przypadku niniejszej pracy przedmiotem badań w ujęciu prawnokarnym były przestępstwa kłusownictwa rybackiego, czyli przestępstwa z art. 27c ustawy o rybactwie śródlądowym. W ujęciu kryminologicznym przedmiotem badań było natomiast zjawisko społeczne kłusownictwa rybackiego.

Stosownie do powyższego przedmiotu badań głównym celem pracy było ustalenie zasad przeciwdziałania zjawisku kłusownictwa rybackiego oraz poprawności kwalifikacji prawnej czynów kłusowniczych.

---

¹ M. Guziuk, *Podstawy metodologiczne prac promocyjnych (nauki społeczno-pedagogiczne)*, Warszawa 2005, s. 9.

² J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie. Prace habilitacyjne*, Warszawa 2006, s. 27.

³ M. Guziuk, *op. cit.*, s. 29.

⁴ B. Hołyst, *Kryminologia. Podstawowe problemy*, Warszawa 1977, s. 97-98.

⁵ L. Sołoma, *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn 2002, s. 38.

Celami szczegółowymi pracy było określenie polityki karnej wobec sprawców kłusownictwa rybackiego, omówienie form objawowych przedmiotowego zjawiska, przedstawienie skali oraz dynamiki zjawiska, stworzenie profilu sprawcy, opis *modus operandi* sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego oraz wskazanie możliwości przeciwdziałania temu patologicznemu zjawisku.

W kwestii ram czasowych i terytorialnych przedmiotu badań wskazać należy, iż badania objęły obszar powiatu olsztyńskiego oraz powiatu grodzkiego Olsztyn podlegających właściwości Sądu Rejonowego w Olsztynie. Przeprowadzone badania dotyczyły lat 2010-2014, czyli od momentu nowelizacji ustawy o rybactwie śródlądowym, która dokonała przesunięć w obszarze przestępstw i wykroczeń kłusowniczych, do chwili ukończenia badań za pełne lata kalendarzowe.

Problem badawczy to pytanie o naturę danego zjawiska, o istotę związków między zdarzeniami lub istotami i cechami procesów, cechami zjawiska⁶. Celowość formułowania określonych problemów wynika z analizy literatury przedmiotu⁷. O poprawności stawianych problemów badawczych decydują kryteria takie jak: usytuowanie na tle dotychczasowy osiągnięć naukowych, precyzja sformułowania, realna możliwość rozwiązania, przydatność praktyczno-użyteczna⁸. Główny problem badawczy sformułowany został w formie pytania: czy przeciwdziałanie przestępczości kłusownictwa rybackiego na terenie objętym badaniami jest skuteczne? W odniesieniu do przedmiotu badań sformułowane zostały również następujące szczegółowe problemy badawcze w formie pytań rozstrzygnięcia i dopełnienia:

- jaka jest geneza przestępstw kłusownictwa rybackiego?
- jakie są czynniki etiologiczne warunkujące przestępstwa kłusownictwa rybackiego?
- jak kształtują się formy objawowe przestępstw kłusownictwa rybackiego?
- czy można stworzyć kryminologiczny profil sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego?
- jakie są motywy działania sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego?
- jaka jest skala zagrożenia i dynamika przestępstw kłusownictwa rybackiego?
- czy obowiązujące przepisy ustawy rybackiej pozwalają na skuteczne przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego?
- jak funkcjonują służby oraz organy odpowiedzialne za przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego?
- jaka jest polityka kryminalna państwa odnośnie przeciwdziałania przestępstwom kłusownictwa rybackiego?

---

⁶ T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001, s. 15-16.

⁷ S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 2010, s. 35.

⁸ M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2006, s. 21-25.

Problemy badawcze tworzą natomiast podstawę do konstrukcji hipotez roboczych⁹. Są one próbą odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze. Pełnią rolę założeń wymagających potwierdzenia lub obalenia w toku prowadzonych badań. Są to stwierdzenia, co do których istnieje prawdopodobieństwo, że są one właściwym rozwiązaniem sformułowanych uprzednio problemów¹⁰. Podkreślić należy, iż nigdy nie mogą one przesądzać o ostatecznych wynikach badań. Hipoteza jest to bowiem wszelkie twierdzenie częściowo tylko uzasadnione, uogólnienie tłumaczące dane faktyczne osiągnięte na podstawie danych wyjściowych¹¹. Główną hipotezą badawczą postawioną w pracy było stwierdzenie, iż przeciwdziałanie przestępczości kłusownictwa rybackiego na terenie objętym badaniami jest nieskuteczne. W odniesieniu do sformułowanych problemów badawczych postawione zostały również następujące szczegółowe hipotezy badawcze:

- przestępstwa kłusownictwa rybackiego są konsekwencją wielopokoleniowej tradycji zakorzenionej na obszarach wiejskich,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego są determinowane czynnikami ekonomicznymi i społecznymi, czynniki biologiczne i psychologiczne odgrywają mniej istotną rolę,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego wykazują bardzo duże zróżnicowanie *modus operandi* sprawców,
- możliwe jest wyodrębnienie cech wspólnych sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego,
- sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego kierują się motywami ekonomicznymi,
- skala zjawiska przestępstw kłusownictwa rybackiego jest umiarkowana, wykazuje minimalną tendencję spadkową i przewidywać należy utrzymania się tej tendencji,
- obecna pozakodeksowa regulacja prawnokarna zawarta w ustawie o rybactwie śródlądowym w wystarczającym stopniu pozwala przeciwdziałać przestępstwom kłusownictwa rybackiego,
- w funkcjonowaniu służb i organów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego można wskazać pewne nieprawidłowości,
- problem przestępstw kłusownictwa rybackiego jest marginalnym, często pomijanym zagadnieniem polityki kryminalnej państwa.

Metoda naukowa to określony specyfiką badanego przedmiotu sposób osiągania celu, charakteryzujący się uporządkowaniem czynności badawczych¹². Określa się ją jako zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badawczego,

---

⁹ M. Guziuk, *op. cit.*, s. 33.

¹⁰ H. Muszyński, *Wstęp do metodologii pedagogiki*, Warszawa 1971, s. 188.

¹¹ T. Kotarbiński, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Warszawa 1986, s. 256.

¹² R. Tokarczyk, *Filozofia prawa w perspektywie prawa natury*, Białystok 1996, s. 39.

zmierzającego do rozwiązania określonego problemu badawczego¹³. Zdaniem Brunona Hołysty, ze względu na złożoność problemów związanych z etiologią, fenomenologią, profilaktyką oraz polityką kryminalną badania w tym zakresie wymagają łącznego stosowania kilku metod badawczych np. statystycznej, aktowej, obserwacji, wywiadu¹⁴.

Pod pojęciem techniki rozumieć należy zespół czynności związanych z różnymi sposobami przygotowania i przeprowadzania badań¹⁵. Technika to sposób uzyskiwania danych rozumiany jako zespół środków i czynności wykonywanych zgodnie z określonymi regułami. W ich efekcie uzyskuje się dane niezbędne w dalszym procesie poznania badawczego, a w szczególności do uzasadniania twierdzeń naukowych¹⁶.

Narzędzie badawcze w badaniach naukowych to instrument służący do realizacji techniki badań poprzez gromadzenie danych uzyskanych w toku badań¹⁷.

W niniejszej pracy zastosowane zostały następujące metody badawcze: metoda badań dokumentów, metoda statystyczna, metoda sondażu diagnostycznego, metoda analizy i krytyki źródeł, metoda formalno-dogmatyczna oraz metoda historyczno-prawna¹⁸.

Metoda analizy treści dokumentów obejmuje proces wnioskowania z zakodowanych w materiałach dokumentalnych obiektywnych informacji. Kluczowe znaczenie w badaniach kryminologicznych ma technika badania sądowych akt spraw karnych. Badania aktowe operują danymi dotyczącymi przestępczości osądzonej czyli pozwalają określić rozmiary przestępczości określanej jako zbiór osób uznanych przez sąd za przestępców¹⁹. Narzędziem charakterystycznym dla techniki aktowej jest kwestionariusz badań aktowych. W przypadku niniejszej pracy obejmował on 75 pytań pogrupowanych w 5 kategorii: postępowanie przygotowawcze, postępowanie sądowe (I instancji i II instancja), czyn sprawcy, pokrzywdzony przestępstwem, sprawca przestępstwa. Zasięgiem badań objęto 92 orzeczenia sądów, w których orzeczono o odpowiedzialności karnej 130 oskarżonych. Badania przeprowadzono w Sądzie Rejonowym w Olsztynie (II Wydziale Karnym, VII Wydziale Karnym oraz XII Zamiejscowym Wydziale Karnym z siedzibą w Nidzicy). Zakres czasowy badań objął lata 2010-2014 czyli od momentu nowelizacji ustawy o rybactwie śródlądowym, która dokonała przesunięć w obszarze przestępstw i wykroczeń kłusowniczych. Istotnym zagadnieniem metodologicznym jest wybór próby badawczej i terenu badań. Dobór próby badawczej należy rozumieć jako wyselekcjonowanie do badań określonej liczby jednostek wchodzących w skład

---

¹³ A.W. Maszke, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Rzeszów 2008, s. 156.

¹⁴ B. Hołyst, *Kryminologia na świecie*, Warszawa 1979, s. 88.

¹⁵ J. Sztumski, *op. cit.*, s. 68.

¹⁶ L. Sołoma, *op. cit.*, s. 103.

¹⁷ J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Toruń 2003, s. 110.

¹⁸ W literaturze istnieje wątpliwość co do kwestii samodzielności lub wręcz istnienia prawnych metod badawczych. Por. J. Stelmach, B. Brożek, *Metody prawnicze*, Kraków 2004, s. 34.

¹⁹ J. Błachut, *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Warszawa 2007, s. 231.

populacji, które powinny reprezentować wszystkie cechy i wszystkie elementy populacji generalnej. Kluczową kwestią przy właściwym wyborze próby badawczej jest to, żeby była ona maksymalnie reprezentatywna. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że próba jest reprezentatywna, jeżeli występują w niej wszystkie zmienne, które znajdują się w populacji generalnej np. wiek, płeć, pochodzenie społeczne, wykształcenie, a ponadto rozkład wartości interesujących badacza zmiennych w próbie jest taki sam bądź zbliżony do rozkładu wartości zmiennych w populacji²⁰. W niniejszej pracy próba badawcza dobrana została w sposób celowy. Badaniem objęto wszystkie postępowania karne o przestępstwa kłusownictwa rybackiego t.j. z art. 27c ustawy o rybactwie śródlądowym, które toczyły się w latach 2010-2014 na obszarze powiatu olsztyńskiego oraz powiatu grodzkiego Olsztyn, które podlegają właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w Olsztynie. Obszar badań został dobrany w oparciu o dane statystyk kryminalnych, które wykazały, iż zdecydowanie największa liczba stwierdzonych przestępstw kłusownictwa rybackiego w Polsce występuje w województwie warmińsko-mazurskim. Liczba stwierdzonych przestępstw kłusownictwa rybackiego na badanym obszarze stanowi w przybliżeniu 20% ogółu przestępstw kłusowniczych popełnionych w kraju w badanym okresie²¹. W obrębie województwa patologia ta jest szczególnie widoczna na obszarze właściwości Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie czyli w powiecie olsztyńskim oraz powiecie grodzkim Olsztyn. Powyższe upoważnia zatem do stwierdzenia, iż próba badawcza jest reprezentatywna.

Metoda statystyczna pozwala na zbadanie przestępczości jako zjawiska społecznego w wymiarze rzeczowym, terytorialnym i czasowym²². W literaturze kryminologicznej wyróżnia się dane statystyczne zbierane i publikowane przez instytucje państwowe (sprawozdawczość statystyczna) oraz dane prezentowane przez badaczy (statystyka kryminologiczna). Zgodnie z powyższym podziałem analizie poddane zostały zarówno dane statystyk kryminalnych (policyjnych) jak i dane zebrane w toku badań własnych. Pierwsze pozwalają na zdobycie informacji o pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz skali, strukturze i dynamice zjawiska. Drugie służą do weryfikacji hipotez badawczych. Umożliwia to analizę zjawiska zarówno w ujęciu ilościowym jak i jakościowym. Należy podkreślić jednak, iż metoda statystyczna pozwala na badanie jedynie przestępczości ujawnionej. Metoda ta zastosowana została w pracy w celu przedstawienia skali i dynamiki zjawiska przestępczości kłusowniczej w oparciu o statystykę policyjną oraz analizę badań własnych.

Metoda sondażu diagnostycznego zaczerpnięta jest z metodologii badań socjologicznych. Technika charakterystyczną dla tej metody jest wywiad. Polega ona na odbyciu przez badacza odpowiednio przygotowanych rozmów w celu uzyskania określonych informacji. Wywiad jest zatem rozmową pomiędzy badaczem a respondentem, poprzez którą uzyskuje się dane określone celem

---

²⁰ A.W. Maszke, *op. cit.*, s. 143-145.

²¹ Obliczenia na podstawie statystyk policyjnych przedstawionych w rozdziale V.

²² B. Hołyst, *Kryminologia na...*, s. 89.

badań²³. Wywiad uznaje się za jedną z najbardziej elastycznych i wnikliwych metod badań społecznych²⁴. Może być skategoryzowany i opierać się na kwestionariuszu wywiadu lub nieskategoryzowany (swobodny), ustny lub pisemny, jawny lub ukryty, indywidualny lub zbiorowy. Na potrzeby badań przeprowadzono indywidualne, ustne, jawne wywiady skategoryzowane oparte na autorskim kwestionariuszu wywiadu. Respondenci zostali poinformowani o tym, że prowadzi się z nim wywiad, o roli badającego i celu badań, a także o fakcie wykorzystania wyników badań wyłącznie do celów naukowych. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu składający się z 34 pytań pogrupowanych w działy tematyczne. Ponadto formułowanie dodatkowych pytań w zależności od przebiegu rozmowy pozwoliło na nieskrępowane wypowiedzi respondentów. Tego typu podejście badawcze pozwala na dogłębną penetrację problemu o wąskim zakresie, co zbliża zastosowaną technikę do wywiadu pogłębionego. Wywiady przeprowadzone zostały z przedstawicielami służb i organów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu (Państwowa Straż Rybacka, Społeczna Straż Rybacka, Policja). Skupiały się one na zagadnieniach praktycznych aspektów funkcjonowania tych podmiotów w kontekście zjawiska kłusownictwa. Były to zatem wywiady co do opinii, a respondenci pełnili rolę opiniodawcy. Umożliwiły one poznanie zjawisk występujących w świadomości badanych np. uczuć, przekonań, stanów psychicznych, motywacji, wyobrażeń. Dane uzyskane w wywiadach miały charakter komplementarny i uzupełniający w stosunku do danych uzyskanych za pomocą badań aktowych.

Metoda sondażu diagnostycznego posługuje się również techniką ankiety. Technika ta również wykorzystana została w pracy w charakterze subsydiarnym. Jej zastosowanie miało na celu zobrazowanie ciemnej liczby zjawiska przestępczości kłusowniczej. Pod pojęciem ankiety rozumie się technikę badawczą polegającą na zbieraniu określonych informacji, opinii, poglądów i faktów drogą pisemnych odpowiedzi²⁵. Tym różni się od techniki wywiadu, iż respondent sam pisemnie odpowiada na pytania zawarte w kwestionariuszu wywiadu. Narzędziem realizującym tą technikę jest zatem kwestionariusz ankiety. Przygotowana na potrzeby pracy ankietę miała charakter anonimowy gdyż taka, w odróżnieniu od ankiety imiennej, wzbudza większe zaufanie osób badanych. Miało to szczególne znaczenie w kontekście badanych podmiotów, którymi byli sprawcy przestępstw kłusowniczych. Warunkiem ich udziału w badaniu było utajnienie danych osobowych. W tym zakresie badania ankietowe miały charakter badań kryminologicznych typu *self-report*²⁶. Wyjaśnić należy, że dotarcie do osób objętych tym badaniem możliwe było dzięki nawiązanym wcześniej kontaktom w środowisku wędkarzy, strażników rybackich i kłusowników. W przypadku ankiet anonimowych konieczne jest

---

²³ J. Sztumski, *op. cit.*, s. 120.

²⁴ J. Szczepański, *Metody badań społecznych*, Warszawa 1951, s. 77.

²⁵ M. Guziuk, *op. cit.*, s. 68.

²⁶ Szerzej o tej metodzie badawczej w: J. Błachut, *op. cit.*, s. 259-289.

natomiast uzyskanie informacji o charakterystyce socjologicznej (cechach społeczno-demograficznych) osób badanych²⁷. W tym celu poproszono ankietowanych o podanie: wieku, wykształcenia, wykonywanego zawodu, uprzedniej karalności. Kwestionariusz ankiety składał się z dwóch części: metryczki oraz 40 pytań otwartych. Wybór kafeterii otwartej spowodował, iż respondent miał całkowitą swobodę i możliwość wyrażania własnych poglądów związanych z badanym problemem. W literaturze wskazuje się, że dane uzyskane techniką ankiety powinny być sprawdzone poprzez użycie innych, dodatkowych technik badawczych²⁸. W tym celu skonfrontowano wyniki ankiety przeprowadzonej wśród sprawców przestępstw kłusowniczych z wynikami wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielami służb i organów odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa rybackiego.

Metoda analizy i krytyki źródeł jest stosowana dla wykazania celowości, oryginalności i nowego ujęcia podjętego problemu badawczego poprzez analizę i krytykę literatury przedmiotu. Za pomocą tej metody badacz wykazuje *status quaestionis* i uzasadnia potrzebę prowadzenia badań w danym obszarze. Pozwala ona na wykazanie różnic, podobieństw, związków, zależności, istotnych cech w teoriach naukowych oraz badanych zjawiskach. Właściwie przeprowadzone tą metodą badania pozwalają na skorygowanie błędnych poglądów i stworzenie nowych rozwiązań teoretycznych i praktycznych²⁹. Analiza źródeł objęła również orzecznictwo sądowe. Umożliwia ona ocenę funkcjonowania przepisów prawa w praktyce, a co za tym idzie weryfikację hipotez przyjętych na podstawie analizy aktów normatywnych³⁰. W niniejszej pracy analizie poddano orzecznictwo: Sądu Najwyższego, sądów rejonowych i sądów okręgowych.

Metoda formalno-dogmatyczna polega na językowo-logicznej analizie treści źródeł prawa. Egzegeza tekstu prawnego obejmuje analizę tekstu, interpretację i klasyfikację pojęć zastosowanych przez ustawodawcę. Metoda ta pozwala na zbadanie prawa obowiązującego *de lege lata*, a następnie sformułowanie postulatów *de lege ferenda*³¹. Posłużyła ona przede wszystkim do analizy przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym.

Metoda historyczno-prawna obejmuje opis uwarunkowań, które doprowadziły do ustanowienia prawa w danym kształcie³². Metoda ta bazując na różnorodnych materiałach dokumentowych sięga w przeszłość i przyjmuje rozwojowy punkt widzenia³³. Zastosowanie tej metody posłużyło do zbadania genezy i ewolucji rozwiązań prawnych dotyczących przestępstw kłusownictwa rybackiego.

---

²⁷ J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie. Prace habilitacyjne*, Warszawa 2005, s. 59.

²⁸ M. Guziuk, *op. cit.*, s. 71.

²⁹ J. Apanowicz, *Metodologia...*, s. 86-88.

³⁰ A. Podgórecki, *Zarys socjologii prawa*, Warszawa 1971, s. 88-89.

³¹ R. Tokarczyk, *Filozofia prawa w perspektywie prawa natury*, Białystok 1996, s. 44.

³² *Ibidem*, s. 40-41.

³³ A. Podgórecki, *op. cit.*, s. 86.

Zastosowanie licznych, wyżej wymienionych metod badawczych, pozwoliło na dogłębne i wieloaspektowe przeanalizowanie problematyki zjawiska kłusownictwa rybackiego na wodach śródlądowych.

ROZDZIAŁ I. ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Analiza przepisów karnych dotyczących przestępstw kłusownictwa rybackiego wymaga objaśnienia wyrażeń stosowanych na gruncie ustawy o rybnictwie śródlądowym¹. Akt ten zawiera szereg przepisów odsyłających zarówno do innych przepisów materialnych tejże ustawy, jak również do innych aktów prawnych rangi ustawowej i aktów wykonawczych. Co więcej, wiele pojęć stosowanych przez ustawodawcę w przedmiotowej ustawie nie posiada definicji legalnych. Powoduje to, że akt ten jest mało przejrzysty i niezrozumiały. Konsekwencją tego są trudności w stosowaniu przepisów w niej zawartych. Wobec powyższego, uznano za zasadne wyjaśnienie poszczególnych terminów mających kluczowe znaczenie dla zrozumienia istoty przestępstw kłusownictwa rybackiego. W rozdziale tym opisano także rys historyczny przepisów dotyczących rybactwa oraz ewolucję zasad odpowiedzialności karnej za kłusownictwo rybackie na obszarze ziem polskich do momentu wejścia w życie obowiązujące ustawy o rybnictwie śródlądowym z 1985 r.

1. Rys historyczny przepisów karnych dotyczących przestępstw kłusownictwa rybackiego

Dzieje rybactwa śródlądowego sięgają najdawniejszych czasów. Jeszcze przed powstaniem państwa polskiego większość osad zakładanych przez ludność słowiańską zlokalizowana była w pobliżu naturalnych zbiorników wodnych. Ze względu na sprzyjające warunki naturalne, przypuszcza się, że rybołówstwo stanowiło jedno z głównych zajęć tutejszej ludności². Podaje się, że pierwsze osady Słowian pojawiły się w VIII i IX w. w okolicach dolnego biegu Donu. Podróżnicy arabscy odwiedzający te rejony wskazywali, że ryby w tym okresie były towarem równie cenionym, co futra oraz miód³.

Wzmożony popyt na ryby spowodowany był przyjęciem i upowszechnieniem się chrześcijaństwa. Obowiązujące posty obejmowały prawie 250 dni w roku. Kolejnym czynnikiem było zakładanie nowych miast oraz wsi i ogólny wzrost liczby ludności w Europie. Kryzys żywieniowy występujący od końca XI do XV w. spowodował, że ryby stały się podstawowym produktem żywieniowym, a okres ten zapisał się jako era rybna w historii Europy⁴.

Wraz z kształtowaniem się państwowości polskiej powierzchnie wody śródlądowe objęto regale królewskim. W średniowieczu prawo rybołówstwa nazywane było *ius piscandi* i należało do atrybutów monarszych lub książęcych tzw. regaliów, od których przysługiwały zwolnienia na podstawie przywilejów

---

¹ Ustawa z dnia 18 lipca 1985 r. o rybnictwie śródlądowym (Dz. U. 1985, Nr 21, poz. 91, ze zm.), dalej przytaczana jako u.r.ś. lub ustawa rybacka.

² L. Cilak, *Dzieje rybactwa*, Olecko 1993, s. 3.

³ W. Migdał, J. Tkaczewska, P. Kulawik, Ł. Migdał, A. Osiecki, K. Latos, M. Przybyłko, *Jedz ryby nie tylko od święta (5)*, „Aura” 2010, nr 9, s. 31.

⁴ S. Cios, *Ryby w życiu Polaków od X do XIX wieku*, Olsztyn 2007, s. 5-6.

(immunitetów) nadawanych Kościołowi, osobom świeckim, całym miastem oraz wsiom (sołtysom)⁵. Regale dotyczące rybołówstwa odnosiło się w zasadzie do zakazu połowu większych i cenniejszych gatunków ryb oraz uprawiania rybołówstwa przy pomocy dużych sieci z łodzi. Ludność wiejska mogła poławiać wyłącznie małymi narzędziami, czyli *de facto* gorszymi i mniej wydajnymi⁶.

Liczne ograniczenia w połowach ryb wynikające z nadań książęcych spowodowały nasilenie procederu kłusownictwa i kradzieży ryb szczególnie wśród ubogiej ludności wiejskiej. W niektórych większych miastach wykształciły się natomiast cechy rybackie⁷.

W okresie tym doszło też do wyspecjalizowania się grupy zawodowych rybaków, którzy pełnili służbę na dworach feudalnych bądź prowadzili połowy na wodach pańskich w oparciu o czynsz lub umowę dzierżawy. Powstawały również pierwsze spółki rybackie tzw. *maszoperie*⁸.

Ryby stanowiły w okresie feudalizmu rodzaj świadczenia ponoszonego przez osoby trudniące się rybołówstwem na rzecz dworu, Kościoła czy miasta. Najczęściej stosowanymi formami podatku od dokonywanych połowów był czynsz lub danina⁹.

Rozpoczęta w Polsce w XIII w. kolonizacja na prawie niemieckim spowodowała wzrost liczby miast i wsi. Napływ ludności do nowo powstałych osad dodatkowo wzmógł popyt na ryby. „Prawo wolnego połowu” nadawane w przywilejach lokacyjnych rzadko jednak było udzielane ludności wiejskiej. Otrzymywali je zazwyczaj sołtysi wsi. Ograniczone prawa do połowu spowodowały, że ludność wiejska potajemnie poławiała ryby w okolicznych jeziorach i rzekach. Na ten okres przypadają początki kłusownictwa rybackiego. Proceder kłusowniczy w kolejnych latach stał się coraz bardziej powszechny, co zaowocowało wprowadzeniem pierwszej ustawy przeciwko kradzieży ryb. Uchwalony w 1347 r. Statut Wiślicki Kazimierza Wielkiego w artykule „O kradzieży w wodach, łąkach i polach” stanowił, iż „*ryby w jeziorze lub ktoby podkradł, ma za nie stronie dosyć uczynić*”. Niestety statut nie zmniejszył znacząco

⁵ Jednym z pierwszych i najcenniejszych świadectw nadawanych immunitetów gospodarczych jest bulla gnieźnieńska Innocentego II z 1136 r. Określała ona uposażenie biskupstwa, w tym wyłączne prawo do rybołówstwa na określonym obszarze. S. Górczyński, *Zarys historii rybołówstwa w dawnej Polsce*, Warszawa 1964, s. 28-29.

⁶ W. Szczygielski, *Zarys dziejów rybactwa śródlądowego w Polsce*, Warszawa 1967, s. 7-8.

⁷ B. Baranowski, J. Topolski (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce t. II*, Warszawa 1970, s. 259-260.

⁸ W. Hensel, H. Łowmiański (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce, t. I*, Warszawa 1964, s. 239 oraz 372-377.

⁹ Nazwy czynszu pochodziły od miejsca dokonywania połowu wód, np. jeziorny, rzeczny, stawny, brzegowy oraz narzędzi stosowanych do połowu np. jazowy, niewodowy, wierszowy, niewodny. Czynsz ustalany był na dany okres przeważnie roczny lub tygodniowy, a początkiem i końcem były zazwyczaj święta kościelne np. od Wielkiej Nocy do św. Bartłomieja. Formą zapłaty za ten rodzaj świadczenia była zarówno gotówka jak i płatność w naturze t.j. złowionych ryb. Danina w postaci ryb, zwana była powszechnie *obrokiem*, natomiast na terenie północno-wschodniej polski *rybszczyzną*, na Warmii *aswisch*. Wyróżniano wiele rodzajów danin, których nazwy pochodziły od części połowu lub określonej liczby czy ilości ryb, przekazywanych przez poławiających na rzecz uprawnionego, np. dziesięcina, dwie trzecie ryb, obroki w dni postne, itp. S. Cios, *op. cit.*, s. 84-94.

klusownictwa rybackiego. Penalizował on jedynie kradzież ryb, nie zawierał natomiast żadnych postanowień dotyczących ochrony rybostanu oraz nie definiował narzędzi kłusowniczych. Z czasem właściciele „prawa wolnego rybołówstwa” coraz rygorystycznej przestrzegali swoich uprawnień wprowadzając surowe kary za przejawy kłusownictwa, w tym nawet karę śmierci. Świadectwem tego są liczne postanowienia królów polskich, właścicieli ziemskich oraz innych podmiotów, którzy w ramach nadanych im przywilejów posiadali prawo rybołówstwa. Przykładem surowości karania wobec kłusowników rybackich jest statut litewski Zygmunta Augusta z 1530 r. obowiązujący na terenach dóbr królewskich, który stanowił, iż „*gdy pierwszy raz przywieziony będzie z kradzioną rybą do urzędu ma być biczami bity, drugi raz cięciem uch karan będzie, a trzeci raz jako złodziej*” czyli karany śmiercią przez powieszenie¹⁰.

Najbardziej prymitywnymi sposobami łowienia we wczesnym średniowieczu było łapanie ryb gołymi rękoma, chwytanie na pętle, na zanurzony w wodzie chrust, a także wylawianie ryb celowo trutych czy głuszonych. Pierwszymi narzędziami służącymi do połowu były natomiast oszczepy, harpuny tzw. ościenie, wędy. Najpopularniejszym sposobem nielegalnego pozyskiwania ryb było chwytanie ich w pobliżu jazów usytuowanych na rzekach oraz jeziorach. Z uwagi na masowość działań kłusowniczych w pobliżu jazów konstytucja sejmu piotrkowskiego z 1447 r. po raz pierwszy wprowadziła zakaz ich budowy. Zakaz ten został utrzymany w mocy przez kolejne konstytucje sejmowe z 1557 r., 1565 r., 1567 r. oraz 1598 r.¹¹.

Regalia monarsze w zakresie rybołówstwa zniesione zostały za panowania Stefana Batorego. Pod koniec XVI w. wszystkie rzeki, z wyjątkiem spławnych uznano za własność prywatną i włączono do folwarków szlacheckich. Wszelkie ograniczenia w zakresie rybołówstwa wynikające z nadań monarszych zostały zniesione, a tym samym właściciele gruntów znajdujących się pod zbiornikami wodnymi mogli prowadzić nieograniczony połów ryb¹².

Rybacktwo śródlądowe zostało szczególnie zaniedbane w okresie Rzeczypospolitej szlacheckiej. Gospodarka rybacka nakierowana była przez właścicieli ziemskich na osiągnięcie jak największych korzyści z dokonywanych połowów, miała zatem charakter czysto eksploatacyjny. Jednocześnie ludność wiejska, na skutek nadmiernych obciążeń pańszczyźnianych, potajemnie poławiała w zbiornikach pańskich, a więc gospodarka taka miała charakter *stricte* rabunkowy¹³. Wszelkie postanowienia i instrukcje dotyczące ochrony rybostanu do końca XVIII w. miały przede wszystkim na celu ochronę interesów

---

¹⁰ P. Stok, *Ochrona wód i rybostanu w dawnej Polsce*, [w:] *Vademecum Wędkarza - Jesień*, Warszawa 1987, s. 6-7.

¹¹ J. Mastyrński, W. Andrzejewski, *Rybołówstwo i rybacktwo w Wielkopolsce od początku średniowiecza do 1939 r.*, Szreniawa 2007, s. 10-13.

¹² Z. Kłodnicki, *Tradycyjne rybołówstwo śródlądowe w Polsce. Zarys historii sposobów, narzędzi i urządzeń rybackich w świetle metody retrogresywnej*, Wrocław 1992, s. 68-69.

¹³ J. Stugoński, *Studia nad rybołówstwem w Polsce*, [w:] J. Gosieniecka (red.), *Z dziejów polskiego prawa o rybołówstwie*, Toruń 1991, s. 143.

ekonomicznych właścicieli zasobów wodnych. Nie mniej jednak zaczęto dostrzegać potrzebę uchwalenia regulacji, które zapobiegałyby coraz powszechniejszemu zjawisku kłusownictwa oraz przewidywałyby surowe sankcje karne za naruszenie prawa do rybołówstwa¹⁴.

Okres rozbiorów Polski spowodował istotne zróżnicowanie pod względem prowadzonej gospodarki rybackiej w poszczególnych częściach kraju. Na zajętych przez sąsiadów ziemiach Polski wprowadzone zostały regulacje prawne krajów zaborczych dotyczące rybactwa.

W przeciwieństwie do pozostałych ziem pod zaborami na terenie Królestwa Polskiego nie istniały żadne zasady nowoczesnej gospodarki rybackiej na wodach otwartych. Prowadzona rabunkowa gospodarka zasobów wodnych doprowadziła niemal do całkowitego wyniszczenia zasobów wodnych pod względem rybackim¹⁵. Na obszarze zaboru rosyjskiego regulacje prawne w zakresie rybactwa opierały się w początkowym okresie na kodeksie Napoleona. Rzeki spławne i żeglowne stanowiły własność publiczną, inne wody śródlądowe były przedmiotem własności prywatnej. W Królestwie Polskim istniały też przepisy ochronne. Warto wspomnieć o Rozporządzeniu Komisji Skarbu z 5 grudnia 1835 r., które poleciło komisjom wojewódzkim, aby przy wydzierżawianiu rybołówstwa w stawach, jeziorach i rzekach brały od dzierżawców w wodach zobowiązanie do przestrzegania pewnych zasad czasu ochronnego. W 1864 r. wszedł w życie ukaz carski o uwłaszczeniu, na mocy którego prawo do rybołówstwa przeszło na rzecz włościan, z tym że nie na oddzielnych gospodarzy, a całe gromady. Uchwałą Komitetu do spraw Królestwa Polskiego z 8 lutego 1880 r. ustalono m.in. prawo do połowu ryb w rzekach przylegających do gruntów, które przeszły na własność gromad wiejskich¹⁶. Na ziemiach wschodnich m.in. w okolicach Suwałk i Białegostoku obowiązywały przepisy Zbioru Praw. Zasadą było przyznanie prawa do połowu ryb właścicielom brzegów. W jeziorach stanowiących własność publiczną mógł łowić każdy. Podkreślić należy, że przepisy rybackie obowiązujące w tej części Polski związane były głównie z ustaleniem prawa połowu, natomiast przepisy ochronne były fragmentaryczne¹⁷.

W zaborze austriackim początkowo prawo połowu przysługiwało feudałowi. Było to prawo o charakterze prywatnym i wiązało się z faktycznym stanem posiadania ziem, na których leżały wody. Warto podkreślić, iż Galicja po rozbiorach była jedyną ziemią dawnej Rzeczypospolitej, gdzie nadal obowiązywało dawne polskie prawo rybołówstwa. Obszar ten został wyłączony

---

¹⁴ P. Stok, *Ochrona wód i rybostanu w dawnej Polsce*, [w:] *Vademecum Wędkarza - Jesień*, Warszawa 1987, s. 6-7.

¹⁵ J. Topolski (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, t. III, Warszawa 1970, s. 595.

¹⁶ F. Longchamps, *Zagadnienia prawne rybactwa śródlądowego w Polsce*, Wrocław 1957, s. 12; W. Radecki, *Prawo rybołówstwa nadane ukazem carskim*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 1, s. 68-70.

¹⁷ F. Longchamps, *op. cit.*, s. 13. Zależności historyczne bardzo utrudniały prowadzenie mieszkańcom terenów wschodnich gospodarki rybackiej. Tak np. jeziora należały do państwa albo gromad lub były własnością prywatną. Sytuację prawną wód śródlądowych komplikowały też serwituty chłopskie zwane „brzegowymi”. Z. Kłodnicki, *op. cit.*, s. 72.

spod reżimu prawnego austriackiej ustawy o rybołówstwie z 1771 r. Początkowo na terenie Galicji prawo dotyczące rybołówstwa było prawem prywatnym. Jednakże zauważając potrzebę zapewnienia ochrony wód śródlądowych podjęto kroki mające na celu wprowadzenie nowego ustawodawstwa w tym zakresie. W 1879 r. w Małopolsce powołano do życia Krajowe Towarzystwo Rybackie, które znacząco przyczyniło się do rozwoju rybactwa i wędkarstwa na terenie zaboru austriackiego. Istotna zmiana kodyfikacyjna z zakresu rybołówstwa dokonana została dopiero w 1887 r., kiedy to Sejm Krajowy mając na względzie zapobieżenie dalszemu upadkowi rybołówstwa śródlądowego uchwalił galicyjską ustawę rybacką. Ustawa ta wprowadziła podział wód na otwarte i zamknięte. Wody otwarte uznano za ogólnopaństwowe, a tym samym ochronę nad nimi sprawowało państwo. Mogły być one być wydzierżawiane na okres 10 lat w ramach ustanowionych rewirów rybackich. Z kolei wody zamknięte stanowiły własność prywatną, a prawo rybołówstwa przysługiwało ich właścicielom. Uregulowano ponadto zasady ochrony ryb t.j. wymiary ochronne, ochronę tarlisk oraz sposoby ich połowu. W przypadku naruszenia postanowień ustawy groziły sankcje karne wymierzane przez straż rybacką, powołaną w celu ochrony wód. Warto wspomnieć, że wprowadzono obowiązek posiadania przez użytkowników wód ważnych kart rybackich¹⁸. Pomimo, iż była to najnowocześniejsza w Europie regulacja prawna w zakresie rybołówstwa, przyniosła tylko połowiczne efekty na skutek błędów organizacyjnych przy wdrażaniu jej w życie oraz sporów kompetencyjnych pomiędzy organami odpowiedzialnymi za ten dział gospodarki¹⁹. Niemniej jednak ustawę tą należy ocenić pozytywnie, gdyż w znaczący sposób ograniczyła rabunkową eksploatację wód. Była to pierwsza kompleksowa ustawa regulująca zagadnienia rybackie w Europie, na której oparto podstawowe założenia pierwszej ogólnopolskiej ustawy o rybołówstwie z 1932 r.

W zaborze pruskim prawo rybołówstwa zaliczane było do prawa prywatnego i wiązało się z własnością brzegów lub wody. W 1845 r. Wielkie Księstwo Poznańskie otrzymało pierwszą ochronną ustawę rybacką, która obejmowała swym zasięgiem zarówno wody publiczne jak i prywatne. Ustawa ta zawierała szereg zakazów ochronnych, dlatego została odebrana krytycznie przez osoby trudniące się rybactwem, które postrzegały ją jako zamach na prawo rybołówstwa. Z czasem doceniono jednak jej praktyczne znaczenie, przyczyniła się bowiem nie tylko do ograniczenia rabunkowej eksploatacji wód ale także znacząco podniosła świadomość i kulturę rybacką. Ustawa ta zawierała, m.in. zakaz budowy sztucznych przegród na rzekach, zanieczyszczania wód otwartych ściekami przemysłowymi, łowienia ryb ościeniami oraz uprawiania rybołówstwa w okresie tarła t.j. od 1 marca do 1 lipca. W 1916 r. uchwalono pruską ustawę rybacką, która ujednoliciła na wszystkich ziemiach należących do Prus przepisy dotyczące prawa rybackiego. Wprowadziła ona m.in. podział obiektów rybnych na kategorie i określiła warunki użytkowania wód do celów

---

¹⁸ J. Sługocki, *op. cit.*, s. 146.

¹⁹ J. Topolski (red.), *op. cit.*, s. 593-594; W. Szczygielski, *op. cit.*, s. 94.

rybackich. Aby ograniczyć rozprzestrzeniający się proceder kłusowniczy umożliwiono uprawnionym do rybołówstwa wystąpienie o przydzielenie zaprzysiężonego dozorcycy²⁰. Ponadto, ustawa stanowiła, że ryby w wodach otwartych są rzeczą niczyją i że prawo rybołówstwa polega na ich zawłaszczeniu. Prawo to w wodach śródlądowych przysługiwało właścicielowi wody. Uprawnienie to mogło być dzierżawione. W zakresie przepisów ochronnych ustawa ta przewidywała zespół przepisów na wysokim poziomie technicznym. Wyszczególniono w niej też przepisy nadzorczo-administracyjne²¹. Z dostępnych informacji wynika, że w rejencji poznańskiej przeprowadzano kontrole policyjne na targach miejskich w celu przeciwdziałania praktykom sprzedaży ryb niewymiarowych oraz w okresach ochronnych²².

Pomimo iż państwo polskie uzyskało niepodległość w 1918 r., to dopiero w 1932 r. ustawodawstwo dotyczące gospodarki rybackiej zostało ujednoczone na obszarze całego kraju. Przed jej uchwaleniem podjęto szereg działań polegających na ocenie gospodarki rybackiej na poszczególnych terenach byłych zaborów. Szczegółowej analizie prawnej poddano ustawodawstwo rybackie państw zaborczych. Wskazano jego różnice i podobieństwa, co miało na celu stworzenie podstaw prawnych dla nowej ogólnopolskiej ustawy o rybołówstwie²³.

W 1931 r. Ministerstwo Rolnictwa opracowało projekt ogólnopolskiej ustawy o rybołówstwie, która miała zająć miejsce wszystkich dotychczasowych regulacji prawnych dotyczących tego działu gospodarki. O ile w zaborze pruskim i austriackim istniały dotychczas regulacje prawne, to w województwach środkowych i wschodnich państwa polskiego była to pierwsza istotna kodyfikacja w stosunku do użytkowania wód. Projekt przewidywał szereg zagadnień o charakterze administracyjnym oraz prawnokarnym. Określał m.in. zasady polityki ochronnej rybostanu, nadzoru narzędzi rybackich i osób wykonujących prawo rybołówstwa, a także warunki powoływania straży rybackiej. Z uwagi na nowoczesne rozwiązania ustawy galicyjskiej, główne jej założenia zostały recypowane do polskiej ustawy o rybołówstwie z 1932 r.²⁴. Jej twórcy postawili sobie za główne cele: ustalenie zakresu pojęcia rybołówstwa i kwestii własności z tym związanych, zorganizowanie gospodarstw rybackich, zapewnienie ochrony rybołówstwa²⁵. Ustawa o rybołówstwie z 1932 r.²⁶ była pierwszym aktem prawnym o zasięgu ogólnokrajowym regulującym zagadnienia rybactwa na terenie Polski. Z tym, że najbardziej istotne sprawy związane z rybactwem zostały szczegółowo uregulowane rozporządzeniami wydanymi przez właściwe władze w oparciu o przepisy ustawy. Przepisy tego aktu

---

²⁰ J. Mastyński, W. Andrzejewski, *op. cit.*, s. 16-20.

²¹ F. Longchamps, *op. cit.*, s. 17.

²² S. Cios, *op. cit.*, s. 30 i n.

²³ E. Zając, *Plan akcji w zakresie ustawodawstwa rybackiego*, Bydgoszcz 1925, s. 1-11

²⁴ J. Mastyński, W. Andrzejewski, *op. cit.*, s. 19-20.

²⁵ J. Nyk, *Przekształcenia w gospodarce rybackiej w Polsce. Historia, i stan obecny*, [w:] *Użytkownik Rybacki - Nowa Rzeczywistość*, Warszawa 2008, s. 10-11.

²⁶ Ustawa z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie (Dz. U. 1932, Nr 35, poz. 357).

prawnego regulowały kwestie administracyjne i prawnokarne związane z rybactwem. Przewidziano w nim szereg norm mających na celu ochronę rybostanu i przeciwdziałanie zachowaniom kłusowniczym, których naruszenie podlegało sankcjom karnym. Podkreślić należy, że ustawa o rybołówstwie dotyczyła wyłącznie wód otwartych. Natomiast na wodach zamkniętych jej postanowienia nie obowiązywały, m.in. ograniczenia w połowie ryb, wymiary ochronne. Przykładowo rybactwo na stawach zostało potraktowane jako dział rolnictwa.

W rozumieniu ustawy, rybołówstwo oznaczało zawłaszczenie ryb i raków przez ich wylawianie na wodach otwartych. Wszystkie postanowienia dotyczące ryb miały zastosowanie także do raków²⁷. Rybołówstwo było nierozzerwalnie związane z prawem własności wody. Prawo do połowu w wodach otwartych przysługiwało państwu, a w innych wodach właścicielom prywatnym. Z ustawy galicyjskiej przyjęto rozwiązanie dotyczące tzw. rewirów dzierżawnych, które były wydierżawiane przedsiębiorcom rybackim. Przyjęto dla nich nazwę – obwody rybackie²⁸. Jak już wspomniano, znaczącą część ustawy stanowiły postanowienia ochronne i przepisy karne, przy czym ustawodawca przewidział jedynie odpowiedzialność za wykroczenia. Odpowiedzialność za przestępstwa kłusownicze została uregulowana w Kodeksie karnym z 1932 r.²⁹. Wykroczenia z ustawy o rybołówstwie zostały ujęte w sześciu jednostkach redakcyjnych tj. art. 80-85. Przepisy karne wzorowane były na ustawie galicyjskiej oraz ustawie pruskiej. Regulacje dotyczące kłusownictwa rybackiego dotyczyły, m.in. naruszenia zakazów ochronnych (wymiarów ryb, czas ochronny), połowu w niedozwolonych miejscach, połowu niedozwolonymi sposobami sposobów (np. narzędziami kaleczącymi), połowu narzędziami rybackimi bez uprawnienia itp.³⁰. Do ustawy wydano szereg aktów wykonawczych. Odpowiednikiem obowiązującego rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie³¹ było w owym czasie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych o ochronie ryb i raków w wodach otwartych z dnia 27 października 1932 r. Uregulowano w nim szczegółowe zasady dokonywania połowu, w tym wymiary ochronne, okresy ochronne, zakazy połowu i wyjątki od nich³². Ustawodawca mając na względzie zapewnienie należytej ochrony zasobom wodnym, powołał do życia straż rybacką, której obowiązkiem było

---

²⁷ Z. Girsztowtt, *Zagadnienia rybołówstwa śródlądowego i ochrona wód – w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, Lublin 1972, s. 1-2.

²⁸ F. Longchamps, *op. cit.*, s. 20-21.

²⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1932, Nr 60, poz. 571).

³⁰ Z. Girsztowtt, *op. cit.*, s. 18-21.

³¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. 2001, Nr 38, poz. 1559 ze zm.).

³² Zob. szerzej E. Zajac, *Prawo rybackie*, Warszawa 1936, s. 117-125.

„czuwanie” nad przestrzeganiem przepisów ustawy o rybołówstwie oraz wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych³³.

Na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. kłusownictwo rybackie zostało ujęte w art. 270, który stanowił, iż „kto narusza cudze prawo polowania lub rybołówstwa podlega karze aresztu do roku lub grzywny”. Za przestępstwo kłusownictwa uznawano naruszenie cudzego prawa do polowania lub prawa do rybołówstwa. Przedmiotem samowolnego polowania lub połów mogły być tylko zwierzęta i ryby w stanie dzikim, niezajęte przez człowieka. Działanie przestępne polegało na samowolnym wykonaniu nieposiadanego przez sprawcę prawa do polowania lub połowu ryb³⁴. Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 1937 r.³⁵ wskazał, że przestępstwo z art. 270 k.k., pomimo, iż zostało ujęte w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko mieniu, nie polega na zaborze zwierzyny łownej lub ryb, ale na naruszeniu prawa polowania lub rybołówstwa oraz wszystkich czynności, które składają się na pojęcie polowania lub rybołówstwa. Przestępstwo z art. 270 k.k. było występkiem umyślnym. Sprawca musiał mieć świadomość, że swoim czynem narusza cudze prawo do polowania, względnie rybołówstwa w wodach zamkniętych³⁶. Naruszenie cudzego prawo do rybołówstwa, zdaniem Juliusza Makarewicza, polegało na każdej czynności utrudniającej wykonywanie tego prawa. Odpowiedzialności karnej za naruszenie prawa rybołówstwa podlegał także sprawca, który podejmował działania mające na celu usunięcie zwierzęcia (ryby) z okręgu rybackiego, choćby mu się to nie udało, jak również sprawca, który nie miał w ogóle zamiaru zawłaszczenia zwierzęcia. W art. 270 § 2 k.k. przewidziano, że „jeżeli sprawca działa zawodowo podlega karze więzienia do lat 2”. Przepis ten stanowił *lex specialis* w stosunku do art. 60 § 2 k.k. dotyczącego przestępcy zawodowego³⁷. Kłusownictwo z art. 270 k.k. było interpretowane jako przestępstwo formalne, sprawca odpowiadał już za to, że „łowił”, a nie za to, że „złowił”³⁸. Z tym, że prawo do rybołówstwa ograniczało się, zgodnie z ustawą o rybołówstwie z 1932 r., do wód otwartych. W uzasadnieniu do Kodeksu karnego z 1932 r. wskazano, że łowienie ryb w zarybionych stawach lub zwierząt w ogrodzonym parku lub zwierzyńcu nie jest naruszeniem prawa połowu lecz stanowi zabór rzeczy karany na mocy art. 275 k.k. jako kradzież³⁹. Dodatkową formą ochrony prawa rybołówstwa był art. 271 k.k., zgodnie z którym „kto względem właściciela lasu, pola, prawa polowania lub rybołówstwa albo osoby, do ochrony tychże praw upoważnionej dopuszcza się przemocy lub groźby karalnej w celu przeszkodzenia wykonywaniu lub ochronie prawa, przytrzymywaniu

---

³³ E. Grabda, J. Żelechowska, *Rybak w służbie ochrony przyrody*, Kraków 1951, s. 40-41.

³⁴ Zob. też W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1932, s. 824.

³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 1937 r. (sygn. akt III K 2417/36), OSP 1937, poz. 637.

³⁶ L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu karnego i prawa o wykroczeniach*, Kraków 1936, s. 585.

³⁷ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 320-321.

³⁸ Zob. też W. Radecki, *Ochrona środowiska w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego*, Warszawa 1995, s. 293.

³⁹ M. Siewierski, *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Warszawa 1965, s. 374.

na gorącym uczynku naruszającego albo odebraniu narzędzi przestępstwa, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu”.

Należy nadmienić, że wraz z końcem II wojny światowej uległy przesunięciu granice Rzeczypospolitej Polskiej. Szczególne znaczenie pod względem rybackim miały ziemie odzyskane t.j. tereny Pomorza i Mazur, które oprócz brzegu bałtyckiego posiadały wielkie pojezierza oraz Śląsk, gdzie usytuowane były ogromne kompleksy stawów. Koniecznością było podjęcie odpowiednich działań mających na celu zorganizowanie gospodarki rybackiej na tych terenach. Otworzono m.in. szkoły zawodowe dla pracowników rybackich, przydzielano osadnikom obwody rybackie, udzielano kredytów na zakup narzędzi rybackich, utworzono stację naukowo-badawczą w Giżycku oraz rozwinięto przemysł logistyczny (transport chłodniczy i przetwórczy ryb)⁴⁰.

Do końca lat sześćdziesiątych XX w. kłusownictwo rozumiano jako zamach na cudze prawo do rybołówstwa. Nadal rozróżniano wody otwarte oraz zamknięte i adekwatnie do tego podziału karano za bezprawny połów na tych wodach. Zmieniająca się rzeczywistość społeczno-ekonomiczna spowodowała, że ustawa o rybołówstwie z 1932 r. traciła coraz bardziej na znaczeniu. Szczególny wpływ na rybactwo miało objęcie tej dziedziny gospodarką planową oraz nacjonalizacja wód dokonana ustawą Prawo wodne z 1962 r.⁴¹. Przepisy rybackie dotyczące straży rybackich, pozostały względnie niezmienione, jednakże narzędziami regulującymi zagadnienie kłusownictwa rybackiego stały się instrumenty ekonomiczne wynikające z planów gospodarczych⁴². Istotne znaczenie miało także wprowadzenie w latach sześćdziesiątych ustawy o tzw. czynach przepołowionych⁴³, zgodnie z którą jednolite czyny pod względem prawnym mogły być przestępstwem lub wykroczeniem⁴⁴. Kodeks karny z 1969 r.⁴⁵ nie zawierał regulacji prawnej będącej odpowiednikiem art. 270 k.k. z 1932 r. W związku z czym przepisy dotyczące kłusownictwa rybackiego zawarte były wyłącznie w ustawie o rybołówstwie z 1932 r. Zaznaczyć przy tym trzeba, że zgodnie z tą ustawą czyny kłusownicze uznawane były za wykroczenia. Kwestią karalności kłusownictwa rybackiego zajął się Sąd Najwyższy, który wydał w 1971 r. precedensową uchwałę dotyczącą odpowiedzialności karnej za kłusownictwo rybackie⁴⁶. Uznano, że odławianie na wodach nie zamkniętych w sposób sprzeczny z ustawą o rybołówstwie ryb, których wartość nie przekracza 300 zł i zabranie ich w celu przywłaszczenia stanowi zagarnięcie mienia społecznego, chociażby sprawca był uprawniony

---

⁴⁰ P. Olszewski, *Rybactwo śródlądowe na Ziemiach Odzyskanych*, Kraków 1947, s. 135-136.

⁴¹ Ustawa z dnia 30 maja 1962 r. – Prawo wodne (Dz. U. 1962, Nr 34, poz. 158).

⁴² W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia rybackie*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 2, s. 28.

⁴³ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karnoadministracyjnego (Dz. U. 1966, Nr 23, poz. 149).

⁴⁴ Zob. szerzej I. Nowicka, *Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Szczytno 2010, s. 41 i n.

⁴⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1969, Nr 13, poz. 94 ze zm.).

⁴⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1971 r. (sygn. akt IV KZP 35/71), OSNPG 1971, nr 12, poz. 240.

do sportowego połowu ryb wędką na tych wodach. W uzasadnieniu do orzeczenia wskazano, iż ustawa o rybołówstwie reguluje zasady ochrony ryb i nadzór nad jego wykonaniem. Jej postanowienia nie rozstrzygają natomiast zagadnień rybołówstwa pod względem ochrony mienia społecznego. Ponadto zauważono, że w rozumieniu ustawy wodnej z 1962 r. wody śródlądowe nie zamknięte stanowią własność państwa, co prowadzi do wniosku, iż uprawnienie do połowu na tych wodach przysługuje państwu, a ryby stanowią mienie społeczne. Połów ryb wymaga specjalnego zezwolenia. Osoba posiadająca stosowne upoważnienie do sportowego połowu ryb wędką może zawłaszczyć złowione ryby w ramach zezwolenia. Jeżeli przekroczy granice tego zezwolenia, czyn taki należy traktować jak połów bez zezwolenia, co w istocie stanowi zagarnięcie mienia społecznego. Uchwała Sądu Najwyższego wywarła ogromny wpływ na orzecznictwo oraz doktrynę. Wyrażono nawet pogląd, że jeżeli sprawca nic nie złowił to powinien odpowiadać za usiłowanie zagarnięcia mienia społecznego. Co ciekawe, autorzy tej tezy wskazali, iż okolicznościami mającymi decydować o tym, czy czyn należy kwalifikować jako wykroczenie lub przestępstwo, będą: rodzaj i ilość użytego sprzętu oraz gatunek ryb (i ich cena), które były celem działania kłusownika⁴⁷. W doktrynie zauważono, że w związku z wykładnią Sądu Najwyższego stosowanie przepisów ustawy o rybołówstwie zostało w rzeczywistości wyeliminowane⁴⁸. Co więcej, wskazano, że w świetle obowiązujących regulacji prawnych nielegalny połów nie mieści się już w znamionach wykroczenia kłusownictwa, lecz stanowi naruszenie cudzej własności⁴⁹.

Założenia przyjęte na gruncie ustawy o rybołówstwie z 1932 r. były zupełnie nie dostosowane do panujących realiów społeczno-gospodarczych. Ponadto, w związku z licznymi zmianami legislacyjnymi i wątpliwościami, co do charakteru czynów kłusowniczych, konieczne było uchwalenie nowej ustawy regulującej zagadnienia dotyczące rybactwa. Wysuwano także postulat, żeby oddzielić od siebie dziedziny rybactwa t.j. rybołówstwa morskiego oraz rybołówstwa śródlądowego⁵⁰.

Nowa ustawa o rybactwie śródlądowym z 1985 r. przyjęła zupełnie odmienne założenia niż ustawa przedwojenna. Przede wszystkim uznano jedność rybactwa śródlądowego w wodach otwartych (płynących) oraz zamkniętych (stojących), a także stawach.

---

⁴⁷ S. Niedzielski, K. Harwas, *Kłusownictwo rybackie*, „Zagadnienia Wykroczeń” 1974, nr 4-5, s. 66.

⁴⁸ Zob. W. Radecki, *Odpowiedzialność karna za zabór ryb*, „Gospodarka Rybacka” 1983, nr 6, s. 11; S. Bajor, *W walce z kłusownictwem*, „Zagadnienia wykroczeń” 1978, nr 3, s. 58.

⁴⁹ M. Błażejczyk, *Własność zasobów rybnych wód śródlądowych*, „Gospodarka Rybacka” 1983, nr 2, s. 10; M. Błażejczyk, Z. Rybicki, *Zagadnienia prawne gospodarki wodnej i rybackiej*, Olsztyn 1963, s. 45.

⁵⁰ W. Radecki, *Podstawy prawne rybactwa i powiązania zewnętrzne*, [w:] A. Wołos (red.), *Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektyw rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim*, Olsztyn 2009, s. 14.

2. Pojęcie kłusownictwa rybackiego

Ustawodawstwo polskie nie operuje terminem „kłusownictwo rybackie”, pomimo iż określenie to używane jest od dawna przez przedstawicieli doktryny. Ustalenie zakresu pojęcia „kłusownictwa rybackiego” ma istotne znaczenie przy dalszej analizie prawnokarnej czynów przestępnych zaliczanych do tej kategorii.

W literaturze etnograficznej wskazuje się, że pojęcie kłusownictwa ma starosłowiański źródłosłów i wywodzi się od czasowników „kłusać się” lub „klosać się”. Słowa te oznaczały „wałęsać się”, „tłuc się” przy cudzym łowisku. Obecne znaczenie słowa „kłusować” może także pochodzić od określenia „kłusie”, które funkcjonowało w języku starocerkiewnosłowiańskim i znaczyło „zwierzę dziko żyjące”⁵¹. Słownik języka polskiego definiuje kłusownictwo, jako „polowanie na zwierzynę lub łowienie ryb bez posiadania uprawnień, w sposób niedozwolony lub w niedozwolonym czasie i miejscu”⁵².

Termin „kłusownictwo” występuje z kolei na gruncie ustawy Prawo łowieckie⁵³. W rozumieniu art. 4 ust. 3 tej ustawy, kłusownictwo to działanie zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny w sposób niebędący polowaniem albo z naruszeniem warunków dopuszczalności polowania”. Z przytoczonej definicji wynika, że kłusownictwo łowieckie (zwane też kłusownictwem myśliwskim) jest przestępstwem formalnym (bezskutkowym). Jego istotą jest podjęcie czynności zmierzających do wejścia w posiadanie zwierzyny, natomiast samo wejście w jej posiadanie traktuje się, jako następstwo tego działania⁵⁴. W oparciu o wykładnię pojęcia kłusownictwa łowieckiego, w doktrynie i orzecznictwie wypracowano definicję kłusownictwa rybackiego.

W ujęciu tradycyjnym kłusownictwem było naruszeniem cudzego prawa do polowania albo rybołówstwa. Jak już wcześniej zasygnalizowano, istotą przestępstw kłusownictwa nie był zabór zwierzyny łownej lub ryb, ale naruszenie prawa polowania lub rybołówstwa oraz czynności, które wchodziły w zakres tych pojęć. Wskazać trzeba, że na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. kłusownictwo rybackie oraz kłusownictwo łowieckie zostały ujęte w jednym przepisie, t.j. art. 270.

Zauważyć należy, że w ówczesnym czasie, prawo do połowu określano mianem prawa do rybołówstwa. W obecnym stanie prawnym, ustawodawca wprowadził dychotomiczny podział na rybołówstwo oraz rybactwo. Pojęcia te zostały odpowiednio użyte w ustawie o rybołówstwie⁵⁵, która reguluje połów na wodach morskich oraz w ustawie o rybactwie śródlądowym, określającej połów na wodach śródlądowych.

⁵¹ P. Otawski, *Kłusownictwo rybackie w polskim prawie rybackim*, „Przegląd Rybacki” 2000, nr 2, s. 19.

⁵² M. Szyczak (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1993, s. 941.

⁵³ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1226 ze zm.).

⁵⁴ W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 241. Zob. też W. Pływaczewski, *Zorganizowane formy kłusownictwa i nielegalnego handlu chronionymi gatunkami ptaków drapieżnych*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 60-74.

⁵⁵ Ustawa z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. 2015, poz. 222).

Ze względu na zakres przedmiotowy niniejszej pracy, ograniczającej się do przestępstw z ustawy rybackiej, przestępstwa kłusownictwa określane będą rybackimi.

Słuszny wydaje się pogląd, że definicję kłusownictwa rybackiego można sformułować analogicznie do kłusownictwa łowieckiego. Za taką wykładnią przemawiają m.in. historyczne aspekty obu tych pojęć.

Wojciech Radecki wyróżnia dwa typy kłusownictwa w ramach ustawy rybackiej: kłusownictwo rybackie oraz kłusownictwo wędkarskie. Podział ten został zaaprobowany przez doktrynę i orzecznictwo.

Jego zdaniem kłusownictwo rybackie można określić, jako „bezprawny, zwłaszcza niszczycielski połów ryb i odpowiednio do zróżnicowania między połowem zawodowym i amatorskim wprowadzić pojęcie kłusownictwa rybackiego jako bezprawnego połowu sieciami i innymi narzędziami rybackimi oraz kłusownictwa wędkarskiego jako bezprawnego wędkowania, a także bezprawnego pozyskiwania kuszą”⁵⁶.

W zakres pojęcia kłusownictwa rybackiego wchodzić będzie połów przy użyciu rybackich narzędzi połowowych lub urządzeń połowowych przez nieuprawnionego lub osobę połowiącą na jego oraz przestępstwa polegające na połowie niedozwolonymi sposobami. W literaturze wyrażono pogląd, że kłusownictwem rybackim będą również inne zabronione przez ustawę rybacką czynności związane z połowem, np. połów ryb sieciami przez uprawnionego do rybactwa, ale w okresach ochronnych lub ryb w wymiarach ochronnych. Z uwagi, na dekryminalizację tych czynów (są to wykroczenia) należy uznać, że czyny te nie wchodzi w zakres przestępstw kłusownictwa rybackiego w ścisłym znaczeniu. Niemniej jednak, zgodzić się można z poglądem, że będą to czyny kłusownictwa rybackiego *sensu largo*⁵⁷.

Kłusownictwem wędkarskim będzie natomiast naruszenie przepisów ustawy rybackiej w związku z amatorskim połowem ryb, t.j. wędkowaniem lub kusznictwem podwodnym (np. nieposiadanie karty uprawniającej do amatorskiego połowu ryb, brak zezwolenia do połowu w wodach uprawnionego do rybactwa, naruszenie zakazów ochronnych). Ustawodawca wyszedł z założenia, że kłusownictwo wędkarskie jest mniej szkodliwe dla środowiska wodnego, w związku, z czym czyny te zostały ujęte w ustawie rybackiej w ramach wykroczeń.

W ujęciu kryminologicznym kłusownictwem rybackim będą wszystkie czyny zabronione polegające na połowie wbrew przepisom ustawy rybackiej, bez względu na kwalifikację jako przestępstwo lub wykroczenie. Co więcej pojęcie to nie będzie się ograniczało wyłącznie do przestępstw z art. 27c ust. 1 oraz wykroczeń związanych z amatorskim połowem ryb, ale odnosi się także do wszystkich innych patologicznych zachowań związanych z połowem.

---

⁵⁶ W. Radecki, *Odpowiedzialność karna za kłusownictwo rybackie wczoraj, dziś, jutro*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybactwo jeziorowe*, Olsztyn 2000, s. 62.

⁵⁷ P. Otawski, *Kłusownictwo...*, s. 21.

Dalsza analiza prawnokarna przedmiotowego zagadnienia obejmować będzie zagadnienia związane z przestępstwami kłusownictwa rybackiego *sensu stricto*.

3. Pojęcie uprawnionego do rybactwa w kontekście podziału wód śródlądowych

Określenie podmiotu uprawnionego do rybactwa ma istotne znaczenie przy kwalifikacji prawnej czynów kłusowniczych. Ustawa rybacka przewiduje, że zachowanie się pewnych podmiotów będzie przestępstwem kłusowniczym, natomiast innych - czynem dozwolonym. Przykładem tego jest dokonywanie połowów rybackimi narzędziami połowowymi. Czyn ten będzie penalizowany, jeżeli poławiać narzędziami rybackimi będą podmioty, które nie są uprawnione do rybactwa w rozumieniu przepisów ustawy rybackiej.

Ustalenie uprawnionego do rybactwa jest ściśle powiązane z klasyfikacją wód śródlądowych. Ze względu na kryterium hydrologiczne i geograficzne ustawa Prawo wodne w art. 5⁵⁸ dokonuje podziału wód na wody powierzchniowe oraz wody podziemne. Ustawodawca zdefiniował jedynie wody podziemne, do których zaliczane są wody znajdujące się pod powierzchnią ziemi w strefie nasycenia, w tym wody gruntowe pozostające w bezpośredniej styczności z gruntem lub podglebiem. Oznacza to, że wszystkie inne wody śródlądowe niebędące wodami podziemnymi uznaje się za wody powierzchniowe. W rozumieniu Prawa wodnego wodami śródlądowymi są wody za wyjątkiem wód morza terytorialnego i morskich wód wewnętrznych⁵⁹. Prawodawca dokonał podziału wód śródlądowych powierzchniowych na:

1) wody płynące, do których zalicza się wody:

- a) w ciekach naturalnych⁶⁰, kanałach⁶¹ oraz w źródłach, z których cieki biorą początek,
- b) znajdujące się w jeziorach oraz innych naturalnych zbiornikach wodnych o ciągłym bądź okresowym naturalnym dopływie lub odpływie wód powierzchniowych,
- c) znajdujące się w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących⁶²,

---

⁵⁸ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. 2015, poz. 469), dalej przytaczana jako p.w.

⁵⁹ B. Rakoczy (red.), *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 45.

⁶⁰ Ciekami naturalnymi są rzeki, strugi, strumienie i potoki oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowy, naturalnymi lub uregulowanymi korytami – art. 9 ust. 1 pkt 1c p.w.

⁶¹ Kanały to sztuczne koryta prowadzące wodę w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy ich ujściu lub ujęciu - art. 9 ust. 1 pkt 5 p.w.

⁶² Patrz szerzej: W. Radecki, *Rybactwo i wędkarstwo w zbiornikach zaporowych*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 3, s. 68-70; W. Wiśniewski, *Uwarunkowania i prowadzenie gospodarki rybacko-wędkarskiej w zbiornikach zaporowych*, [w:] M. Mizieliński (red.), *Użytkownik rybacki – nowa rzeczywistość. Ocena przekształceń w rybactwie w wyniku konkursów na oddanie w użytkowanie obwodów rybackich*, Warszawa 2008, s. 78-89.

2) wody stojące, do których zalicza się wody znajdujące się w jeziorach oraz innych naturalnych zbiornikach wodnych niezwiązanych bezpośrednio, w sposób naturalny, z powierzchniowymi wodami płynącymi⁶³.

Ponadto przepisy o wodach stojących stosuje się odpowiednio do wód znajdujących się w zagłębieniach terenu powstałych w wyniku działalności człowieka, niebędących stawami.

Zauważyć należy, że jeziora i inne naturalne zbiorniki wodne mogą być zakwalifikowane zarówno do wód płynących jak i stojących. Decydującym kryterium jest to czy są bezodpływowe czy przepływowe⁶⁴.

Ustawa o rybactwie śródlądowym w art. 1 ust. 1 stanowi, iż zakres przestrzenny obowiązywania przepisów ustawy obejmuje wody śródlądowe, wody znajdujące się w urządzeniach wodnych oraz w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb.

Prawo wodne nie ujęło w podziale na wody płynące i stojące stawów, które odgrywają w gospodarce rybackiej istotną rolę i objęte są reżimem ustawy rybackiej. Stawy rybne zostały uznane za urządzenia wodne przeznaczone do chowu i hodowli ryb (art. 9 ust. 1 pkt 19 lit. c p.w.). W literaturze specjalistycznej pod pojęciem stawu rozumie się natomiast niewielkie śródlądowe zbiorniki wodne, głównie sztuczne, które można napełnić, a nawet spuścić wodę⁶⁵. Stawy w podziale uwzględniającym pochodzenie dzielą się na naturalne (płytkie zbiorniki wody stojącej lub wolno przepływającej, powstałe bez udziału człowieka) oraz sztuczne (zbiorniki wody stojącej lub wolno przepływającej, powstałe w wyniku zatamowania biegu przepływającego cieku)⁶⁶.

Ze względu na podział wód Prawo wodne przyznaje uprawnienia właścicielskie różnym podmiotom. Artykuł 10 p.w. stanowi, iż wody są własnością Skarbu Państwa, innych osób prawnych albo osób fizycznych. Wody morza terytorialnego, morskie wody wewnętrzne wraz z morskimi wodami wewnętrznymi Zatoki Gdańskiej, śródlądowe wody powierzchniowe płynące oraz wody podziemne stanowią własność Skarbu Państwa i zaliczane są do wód publicznych. Uprawnienia właścicielskie Skarbu Państwa w stosunku do takich wód, znajdujących się na terenie nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa, wykonują podmioty reprezentujące Skarb Państwa w stosunku do tych nieruchomości, na podstawie odrębnych przepisów. Generalną zasadą jest, że wody publiczne nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu, za wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. Taki przypadek określony został

---

⁶³ Zob. W. Radecki, *Uprawniony do rybactwa w świetle zmieniających się przepisów prawnych*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Gospodarka rybacka w jeziorach, rzekach i zbiornikach zaporowych w 2005 roku*, Olsztyn 2006, s. 43-56.

⁶⁴ Patrz szerzej: W. Radecki, *Uprawniony do rybactwa na jeziorze bezodpływowym*, „Komunikaty Rybackie” 2012, nr 1, s. 37-38; W. Radecki, *Rybactwo w jeziorach przepływowych*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 11, s. 68-70.

⁶⁵ K. Demska-Zakęs, J. Szczerbowski, *Staw*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 355.

⁶⁶ R. Trzebiatowski, *Stawy w podziale uwzględniającym pochodzenie*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 358-359.

w art. 13 ust. 2 p.w., zgodnie z którym publiczne śródlądowe wody powierzchniowe płynące, stanowiące własność Skarbu Państwa, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej oddaje do rybackiego korzystania w drodze oddania w użytkowanie obwodu rybackiego ustanowionego na podstawie ustawy o rybactwie śródlądowym⁶⁷. Z treści tego przepisu wynika, że w każdym obwodzie rybackim jest zawsze uprawniony do rybactwa. Jeżeli nie zostanie zawarta umowa użytkowania rybackiego z jakimś podmiotem, uprawnienia właścicielskie na takich wodach będą przysługiwały właściwemu organowi administracji publicznej, którym jest dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej⁶⁸.

Z kolei art. 12 p.w. stanowi, że wody stojące oraz wody w rowach znajdujące się w granicach nieruchomości gruntowej stanowią własność właściciela tej nieruchomości.

Z uprawnieniami właścicielskimi wiąże się prawo do pobierania pożytków z wody. W rozumieniu ustawy rybackiej ryby i inne organizmy żyjące w wodzie stanowią jego pożytki. Prawo wodne dodaje przy tym, że do pobierania pożytków uprawniony jest właściciel wody. Ustawa rybacka w art. 4 określa podmioty uprawnione do chowu, hodowli i połowu ryb⁶⁹. Prawodawca wyróżnił dwie grupy podmiotów uprawnionych do rybactwa w zależności, czy uprawnienia te wykonywane są w obwodzie rybackim czy poza nim.

Poza obwodem rybackim uprawnionym do rybactwa jest:

- 1) władający wodami w sztucznym zbiorniku wodnym przeznaczonym do chowu lub hodowli ryb i usytuowanym na publicznych śródlądowych wodach powierzchniowych płynących,
- 2) właściciel albo posiadacz gruntów pod wodami stojącymi lub gruntów pod wodami, do których stosuje się odpowiednio art. 23 ust. 2 p.w. (wody znajdujące się w zagłębieniach terenu powstałych w wyniku działalności człowieka, niebędących stawami)⁷⁰,
- 3) właściciel albo posiadacz gruntów pod stawami rybnymi lub innymi urządzeniami w gospodarstwie rolnym przeznaczonymi do chowu lub hodowli ryb.

Podział podmiotów uprawnionych do rybactwa ze względu na zaliczenie wód do obwodu rybackiego wymaga w pierwszej kolejności sprecyzowania, jakie wody wchodzą w obwód rybacki⁷¹. Ustawa rybacka w art. 12 wskazuje,

---

⁶⁷ Zob. też J. Szachulowicz, *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 58.

⁶⁸ Zakres kompetencji dyrektora RZGW związany z rybactwem śródlądowym został szczegółowo omówiony w: W. Radecki, *Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej a gospodarka rybacka*, „Komunikaty Rybackie” 2007, nr 5, s. 28-30.

⁶⁹ Art. 1 ust. 2 u.r.s. precyzuje, że chów to działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji ryb, natomiast hodowla to chów połączony z doborem i selekcją, w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb.

⁷⁰ W. Radecki, *Uprawniony do rybactwa na wodach stojących*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 4, s. 68-69.

⁷¹ Zob. też W. Radecki, *Podział na obwody rybackie*, „Komunikaty Rybackie” 2003, nr 1, s. 30-31.

że obwody rybackie ustanawia się na publicznych śródlądowych wodach powierzchniowych płynących. Z tym, że do obwodu rybackiego nie włącza się:

- 1) wód znajdujących się w granicach parku narodowego lub rezerwatu przyrody, w których jest zabronione wykonywanie rybactwa,
- 2) wód w sztucznych zbiornikach wodnych przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb i innych organizmów wodnych, usytuowanych na publicznych śródlądowych wodach powierzchniowych płynących, jeżeli wody w tych zbiornikach sztucznie zajęły grunty, które nie stanowią własności publicznej.

Obwody rybackie składają się z zasadniczego obwodu (obejmuje on wody jezior, zbiorników wodnych, rzek, kanałów lub cieków naturalnych niezbędnych do prowadzenia przez uprawnionego do rybactwa racjonalnej gospodarki rybackiej) oraz uzupełniającego obwodu rybackiego (obejmuje on wody dopływów zasadniczego obwodu rybackiego, na których uprawniony do rybactwa okresowo wykonuje czynności związane z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rybackiej, określone w operacie rybackim, a w szczególności połowy tarlaków, zarybiania oraz zabiegi ochronne).

Zasadą jest, iż w obwodzie rybackim uprawniona do rybactwa może być tylko jedna osoba fizyczna, albo prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej.

Ustanawianie i znoszenie obwodów rybackich należy do kompetencji dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, który wydaje w tym przedmiocie rozporządzenie.

Osobę zawierającą umowę na użytkowanie obwodu rybackiego⁷² z dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej wyłania się w drodze konkursu ofert. Zgodnie z art. 13 ust. 3 p.w. oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego następuje za opłatą roczną na czas nie krótszy niż 10 lat. Zasady konkursu ustalane są w oparciu o rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 31 stycznia 2007 r. w sprawie konkursu na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego⁷³. Zarządzenie to określa tryb i warunki konkursu, jak również wymogi, które musi spełnić oferta i oferent. Zgodnie z art. 6 u.r.ś. uprawniony do rybactwa w obwodzie rybackim zobowiązany jest do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej⁷⁴. Polega ona na wykorzystywaniu produkcyjnych możliwości wód, zgodnie z operatem

---

⁷² W literaturze zwraca się uwagę, iż użycie przez ustawodawcę terminu „użytkowanie” jest błędne, ponieważ na gruncie przepisów prawa cywilnego pojęcie to dotyczy ograniczonych praw rzeczowych, a użytkowanie obwodu rybackiego zawiera się na podstawie umowy. Tym samym właściwe jest stosowanie w tym zakresie przepisów o umowach. Tak: B. Rakoczy (red.), *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 201. Podobne stanowisko wyraził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku w postanowieniu z dnia 28 czerwca 2005 r. (sygn. akt II SA/Gd 188/05), ONSAiWSA 2006, nr 2, poz. 59.

⁷³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 stycznia 2007 r. w sprawie konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego (Dz. U. 2007, Nr 27, poz. 181).

⁷⁴ M. Kasperek-Kawałek, A. Zielińska, *Prawa i obowiązki użytkownika obwodu rybackiego*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2009 roku*, Olsztyn 2010, s. 85-94.

rybackim, w sposób nienaruszający interesów innych uprawnionych do rybactwa, z zachowaniem zasobów ryb w równowadze biologicznej i na poziomie umożliwiającym gospodarcze korzystanie z nich przyszłym uprawnionym do rybactwa⁷⁵. Ustawowa definicja racjonalnej gospodarki rybackiej jest nawiązaniem do pierwszej definicji zrównoważonego rozwoju, którą określono jako „rozwój, który pozwala na zaspokajanie potrzeb współczesnych ludzi bez naruszenia zdolności do zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń”⁷⁶. Idea ta została przeniesiona również do innych polskich aktów prawnych, m.in. Konstytucji⁷⁷ (art. 5) oraz Prawa ochrony środowiska⁷⁸ (art. 3 i 8).

Na podstawie art. 6a u.r.ś. uprawniony do rybactwa zobowiązany jest sporządzić operat rybacki określający zasady prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w obwodzie rybackim. Co więcej, Prawo wodne przewiduje, że warunkiem oddania w użytkowanie obwodu rybackiego jest przedłożenie pozytywnie zaopiniowanego operatu rybackiego przez podmioty uprawnione do opiniowania⁷⁹. Co warto podkreślić, tylko trzy jednostki w Polsce mają uprawnienie do opiniowania operatów rybackich, w tym dwa z nich mają siedzibę w Olsztynie⁸⁰. Są to: Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza w Olsztynie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie. Szczegółowe zasady dotyczące operatów rybackich uregulowane zostały w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 29 marca 2002 r.

⁷⁵ Zasady gospodarki rybackiej prowadzonej na terenie Warmii i Mazur są przedmiotem opracowania: A. Hornatkiewicz-Zbik, K. Kozłowska, *Wdrażanie racjonalnej gospodarki rybackiej na jeziorach województwa warmińsko-mazurskiego*, [w:] I. Jasser, S. Robak, B. Zdanowski (red.), *Ochrona i rekultywacja Wielkich Jezior Mazurskich narzędziem rozwoju naukowego, gospodarczego, społecznego i kulturowego regionu*, Olsztyn 2008, s. 143-152.

⁷⁶ Problematyka relacji zrównoważonego rozwoju i jej wpływu na gospodarkę rybacką została omówiona w: K. Turkowski, *Pojęcie zrównoważonego rozwoju, a gospodarka rybacka*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zasady i uwarunkowania zrównoważonego korzystania z zasobów rybackich*, Olsztyn 2012, s. 29-15.

⁷⁷ W art. 5 ustawy zasadniczej postanowiono, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej przytaczana jako Konstytucja.

⁷⁸ Zrównoważony rozwój w rozumieniu art. 3 ust. pkt. 50 to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Natomiast art. 8 Prawa ochronny środowiska stanowi, że polityka, strategię, plany lub programy dotyczące w szczególności przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, gospodarki przestrzennej, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.), dalej przytaczana jako p.o.ś.

⁷⁹ W. Radecki, *Opiniowanie operatów rybackich*, „Komunikaty Rybackie” 2010, nr 1, s. 30-32.

⁸⁰ Na temat operatów rybackich zobacz szerzej w: P.M. Stachowiak, *Operat rybacki*, Olsztyn 2003.

w sprawie operatu rybackiego⁸¹. Ze względu na rodzaje rybackiego użytkowania wód śródlądowych wyróżnia się cztery typy gospodarki rybackiej: gospodarke rybacką towarową, gospodarke rybacko-wędkarską, gospodarke wędkarską, gospodarke rybacką wyspecjalizowaną⁸².

4. Rybackie narzędzia i urządzenia połowowe

Kwalifikacja narzędzi połowowych zależy od przyjętych kryteriów. Jednym z nich jest podział ze względu na ich zastosowanie. Kryterium to pozwala na wyróżnienie 11 głównych grup, które następnie dzielą się na podgrupy. Są to narzędzia: okrążające, niewody, włózione, dragi, podrywki, zastawki, pułapkowe, haczykowe, kolne, pomocnicze oraz urządzenia połowowe⁸³. W literaturze przedmiotu spotykany jest również inny, bardziej ogólny podział na narzędzia bierne (inaczej stawne), do których należą narzędzia uchwytujące, oplątujące i haczykowe oraz narzędzia czynne (inaczej ciągnięte).

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie⁸⁴ w § 9 określa, które urządzenia są zaliczane do narzędzi rybackich. Enumeratywne wymienienie narzędzi rybackich jest istotne przy kwalifikacji prawnej czynów kłusowniczych. Ustawa o rybactwie śródlądowym w art. 27c ust. 1 pkt 2 penalizuje czyn polegający na połowie ryb urządzeniami rybackimi lub urządzeniami połowowymi przez osobę niebędącą uprawnionym do rybactwa albo osobą poławiającą na jego rzecz. Jeżeli narzędzia, którymi posługiwał się sprawca czynu kłusowniczego, nie znajdują się w katalogu wymienionym w § 9 rozporządzenia, niemożliwe jest pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.

Rozporządzenie w § 9 pkt 1 wyróżnia cztery rodzaje rybackich narzędzi połowowych:

- 1) narzędzia ciągnięte: niewody, przywłoki, włoki, tuki, dragi;
- 2) narzędzia stawne: wontony, ślepy, drygawice, żaki, mieroże, kozaki, więcierze, wiersze, raczniki, przegrody, przestawy;
- 3) narzędzia elektryczne, a także ich części, służące do połowu ryb przy pomocy prądu elektrycznego;
- 4) narzędzia pozostałe: spławnice, cedzaki, sznury, rzutki, podrywki, pęczki oraz inne narzędzia służące do połowu ryb pod lodem.

---

⁸¹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju Rolnictwa i Wsi z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie operatu rybackiego (tj. Dz. U. 2015, poz. 177).

⁸² Zob. M. Mickiewicz, *Racjonalna gospodarka w obwodach rybackich*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zasady i uwarunkowania zrównoważonego korzystania z zasobów rybackich*, Olsztyn 2012, s. 53-56.

⁸³ A. Świerzowski, *Narzędzia połowowe*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 202-203.

⁸⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb i warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. 2001, Nr 138, poz. 1559 ze zm.).

W § 9 pkt 2 rozporządzenie wymienia także urządzenia połowowe: pompy połowowe i węgornie.

Należy zauważyć, że rozporządzenie nie definiuje poszczególnych rodzajów rybackich narzędzi połowowych oraz urządzeń połowowych. Konieczne jest odwołanie się do literatury specjalistycznej w tym zakresie. Niejednokrotnie prokurator na etapie przygotowawczym oraz sądy zasięgają opinii biegłych w kwestii ustalenia czy dany przedmiot zaliczany jest do tzw. rybackich narzędzi połowowych. W związku z powyższym autorka uznała za zasadne zdefiniowanie poszczególnych narzędzi rybackich i urządzeń połowowych ujętych w wyżej wspomnianym akcie wykonawczym. Definicje opierają się o literaturę specjalistyczną w zakresie rybactwa.

Istotą połowu narzędziami ciągnionymi (tzw. narzędzia czynne) jest przemieszczanie ich w wodzie. Są one zbudowane ze stożkowatego worka, który stanowi matnię oraz z dwóch skrzydeł o długości zależnej od rodzaju urządzenia. Ryby zagarnięte przez skrzydła gromadzą się w matni, która składa się z pławów⁸⁵ utrzymujących ją w stanie rozwartym podczas połowów⁸⁶. Połów narzędziami ciągnionymi polega na otaczaniu skrzydłami wybranego terenu wodnego (toni), a następnie przesuwanie ich w stronę brzegu zmniejszając jego obszar i wybieraniu z wody skrzydeł oraz matni. Ustawodawca wymienia 5 rodzajów narzędzi ciągnionych.

Największym czynnym narzędziem połowowym jest niewód. Składa się z dwóch jednakowych skrzydeł sieciowych, pomiędzy którymi umiejscowiona jest matnia, do której napływają ryby. Do niewodu przymocowane są linki (inaczej szelki), za które rybacy ciągną niewód. W zależności od połowu konkretnych gatunków ryb różnią się one między sobą wysokością, długością oraz rozmiarem oczek. W połowie niewodem używa się łodzi niewodowych. Na obszarze wodnym, gdzie ma mieć miejsce połów, wyrzuca się z łodzi niewody do wody, po czym łodzie rybackie płyną równolegle do brzegu w przeciwne kierunki. Gdy łodzie znajdują się przy brzegu uruchamiane są ściągarki, które ściągają skrzydła niewodu. Niewody ciągnięte są przeważnie mechanicznie, a w końcowej fazie wybierane są ręcznie. Do wybierania ryb z niewodu służą narzędzia pomocnicze, m.in. kasarki oraz sufaty, inaczej czerpaki sieciowe⁸⁷. Zimą wykorzystuje się do połowów niewody zimowe podlodowe.

Przywłoki swoją budową bardzo przypominają niewody. Podstawowa różnica pomiędzy tymi narzędziami ciągnionymi polega na rozmiarze. Przywłoki są znacznie mniejsze (wysokość i długość skrzydeł). Zasady połowu tym urządzeniem ciągnionym są takie same jak niewodu⁸⁸.

---

⁸⁵ Pławy są uzbrojeniem narzędzia połowu, nadają narzędziom odpowiedni kształt podczas poławiania.

⁸⁶ J. Szczerbowski, *Rybactwo jeziorowe i rzeczne*, Warszawa 1985, s. 231-232.

⁸⁷ A. Świerzowski, *Niewody*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 207-208 oraz 270-271.

⁸⁸ A. Świerzowski, *Przywłoka*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 293.

Narzędzia rybackie typu włoki należą do grupy włóczonych sieciowych narzędzi połowu. Ich konstrukcja i technika połowu pozwala na złowienie ryb znajdujących się na drodze ich przemieszczania. Są one wleczone po dnie lub toni wodnej, zagarniając ryby w czasie połowu. Narzędzi włóczonych używa się dość rzadko. Włóków narybkowych używa się natomiast do połowu narybku⁸⁹.

Tuka jest to włózione sieciowe narzędzie połowu, które jest ciągnięte przez dwie jednostki połowowe. Wyróżnia się tuki denne oraz pelagiczne⁹⁰. W zależności od gatunku, który się poławia, wykorzystuje się głównie tuki denne zelektryfikowane do połowu węgorza oraz tuki pelagiczne do połowu sielawy. Tuka zbudowana jest z worka sieciowego z krótkimi sieciami. Prędkość jej ciągnięcia wynosi ok. 1,5 kilometra na godzinę. Zelektryfikowana tuka posiada elektrody zasilane agregatem spalinowo-elektrycznym o mocy 2,2 kVA. Wytwarzane pole elektryczne ciągniętej po dnie tuki wypłusza z dna zbiornika ryby, które gromadzą się w matni. Jest to skuteczna metoda połowu węgorza w głębokich partiach jezior⁹¹. Połów tym narzędziem określany jest tukowaniem.

Ostatnim z narzędzi ciągniętych wymienionych w rozporządzeniu jest draga. Jest to również narzędzie włózione, którym poławia się stawonogi i mięczaki (omułki, ostrygi, małże). Ma ona kształt krótkiego worka sieciowego, ze sztywnym wlotem (zazwyczaj metalowym). Narzędzie to ciągnie się pod dnie zbiornika wodnego jednostką pływającą albo ręcznie na nadbrzeżu. Stosowana jest przede wszystkim do połowu organizmów dennych⁹². Używa się ją zazwyczaj w przybrzeżnych wodach morza.

Drugą grupą rybackich narzędzi połowowych wymienionych w rozporządzeniu są narzędzia stawne. Inna nazwa to narzędzia bierne, co związane jest ze sposobem ich użycia – zostawia się je na jakiś czas, a potem wyciąga. Wśród narzędzi stawnych wyróżnia się kilka podgrup.

Wontony, ślepy oraz drygawice należą do grupy narzędzi zastawnych. Są to sieci w kształcie prostokąta, które ustawia się pionowo na dnie akwenu wodnego lub w toni wodnej. Wymienione narzędzia zastawne różnią się budową oraz użyciem.

Wontony są narzędziami jednościnnymi uchwytującymi. Zbudowane są z płatu tkaniny sieciowej rozpiętej na linach bocznych, górnej i dolnej. Narzędzie to ma dużą selektywność. Odpowiednie dobranie wielkości oczek pozwala na połów konkretnych gatunków ryb. Ze względu na swoją jednościnną budowę wontony są słabo widoczne i niewyczuwalne dla ryb. Próbując przepłynąć ryby utykają w wontonie.

Drygawica jest siecią trójścinną zaliczaną do narzędzi stawnych oplątujących. Zbudowana jest z trzech płatów sieci umiejscowionych na trzech

---

⁸⁹ J. Świniarski, *Rybackie narzędzia połowowe. Podział, nazwy, określenia*, Szczecin 1977, s. 38-40.

⁹⁰ Pelagial jest to strefa otwartej wody w jeziorach, gdzie wraz ze wzrostem głębokości ma miejsce zmiana temperatury, koncentracji tlenu i oświetlenia. W strefie tej występują ukleje, w jej głębszych partiach sielawa. J. Szczerbowski, *Pelagial*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 242.

⁹¹ A. Świerzowski, *Tuka*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 404.

⁹² A. Świerzowski, *Draga*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 61.

linkach. Poszczególne płyty sieciowe różnią się od siebie grubością i wielkością oczek. Zewnętrzne płyty (kraty) są grube i mają duże oczka. Wewnętrzna płyta jest cienka i ma znacznie mniejsze oczka. Płynąca ryba przechodzi swobodnie przez zewnętrzną sieć i uderza w sieć wewnętrzną przeciągając jej część przez sieć zewnętrzną. Tworzy się w ten sposób kieszeń, w której ryba jest uwięziona. Wielkość oczek drygawicy dobierana jest w zależności od poławianego gatunku⁹³.

Słępy swoją budową przypominają drygawice. Zbudowane są także z trzech płatów sieci, z tym że są od nich zwykle krótsze. Połów słępami polega na obstawieniu sieciami odcinków oczeterów (rodzaj szuwarów) i następnie wystraszeniu ryb z ogrodzonego w ten sposób łowiska. Uciekające ryby kieruje się w stronę narzędzia – słępa. Po dokonaniu połowu słępy wyjmują się i przestawia w inne miejsce. Poławianie tym narzędziem rybackim nazywane jest słępieniem lub gantowaniem⁹⁴.

Pozostałe wymienione w tym punkcie narzędzia stawne zaliczane są do tzw. narzędzi pułapkowych. Ten rodzaj narzędzi jest zróżnicowany. Ze względu na budowę dzielą się na narzędzia pułapkowe podstawowe oraz kombinowane. Pierwsza grupa to narzędzia o prostej budowie, druga, jak sama nazwa wskazuje, są skomplikowanej konstrukcji, czasami powstają poprzez łączenie pułapek podstawowych. Narzędzia te zbudowane są z jednej lub kilku klatek łownych oraz urządzeń, które kierują do nich ryby⁹⁵. Działają one jednokierunkowo, co oznacza, że ryby mogą z łatwością do nich wpłynąć, lecz nie mogą się z nich wydostać. Podstawowym elementem narzędzi pułapkowych są klatki łowne, do których prowadzą specjalne wejścia w kształcie lejkowatym (gardła). Klatki rozpina się na sztywnym szkielecie zbudowanym z kilku obręczy. Bardzo często narzędzia pułapkowe posiadają ścianki kierujące, które naprowadzają ryby do klatek. Cechą tych narzędzi jest, że nie obezwładniają one ryb, a jedynie ograniczają swobodę ich poruszania⁹⁶.

Żaki zaliczane są do narzędzi pułapkowych podstawowych. Zbudowane są z dwukomorowej sieciowej klatki łownej z gardłami rozpiętymi zazwyczaj na pięciu obręczach. Narzędzia typu żaki wbijane są w dno zbiornika wodnego za pomocą żerdzi. Używane są zasadniczo do połowu w jeziorach. Wyróżnia się żaki: pojedyncze jednoskrzydłowe stosowane do połowu ryb zasiedziały (węgorz, lin, płoć) - ustawia się je w zarośniętych wodach przybrzeżnych, podwójne jednoskrzydłowe - umieszczane są w jeziorach o płytkiej, szerokiej strefie przybrzeżnej oraz pojedyncze dwuskrzydłowe - używane są na odpływach i dopływach rzek w celu połowu ryb migrujących oraz na płytkich partiach jezior⁹⁷.

---

⁹³ J. Szczerbowski (red.), *Rybacktwo jeziorowe i rzeczne...*, s. 228.

⁹⁴ J. Szczerbowski (red.), *Rybacktwo śródlądowe...*, s. 473.

⁹⁵ W. Dembiński, *Pułapkowe narzędzia połowu. Rodzaje narzędzi pułapkowych*, Olsztyn 1975, s. 3-4.

⁹⁶ J. Szczerbowski (red.), *Rybacktwo jeziorowe i rzeczne...*, s. 229.

⁹⁷ J. Świniarski, *op. cit.*, s. 8-9.

Mieroże skonstruowane są podobnie do żaków. Zamiast krótkiej koronki mają dużą przybudówkę z sieci rozpiętą na pałaku. Wlot do pułapki jest dość duży i zapewnia mu dobre przyleganie do dna zbiornika wodnego. Mieroże często łączone są ze sobą w zestawy. Są efektywnym narzędziem połowu sandaczy, linów, leszczy węgorzy i szczupaków⁹⁸.

Typowym narzędziem pułapkowym kombinowanym są kozaki. Zbudowane są przeważnie z trzech lub czterech żaków lub kombinacji żaków i mieroży. Używa się ich do połowu w strefach przybrzeżnych i na stokach podwodnych górtek. Ustawiane są zazwyczaj przy odpływach z jezior, gdzie gromadzi się węgorz⁹⁹.

Więcierze są narzędziami pułapkowymi o różnej wielkości. Mają cylindryczny lub stożkowaty kształt, uzyskiwany poprzez rozpięcie na obręczach i pałakach. Składają się z klatki łownej oraz lejkowatych gardeł prowadzących do poszczególnych komór klatki łownej. Ustawiane są poprzez wbicie żerdzi w dno zbiornika wodnego¹⁰⁰.

Wiersze są to stożkowate (butelkowate) kosze, przeważnie z wikliny, z gardłem zwężającym się ku końcowi. Końcówka wiersza jest zawiązywana lub czopowana. Używa się ich głównie do połowu węgorzy. Jest to prymitywne narzędzie rybackie, obecnie stosowane bardzo rzadko¹⁰¹.

Do połowu raków używane są głównie raczniki, inaczej bucze. Zbudowane są zazwyczaj z drewnianych listew lub prętów. Wizualnie przypominają one wydłużony walec, tworzący klatkę łowną z dwoma przeciwległymi gardłami. W klatce łownej jest otwór z wieczkiem, który służy do wyjmowania z niej raków. Do klatek łownych wkłada się przynętę w postaci ryb, żab, a nawet mięsa. Stosuje się je na jeziorach i rzekach. Zazwyczaj umieszcza się je blisko kryjówek raków¹⁰².

Narzędzie rybackie typu przegroda to inaczej urządzenia utrudniające rybom migrację. Rozróżnia się przestawy świetlne, mechaniczne, pneumatyczne oraz elektryczne. Przegrody świetlne są stosowane przede wszystkim w miejscach, gdzie niemożliwe jest zastosowanie narzędzi rybackich, które przegradzają cały ciek wodny, m.in. na szlakach wodnych i spławnych. W metodzie tej wykorzystuje się ujemną reakcję węgorzy na światło. Bariera świetlna nakierunkuje ryby do narzędzia pułapkowego typu przestawa¹⁰³. Najlepsze efekty daje przegroda mechaniczna, która ma postać ścianek zbudowanych z prętów o rozstawie dopasowanym do wielkości poławianych ryb. Ich wadą jest zatrzymywanie się na prętach wszelkich zanieczyszczeń wodnych. Wymagane jest zezwolenie na ich używanie¹⁰⁴. Pneumatyczne przegrody wykorzystują dźwiękowo i wizualnie pęcherzyki powietrza, które

⁹⁸ A. Świerzowski, *Mieroża*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 185.

⁹⁹ J. Świniarski, *op. cit.*, s. 13-15.

¹⁰⁰ J. Świniarski, *op. cit.*, s. 31.

¹⁰¹ A. Świerzowski, *Wiersze*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 431.

¹⁰² A. Świerzowski, *Raczniki*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 299.

¹⁰³ J. Szczerbowski (red.), *Rybacko środowiskowe...*, s. 208.

¹⁰⁴ A. Świerzowski, *Przegrody dla ryb*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 282.

unoszą się w wodzie. Metoda ta nie jest raczej stosowana. Najpopularniejsze wśród barier są przegrody elektryczne. Ich istotą jest wytwarzanie pola elektrycznego, które płoszy ryby. Wykorzystywane są do naprowadzania ryb na właściwe szlaki wędrówne oraz do połowu w akwenach z zawadami i niespuszczanych stawach¹⁰⁵.

Przestawy są to pułapkowe narzędzia powstałe w wyniku łączenia narzędzi pułapkowych w długie zestawy. Wyróżnia się dwa typy przestaw: rzeczne i jeziorowe. Stosowane są w dużych zbiornikach wodnych do połowu węgorzy. Zbudowane są one zazwyczaj z kilku połączonych ze sobą kozaków. Przestawa jeziorna używana jest do połowów na dużych akwenach wodnych – jeziorach, Zalewie Wiślanym oraz Zalewie Szczecińskim. Przestawa rzeczna, zwana też żakiem kanałowym lub przestawą węgorzową, ustawiana jest w ciekach wodnych. Ma na celu odgrodzić drogę rybom migrującym rzeką przez jeziora do morza¹⁰⁶.

Rozporządzenie nie precyzuje, które przedmioty elektryczne należą do narzędzi rybackich, w związku z czym uznać należy, że będą to wszystkie narzędzia wytwarzające prąd elektryczny. Osobami uprawnionymi do połowu nimi będzie uprawniony do rybactwa oraz osoba poławiająca na jego rzecz. Jednakże rozporządzenie zastrzega, że połowu w taki sposób mogą dokonywać osoby, które odbyły szkolenie i zdały egzaminy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy¹⁰⁷. Ponadto w rozporządzeniu w sprawie połowu ryb określono, iż pole elektryczne wytwarzane przez narzędzia elektryczne służące do połowu ryb nie może oddziaływać na złowione i przetrzymywane w pobliżu tych narzędzi ryby żywe. Zastrzec przy tym trzeba, że dozwolony jest wyłącznie połów narzędziami elektrycznymi przy pomocy prądu stałego lub impulsowego. Rybackie narzędzia elektryczne muszą także odpowiadać obowiązującym normom, m.in. posiadać odpowiednie certyfikaty¹⁰⁸. Połowy elektryczne są selektywną i wydajną metodą połowu. Najczęściej w elektrycznych połowach stosowane są agregaty połowowe, wytwarzające prąd stały. Wywołuje on u ryb reakcję anodową. Ryby płyną w kierunku anody, w pobliżu której ulegają elektronarkozie¹⁰⁹ i są następnie wylawiane z wody. Prąd impulsowy jest wykorzystywany do połowów w mniejszych ciekach wodnych. Są to przeważnie bateryjne aparaty połowowe¹¹⁰. Natomiast poławianie narzędziami

---

¹⁰⁵ *Ibidem*, s. 282.

¹⁰⁶ W. Dembiński, *op. cit.*, s. 11-16.

¹⁰⁷ Osoba obsługująca elektryczne urządzenia rybackie powinna posiadać świadectwo kwalifikacyjne uprawniające do obsługi zespołów prądotwórczych do połowu ryb lub ukończyć kurs obsługi agregatów prądotwórczych do połowu ryb. Nie jest zatem wystarczające odbycie instruktażu w miejscu pracy. Konieczne jest szkolenie zakończone egzaminem z wynikiem pozytywnym. W. Radecki, *Odłowry ryb zestawem elektrycznym*, „Komunikaty Rybackie” 2015, nr 3, s. 30-31.

¹⁰⁸ W. Radecki, *Narzędzia elektryczne do połowu ryb*, „Komunikaty Rybackie” 1999, nr 6, s. 27-28.

¹⁰⁹ Ryby pod wpływem prądu stałego nieruchomieją, tracą równowagę i opadają na dno lub wypływają na powierzchnię wody. Elektronarkozę jest procesem odwracalnym. W. Dembiński, A. Chmielewski, *Połowy elektryczne. Część I. Przyrodnicze podstawy elektrycznych połowów ryb*, Olsztyn 1973, s. 4-5.

¹¹⁰ A. Świerzowski, *Połów elektryczny*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 268.

elektrycznymi, które wytwarzają w wodzie prądzienny jest bezwzględnie zabroniony.

Ostatnią kategorię rybackich narzędzi połowowych określono mianem „pozostałe narzędzia”. Znalazły się tu narzędzia zaliczane do różnych grup narzędzi rybackich.

Ustawodawca umieścił spławnice w trzeciej grupie narzędzi rybackich. Jednakże literatura specjalistyczna zalicza je do narzędzi biernych, zastawnych. Swoją budową przypominają drygawice lub sępy. Składają się z dwóch lub trzech płatów sieci. Stosowane są na rzekach, na których ustawia się je prostopadle do prądu rzeki (w poprzek prądu). Spławnica spływa z prądem w dół rzeki i przegradza migrującym rybom drogę¹¹¹.

Cedzaki są z rodzaju narzędzi cedzakowych. Zbudowane są z korpusu, który ma kształt stożkowatego worka, otwieranego za pomocą sztywnego obramowania wlotu lub przez piętrzącą wodę. Ustawiane są najczęściej na wodach o silnym prądzie. Płynące z prądem ryby zostają odcedzone i zatrzymują się w matni. Cedzaki ręczne są z kolei odcedzane za pomocą ruchu narzędzia w wodzie. Narzędzia cedzakowe dzielą się na kilka rodzajów, m.in. kłonie oraz cedzaki stawne¹¹².

Rzutki zakwalifikowane zostały do narzędzi nakrywkowych. Połów tego typu narzędziami polega na rzucaniu ich z góry na ryby znajdujące się w wodzie. Stosuje się je głównie na płycznach, w miejscach o dużym skupisku ryb. Budową przypominają luźny lej wykonany z sieci. Większy z otworów wyposażony jest w ciężarki, mniejszy w sznurki. Dzięki ciężarkom rzucona rzutka otwiera się jak parasol i opada na dno wody nakrywając znajdujące się pod nią ryby. W tym czasie poławiający ściąga sznurki rzutki i utworzony w ten sposób parasol zamyka się wraz ze zgromadzonymi w nim rybami. Rzutki stosowane są gospodarce stawowej do połowów próbnych i kontrolnych¹¹³.

Podrywki zaliczane są do narzędzi podrywkowych. Są to sieci różnych kształtów i wielkości, których krawędzie są umocowane na ramach, obręczach lub pływakach. Używa się ich przez zanurzenie w wodzie i podrywa, gdy, napłyną na nią ryby. Poławia się nimi z brzegu lub łodzi. W zależności od rozmiarów obsługiwane są ręcznie lub mechanicznie, np. żurawiami, pneumatycznie. Podrywki dużych rozmiarów stosowane są w połowach gospodarczych. Za pomocą mniejszych podrywek poławia się głównie ryby na przynętę (na żywca), która służy następnie do połowów haczykowych rybackich i wędkarskich¹¹⁴.

Narzędziami haczykowatymi są sznury oraz pęczki. Uważa się je najprymitywniejsze oraz najstarsze z rodzajów narzędzi rybackich. Wadą tego typu narzędzi jest mała selektywność poławianych ryb oraz pracochłonność.

---

¹¹¹ A. Świerzowski, *Spławnica*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 349.

¹¹² Bardzo często do czynów kłusownictwa rybackiego używane są narzędzia z grupy kłoni, np. kasarki (kaszorki), czyli małe, ręczne cedzaki. J. Świniarski, *op. cit.*, s. 35-36.

¹¹³ J. Szczerbowski (red.), *Rybackowo śródlądowe...*, s. 472.

¹¹⁴ A. Świerzowski, *Podrywki*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 265.

Ponadto złowione ryby zahaczając się o ostre krawędzie narzędzi są uszkodzone i nie można przechowywać ich w stanie żywym. W gospodarce rybackiej używane są rzadko, często zaś w amatorskich połowach ryb. Dzielą się one na wędy ręczne (wędkki), wędy pływające i sznury. Rozporządzenia zalicza do narzędzi rybackich wyłącznie wędy pływające oraz sznury.

Pęczki zwane też pupami są jedynymi wędami pływającymi używanymi do połowów gospodarczych. Są to pojedyncze pławy (pływaki), które dawniej wykonywano z sitowia i kory, obecnie zaś z tworzyw sztucznych, na które nawija się przepony¹¹⁵ z przędzy. Na końcu przepony umieszczany jest haczyk z przynętą, głównie są to małe rybki, dżdżownice. Pęczki zastawia się przeważnie wieczorem w miejscach żeru ryb, a wyjmuje rano¹¹⁶.

Sznury dzielą się na denne (węgorzowe, sumowe, miętusowe) oraz pelagiczne (szczupakowe i karpiove). Narzędzie to zbudowane jest z belki, do której przywiązuje się co kilka centymetrów przepony z haczykami. W zależności od połowu gatunku ryb, na haczyku umieszcza się odpowiednio dobraną żywą przynętę. Sznury zastawia się wieczorem, a zbiera rano¹¹⁷.

W grupie pozostałych narzędzi rybackich wymieniono inne narzędzia służące do połowu ryb pod lodem, bez wyszczególnienia, o jakie narzędzia konkretnie chodzi. W rybnictwie zimowym wykorzystuje się do połowów pod lodem narzędzia zastawne, czasem pułapkowe. Najbardziej popularnymi i najsukuteczniejszymi rybnictwem narzędziami połowu w tym okresie są niewody zimowe. Użycie tego narzędzia polega na tym, że do wykutej w lodzie toni w kształcie rombu, czyli zakładni (przerębli wypustowej) wprowadza się niewód, a następnie wyciąga się sieci wraz z rybami z drugiej przerębli wykutej w lodzie (wyjma)¹¹⁸.

W § 2 rozporządzenia ujęto rybnictwem narzędzia połowowe: pompy połowowe oraz węgornie.

Wśród pomp połowowych wyróżnia się pompy ssące, pompy mamucie oraz odłówki. Połów pompami polega zasysaniu z wodą wcześniej zwabionych światłem lub prądem elektrycznym ryb. Wykorzystywane jest do tego sprężone powietrze w pompach. Sposób ten jest charakterystyczny dla połowów morskich oraz odłowów zagęszczonych łowiskach i stawach¹¹⁹.

Węgornie stosuje się do poławiania węgorzy, które po okresie żeru w wodach śródlądowych udają się na tarło do wód morskich. Wyróżnia się węgornie stałe oraz przenośne. Buduje się je w różnego rodzaju ciekach wodnych np. rzekach, kanałach czy rowach. Węgornie stałe są trwale połączone z budowlami piętrzącymi wodę (jazami, śluzami, zaporami itp.). Składają się one z ażurowej podłogi skonstruowanej z drewnianych lub metalowych prętów, która nachylona jest w kierunku spływającej z ciekui wody. Drugim elementem

---

¹¹⁵ Przypon to linka wędkowa która łączy linkę główną z haczykiem lub ciężarkami.

¹¹⁶ J. Szczerbowski (red.), *Rybnictwo śródlądowe...*, s. 482.

¹¹⁷ *Ibidem*, s. 482-483.

¹¹⁸ A. Świerzowski, *Połów zimowy*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 271.

¹¹⁹ A. Świerzowski, *Urządzenia pompowe*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 413.

jest pionowa ściana zaporowa. Węgorze, które spływają z wodą, są zatrzymywane przez ścianę zaporową i wpadają do wnętrza węgorzi. Przenośne węgorze mają kształt skrzyni i stawiane są na korytach mniejszych cieków wodnych. Efektywność połowu węgorzami jest bardzo duża. Ze względu na konieczność uzyskania pozwolenia na przegrodzenie całego cieku wodnego, nie są one powszechnie stosowane¹²⁰.

5. Amatorski połów ryb

Prawo wodne w art. 34 stanowi, iż każdemu przysługuje prawo do powszechnego korzystania ze śródlądowych wód powierzchniowych, jeśli przepisy nie wyłączają tego uprawnienia. Powszechne korzystanie z wód służy do zaspokajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb. Przepis ten wyraźnie wskazuje, że uprawianie amatorskiego połowu ryb odbywa się na zasadach przewidzianych w odrębnych przepisach i podlega pewnym ograniczeniom.

Amatorski połów ryb został zdefiniowany w art. 7 ustawy o rybactwie śródlądowym zgodnie, z którym jest to pozyskiwanie ryb wędką lub kuszą, przy czym dopuszcza się w miejscu i w czasie prowadzenia połowu ryb wędką, pozyskiwanie ryb na przynętę przy użyciu podrywki wędkarskiej.

Ustawa rybacka wyróżnia zatem dwie formy amatorskiego połowu ryb: wędkarstwo oraz kusznictwo podwodne. Co warto podkreślić, nowelizacją z 24 września 2010 r.¹²¹ wprowadzono możliwość pozyskiwania ryb na przynętę podrywką, z tym, że ryby przeznaczone na przynętę mogą być wprowadzone wyłącznie do wód, z których zostały pozyskane. Naruszenie tego wymogu skutkuje poniesieniem odpowiedzialności za wykroczenie z art. 27a ust. 1 pkt 3 u.r.ś.

Amatorski połów ryb może uprawiać osoba posiadająca dokument uprawniający do takiego połowu, są to w zależności od formy połowu karta wędkarska lub karta łowiectwa podwodnego. Ponadto, jeżeli połów odbywa się w wodach uprawnionego do rybactwa wymagane jest zezwolenie. Jak już wcześniej zasygnalizowano, zawsze występuje podmiot uprawniony do rybactwa.

Karta wędkarska wydawana jest osobom, które ukończyły lat 14, natomiast karta łowiectwa podwodnego po ukończeniu lat 18. Ustawa przewiduje zwolnienie z obowiązku posiadania karty wędkarskiej osób poniżej 14 roku życia, z tym, że mogą one uprawiać amatorski połów ryb wyłącznie pod opieką osoby pełnoletniej posiadającej taką kartę¹²². Z obowiązku posiadania

---

¹²⁰ J. Szczerbowski (red.), *Rybactwo śródlądowe...*, s. 484-485.

¹²¹ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2010, Nr 200, poz. 1322).

¹²² Zob. też C. Szczepaniak, *Wędkowanie z opiekunem*, „Wiadomości Wędkarskie” 2013, nr 2, s. 58.

karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego są zwolnieni cudzoziemcy czasowo przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹²³, a także osoby uprawiające amatorski połów ryb w wodach znajdujących się w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb, jeżeli uzyskały od uprawnionego do rybactwa zezwolenie na połów w jego wodach¹²⁴.

Zaznaczyć trzeba, że zwolnienie z obowiązku posiadania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego nie oznacza, iż osoby te mogą dokonywać amatorskiego połowu bez zezwolenia. Ustawa rybacka nie przewiduje żadnych wyjątków zwalniających z tego obowiązku.

Niedopełnienie obowiązku posiadania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego oraz zezwolenia na połów stanowi wykroczenie z ustawy rybackiej. W art. 27a ust. 1 pkt. 2 lit. a u.r.ś. ustawodawca określił, że popełnia wykroczenie osoba, która dokonując amatorskiego połowu ryb nie posiada przy sobie karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego lub używa tej karty pomimo sądowego orzeczenia o odebraniu takiej karty. Wykroczeniem z art. 27a ust. 1 pkt 2 lit. b u.r.ś. jest amatorski połów bez wymaganego zezwolenia, bądź niestosowanie się do warunków takiego zezwolenia lub nieprowadzenie rejestru amatorskiego połowu ryb, jeżeli zezwolenie zobowiązuje do jego prowadzenia.

Szczegółowe zasady amatorskiego połowu ryb zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie połowu ryb z 2001 r.¹²⁵. Przytoczyć należy najważniejsze postanowienia tego aktu wykonawczego, z podziałem na wędkarstwo i łowiectwo podwodne.

Amatorski połów ryb wędką uprawia się:

- 1) bez stosowania sztucznego światła do lokalizacji i wabienia ryb,
- 2) za pomocą wędziska o długości co najmniej 30 cm, z przymocowaną do niego linką zakończoną:
  - a) jednym haczykiem z przynętą, albo
  - b) nie więcej niż dwoma haczykami, każdy ze sztuczną przynętą imitującą owada lub jego stadia rozwojowe, przy czym każdy haczyk może mieć nie więcej niż dwa ostrza rozstawione w taki sposób, aby nie wykraczały one poza obwód koła o średnicy 30 mm, albo
  - c) sztuczną przynętą wyposażoną w nie więcej niż trzy haczyki; haczyk może mieć nie więcej niż cztery ostrza, rozstawione w taki sposób, aby nie wykraczały poza obwód koła o średnicy 30 mm.

Amatorski połów pod lodem uprawia się za pomocą wędziska o długości co najmniej 30 cm, z przymocowaną do niego linką zakończoną:

¹²³ W. Radecki, *Wędkowanie cudzoziemców*, „Wędkarz Polski” 2000, nr 5, s. 69-70.

¹²⁴ Zob. W. Radecki, *Zwolnienie z obowiązku posiadania karty wędkarskiej*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 3, s. 75-76.

¹²⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb oraz warunków i chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. 2001, Nr 138, poz. 1559 ze zm.).

1) jednym haczykiem z przynętą, przy czym haczyk nie może mieć więcej niż trzy ostrza, rozstawione w taki sposób, aby nie wykraczały one poza obwód koła o średnicy 20 mm,

2) sztuczną przynętą wyposażoną w nie więcej niż dwa haczyki, przy czym każdy haczyk może mieć nie więcej niż trzy ostrza, rozstawione w taki sposób, aby nie wykraczały one poza obwód koła o średnicy 20 mm¹²⁶.

Z kolei amatorski połów ryb kuszą uprawia się:

1) wyłącznie w porze dziennej: po upływie godziny od wschodu słońca, nie później jednak niż na godzinę przed zachodem słońca,

2) kuszą napinaną siłą mięśni, miotającą harpun na uwięzi, który nie może mieć więcej niż 3 ostrza rozstawione w taki sposób, aby nie wykraczały poza obwód koła o średnicy 30 mm; konstrukcja harpuna powinna umożliwiać łatwe oddzielanie ostrza od jego trzonu,

3) w promieniu nie większym niż 50 m od ustawionego na powierzchni wody pływaka koloru żółtego o wyporności co najmniej 5 litrów; pławak ustawiany jest na czas połowu przez osobę dokonującą połowu ryb kuszą,

4) w taki sposób, aby kusza podczas napinania i zwalniania była w całości zanurzona w wodzie,

5) poza wyznaczonymi kąpieliskami.

Osoba nie stosująca się do postanowień rozporządzenia odpowiadać będzie za wykroczenie z art. 27b ust. 1 pkt 1 u.r.ś. w zw. z art. 8 ust. 1 pkt 1-5 oraz pkt 11-13. Zakazy w wymienionym przepisie dotyczą, m.in. wymiarów ochronnych ryb, okresu ochronnego, naruszenia przepisów ochrony przyrody, połowów wędką albo kuszą, które nie są zgodne z przyjętymi normami¹²⁷.

Karta wędkarska oraz karta łowiectwa podwodnego wydawana jest przez starostę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania zainteresowanej osoby, która złożyła z wynikiem pozytywnym egzamin ze znajomości zasad i warunków ochrony i połowu ryb przed komisją egzaminacyjną¹²⁸. Z obowiązku składania egzaminu są zwolnione osoby posiadające średnie lub wyższe wykształcenie z zakresu rybactwa.

Organizacjami uprawnionymi do przeprowadzania egzaminów w zakresie ochrony i połowu ryb w celu uzyskania karty:

1) wędkarskiej – jest organizacja, która na terenie powiatu w dniu 1 stycznia każdego roku liczy co najmniej 200 pełnoletnich członków,

2) łowiectwa podwodnego – jest organizacja, która na terenie kraju w dniu 1 stycznia każdego roku liczy co najmniej 200 pełnoletnich członków oraz której statutowe władze poinformowały starostę, właściwego ze względu

---

¹²⁶ W. Radecki, *Wędkowanie pod lodem*, „Ochrona środowiska. Prawo i Polityka” 1999, nr 1(15), s. 51-52.

¹²⁷ Zob. szerzej, J. Narodowska, M. Duda, *Kary i środki karne w znowelizowanej ustawie o rybactwie śródlądowym*, [w:] S. Pikulski, A. Szymańska (red.), *(Bez)celowość współczesnych kar i środków karnych*, Olsztyn 2013, s. 277-283.

¹²⁸ Wydawanie karty wędkarskiej odbywa się na podstawie przepisów proceduralnych ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. 2013, poz. 267 ze zm).

na miejsce przeprowadzanego egzaminu, o terminie i regulaminie prowadzonego postępowania egzaminacyjnego oraz składzie komisji egzaminacyjnej¹²⁹.

Są to organizacje działające na podstawie przepisów ustawy Prawo o stowarzyszeniach¹³⁰, których statutowym celem jest upowszechnianie wiedzy o warunkach ochrony i połowu ryb. Jeżeli na terenie powiatu nie funkcjonuje organizacja, która spełnia wymogi przewidziane w rozporządzeniu w sprawie połowu ryb, np. organizacja nie posiada wymaganej liczby członków, to osoba zainteresowana uzyskaniem uprawnień do amatorskiego połowu ryb ma prawo przystąpić do egzaminu przed komisją w innej części karaju, jeżeli jest ona uprawniona do przeprowadzeniu egzaminu.

---

¹²⁹ Zob. szerzej W. Radecki, *Egzaminy na kartę wędkarską*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 8, s. 68-70.

¹³⁰ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 2001, Nr 79, poz. 855).

ROZDZIAŁ II. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA PRZESTĘPSTWA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO

1. Zagadnienia wstępne

Obecna ustawa o rybactwie śródlądowym weszła w życie w 1985 r.¹ i zastąpiła obowiązująca od ponad pół wieku ustawę o rybołówstwie z 1932 r. Uchwalenie jej uzasadniano potrzebą dostosowania obowiązujących regulacji prawnych w zakresie rybactwa do zmian gospodarczych, jakie zaszły w ówczesnym czasie. Wskazywano także, że ustawa o rybołówstwie nie regulowała wszystkich istotnych kwestii w zakresie prowadzenia gospodarki rybackiej na wodach śródlądowych. Zwrócono ponadto uwagę, że coraz bardziej upowszechniający się amatorski połów ryb stanowi ważny element dla gałęzi rybactwa².

Istotnym założeniem nowej ustawy było wprowadzenie zupełnie odmiennej koncepcji dotyczącej podziału wód w porównaniu z ustawą przedwojenną. Ustawodawca zdecydował, że ze względu na istotną rolę gospodarki stawowej należy włączyć ten dział rybactwa do ustawy rybackiej. Zasada jedności oznaczała, że regulacje prawne ustawy stosuje się względem wszystkich wód otwartych i zamkniętych³.

Ustawa w pierwotnym brzmieniu obejmowała 31 artykuły, w których uregulowane zostały: kwestie związane z amatorskim połowem ryb (wędkarstwo i kusznictwo), zakazy połowowe, zasady podziału na obwody rybackie, wyznaczanie obrębów hodowlanych, zasady tworzenia Państwowej Straży Rybackiej oraz Społecznej Straży Rybackiej, oraz przepisy karne.

Wszystkie wykroczenia zostały ujęte w jednym artykule - 27 u.r.ś. Ustawa przewidywała kilkadziesiąt odmian wykroczeń, które zasadniczo można było ująć w czterech grupach:

- 1) kłusownictwo rybackie, t.j. połów ryb, raków lub minogów przez nieuprawnionego do rybactwa,
- 2) kłusownictwo wędkarskie, t.j. dokonywanie amatorskiego (wędką lub kuszą) połowu ryb i minogów bez dokumentów uprawniających do tego lub bez zezwolenia uprawnionego do rybactwa,
- 3) naruszenie przepisów ochronnych,
- 4) naruszenie innych przepisów ustawy⁴.

Za popełnienie wykroczeń przewidziana była kara aresztu do 3 miesięcy, ograniczenie wolności do 3 miesięcy, grzywna do maksymalnej, przewidzianej

---

¹ Ustawa z dnia 18 lipca 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 1985, Nr 21, poz. 91).

² M. Nowicki, *Wstęp do ustawy o rybactwie śródlądowym*, „Gospodarka Rybna” 1985, nr 9, s. 10.

³ W. Radecki, *Odowiedzialność karna za kłusownictwo rybackie wczoraj, dziś, jutro*, [w:] A. Wołos (red.), Olsztyn 2000, s. 62.

⁴ W. Radecki *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach w znowelizowanej ustawie o rybactwie śródlądowym*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 3, s. 25.

w Kodeksie wykroczeń wysokości. Dodatkowo, przepisy ustawy przewidywały obowiązek orzeczenia:

- 1) nawiązki na rzecz pokrzywdzonego uprawnionego do rybactwa w wysokości pięciokrotnej wartości przywłaszczonych ryb, raków i minogów,
- 2) przypadku narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia, a także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia,
- 3) zakazu amatorskiego połowu ryb i minogów na okres od 3 miesięcy do roku⁵.

Pierwsza istotna nowelizacja ustawy miała miejsce w 1996 r.⁶. Wpływ na to miało rozpoczęcie transformacji ustrojowej w latach 80. i 90. XX wieku i związane z tym wejście w życie szeregu aktów prawnych. Najważniejszą zmianą wprowadzoną do ustawy rybackiej było nadanie jej przepisom funkcji ochronnej.

Znaczące zmiany nastąpiły w odniesieniu do przepisów karnych. Mianowicie w dodanym art. 27a u.r.ś. przewidziano odpowiedzialność karną za przestępstwa:

- 1) kłusownictwa rybackiego,
- 2) połowu na rzecz uprawnionego do rybactwa bez jego upoważnienia,
- 3) naruszenie przepisów ochronnych, z pewnymi wyjątkami, dotyczącymi wędkarzy oraz kuszników podwodnych,
- 4) inne poważniejsze naruszenia.

Sankcją karną za przestępstwa z art. 27a było pozbawienie wolności do lat 2, ograniczenie wolności albo grzywna, sąd ponadto obligatoryjnie orzekał kary dodatkowe w postaci nawiązki na rzecz uprawnionego do rybactwa w wysokości określonej przez sąd oraz przypadku narzędzi i przedmiotów.

Pozostałe czyny zabronione były wykroczeniami, ujętymi w art. 27, przy czym odpowiedzialność za nie została zasadniczo złagodzona, pozostawiając jedynie karę grzywny. Zrezygnowano ponadto z obligatoryjności orzekania kar dodatkowych.

Kolejna nowelizacja ustawy rybackiej nastąpiła po wejściu w życie obowiązującego Prawa wodnego⁷, które zmieniło zasady własności wód. Dodano ponadto do przepisów karnych nową jednostkę redakcyjną - art. 27b u.r.ś., w której ujęto wykroczenia za niewykonywanie obowiązku dokumentowania prowadzonej gospodarki rybackiej oraz za korzystanie z wód obwodu rybackiego bez wymaganego operatu rybackiego albo wbrew jego założeniom. Za oba typy wykroczeń z art. 27b u.r.ś. groziła kara grzywny⁸.

---

⁵ W. Radecki, *Oceny prawnokarne bezprawnego połowu ryb*, „Problemy Praworządności” 1985, nr 10, s. 42.

⁶ Ustawa z dnia 27 września 1996 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 1996, Nr 128, poz. 602).

⁷ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz.U. 2001, Nr 115, poz. 1229).

⁸ W. Radecki, *Przemiany prawa rybackiego w trzeciej Rzeczypospolitej*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2014 r.*, Olsztyn 2015, s. 99-101.

Ustawa rybacka w zakresie przepisów karnych został zmieniona po raz kolejny ustawą o ochronie przyrody⁹ i polegała przede wszystkim na:

- 1) modyfikacji zakazu połowu ryb narzędziami elektrycznymi,
- 2) rozszerzenia zakazu połowu kuszą,
- 3) ustanowieniu zakazu wprowadzania do obrotu ryb pochodzących z amatorskiego połowu,
- 4) rozszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do posiadania narzędzi i urządzeń połowowych o dyrektorów parków narodowych i osób przez nich uprawnionych posiadania takich przedmiotów,
- 5) przyznania strażnikom Państwowej Straży Rybackiej kompetencji Straży Parku Narodowego w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody.

Na obecny kształt ustawy rybackiej największy wpływ miała nowelizacja z 2010 r.¹⁰. Najważniejsze zmiany dotyczyły takich zagadnień, jak:

- 1) wprowadzenie do ustawy rybackiej przepisów unijnych,
- 2) wprowadzenie instytucji prawnej ochrony i odbudowy zasobów ryb,
- 3) rozbudowanie postanowień o wprowadzaniu do wód nierodzimych gatunków ryb,
- 4) rozbudowanie regulacji dotyczących dokumentacji, operatu rybackiego i zarybień,
- 5) uszczegółowienie przepisów o zezwoleniach na amatorski połów ryb,
- 6) modyfikacja odpowiedzialności za wykroczenia i przestępstwa.

W zakresie przestępstw kłusownictwa rybackiego i wędkarskiego ustawa ujęła przepisy karne w cztery artykuły:

- 1) art. 27 u.r.ś. dla którego punktem wyjścia był art. 27b u.r.ś. sprzed nowelizacji (wykroczenia),
- 2) art. 27a u.r.ś. i 27b u.r.ś. dla których punktem wyjścia był art. 27 u.r.ś. sprzed nowelizacji (wykroczenia),
- 3) art. 27c u.r.ś. dla którego punktem wyjścia był art. 27a u.r.ś. sprzed nowelizacji (przestępstwa).

Zaznaczyć trzeba, że wszystkie wykroczenia i przestępstwa z ustawy rybackiej należą do kategorii wieloodmianowych¹¹.

Zmiana z 2010 r. nie była ostatnią nowelizacją ustawy rybackiej w ostatnich latach. Warto przytoczyć zmiany, jakie wprowadzono nowelizacją z 2013 r.¹². W związku z wejściem w życie nowej ustawy o środkach przymusu i broni palnej¹³, konieczne było ujednoczenie reguły stosowania tychże środków, przez różnego rodzaju służby oraz strażę, w tym Państwową Straż Rybacką. Co istotne, odnośnie przepisów karnych ustawodawca zauważył swój

---

⁹ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2001, Nr 115, poz. 1129).

¹⁰ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2010, Nr 200, poz. 1322).

¹¹ W. Radecki, *Oceny prawne kłusownictwa rybackiego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9, s. 10-11.

¹² Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2013, poz. 1158).

¹³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu i broni palnej (t.j. Dz. U. 2013, poz. 628 ze zm.).

wcześniejszy błąd legislacyjny dotyczący obligatoryjnego orzekania środków karny za wykroczenia, którego konsekwencją było pozbawienie Państwowej Straży Rybackiej kompetencji do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego. Nowelizacja z 2013 r. w miejsce obligatoryjnych środków karnych wprowadziła fakultatywność ich orzekania. Względem przestępstw kłusownictwa rybackiego nowela ta nie wprowadziła żadnych zmian, pozostawiając przepisy prawno karne w kształcie z 2010 r. Tekst jednolity obowiązujący w chwili obecnej wprowadzono w 2015 r.¹⁴ i jest to już trzeci tekst jednolity ustawy rybackiej z 1985 r.

Wszystkie przestępstwa z ustawy rybackiej zostały ujęte w art. 27c ust. 1 u.r.ś. Składa się on aż z 7 punktów, które przewidują odpowiedzialność karną za kilkadziesiąt odmian czynów zabronionych. Tylko dwa z nich są samodzielnymi jednostkami, t.j. pkt 1 oraz pkt 2, natomiast pozostałe z nich mają charakter przepisów odsyłających¹⁵. Niektóre z tych przepisów w dalszej kolejności odsyłają do następnych przepisów ustawy rybackiej lub nawet innych aktów prawnych. Powoduje to, że ustawa jest nieczytelna i niezrozumiała.

W obowiązującym stanie prawnym przestępstwami z ustawy rybackiej są następujące czyny:

- 1) połów raka szlachetnego lub błotnego, nie będąc do tego uprawnionym,
- 2) połów ryb rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi przez osobę niebędącą uprawnionym do rybactwa lub osobą poławiającą na jego rzecz,
- 3) naruszenie zakazu określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 3 ust. 4 pkt. 1 u.r.ś., dotyczącego wprowadzania do wód lub przenoszenia gatunków obcych ryb, na które nie jest wymagane zezwolenie, a mogących wywołać negatywny wpływ na środowisko wodne,
- 4) naruszenie zakazu z art. 3i u.r.ś. odnoszącego się do wprowadzania lub przenoszenia ryb gatunku obcego, na które wymagane jest zezwolenie¹⁶,
- 5) naruszenie zakazu z art. 8 ust. 1 pkt 6-10 u.r.ś., t.j. połów ryb niedozwolonymi sposobami,
- 6) naruszenie zakazu z art. 8 ust. 2 u.r.ś. zabraniającego pozyskiwania ikry ryb o wymiarach ochronnych lub w okresie ochronnym oraz niszczenia ikry złożonej na tarliskach i krześliskach,
- 7) naruszenie zakazu z art. 10 ust. 1 pkt 1 u.r.ś., zgodnie z którym zabrania się przechowywania, posiadania, przewożenia, przetwórstwa i wprowadzania do obrotu ikry i ryb złowionych lub pozyskanych z naruszeniem przepisów art. 8 u.r.ś. (naruszenie zakazów ochronnych)

---

¹⁴ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz. U. 2015, poz. 652).

¹⁵ Zob. L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2009, s. 52.

¹⁶ Patrz: Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Wsi z dnia 16 listopada 2012 r. w sprawie wykazu gatunków ryb uznanych za nierodzone i wykazu gatunków ryb uznanych za rodzime oraz warunków wprowadzania gatunków ryb uznanych za nierodzone, dla których nie jest wymagane zezwolenie na wprowadzenie (Dz. U. 2012, poz. 1355).

- oraz 9 u.r.ś. (naruszenie nakazu wypuszczania ryb o wymiarach ochronnych, w okresie ochronnym, ponad dopuszczalny limit połowu),
- 8) naruszenie zakazu z art. 11 u.r.ś., polegającym na zakazie poławiania ryb i raków przez wyciąganie ich z nor oraz naruszania nor¹⁷,
  - 9) naruszenie zakazu z art. 14 ust. 2 u.r.ś., który zabrania połowu w obrębach ochronnych oraz wykonywania czynności szkodliwych dla ryb, w szczególności naruszania urządzeń tarliskowych, dna zbiornika i roślinności wodnej, uprawiania sportów motorowodnych i urządzania kąpielisk,
  - 10) naruszenie zakazu z art. 19 ust. 1 u.r.ś. zabraniającym czynienia przeszkód w odpływie wody, wypadku wystąpienia wody poza linię brzegową,
  - 11) niestosowanie się do zakazu z art. 10 ust. 2 u.r.ś., który stanowi, że osoba fizyczna lub prawna przetwarzająca ryby lub wprowadzająca ryby do obrotu jest zobowiązana posiadać dokument stwierdzający pochodzenie ryb,
  - 12) dokonywanie połowu ryb niezgodnie z otrzymanym zezwoleniem w rozumieniu art. 17 ust. 1 lub 2 u.r.ś., t.j. połów wbrew otrzymanemu zezwoleniu marszałka województwa, który w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza do celów zarybieniowych, hodowli, ochrony zdrowia ryb oraz celów naukowo-badawczych, może zezwolić na odstępstwa od zakazów z art. 8 ust. 1 pkt 1-7 i ust. 2 u.r.ś. oraz z art. 10 ust. 1 u.r.ś., a także na dokonywanie połowu ryb w obrębach hodowlanych,
  - 13) przegradzaniu łożyska wody płynącej sieciowymi rybackimi narzędziami połowowymi bez zezwolenia, o którym mowa w art. 17a ust. 1 u.r.ś. (przegradzanie więcej niż połowy szerokości łożyska wody płynącej na wodach zaliczonych do wód śródlądowych żeglownych, a na innych wodach bez wymaganego zezwolenia starosty) oraz 17a ust. 2 u.r.ś. (ustawianie sieciowych rybackich narzędzi połowowych na wodach śródlądowych żeglownych, na szlaku żeglownym lub w bezpośrednim jego sąsiedztwie bez wymaganego zezwolenia starosty wydanego w uzgodnieniu z właściwą terytorialnie administracją wód śródlądowych żeglownych oraz organem żeglugi śródlądowej), a także przegradzanie łożyska wody płynącej niezgodnie z otrzymanymi zezwoleniami.

Dalszej szczegółowej analizie zostaną poddane wyłącznie występkę, które zaliczane są przez przedstawicieli doktryny do przestępstw kłusownictwa rybackiego w ścisłym znaczeniu, t.j.:

- 1) art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. – „kto, niebędąc uprawnionym do rybactwa albo osobą poławiającą na jego rzecz, poławia ryby rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi”,

---

¹⁷ Zob. też W. Maciejko, *Administracyjna ochrona kryjówek ryb i raków*, „Prawo i Środowisko” 2006, nr 2(46), s. 109-114.

- 2) art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. – „kto narusza zakazy określone w art. 8 ust. 1 pkt 6-10” u.r.ś., t.j. połów ryb:
- przez wytwarzanie w wodzie pola elektrycznego charakterystycznego dla prądu zmiennego,
  - środkami trującymi i odurzającymi,
  - narzędziami kaleczącymi, z wyjątkiem sznurów hakowych, pęczków hakowych, haczyka wędki i harpuna kuszy,
  - materiałami wybuchowymi,
  - przez ich głośzenie.

2. Podmiot przestępstw kłusownictwa rybackiego

Ustawa rybacka przewiduje odpowiedzialność karną za czyny kłusownictwa rybackiego wyłącznie osób fizycznych. Zgodnie z obowiązującymi regułami prawa karnego jest to osoba, która w momencie popełnienia czynu zabronionego ukończyła lat 17 i nie zachodzi żadna inna przesłanka wyłączająca winę. Granica wieku w przypadku przestępstw kłusowniczych ma charakter bezwzględny, ponieważ art. 10 § 2 k.k. nie przewiduje pociągnięcia do odpowiedzialności osób nieletnich za tego typu przestępstwa¹⁸.

Ustawodawca ze względu na charakter czynności sprawczych kłusownictwa rybackiego wyłączył z kręgu podmiotów ponoszących odpowiedzialność karną pewne grupy osób. Należy w tym kontekście przeanalizować dwa przypadki.

Pierwszy z nich dotyczy odpowiedzialności karnej za popełnienie czynu z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. Przepis ten stanowi, że popełnia przestępstwo, kto poławia ryby rybackimi narzędziami lub urządzeniami nie będąc uprawnionym do rybactwa albo osobą poławiającą na jego rzecz. Istotą tego czynu nie jest fakt posiadania narzędzi rybackich lub urządzeń połowowych, ale połów nimi w wodach śródlądowych. Ustawa rybacka zakłada, że osobami uprawnionymi do pobierania pożytków wody są podmioty określane mianem uprawnionych do rybactwa¹⁹. Ponadto analizowany przepis wyłącza odpowiedzialność karną osób, które poławiają narzędziami rybackimi lub urządzeniami połowowymi na rzecz uprawnionego do rybactwa.

Wskazać trzeba, iż brak upoważnienia u osób poławiających na rzecz uprawnionego może natomiast skutkować odpowiedzialnością za wykroczenia z art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś. (połów ryb na rzecz uprawnionego do rybactwa nie posiadając przy sobie stosownego upoważnienia) lub art. 27b ust. 1 pkt 6 u.r.ś.

---

¹⁸ Służby odpowiedzialne za zwalczanie kłusownictwa zauważają, że kłusownictwa rybackiego dopuszczają się coraz częściej osoby nieletnie. W przypadku popełnienia przestępstwa kłusownictwa rybackiego nieletni będą odpowiadać na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz. U. 2014, poz. 382), dalej przytaczana jako ustawa w sprawach nieletnich. Nie będą natomiast ponosić odpowiedzialności za wykroczenia rybackie.

¹⁹ Pojęcie uprawnionego do rybactwa zostało poddane szczegółowej analizie w rozdziale I.

(połów ryb na rzecz uprawnionego do rybactwa bez dokumentu stwierdzającego upoważnienie).

Wobec powyższego należy uznać, że podmiotem przestępstwa z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. będzie każdy, a przesłanką negatywną pociągnięcia do odpowiedzialności karnej będą cechy indywidualne podmiotu t.j. posiadanie uprawnień właścicielskich do wód lub połów na rzecz uprawnionego do rybactwa. Każda inna osoba, która poławia rybackimi narzędziami połowowymi lub urządzeniami połowowymi, odpowiada za przedmiotowe przestępstwo. Podkreślić trzeba, że przepis ten penalizuje bezprawny połów, ale wyłącznie narzędziami rybackimi lub urządzeniami połowowymi.

Słusznie zauważył W. Radecki, że połów ryb narzędziami rybackimi lub urządzeniami przez osobę uprawnioną do posiadania takich przedmiotów w rozumieniu art. 20 ust. 1 u.r.ś. ale poza „swoim obwodem” będzie również przestępstwem z omawianego artykułu, gdyż poławia ona w wodach, w których nie jest uprawniona do rybactwa²⁰.

Zasygnalizować należy, iż do posiadania rybackich narzędzi i urządzeń połowowych są uprawnione wyłącznie podmioty określone w art. 20 ust. 1 u.r.ś.:

- 1) uprawniony do rybactwa,
- 2) osoba upoważniona do połowu na rzecz uprawnionego do rybactwa,
- 3) osoba prowadząca działalność gospodarczą w zakresie produkcji lub obrotu tymi narzędziami i urządzeniami
- 4) dyrektor parku narodowego i uprawnione przez niego osoby - w celu wykonywania ochrony ryb na wodach parku narodowego.

Każda inna osoba posiadająca rybackie narzędzia i urządzenia połowowe odpowiadać będzie za wykroczenie z art. 27b ust. 1 pkt 7 u.r.ś.²¹. Ustawa rybacka wprowadziła zatem względny zakaz posiadania rybackich narzędzi połowowych, gdyż nie dotyczy on określonych w ustawie podmiotów.

Względem innych przestępstw kłusownictwa rybackiego ujętych w ustawie rybackiej t.j. art. 27c ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 8 ust. 1 pkt 6-10 ustawodawca nie dokonuje podziału na osoby profesjonalnie poławiające ryby oraz inne osoby. Podmiotem tych czynów zabronionych może być każdy zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej bez względu na indywidualne cechy. Przestępstwa te mają charakter powszechny.

3. Strona podmiotowa przestępstw kłusownictwa rybackiego

Jedną z naczelných zasad prawa karnego jest *nullum crimen sine culpa* – nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie popełnienia czynu. W literaturze definiuje się winę jako zarzucalny z punktu widzenia wymogów prawa karnego, stosunek sprawcy do realizacji czynu zabronionego. Stosunek psychiczny sprawcy wyrażony jest

---

²⁰ W. Radecki, *Połów ryb poza „swoim” obwodem rybackim*, „Komunikaty Rybackie” 2014, nr 4, s. 33-34.

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2002 r. (sygn. akt III KKN 326/99), LEX (dostęp 11.04.2014 r.).

w zamiarze jego popełnienia (umyślność) lub niezachowaniu ostrożności wymaganej w danych okolicznościach (nieumyślność)²².

Przestępstwa kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust.1 u.r.ś. ze względu na ciężar gatunkowy zaliczane są do występków. Kodeks karny w art. 8 przewiduje, że przestępstwa te popełnić można umyślnie, a jeżeli ustawa tak stanowi także nieumyślnie²³. Ustawa rybacka nie zawiera regulacji, że sprawcy kłusownictwa podlegać będą odpowiedzialności za nieumyślne popełnienie tych czynów zabronionych²⁴.

Nie ulega wątpliwości, że bez względu na charakter czynności sprawczych kłusownictwo rybackie popełnić można tylko umyślnie. Rozważenia wymaga natomiast, w jakich zamiarach.

Należy stwierdzić, że wszystkie czyny kłusownicze mogą wystąpić w zamiarze bezpośrednim (*dolus directus*). Występki z art. 27c ust. 1 u.r.ś. zaliczane są do przestępstw formalnych, wobec czego świadomością i aktem woli muszą zostać objęte znamiona zabronionego zachowania się ujęte w ustawie rybackiej.

Nie zachodzą również przesłanki, aby wykluczyć możliwość popełnienia czynów kłusowniczych w zamiarze ewentualnym (*dolus eventualis*), którego istotą jest brak zamiaru popełnienia czynu zabronionego, ale sprawca przewidując możliwość jego popełnienia, godzi się na to.

Sąd Najwyższy orzekł, że „godzenie się” powinno być powiązane z innym działaniem celowym, a sprawca swoim zachowaniem zmierzając do jakiegoś celu, uświadamia sobie możliwość popełnienia czynu zabronionego²⁵. Tytułem przykładu można wskazać sprawcę, który nie chce popełnić czynu zabronionego z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. (użycie narzędzi rybackich), ale przewidując możliwość, że przedmioty, których używa do połowu mogą znajdować się w katalogu rybackich narzędzi wymienionych w akcie wykonawczym do ustawy rybackiej, godzi się na to. Sprawca swoim zachowaniem zmierza też do konkretnego celu, jakim jest połów ryb.

W doktrynie funkcjonuje również koncepcja tzw. zamiaru quasi-ewentualnego, która zakłada że sprawca nie chce popełnić czynu zabronionego, ale jednocześnie nie ma pewności, co do zaistnienia jego znamion i godzi się z tym faktem²⁶. Przykładem tego może być sprawca – uprawniony do rybactwa lub osoba poławiająca na jego rzecz, który używa do połowu elektrycznych narzędzi rybackich i nie jest pewien, czy przedmioty te nie wytwarzają prąd elektryczny zmienny, jednakże godzi się na to.

---

²² A. Marek, *op. cit.*, s. 135-136; Sz. Krajnik, *Przesłanki odpowiedzialności w prawie karnym*, Toruń 2010, s. 81.

²³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 ze zm.).

²⁴ Zob. też W. Radecki, *Strona podmiotowa wykroczeń wędkarskich*, „Wędkarz Polski” 2007, nr 11, s. 68-70.

²⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1987 r. (sygn. akt VI KZP 29/87), OSNPG 1989, nr 2, poz. 18.

²⁶ I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989, s. 148.

4. Przedmiot przestępstw kłusownictwa rybackiego

Istotne przy określeniu dóbr prawnie chronionych jest wskazanie treści i zakresu wartości podlegających ochronie prawnokarnej konkretnego przepisu. Zdaniem M. Cieślaka wyróżnić można następujące grupy dóbr chronionych: dobra ściśle indywidualne, dobra indywidualne i zrazem społeczne oraz dobra ściśle społeczne²⁷.

Na gruncie ustawy rybackiej wyodrębnić można kilka przedmiotów ochrony. Ze względu na typy przestępstw kłusownictwa rybackiego są to:

- 1) zasoby ryb,
- 2) prawo uprawnionego do rybactwa do połowu ryb,
- 3) racjonalna gospodarka rybacka.

W piśmiennictwie zwraca się uwagę, iż środowisko biologiczne, jako dobro prawne nie zostało sprecyzowane w sposób kompleksowy od strony ochrony prawnokarnej. W poszczególnych aktach prawnych znajdują się cząstkowe uregulowania tego zagadnienia²⁸. Przestępstwa kłusownictwa rybackiego zaliczane są przez doktrynę do przestępstw przeciwko mieniu, gdyż czyn sprawcy godzi w dobro pokrzywdzonego (uprawnionego do rybactwa), w postaci mienia. Nie można także odmówić regulacjom prawnym ustawy rybackiej funkcji ochronnej środowiska naturalnego²⁹. W pojęciu tym, będzie się mieściło dobro społeczne – zasoby rybne i środowisko wodne, ale jednocześnie będą to także dobra zindywidualizowane – prawo do połowu ryb³⁰.

Zgodnie z art. 1 ust. 3 u.r.ś. ryby i inne organizmy wodne żyjące w wodzie stanowią jej pożytki. Prawo wodne w art. 13 ust. 1 stanowi, iż do pobierania pożytków uprawniony jest właściciel wody. Kwestia własności wód była już przedmiotem szczegółowego omówienia w rozdziale I niniejszej pracy. Pojęcie to sprowadza się do ustalenia, kto jest uprawniony do rybactwa na danych wodach śródlądowych. Podmiotowi temu przysługiwac będą uprawnienia właścicielskie, w tym do pobierania pożytków wody. W rozumieniu Kodeksu cywilnego³¹ pożytkami naturalnymi rzeczy są jej plody i inne odłączone od niej części składowe, o ile według zasad prawidłowej gospodarki stanowią normalny dochód z rzeczy. Ryby znajdujące się w wodzie stanowią jej części składowe, stanowią tym samym przedmiot własności podmiotu, który wykonuje uprawnienia właścicielskie na wodzie³². W doktrynie wskazano, iż do czasu ich wydobycia z wody są one częścią składową nieruchomości gruntowej w obrębie,

---

²⁷ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 268.

²⁸ G. Rejman, *Ochrona środowiska naturalnego w prawie karnym*, Warszawa 1977, s. 2.

²⁹ Zob. też R. Łyżwa, *Środowisko jako przedmiot ochrony prawnokarnej*, „Prawo i Środowisko” 2011, nr 1(65), s. 41-48.

³⁰ Zob. też L. Mering, *Prawo karne w ochronie środowiska – przedmiot ochrony*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2007, nr 3(49), s. 27-28.

³¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (tj. Dz. U. 2014, poz. 121 ze zm.).

³² M. Korzycka-Iwanow, *Rybactwo śródlądowe*, [w:] A. Stelmachowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa 2009, s. 356.

której usytuowana jest woda³³. Z chwilą wyłowienia ryb stają się one przedmiotem materialnym, a jednocześnie przedmiotem prawa własności uprawnionego do pobierania pożytków. Ryby w rozumieniu ustawy o ochronie zwierząt podlegają ponadto reżimowi tej ustawy. Co więcej, mogą być przedmiotem zaboru i innych czynów przestępnych przeciwko mieniu³⁴.

Połów ryb stanowi prawo podmiotowe uprawnionego do rybactwa, gdyż wykonuje on uprawnienia właścicielskie na danych wodach śródlądowych. W związku z tym, jest on uprawniony do pobierania pożytków wody. Naruszenie tego prawa będzie w zależności od sposobu połowu przestępstwem – jeżeli sprawca użyje do połowu rybackich narzędzi lub urządzeń połowowych lub wykroczeniem – jeżeli sprawca poławia amatorsko z naruszeniem przepisów ustawy rybackiej.

W art. 2 u.r.ś. ustawodawca wprowadził zapis, iż przepisy ustawy rybackiej stosuje się odpowiednio do warunków chowu, hodowli i połowu raków, minogów oraz innych organizmów żyjących w wodzie, stanowiących jej pożytki. Z tym, że rak błotny (rzeczny) i rak szlachetny (stawowy) nie mogą być przedmiotem amatorskiego połowu. Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt³⁵ przyznaje częściową ochronę gatunkową rakom błotnym oraz szlachetnym, z wyjątkiem obrębów hodowlanych. Oznacza to, że do połowu tych raków uprawniony jest wyłącznie ich hodowca w obrębie hodowlanym³⁶. Ponadto ustanowiono, iż raków pręgowanych oraz raków sygnałowych, po złowieniu nie należy wpuszczać ani do łowiska, w którym je złowiono, ani do innych wód³⁷.

Ustawa rybacka rozszerza zastosowanie swoich przepisów także na minogi³⁸. Aktualne rozporządzenie w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt objęło ochroną ścisłą jedynie minoga morskiego. Pozostałym rodzajom minogów,

---

³³ M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, LEX (dostęp 17.11.2014 r.); J. Miłkowska, *Status prawny ryb wód śródlądowych a status prawny zwierząt łownych*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2008, nr 1(51), s. 22-34.

³⁴ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 59.

³⁵ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2014, poz. 1348).

³⁶ Zob. też W. Radecki, *Pozwolenie wodnoprawne na hodowlę raków*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 9, s. 68-69.

³⁷ Rak pręgowany, zwany inaczej amerykańskim ze względu na szybkie rozprzestrzenianie się i wypieranie rodzimego raka szlachetnego uważany jest za szkodnika wodnego. Rak sygnałowy, inaczej szwedzki charakteryzuje się szybkim wzrostem i dużą płodnością również zaczął wypierać inne gatunki raków, ponadto jest nosicielem wielu chorób. A. Szczerbowski, *Rybactwo śródlądowe...*, s. 186-187.

³⁸ Minogi należą do rzędu minogokształtnych, występujących w wodach północnej i południowej półkuli. W Polsce występują jedynie cztery gatunki minogów: morki, rzeczny, strumieniowy i ukraiński. Mają one kształt ciała węgorzowaty, osiągają nawet do 1 metra długości. Ich ciało jest bezłuskie z licznymi gruczołami śluzowymi. Posiadają po obu stronach ciała aż po 7 otworów skrzelowych. W otworze gębowym znajduje się język z trzema płytkami, który otoczony jest przyssawką z zębami. Minogi mają chrzęstny szkielet, co ciekawe posiadają parę dobrze rozwiniętych oczu oraz nieparzyste oko ciemieniowe, które jest czułe na światło. Pasożytnicze gatunki minogów odżywiają się krwią oraz mięsem ryb. W literaturze podaje się, że niektóre z odmian minogów są cenionym produktem delikatesowym, np. minogi wędzone i marynowane. A. Mamcarz, *Minogowate* [w:], J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia...*, s. 189.

t.j. rzecznemu, strumieniowemu i ukraińskiemu przysługuje ochrona częściowa, polegająca na ochronie czynnej. Innymi słowy, w obecnym stanie prawnym minogi nie są w ogóle przedmiotem połowu rybackiego oraz amatorskiego³⁹.

Ustawodawca wskazał, że pożytkami wody oprócz ryb, raków i minogów są inne organizmy żyjące w wodzie. W rozporządzeniu w sprawie połowu w § 20, zawarto regulację, iż połowu innych niż ryby i raki organizmów żyjących w wodzie, w szczególności planktonu i bentosu, dokonuje się:

- 1) w sposób i metodami, które nie powodują w wodzie:
  - a) mniejszenia ilości tlenu mierzonej w mg O₂/dm³,
  - b) zwiększenia zawartości zawiesiny mierzonej w mg/dm³,
  - c) zwiększenia biologicznego zapotrzebowania tlenu - BZT₅,
- 2) po zawiadomieniu uprawnionego do rybactwa i Państwowej Straży Rybackiej.

Naruszenie warunków połowu tych organizmów skutkować może, odpowiedzialnością za wykroczenie z art. 27b ust. 1 pkt 3 u.r.⁴⁰.

Należy stwierdzić, iż, pomimo, że ustawa rybacka w art. 2 stanowi, że jej przepisy należy stosować odpowiednio do raków, minogów i innych organizmów żyjących w wodzi, przepisy prawnokarne dotyczące przestępstw kłusownictwa rybackiego będą *de facto* miały zastosowanie tylko do ryb.

Ochrona racjonalnej gospodarki rybackiej wyrażona jest w zakazach połowu narzędziami i sposobami szkodliwymi dla ryb, t.j. materiałami wybuchowymi, narzędziami kaleczącymi, przez ich głuszenie, przy użyciu prądu zmiennego⁴¹. Dopełnieniem ochrony zasobów rybnych oraz racjonalnej gospodarki rybackiej są również inne zakazy m.in. wymiary ochronne, czy okresy ochronne, których naruszenie stanowi wykroczenie z ustawy rybackiej.

5. Strona przedmiotowa przestępstw kłusownictwa rybackiego

Istotą czynów kłusownictwa rybackiego jest zachowanie się sprawcy. Przestępstwa te zaliczane są do przestępstw formalnych (bezsukutowych). Ustawa rybacka penalizuje, już samo zachowanie się sprawcy dokonującego połowu ryb wbrew przepisom ustawy. Sprawca odpowiada za przestępstwo kłusownictwa rybackiego wówczas, gdy bezprawnie „łowi”, a nie w momencie, gdy dopiero „coś złowi”⁴². Wypełnienie znamion czynu kłusowniczego nie zależy od faktycznego złowienia ryb, ich przywłaszczenia, czy nawet zamiaru ich

---

³⁹ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 54-65.

⁴⁰ Zob. też W. Radecki podaje, że połów innych organizmów żyjących w wodzie wymaga zawarcia umowy cywilnoprawnej, której treścią jest upoważnienie do połowu planktonu i bentosu. W. Radecki, *Tytuł prawny do prowadzenia połowów planktonu i bentosu*, „Wiadomości Wędkarskie” 2002, nr 11, s. 68-70.

⁴¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Pozakodeksowe prawo karne. Tom II. Przestępstwa gospodarcze oraz przeciwko środowisku. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 281.

⁴² W. Radecki, *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach rybackich w znowelizowanej ustawie rybackiej*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 3, s. 25.

przywłaszczenia⁴³. Wyrazem tego jest użycie przez ustawodawcę zwrotu „kto poławia”. Występki kłusownictwa rybackiego zaliczane są do przestępstw przeciwko mieniu, przy czym wartość tego mienia jest nieistotna przy określaniu wysokości szkody, ma natomiast znaczenie przy ustalaniu wysokości nawiązki⁴⁴.

Miejscem popełnienia przestępstw kłusownictwa rybackiego są wody śródlądowe. Ustawa rybacka przewiduje jedność wszystkich wód zaliczanych do tej kategorii, w związku z czym przepisy niniejszej ustawy będą miały zastosowanie także do stawów⁴⁵.

Ze względu na sposób realizacji czynności sprawczej ustawodawca przewidział różne typy przestępstw kłusownictwa rybackiego.

Pierwszy z nich został opisany w art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. Czynnością sprawczą tego typu przestępstwa kłusownictwa rybackiego jest połów ryb rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi przez osobę nie będącą uprawnionym do rybactwa albo osobą poławiającą na jego rzecz. Penalizowane zachowanie polega na użyciu do połowu przedmiotów, które mogą być używane wyłącznie przez podmioty, którym przysługują uprawnienia właścicielskie do wód śródlądowych oraz przez osoby poławiające na ich rzecz, np. pracownicy uprawnionego do rybactwa. Z tym, że osoby takie muszą posiadać stosowne upoważnienie do połowu w rozumieniu art. 5 u.r.ś.⁴⁶. Wobec jego braku odpowiadać będą za wykroczenia. Każda inna osoba poławiająca rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi swoim zachowaniem się będzie wypełniać znamiona czynu kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. Akt wykonawczy do ustawy rybackiej określa szczegółowo, które narzędzia należą do katalogu przedmiotowych narzędzi i urządzeń połowowych. Tematyce tej został poświęcony rozdział I niniejszej pracy.

Osoba poławiająca innymi narzędziami niż te, które zostały zakwalifikowane przez ustawodawcę do rybackich narzędzi i urządzeń połowowych nie będzie popełniała czynu z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. Nie oznacza to, że nie będzie ona podlegała odpowiedzialności karnej z innych przepisów. Jako przykład można wskazać sprawcę, który poławia gołymi rękami lub koszem wiklinowym. W rozumieniu przepisów wykonawczych do ustawy rybackiej nie jest to rybackie narzędzia połowowe. Taki czyn można natomiast zakwalifikować z art. 278 § 1 k.k. jako kradzież⁴⁷.

---

⁴³ W. Radecki, *Oceny prawnokarne bezprawnego połowu ryb*, „Problemy Praworządności” 1985, nr 10, s. 42.

⁴⁴ Zob. też Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 12 listopada 2007 r. (sygn. akt VI SA/Wa 790/07), LEX (dostęp 12.04.2014 r.).

⁴⁵ Zob. też W. Radecki, *Uprawnienia do rybactwa na stawach*, „Komunikaty Rybackie” 1997, nr 1, s. 26-27.

⁴⁶ Upoważnienie do połowu ryb powinno być w formie pisemnej. Osoba poławiająca na rzecz uprawnionego zobowiązana jest je posiadać przy sobie w trakcie czynności połowowych. W piśmiennictwie wskazano, że wprowadzenie obowiązku posiadania upoważnienia wynikało z faktu, iż uprawnieni do rybactwa zatrudniali wielu pracowników, przy czym nie każdy z nich był zatrudniany przy odłowach. W. Radecki, *Ustawa o rybactwie śródlądowym. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 79.

⁴⁷ W. Radecki, *Jeszcze o poławianiu gołymi rękami*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 4, s. 30; W. Radecki, *Pół ryb gołymi rękami*, „Wędkarz Polski” 2005, nr 9, s. 69-70.

W art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. ustawodawca odwołuje się do szeregu zakazów ochronnych, których naruszenie jest występkiem. Do przestępstw kłusownictwa rybackiego z tej jednostki redakcyjnej zakwalifikować należy połów polegający na naruszenia przepisów z art. 8 ust. 1 pkt 6-10 u.r.ś. Zgodnie z tym artykułem zabrania się połowu ryb:

- 1) przez wytwarzanie w wodzie pola elektrycznego charakterystycznego dla prądu zmiennego (art. 8 ust. 1 pkt 6),
- 2) środkami trującymi i odurzającymi (art. 8 ust. 1 pkt 7),
- 3) narzędziami kaleczącymi, z wyjątkiem sznurów hakowych, pęczków hakowych, haczyka wędki i harpuna kuszy (art. 8 ust. 1 pkt 8),
- 4) materiałami wybuchowymi (art. 8 ust. 1 pkt 9),
- 5) przez ich głośnienie (art. 8 ust. 1 pkt 10).

Dalsza analiza wymaga wyjaśnienia znaczenia poszczególnych zakazów wymienionych w przedmiotowym przepisie, gdyż są to nadal terminy nieprecyzyjne i niezdefiniowane w ustawie rybackiej. Zaznaczyć trzeba, że połów tymi sposobami jest bezwzględnie zabroniony bez różnicowania na podmioty, które go dokonują.

Ustawa rybacka bezwzględnie zabrania połwu ryb przez wytwarzanie w wodzie pola elektrycznego charakterystycznego dla prądu zmiennego. Dotyczy to także rybackich narzędzi połowowych. Istotą tego przepisu nie jest zakaz bezwzględnego połowu ryb urządzeniami elektrycznymi, lecz jedynie takimi urządzeniami, które nie odpowiadają obowiązującym normom. Istotą czynności sprawczej przedmiotowego czynu zabronionego jest użycie prądu elektrycznego zmiennego. W literaturze specjalistycznej wskazano, że prąd zmienny (przemienny) wywiera negatywny wpływ na środowisko wodne, powoduje wyczerpanie nerwowe ryb, odkształcenia, zwichnięcia i złamania ich ciała⁴⁸. Wyrządza on stałe lub przejściowe zaburzenia w organizmach ryb, które powodują trwałe obrażenia i degenerację⁴⁹. Odpowiedzialności karnej z tego przepisu będzie podlegał każdy, kto poławia ryby prądem zmiennym⁵⁰.

Wśród wędkarzy popularny jest połów wędką elektryczną. Sprzedający tego typu narzędzia połowu deklarują, że połów taką wędką jest legalny, gdyż jest to sprzęt służący do amatorskiego połowu ryb i nie wytwarza on prądu zmiennego. Argumentację tą należy odrzucić, ponieważ rozporządzenie w sprawie połowu ryb nie dopuszcza stosowania żadnych narzędzi elektrycznych do połowu amatorskiego. Do użycia elektrycznych narzędzi rybackich mają prawo wyłącznie uprawniony do rybactwa lub osoba poławiająca na jego rzecz. Akt ten stanowi, iż rybackimi narzędziami połowowymi są narzędzia elektryczne, a także ich części, służące do połowu ryb przy pomocy prądu elektrycznego.

---

⁴⁸ W. Dembiński, A. Chmielewski, *op. cit.*, s. 12-13.

⁴⁹ W. Nowak, T. Waltuś, *Stosowanie agregatów prądotwórczych do połowu ryb w jeziorach*, Olsztyn 1964, s. 3-4.

⁵⁰ Zob. też W. Radecki, *Oceny prawne połowów ryb narzędziami elektrycznymi*, „Ochrona Środowiska” 2001, nr 1(23), s. 13-21.

Niedozwolonym sposobem połowu jest używanie w tym celu środków trujących i odurzających. Po raz kolejny istnieje konieczność posiłkowania się definicjami zawartymi w innych aktach prawnych i definicjami słownikowymi. W literaturze prawniczej wskazuje się, że najbliższa oddania sensu tego określenia jest ustawa o substancjach chemicznych i ich mieszaninach⁵¹. Inni autorzy odsyłają do pojęć zawartych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii⁵². W ujęciu słownikowym do środków odurzających można zaliczyć środki, które działają na układ nerwowy ryb, natomiast trucizny to substancje naturalne lub syntetyczne, które nawet w małych ilościach zakłócają funkcje życiowe organizmu⁵³.

W literaturze etnograficznej opisano, że odurzanie ryb w dawniejszych czasach polegało na podawaniu im karmy o właściwościach odurzających lub trujących. Czasami też wrzucano do wody rośliny lub substancje posiadające takie właściwości⁵⁴. Innymi stosowanymi metodami mającymi na celu wywołanie efektu odurzenia było stosowanie środków chemicznych używanych w rolnictwie oraz innych substancji, których spożycie zakłócało procesy życiowe. Trucie ryb było dość popularne jeszcze na początku XIX wieku. Etnografowie podają, że ten sposób połowu był powszechny w szczególności na wschodnich terenach Polski, np. w Augustowie i jego okolicach⁵⁵. Zaznaczyć trzeba, że art. 13 ust. 3 u.r.ś. stanowi, że w obrębie hodowlanym nie obowiązuje uprawnionego do rybactwa zakaz połowu ryb przy użyciu środków trujących lub odurzających. W piśmiennictwie zapis ten oceniany jest negatywnie. Słusznie wskazuje się, że ten sposób połowu może być niebezpieczny dla środowiska wodnego, a użyte środki mogą przedostać się poza obręb hodowlany⁵⁶.

Generalną zasadą jest, że połów przy użyciu narzędzi kaleczących jest zabroniony. Z tym, że ustawa przewiduje od tego wyjątki dotyczące połowu za pomocą sznurów hakowych, pęczków hakowych, haczyka wędki oraz harpuna kuszy. Ustawa nie definiuje, co zaliczamy do narzędzi kaleczących, dlatego konieczne jest odwołanie się do języka specjalistycznego w tym zakresie. Literatura rybacka również nie podaje wprost, które narzędzia należą do tej kategorii, jednakże przypuszczać trzeba, że będą to wszystkie narzędzia, które okaleczają i uszkadzają ryby. W wyniku takiego połowu ryby nie nadają się do dłuższego przechowywania w stanie żywym⁵⁷. Ze względu na przyjęty

---

⁵¹ Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz. U. 2015, poz. 1203 ze zm.). M. Bojarski, W. Radecki, *Pozakodeksowe prawo karne, t. II. Przestępstwa gospodarcze oraz przeciwko środowisku. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 294.

⁵² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. 2012, poz. 124 ze zm.). Tak W. Kotowski, B. Kurzępa, *Przestępstwa pozakodeksowe. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 157.

⁵³ J. Chodkowski (red.), *Słownik chemii praktycznej*, Warszawa 1992, s. 396 oraz 426.

⁵⁴ Z. Kłodnicki, *op. cit.*, s. 43.

⁵⁵ M. Znamierowska-Prufferowa, *Tradycyjne rybołówstwo ludowe w Polsce na tle zbiorów i badań terenowych Muzeum Etnograficznego w Toruniu*, Toruń 1998, s. 26.

⁵⁶ S. Pieprzny, A. Mazurkiewicz, *Wybrane aspekty ochrony prawnej ryb śródlądowych*, [w:] M. Górski i in. (red.), *Administracja publiczna – człowiek a ochrona środowiska. Zagadnienia społeczno-prawne*, Warszawa 2011, s. 278-279.

⁵⁷ J. Szczerbowski (red.), *Rybactwo śródlądowe*, Olsztyn 2008, s. 482.

w naukach rybackich podział narzędzi połowowych, bez wątpienia zaliczyć do nich można narzędzia haczykowe oraz narzędzia kolne. Wyjątki przewidziane w art. 8 ust. 1 pkt 8 u.r.ś. odnoszą się do narzędzi dopuszczonych do amatorskiego połowu, t.j. haczyka wędki oraz harpuna kuszy, jeśli spełniają one normy przewidziane w akcie wykonawczym do ustawy rybackiej. Połów haczykami lub harpunami innymi niż te, które zostały określone w rozporządzeniu w sprawie połowu ryb, będzie wykroczeniem z art. 27b ust. 1 pkt 1 u.r.ś., zagrożonym karą ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 200 zł. Ponadto sprawcy wykroczenia grozi, m.in. środek karny w postaci odebrania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego. Następnym wyjątkiem dotyczy sznurów hakowych oraz pęczków hakowych. Należą one również do narzędzi kaleczących, ale równocześnie do tzw. rybackich narzędzi połowowych, używanych gospodarczo. Połowu przy użyciu tych narzędzi zgodnie z ustawą rybacką może dokonywać wyłącznie uprawniony do rybactwa lub osoba poławiająca na jego rzecz. Jeżeli narzędzia te zostaną użyte przez inny podmiot, połów tym sposobem wypełni znamiona przestępstwa z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś., t.j. połów narzędziami rybackimi przez osoby nieuprawnione. Połów innymi narzędziami kaleczącymi niż te, które ustawa dopuszcza do użycia jest bezwzględnie niedozwolony. Odpowiedzialności karnej za ich użycie będzie podlegał każdy. Przestępstwo to ma charakter powszechny. Do pozostałych narzędzi kaleczących ryby zalicza się np. ościenie, kotwy⁵⁸.

Zdefiniowanie połowu materiałami wybuchowymi po raz kolejny wymaga odwołania się do innych źródeł. Ustawa o materiałach wybuchowych⁵⁹ w art. 3 pkt 9 definiuje je jako substancje chemiczne stałe lub ciekłe albo mieszaniny substancji zdolne do reakcji chemicznej z wytwarzaniem gazu o takiej temperaturze i ciśnieniu i z taką szybkością, że mogą powodować zniszczenia w otaczającym środowisku, a także wyroby wypełnione materiałem wybuchowym. Literatura specjalistyczna określa materiały wybuchowe jako związki chemiczne lub mieszaniny, w których po wpływie zewnętrznego impulsu energetycznego o odpowiedniej intensywności rozwinię się szybka reakcja chemiczna z wydzieleniem dużej ilości gazów o bardzo wysokiej temperaturze⁶⁰. Połów ryb za pomocą materiałów wybuchowych jest szczególnie niebezpieczną dla środowiska wodnego metodą poławiania i jest bezwzględnie zabroniony. Ich użycie powodować może ogromne szkody w środowisku.

Połów przez głośnienie jest terminem bliżej nieokreślonym. Językowa definicja nawiązująca do tego pojęcia – „ogłuszyć” oznacza pozbawienie kogoś

---

⁵⁸ Wprowadzenie do art. 8 ust. 1 pkt 8 u.r.ś. możliwości połowu niektórymi narzędziami kaleczącym było koniecznością. W innym wypadku każdy wędkarz używający haczyka wędki, a kusznik podwodny harpuna kuszy odpowiadałby za przestępstwo kłusownictwa rybackiego. Podobnie każdy uprawniony do rybactwa poławiający narzędziami rybackimi w postaci pęczków hakowych oraz sznurów hakowych podlegałby odpowiedzialności karnej. W. Radecki, *Sznury i pęczki hakowe*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 9, s. 74.

⁵⁹ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (t.j. Dz. U. 2015, poz. 1100 ze zm.).

⁶⁰ J. Wojnowski (red.), *Wielka encyklopedia PWN*, t. XXX, Warszawa 2005, s. 76-77.

przytomności, czucia; spowodowanie utraty świadomości uderzeniem, np. ciosem, kamieniem, obuchem”⁶¹. „Jeżeli ktoś głuży zwierzę, to silnym uderzeniem pozbawia je przytomności lub zabija”⁶². Literatura etnograficzna podaje, że połów ryb przez głużenie jest archaicznym sposobem poławiania ryb. W letniej porze roku głużono lub zabijano ryby na płycznach kijem lub młotem, którymi uderzano np. o kamień, gdzie ukrywały się ryby⁶³. Do głużenia używano też siekier, kamieni czy drewnianych młotów. Poławiano tym sposobem przeważnie w dzień, gdyż dobrze było widać rybę. W okresie zimowym kłusownicy pilnią lub siekierą wyrąbywali w lodzie przerębel i wyjmowali ogłuszone ryby ręką lub czerpakiem. Z czasem zaczęto stosować do ogłuszania ryb bardziej szkodliwe metody, np. rzucano granaty, rozrywające się butelki z wodą i karbidek oraz ładunki górnicze⁶⁴. Uderzano też ciężkimi przedmiotami w lód, co powodowało, że ogłuszone ryby przewracały się na bok, a następnie wyławiano je z wody. Inne używane w dawnych czasach sposoby głużenia to m.in. użycie nielasowanego wapna⁶⁵. Ze względu na niezdefiniowanie tego pojęcia w żadnym akcie prawnym, uznać trzeba, że głużenie ryb to zaburzenie ich procesów życiowych na skutek czego stają się oziębiałe lub giną. Do czynności wchodzących w zakres pojęcia głużenia można zaliczyć wszelkie sposoby, które powodują „utratę przytomności” ryb, w tym nawet sposoby połowu wymienione w innych punktach art. 8 u.r.ś., np. użycie narzędzi elektrycznych czy materiałów wybuchowych.

6. Środki karne

Na wstępie należy zaznaczyć, iż autorka posługiwać się będzie nomenklaturą sprzed nowelizacji Kodeksu karnego z lipca 2015 r. W związku z czym środki karne przewidziane w ustawie o rybactwie śródlądowym będą nazywane ogólnie środkami karnymi, dotyczy to w szczególności środków karnych o charakterze kompensacyjnym: obowiązku naprawienia szkody i nawiązki oraz przepadku, które w znowelizowanym Kodeksie karnym zostały ujęte w oddzielnym rozdziale Va zatytułowanym: Przepadek i środki kompensacyjne⁶⁶.

W doktrynie panuje pogląd, iż realizacja poszczególnych funkcji prawa karnego opiera się nie tylko na wymierzeniu kary, ale także odpowiednich środków karnych. Generalnie można je podzielić na środki karne, w których dominuje element represyjny, prewencyjny lub kompensacyjny⁶⁷.

---

⁶¹ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. II, Warszawa 1979, s. 491.

⁶² M. Bańko (red.), *Inny słownik języka polskiego PWN*, t. I, Warszawa 2000, s. 458.

⁶³ Z. Kłodnicki, *op. cit.*, s. 42.

⁶⁴ M. Znamierowska-Prufferowa, *op. cit.*, s. 25-26.

⁶⁵ Z. Kłodnicki, *op. cit.*, s. 131-133.

⁶⁶ Poglądy teoretyków prawa karnego na temat środków karnych w świetle badań empirycznych zostały zaprezentowane w: M. Melezini, *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013, s. 227-271.

⁶⁷ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 272.

Podstawą orzekania środków karnych przewidzianych za występki z art. 27c u.r.ś. jest ustawa rybacka, która zawiera własne regulacje, będące *lex specialis* względem przepisów Kodeksu karnego⁶⁸. Jednakże środki karne z ustawy rybackiej mogą być orzekane wyłącznie w przypadku skazania sprawcy za czyny z art. 27 c ust. 1 u.r.ś. Jeżeli sąd warunkowo umorzy postępowanie karne lub odstąpi od ukarania sprawcy, podstawą prawną do orzeczenia środków karnych nie jest ustawa rybacka, ale Kodeks karny.

Środki karne zostały ujęte w dwóch odrębnych jednostkach redakcyjnych t.j. art. 27c ust. 2 i 3 u.r.ś. Interpretacja art. 27c ust. 2 u.r.ś. nie wzbudza wątpliwości. Środek karny w postaci podania orzeczenia o skazaniu do publicznej wiadomości na koszt skazanego orzekany jest przy skazaniu za każde z przestępstw z art. 27c ust. 1 u.r.ś. Problemy interpretacyjne pojawiły się natomiast odnośnie zapisu w art. 27c ust. 3 u.r.ś. Ustawodawca posłużył się dość nietypowym zwrotem „sąd dodatkowo orzeka odpowiednio”, co wywołało wątpliwości, czy przewidziane w tym przepisie środki karne orzeka się zawsze łącznie. Artykuł 27c ust. 3 u.r.ś. stanowi, że w razie skazania za przestępstwa określone ustawie w art. 27c ust.1 sąd dodatkowo orzeka, odpowiednio:

- 1) na rzecz pokrzywdzonego:
  - a) obowiązek naprawienia szkody, na wniosek pokrzywdzonego, lub
  - b) uprawnienie do rybactwa nawiązkę w wysokości od pięciokrotnej do dwudziestokrotnej wartości przywłaszczonych ryb;
- 2) przepadek rybackich narzędzi połowowych i innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, a także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa;
- 3) trwale odebranie karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego bądź jej przekazanie do depozytu sądowego na okres nie krótszy niż 12 miesięcy, do czasu złożenia przez osobę skazaną ponownego egzaminu z wynikiem pozytywnym;
- 4) zakaz składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego na okres od roku do 3 lat.

Na skutek wniesienia kasacji przez Prokuratora Generalnego Sąd Najwyższy dokonał wykładni tego przepisu⁶⁹. W orzeczeniu Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że nie pozostawia wątpliwości pierwsza część zwrotu „sąd orzeka”, wobec czego orzeczenie środków karnych z tego ustępu jest obligatoryjne. Z kolei użycie wyrazu „odpowiednio” nie oznacza, że sąd obligatoryjnie musi orzec wszystkie cztery środki karne łącznie. Obligatoryjność wymienionych w przepisie środków nie jest bezwzględna wobec wszystkich typów przestępstw wymienionych w art. 27c ust. 1 u.r.ś. Ich orzeczenie powinno

---

⁶⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 23 stycznia 2013 r. (sygn. akt IV Ka 986/12).

⁶⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III KK 429/12), LEX (dostęp 11.04.2014 r.).

zależec od wielu różnych czynników, w szczególności rodzaju i sposobu popełnienia przestępstwa, wyrządzonej szkody oraz tego, kim jest sprawca przestępstwa. Zastosowany zabieg legislacyjny w tym przypadku miał na celu skrócenie aktu prawnego, a w rzeczywistości doprowadził do wątpliwości co do jego zastosowania. W doktrynie przyjmuje się, że termin „odpowiednio” może oznaczać trzy rzeczy: nakaz stosowania przepisu wprost bez jakichkolwiek zmian, nakaz stosowania przepisu z modyfikacjami lub niezastosowanie w ogóle przepisu do konkretnego przypadku ze względu na bezprzedmiotowość regulacji czy też sprzeczność z innymi normami prawa⁷⁰. Sąd Najwyższy uznał, iż w komentowanym przepisie zwrot „odpowiednio” oznacza, iż *in concreto* trzeba wziąć pod uwagę specyfikę układu procesowego, w którym przepis ma zostać zastosowany. Środki karne z art. 27c ust. 3 u.r.ś. powinny być dostosowane do konkretnego przypadku. Wybrać należy te, które będą właściwe dla osiągnięcia celu represyjnego wobec danego sprawcy za popełnienie konkretnego przestępstwa. Dolegliwość odpowiedzialności karnej wyznaczana jest nie tylko przez kary, ale również środki karne. Za takim rozumieniem tego przepisu przemawia również fakt, iż ustawodawca wymienił cztery środki karne w oddzielnej jednostce redakcyjnej niż środek karne w postaci podania orzeczenia o skazaniu do publicznej wiadomości, który orzekany jest bezwzględnie obligatoryjnie.

6.1. Podanie orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej

Kodeks karny w art. 50, a po nowelizacji z 2015 r.⁷¹ w art. 43b przewiduje możliwość orzeczenia środka karnego w postaci podania wyroku do wiadomości publicznej w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie skazania, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego. Ustawodawca wskazał na dwie przesłanki decydujące o orzeczeniu środka karnego. Są to: przesłanka o charakterze pozytywnym – względy celowościowe oraz przesłanka negatywna – nienaruszenie interesu pokrzywdzonego. W literaturze przedmiotu zwraca się przy tym uwagę, iż przesłanka negatywna stanowi warunek *sine qua non* i ogranicza względy celowościowe⁷². O ile Kodeks karny przewiduje fakultatywne orzeczenie tego środka karnego ustawa rybacka bezwzględnie nakazuje jego stosowanie. Sąd nie bierze pod uwagę przesłanek z art. 50 k.k. W razie skazania sprawcy za czyny z art. 27c ust. 1 u.r.ś. sąd jest zobligowany do orzeczenia środka karnego w postaci podania orzeczenia do wiadomości publicznej, na koszt skazanego.

Ustawodawca umieścił środek karne w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej w oddzielnej jednostce redakcyjnej niż

---

⁷⁰ P. Kardas, [w:] A. Zoll (red.), *op. cit.*, s. 156.

⁷¹ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396).

⁷² M. Melezini (red.), *System prawa karnego. Kary i środki karne, poddanie sprawcy próbie*, Warszawa 2010, s. 854-855.

pozostałe środki karne z ustawy rybackiej, nadając mu szczególną funkcję penalną. Środek ten pełni przede wszystkim rolę prewencyjną oraz represyjną.

W tym kontekście warto przytoczyć orzeczenie Sądu Najwyższego, w którym stwierdzono, iż celowe jest orzekanie podania wyroku do wiadomości publicznej wobec przestępstw typowych, szerzących się nagminnie, a zastosowanie tego środka karnego może wpłynąć hamująco na szerzenie się tego rodzaju przestępstw⁷³.

Na tym tle pojawia się jednak wątpliwość, czy zasadnym było wprowadzenie obligatoryjności orzekania podania wyroku do wiadomości publicznej w każdym przypadku popełnienia przestępstwa kłusownictwa rybackiego, bez konieczności analizowania czy jego orzeczenie będzie celowe. W szczególności, iż środek ten orzekany jest fakultatywnie wobec przestępstw o większym ciężarze gatunkowym przewidzianych w Kodeksie karnym. Trafny jest pogląd, iż cel ogólnoprewencyjny zastosowania tego środka karnego może być niekiedy sprzeczny z oceną wagi popełnionego przez sprawcę czynu, stopnia jego zawinienia oraz indywidualnymi cechami sprawcy⁷⁴. Potwierdzeniem tego jest orzecznictwo Sądu Najwyższego, który wielokrotnie wskazywał, iż nie jest celowe orzekanie tego środka karnego w odniesieniu do niektórych sprawców przestępstw, w szczególności sprawców przypadkowych, nieumyślnych oraz sprawców, wobec których samo już skazanie jest wystarczającym środkiem oddziałującym wychowawczo⁷⁵.

Ponadto jest to środek karny o znacznej dolegliwości wobec sprawcy, często bardziej represyjny niż orzeczona kara. Jego wymierzenie może powodować napiętnowanie sprawcy, narazić na ostracyzm i nadać sprawcy etykietę przestępcy⁷⁶.

Podanie orzeczenia o skazaniu do publicznej wiadomości z art. 27 c ust. 2 u.r.ś. następuje zawsze na koszt skazanego, w miejscu wskazanym przez sąd. W zależności od miejsca publikacji wyroku skazującego może to rodzić po stronie sprawcy znaczne koszty. Zazwyczaj jest to urząd gminy lub miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sprawcy. W badanych przez autorkę sprawach kilkakrotnie wskazanym miejscem orzeczenia przedmiotowego środka karnego były również gazety lokalne oraz ogólnopolskie.

Wydaje się, że obligatoryjność orzekania tego środka karnego wobec niektórych sprawców kłusownictwa rybackiego jest niewskazana. Przy jego wymierzaniu powinno się brać pod uwagę dyrektywy wymiaru kary i środków

---

⁷³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1986 r. (sygn. akt WRN 2/88), OSNKW 1988, nr 11-12, poz. 81.

⁷⁴ Z. Sienkiewicz, *Kilka uwag o funkcjach podania do wyroku do publicznej wiadomości*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowakowski, J. Piórkowska-Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarowskiemu*, Lublin 2011, s. 307.

⁷⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1987 r. (sygn. akt VI KZP 29/87), OSNKW 1988, nr 1-2, poz. 2.

⁷⁶ P. Daniluk, *Środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości w kodeksie karnym*, [w:] J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008, s. 62.

karnych, zgodnie z którymi sąd wymierza karę według swojego uznania, bacząc by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu, cele zapobiegawcze i wychowawcze, jakie mają zostać osiągnięte wobec sprawcy a także potrzebę kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Zasada indywidualizacji kary i środków karnych oznacza, iż wymierza się je względem konkretnej osoby, uwzględniając jej właściwości i warunki osobiste, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie po jego popełnieniu. Orzeczenie przedmiotowego środka karnego z „automatu” wobec wszystkich sprawców czynów kłusowniczych jestw niektórych przypadkach represją zbyt dotkliwą i niewspółmierną do wagi popełnionego czynu. Jego wymiarzenie powinno być fakultatywne i oparte na przesłankach ujętych w Kodeksie karnym.

6.2. Obowiązek naprawienia szkody oraz nawiązka

Ustawodawca w art. 27c ust. 3 pkt 1 lit a i b u.r.s. przewidział dwa alternatywne środki karne o charakterze kompensacyjnym. W razie skazania za przestępstwo kłusownictwa rybackiego sąd dodatkowo orzeka, odpowiednio: na rzecz pokrzywdzonego obowiązek naprawienia szkody na wniosek pokrzywdzonego albo nawiązkę w wysokości od pięciokrotnej do dwudziestokrotnej wartości przywłaszczonych ryb.

Środki karne o charakterze kompensacyjnym orzekane są tylko wtedy, gdy czynem kłusowniczym została wyrządzona szkoda. Z tym, że sąd orzeka obowiązek naprawienia szkody na wniosek pokrzywdzonego przestępstwem. Jeżeli takiego wniosku brak, sąd z urzędu orzeka nawiązkę, jeżeli sprawca skłusował ryby.

Szkoda wyrządzona kłusownictwem rybackim obejmować może nie tylko skłusowane ryby ale również inne przedmioty⁷⁷. Świadczy o tym ujęcie w dwóch oddzielnych punktach środków karnych o charakterze kompensacyjnym. Obowiązek naprawienia szkody nie precyzuje o jaką szkodę chodzi, dotyczyć to może każdej szkody wyrządzonej przez sprawcę w związku z czynem kłusowniczym. W przypadku nawiązki ustawodawca wyraźnie zaznaczył, że jej wysokość zależy od wartości przywłaszczonych ryb.

Z wnioskiem o naprawienie szkody może wystąpić pokrzywdzony, czyli uprawniony do rybactwa w rozumieniu przepisów ustawy rybackiej, lub inna osoba, której dobro zostało naruszone lub zagrożone⁷⁸. Obowiązek naprawienia szkody ma charakter „wnioskowy”, co wskazuje, że główną funkcją tego środka karnego jest kompensacja szkód poniesionych w wyniku popełnionego

---

⁷⁷ Zob. też W. Radecki, *Dobrowolne naprawienie szkody wyrządzonej kłusownictwem wędkarskim lub rybackim*, „Komunikaty Rybackie” 2002, nr 5, s. 25-27.

⁷⁸ W. Radecki, *Pokrzywdzony przestępstwem popełnionym przez kłusownika*, „Komunikaty Rybackie” 2001, nr 3, s. 28-29; W. Radecki, *Pokrzywdzony w sprawach o przestępstwa i wykroczenia kłusownicze*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 6, s. 35-37.

przestępstwa⁷⁹. Po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. ustawodawca zaakcentował tę funkcję, stanowiąc, iż względem środków kompensacyjnych stosuje się przepisy prawa cywilnego⁸⁰. Zauważa się także funkcje prewencyjne i represyjne tego środka karnego. Jego orzeczenie ma uświadomić sprawcy nieopłacalność popełniania czynów przestępnych oraz nieuchronność naprawienia wyrządzonej przez niego szkody⁸¹.

Alternatywnym środkiem o charakterze kompensacyjnym jest nawiązka. Sąd z urzędu wymierza nawiązkę, jeżeli sprawca, który popełnił przestępstwo z art. 27c ust. 1 u.r.ś. przywłaszczył sobie skłusowane ryby, a pokrzywdzony nie wystąpił z wnioskiem o naprawienie szkody. Nawiązka orzekana jest na rzecz uprawnionego do rybactwa, gdyż tylko jemu przysługuje prawo do pobierania pożytków z wód, na których wykonuje uprawnienia właścicielskie⁸².

Na podstawie przepisów ustawy rybackiej nawiązkę orzeka się wyłącznie za przywłaszczenie ryb. Oznacza to, że jeżeli sprawcy nie udało się nic złowić, nie wymierza się tego środka karnego.

Należy zaznaczyć, iż sam fakt kłusowania ryb nie stanowi znamienia przestępstwa kłusownictwa rybackiego i ma jedynie wpływ na wysokość orzekanych środków o charakterze kompensacyjnym.

Szkoda polegająca na przywłaszczeniu ryb szacowana jest na podstawie ich wartości rynkowej, nie jest brana pod uwagę ich wartość przyrodnicza⁸³. W literaturze podnosi się zarzut, że wyliczanie szkody w oparciu o wartość rynkową skłusowanych ryb i wymierzenie na tej podstawie środka o charakterze kompensacyjnym nie pełni wystarczającej funkcji represyjnej. Słuszenie zauważa się, że ryby są żywą częścią ekosystemu wodnego, w związku z czym powinno się brać pod uwagę przy obliczaniu szkody także elementy przyrodnicze. W jednym z opracowań podano przykładowe sposoby wyceny wartości skłusowanych ryb. Są to:

- 1) metoda przeżywalności narybku, polegająca na wyliczeniu jaką ilością narybku danego gatunku ryby należy zarybić akwen, żeby odtworzyć daną populację skłusowanych ryb. W metodzie tej brane są pod uwagę takie kwestie jak przeżywalność narybku i koszty związane z zarybianiem,
- 2) metoda dalszej hodowli, która wycenia wartość skłusowanych ryb w oparciu o utracone korzyści z ich dalszej hodowli. Podstawą tej metody

⁷⁹ M. Melezini (red.), *System prawa karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie*, Warszawa 2010, s. 693. Holistycznym opracowaniem zagadnień związanych z obowiązkiem naprawienia szkody jest: A. Muszyńska, *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*, Warszawa 2010.

⁸⁰ Zob. też W. Radecki, *Uprawniony do rybactwa jako poszkodowany w rozumieniu prawa cywilnego*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 5, s. 29-30.

⁸¹ K. Łuczarski, A. Muszyńska, *Z problematyki środków karnych o charakterze majątkowym*, [w:] T. Bojarski i in. (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego*, Lublin 2011, s. 207.

⁸² Zob. też W. Radecki, *Nawiązka rybacka*, „Komunikaty Rybackie” 2006, nr 2, s. 27-28.

⁸³ Średnie ceny ryb towarowych w poszczególnych gospodarstwach rybackich zostały zaprezentowane w: M. Mickiewicz, *Porównanie średnich cen ryb towarowych i materiału zarybieniowego stosowanych przez podmioty prowadzące gospodarkę rybacką w obwodach rybackich w 2011 i 2013 roku*, „Komunikaty Rybackie” 2014, nr 2, s. 2-3.

jest obliczenie korzyści jakie mogłyby przynieść skłusowane ryby jako reproduktory oraz wartość ikry jaką złożyłyby samice konkretnego gatunku;

- 3) metoda licencji wędkarskich, oparta na utraconych korzyściach ze sprzedaży zezwoleń do amatorskiego połowu ryb na wodach uprawnionego do rybactwa. Metoda ta sprowadza się do porównania dopuszczalnych limitów ilościowych obowiązujących na danym akwenie wodnym z ilością skłusowanych ryb i w konsekwencji utraconymi korzyściami ze sprzedaży zezwoleń na amatorski połów⁸⁴.

Nawiązka pełni funkcje penalne oraz funkcję typowo odszkodowawczą. Element represyjny wyrażony jest w tym, że wysokość nawiązki wymierza się w granicach od pięciokrotności do dwudziestokrotności przywłaszczonych ryb. Jej wysokość zawsze wynosi więcej niż szkoda wyrządzona czynem kłusowniczym. Nawiązka pełni również funkcję prewencyjną. Jej wymiarzenie ma na celu zapobiegnięcie popełnieniu przez sprawcę po raz kolejny czynu kłusowniczego, wskazując na nieopłacalność podejmowania nielegalnego połowu. Funkcja odszkodowawcza nawiązki wyrażona jest w tym, że orzekana jest na rzecz uprawnionego do rybactwa, a nie na cel społeczny⁸⁵.

W doktrynie pojawiły się spory dotyczące orzekania nawiązki w przypadku wystąpienia form zjawiskowych czynu przestępnego. Na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. wyrażono pogląd, że nawiązkę nakłada się na każdego ze współuczestników czynu. Przy czym, wysokość każdej z nawiązek jest niezależna od pozostałych, a ich suma nie ma związku z wysokością szkody⁸⁶. Potwierdzeniem tego jest orzecznictwo Sądu Najwyższego, który wskazał, iż „przewidziany w art. 213 § 2 k.k. obowiązek zwrotu podwójnej wartości drzewa odnosi się do każdego ze sprawców kradzieży drewna wyrąbanego lub powalonego albo dokonania wyrębu drzewa w celu przywłaszczenia. Każdy więc ze sprawców tego przestępstwa obowiązany jest do uiszczenia nawiązki w tej wysokości”⁸⁷. Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące przestępstw leśnych odnieść można także do przestępstw kłusownictwa rybackiego.

Odmiennego zdania jest W. Radecki, który wyraził opinię, iż ze względu na odszkodowawczy charakter nawiązki z ustawy rybackiej, zasadne wydaje się solidarne orzeczenie jednej nawiązki względem wszystkich współuczestników⁸⁸.

Nawiązka nie pełni wyłącznie funkcji odszkodowawczej, ale także funkcje penalne. Poprzeć należy pogląd, iż powinna ona być wymierzana indywidualnie każdemu ze sprawców biorących udział w popełnieniu

---

⁸⁴ W. Koźmiński, *Uderzyć kłusownika po kieszeni*, „Wędkarski Świat” 2012, nr 1, s. 84-85.

⁸⁵ W. Cieślak, *Nawiązka w polskim prawie karnym*, Gdańsk 2006, s. 143.

⁸⁶ W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 301.

⁸⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1984 r. (sygn. akt III KR 272/83), OSNKW 1984, nr 9-10, poz. 93.

⁸⁸ W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia rybackie*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 2, s. 38.

przestępstwa, a zapłata nawiazki przez jednego ze sprawców nie zwalnia pozostałych współuczestników od jej uiszczenia⁸⁹.

Przeprowadzone badania aktowe pokazują, że sądy orzekając wysokość nawiazki z ustawy rybackiej biorą pod uwagę dyrektywy wymiaru kary, m.in. stopień winy i społecznej szkodliwości. Zdarzało się, że w jednej sprawie sąd orzekał różne wysokości nawiazki względem współdziałających.

W literaturze pojawił się też pomysł, aby nawiazka orzekana za przestępstwa kłusownictwa rybackiego przekazywana była służbom, które przyczyniły się do wykrycia czynu kłusowniczego⁹⁰. Postulat ten należy odrzucić, gdyż funkcją nawiazki z ustawy rybackiej jest kompensacja szkody doznanej przez pokrzywdzonego. Ponadto nic nie stoi na przeszkodzie, żeby uprawniony do rybactwa uzyskane z nawiazki środki pieniężne przekazał, m.in. na dofinansowanie Społecznej Straży Rybackiej.

Środki o charakterze kompensacyjnym z ustawy rybackiej wymierza się wyłącznie w razie skazania sprawcy za czyn z art. 27c ust. 1 u.r.ś. W przypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego albo odstąpienia od wymierzenia kary, stosuje się zasady ogólne Kodeksu karnego dotyczące orzekania tych środków. Potwierdza to wyrok SN, który stwierdził, iż „orzeczenie obligatoryjnej nawiazki na rzecz pokrzywdzonego następuje w razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 27a ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. Jednoznaczne sformułowanie art. 27a ust. 2 pkt 1 tej ustawy nie pozwala na wykładnię dopuszczającą orzeczenie takiej nawiazki w wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego, które - co oczywiste - nie jest skazaniem za przestępstwo”⁹¹.

6.3. Przepadek przedmiotów

Regulacje dotyczące środka karnego w postaci przepadku przedmiotów zostały zawarte w art. 44 k.k.⁹². Przepis ten przewiduje obligatoryjne orzeczenie przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa. Fakultatywnie orzeka się przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu przestępnego chyba, że ustawa przewiduje obligatoryjność jego orzeczenia⁹³.

---

⁸⁹ S. Zabłocki, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Karna, „Palestra” 1997, nr 1-2, s. 209.*

⁹⁰ A. Furdyna, W. Koźmiński, E. Leś, *Monitoring pracy Państwowej Straży Rybackiej w województwie zachodniopomorskim w aspekcie zwalczania kłusownictwa. Raport za lata 2009-2011*, Sępnica 2011, s. 55.

⁹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2004 r. (sygn. akt V KK 221/04), LEX (dostęp 13.04.2014 r.).

⁹² Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396), przepadek został wykreślony przez ustawodawcę ze środków karnych i umieszczony w oddzielnym rozdziale Va k.k. – „Przepadek i środki kompensacyjne”.

⁹³ Problematyka związana z orzekaniem przepadku została kompleksowo przedstawiona w: E.M. Guzik-Makaruk (red.), *Przepadek przedmiotów i korzyści pochodzących z przestępstwa*, Warszawa 2011.

Ustawa rybacka w art. 27c ust. 3 pkt 2 stanowi, że sąd wymierza środek karny w postaci przepadku rybackich narzędzi połowowych lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, ale także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa.

Przepadek przedmiotów z ustawy rybackiej obejmuje dwie kategorie przedmiotów: *instrumenta sceleris* oraz *producta sceleris*. Ustawodawca używając zwrotu: „sąd dodatkowo orzeka, odpowiednio” dał do zrozumienia, że przepadek przedmiotów orzeka się wówczas, gdy przedmiotami takimi sprawca się posługiwał, natomiast przepadek owoców przestępstwa orzeka się wtedy gdy sprawca je uzyskał⁹⁴.

W literaturze wskazuje się, że przepadek narzędzi przestępstwa obejmuje w wąskim ujęciu *instrumenta sceleris*, czyli przedmioty specjalnie wytworzone lub przysposobione do popełnienia przestępstwa, a w znaczeniu szerokim także przedmioty codziennego użytku, których użyto w celach przestępnych⁹⁵. Za przedmioty służące do popełnienia przestępstwa uznaje się każdą rzecz, niekoniecznie wytworzoną w celu popełnienia czynu przestępnego, jeżeli jej użycie umożliwia sprawcy lub chociaż ułatwia zrealizowanie zamierzonego przez sprawcę czynu zabronionego bądź jego stadiów⁹⁶.

Ustawa rybacka stanowi, że sąd jest zobligowany do orzeczenia przepadku rybackich narzędzi połowowych i innych przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa⁹⁷.

Będą to nie tylko narzędzia, *stricte* kłusownicze, ale też, np. środek transportu, jeżeli sprawca kłusował np. z łódki oraz inne przedmioty codziennego zastosowania, których sprawca użył do popełnienia przestępstwa np. siekiery, wodery (spodnie wędkarskie), wiaderka, kalosze itp.

Przepadkiem objęte są również *producta sceleris*, którymi ze względu na charakter czynu są skłusowane ryby. Podkreślić przy tym trzeba, że zgodnie z art. 44 § 5 przepadku nie orzeka się, jeżeli przedmioty podlegają zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi. Co już zostało wielokrotnie podkreślone, w obecnym stanie prawnym nie ma wód bez uprawnionego do rybactwa. Ryby stanowią pożytki wody i są zawsze czyjąś własnością, w związku z czym nie można orzec ich przepadku na rzecz Skarbu Państwa. Podlegają one zwrotowi podmiotowi wykonującemu uprawnienia właścicielskie na wodach. Ponadto art. 23 pkt 4 lit. b u.r.ś. wyraźnie stanowi, że odebrane ryby należy za pokwitowaniem przekazać uprawnionemu do rybactwa.

Orzeczenie przepadku przedmiotów z art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. orzeka się w razie skazania sprawcy za przestępstwa kłusownictwa rybackiego wymienione w art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś. W przypadku warunkowego umorzenia

---

⁹⁴ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 307.

⁹⁵ A. Marek, *op. cit.*, s. 281.

⁹⁶ R. Stefański, *Kary dodatkowe orzekane samoistnie*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 4, s. 21.

⁹⁷ Zob. też W. Radecki, *Przepadek sprzętu rybackiego*, „Wędkarz Polski” 1994, nr 2, s. 60-61.

postępowania karnego lub umorzenia postępowania przepadek można orzec na podstawie przepisów Kodeksu karnego. W jednym z postanowień SN wypowiedział się, że „umorzenie postępowania z uwagi na znikomy stopień szkodliwości czynu – jakkolwiek jest równoznaczne z dokonaniem przez oskarżonego zarzucanego mu czynu, to jednak – nie jest tożsame ze skazaniem w rozumieniu przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym. Orzeczenie przepadku dowodów rzeczowych mogło jednak zapaść w przypadku umorzenia postępowania na podstawie art. 17§ 1 pkt 3 k.p.k. w oparciu o dyspozycję art. 100 k.k. w zw. z art. 39 pkt 4 k.k.”⁹⁸.

Pozytywnie należy się odnieść do zapisu art. 27c ust. 5 u.r.ś., który dotyczy możliwości orzeczenia przepadku również przedmiotów niestanowiących własności sprawcy. Często praktyką stosowaną przez sprawców kłusownictwa rybackiego było używanie do nielegalnego połowu narzędzi niebędących ich własnością. Pozwalało to im uniknąć przepadku tych przedmiotów.

W tym kontekście rozważyć należy zastosowanie art. 44 § 7 k.k., który stanowi, iż jeżeli *instrumenta sceleris* są własnością sprawcy, ich przepadek orzeka się wyłącznie w wypadkach przewidzianych w ustawie, a w razie współwłasności orzeka się przepadek udziału należącego do sprawcy lub przepadek równowartości tego udziału. Zdaniem W. Radeckiego art. 27c ust. 5 u.r.ś. nie wyłącza całkowicie regulacji Kodeksu karnego. Jeżeli *instrumenta sceleris* np. łódź jest współwłasnością sprawcy to należy orzec przepadek udziału lub równowartości tego udziału w łodzi należącego do sprawcy⁹⁹.

Jeżeli orzeczenie przepadku *instrumenta sceleris* byłoby niewspółmierne do wagi popełnionego czynu, sąd zgodnie z art. 44 § 3 k.k. może zamiast przepadku orzec nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa. Przy czym nawiązka ta ma charakter niezależny od nawiązki orzekanej na rzecz uprawnionego do rybactwa w związku z nielegalnym połowem ryb¹⁰⁰.

Przepadek przedmiotów pełni przede wszystkim funkcję prewencyjną – ma na celu zapobiegnięcie popełnieniu przestępstwa przy użyciu tych przedmiotów w przyszłości oraz funkcję represyjną – stanowi dolegliwość ekonomiczną wymierzoną sprawcy czy nawet innym osobom.

Jeżeli sprawcą przestępstwa kłusownictwa rybackiego będzie nieletni, zgodnie z art. 6 ustawy w sprawach nieletnich sąd może orzec przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego, tj. skłusowanych ryb. Ustawodawca nie przewidział natomiast przepadku *instrumenta sceleris*¹⁰¹.

---

⁹⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r. (sygn. akt III KK 577/00), LEX (dostęp 11.06.2014 r.). Po nowelizacji Kodeksu karnego z 1 lipca 2015 r. treść art. 100 k.k. została przeniesiona do art. 45a k.k.

⁹⁹ Tak M. Bojarski, W. Radecki, *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*, Wrocław 1998, s. 117.

¹⁰⁰ W. Radecki, *Prawnokarna ochrona środowiska wodnego i jego zasobów po wejściu w życie nowej kodyfikacji karniej*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybactwo, wędkarstwo, ekorozwój*, Olsztyn 2006, s. 77.

¹⁰¹ Zob. też C. Szczepaniak, *Nieletni kłusownik*, „Wiadomości Wędkarskie” 2013, nr 1, s. 64-65.

6.4. Odebranie karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego

Dokumentami uprawniającymi do amatorskiego połowu ryb są karta wędkarska oraz karta łowiectwa podwodnego. Osoby połowiące amatorsko ryby, w zależności od stosowanej metody połowu (wędką lub kuszą) zobowiązane są do posiadania jednego z tych dokumentów, jak również zezwolenia uprawnionego do rybactwa na połów w jęgodach.

Ustawodawca w 2010 r. wprowadził do ustawy rybackiej zupełnie nowy środek karny polegający na odebraniu karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego. Artykuł 27c ust. 3 pkt 3 u.r.ś. przewiduje, że w razie skazania za przestępstwo z art. 27c ust. 1 u.r.ś. sąd dodatkowo orzeka, odpowiednio trwale odebranie karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego bądź jej przekazanie do depozytu sądowego na okres nie krótszy niż 12 miesięcy do czasu złożenia przez osobę skazaną ponownego egzaminu z wynikiem pozytywnym. O orzeczeniu tego środka karnego sąd powiadamia właściwy organ, upoważniony do wydania karty wędkarskiej.

Z istoty tego przepisu wynika, że możliwość orzeczenia tego środka karnego ogranicza się do kręgu osób posiadających uprawnienia do amatorskiego połowu ryb, t.j. wędkarzy oraz kuszników podwodnych. Ponadto w doktrynie pojawił się pogląd, że należy go orzekać wyłącznie, gdy sprawca popełnił przestępstwo kłusownictwa rybackiego w związku z amatorskim połowem ryb¹⁰².

Należy przypisać temu środkowi karnemu przede wszystkim funkcję wychowawczą, ponieważ odebranie tych dokumentów rodzi po stronie osób skazanych konieczność ponownego zdawania egzaminu ze znajomości zasad ochrony ryb¹⁰³.

Z pozoru prosta konstrukcja przepisu z art. 27c ust. 3 pkt 3 u.r.ś. w praktyce nastęrcza poważne problemy interpretacyjne.

Po pierwsze pojawiają się wątpliwości, jak należy rozumieć użyty przez ustawodawcę zwrot „trwale” odebranie kart uprawniających do amatorskiego połowu ryb. Czy należy utożsamiać to pojęcie ze słowem „dożywotnie”, a może „beztęminowe”? Czy trwale odebranie jednej z tych kart jest jednoznaczne z brakiem możliwości ubiegania się o nią w przyszłości? Jeżeli przepis ten nie wyklucza możliwości ubiegania się ponownie wydanie tych kart, to kiedy można ponownie przystąpić do egzaminu?

Kolejne pytania dotyczą przekazania do depozytu karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego. Ustawodawca określił, że złożenie do depozytu następuje na okres nie krótszy niż 12 miesięcy, do czasu ponownego zdania egzaminu. Nie wiadomo jednak jaka jest górna granica orzekania tego środka

---

¹⁰² W. Radecki, *Kompendium...*, s. 307.

¹⁰³ W. Radecki, *Egzaminy na kartę wędkarską*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 8 s. 68-70; J. Narodowska, M. Duda, *Kary i środki karne w znowelizowanej ustawie o rybactwie śródlądowym*, [w:] S. Pikulski, A. Szymańska (red.), *(Bez)celowość współczesnych kar i środków karnych*, Olsztyn 2013, s. 277-284.

karnego? Czy należy wymierzać go w miesiącach czy w latach? Czy egzamin można złożyć wcześniej niż przed upływem 12 miesięcy?

Rozpatrując pierwszą część zdania dotyczącą trwałego odebrania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego należy uznać, że wyraz „trwale” nie jest tożsamy ze słowem „dożywotnie” lub „bezterminowe”. Wyraz „trwale” zdaje się oznaczać fizyczne odebranie takich dokumentów bez możliwości ich zwrotu osobie skazanej. Innymi słowy dokument ten jest unieważniany. Uzasadnieniem takiej wykładni jest druga z alternatywnych możliwości wymierzenia tego środka karnego. Złożenie karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego do depozytu wskazuje, że sprawca zostanie pozbawiony karty jedynie na jakiś określony czas, ale po spełnieniu przesłanki zawartej w drugiej części zdania – złożenie ponownego egzaminu z wynikiem pozytywnym – zostanie mu zwrócony ten sam dokument uprawniający do amatorskiego połowu.

Wydaje się, iż trwale odebranie przedmiotowych kart, nie oznacza, że skazany, wobec którego zastosowano ten środek karny nie będzie już mógł dożywotnio legalnie połować amatorsko ryb. Przedmiotowy środek karny nie polega na zakazie amatorskiego połowu ryb dożywotnio, a jedynie pozbawia skazanego dokumentu uprawniającego do połowu. Skazany będzie mógł ubiegać się o wydanie nowego dokumentu po ponownym złożeniu egzaminu z wynikiem pozytywnym. Inna interpretacja tego przepisu byłaby zbyt dotkliwą represją, w szczególności wobec sprawców, których czyn był małej szkodliwości. Odmiennego zdania jest W. Radecki, który uznał, że słowo „trwale” oznacza pozbawienie skazanego możliwości wędkowania lub uprawiania kusznictwa podwodnego na zawsze¹⁰⁴.

W literaturze pojawił się też pogląd, iż skazany, któremu trwale odebrano kartę, będzie mógł się o nią ubiegać po zatarciu skazania za przestępstwo kłusownictwa rybackiego¹⁰⁵.

Za błąd legislacyjny należy także uznać brak określenia górnej granicy okresu, na jaki składa się karty do depozytu sądowego. Ustawodawca wskazał jedynie dolną granicę stanowiąc, że jest to czas nie krótszy niż 12 miesięcy¹⁰⁶. Nie wiadomo jednak, czy środek ten wymierza się w latach czy miesiącach i jaki jest maksymalny okres, na który można go orzec. Ze względu na niejasności, w praktyce sądy orzekają środek karny w postaci czasowego pozbawienia karty wędkarskiej lub łowiectwa podwodnego na okres dokładnie 12 miesięcy.

W odniesieniu do czasowego odebrania kart uprawniających do amatorskiego połowu należy rozważyć sytuację, w której sprawca pomimo orzeczenia tego środka karnego, nie zwróci tego dokumentu. *Per analogum*

---

¹⁰⁴ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 291.

¹⁰⁵ C. Szczepaniak, *Odebranie karty wędkarskiej*, „Wiadomości Wędkarskie” 2012, nr 5, s. 64.

¹⁰⁶ Środek karny w postaci okresowego odebrania karty wędkarskiej lub łowiectwa podwodnego został względnie nieoznaczony. Ustawodawca posłużył się zwrotem „nie krótszy niż”. Przedstawiciele nauk penalnych wskazują, że tego typu zabiegi legislacyjne dają zbyt dużą władzę organom wykonawczym. Oznaczenie w ten sposób sankcji karnych było praktykowane w ustawodawstwie USA. Tak: A. Marek, *op. cit.*, s. 63.

zasadne wydaje się odwołanie do zapisu art. 43 § 3 k.k. dotyczącego obowiązku zwrotu dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdu. Zgodnie z jego treścią okres, na który orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów, zaczyna swój bieg w momencie zwrotu tego dokumentu. Idąc tym tokiem rozumowania można uznać, że środek karny w postaci okresowego odebrania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego biegnie od momentu przekazania karty do depozytu sądowego¹⁰⁷.

Na marginesie trzeba dodać, iż ustawa rybacka przewiduje odpowiedzialność za wykroczenie z art. 27a ust. 1 lit a u.r.ś. wobec osób, które dokonując amatorskiego połowu ryb używają karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego, pomimo sądowego orzeczenia o odebraniu takich kart. Połów bez kart uprawniających do amatorskiego połowu ryb zaliczany jest do tzw. kłusownictwa wędkarskiego. Sankcją karną za to wykroczenie jest kara grzywny albo kara nagany. Ponadto sąd może orzec środki karne z art. 27a ust. 3 i 4 u.r.ś.

Ustawa przewiduje, że w razie orzeczenia komentowanego środka karnego, sąd powiadamia organ upoważniony do wydawania takich kart. Karty wydaje starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby, która złożyła egzamin z zasad ochrony ryb. W praktyce skazany, wobec którego zastosowano ten środek karny, deklarując inne miejsce zamieszkania niż uprzednio, może wystąpić z wnioskiem o wydanie karty do innego starosty. Nie wydaje się też, że organ wydający karty będzie każdorazowo występował do sądu z zapytaniem czy wobec osoby chcącej uzyskać uprawnienia do amatorskiego połowu ryb zastosowano przedmiotowy środek karny. Co więcej, nie jest wymagane, aby osoba ubiegająca się o wydanie karty złożyła oświadczenie o niekaralności. Żadne przepisy nie nakładają takiego obowiązku.

Zauważyć też trzeba, że strażę posiadające kompetencje do kontroli dokumentów uprawniających do amatorskiego połowu ryb nie są w stanie zweryfikować, czy wobec osoby legitymującej się takim dokumentem, orzeczono jego trwałe odebranie lub złożenie do depozytu. Państwowa Straż Rybacka nie należy do kręgów podmiotów, które upoważnione są do otrzymywania informacji zgromadzonych w Krajowym Systemie Informacji Kryminalnych¹⁰⁸.

Konkludując, należy stwierdzić, że przepis ten jest błędnie sformułowany. W obecnym brzmieniu sądy mają problemy z jego interpretacją i stosowaniem, dlatego konieczne jest jego przeredagowanie.

---

¹⁰⁷ Zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2014 r. (sygn. akt IIIKK 416/13), LEX (dostęp 11.03.2015 r.), który stwierdził, że „jeżeli osoba, wobec której orzeczono zakaz, nie odda dokumentu, to automatycznie wydłuża się w stosunku do niej faktyczny okres niemożności prowadzenia pojazdów poprzez wstrzymanie biegu okresu takiego zakazu, dopóki nie zdeponuje ona owego dokumentu, co nie zmienia przy tym faktu, że obowiązuje on od uprawomocnienia się orzeczenia”.

¹⁰⁸ Zob. szerzej rozdział V.

6.5. Zakaz składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego

Sąd Najwyższy wskazał, że celowość orzekania środka karnego w postaci zakazu składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego, powinno być nierozzerwalnie związane z koniecznością zapewnienia przez Państwo, racjonalnej gospodarki rybackiej, w wodach stanowiących własność Skarbu Państwa. Jak już zostało zasygnalizowane w rozdziale pierwszym, ustawa rybacka zastrzega, że podziałowi na obwody rybackie podlegają wyłącznie wody powierzchniowe płynące. Uprawnionym do rybactwa na tych wodach jest w rozumieniu prawa wodnego organ administracji publicznej wykonujący uprawnienia właścicielskie w imieniu Skarbu Państwa lub osoba władająca obwodem rybackim na podstawie umowy na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego. Umowa użytkowania obwodu rybackiego jest odpłatna i zawiera się ją na czas nie krótszy niż 10 lat. Szczegółowe zasady przeprowadzenia konkursu zawiera rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Wsi z 2007 r. w sprawie konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego¹⁰⁹. Akt wykonawczy stanowi, że osoba stająca do konkursu musi spełniać określone prawnie wymogi. Nie może być karana, musi posiadać kwalifikacje oraz doświadczenie zawodowe, jak również mieć środki trwałe i wyposażenie służące do wykonywania powierzonych jej zadań z ustawy rybackiej. Podmiot władający obwodem rybackim zobligowany jest do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej zgodnie z operatem rybackim¹¹⁰.

Niewywiązanie się z ustawowych obowiązków wynikających z ustawy o rybactwie śródlądowym, w zakresie powierzonych podmiotowi zadań w ramach zawartej umowy na użytkowanie obwodu rybackiego skutkuje odpowiedzialnością za wykroczenie art. 27 ust. 1 u.r.ś.¹¹¹.

---

¹⁰⁹ Zob. też W. Radecki, *Konkurs ofert na użytkowanie rybackie*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 7, s. 68-70.

¹¹⁰ W. Radecki, *Kontrolowanie spełnienia obowiązku prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 2, s. 68-70.

¹¹¹ Wykroczenia z art. 27 ust. 1 u.r.ś. popełnić może wyłącznie uprawniony do rybactwa. Polegają one na: niewykonaniu obowiązku prowadzenia dokumentacji związanej z prowadzeniem gospodarki rybackiej, korzystaniu z wód obwodu rybackiego bez operatu rybackiego lub wbrew jego założeniom, prowadzeniu gospodarki rybackiej na podstawie operatu rybackiego, który skierowany był do ponownego zaopiniowania. Sankcją karną za te wykroczenia jest kara grzywny nie niższa niż 100 zł. Co więcej, ustawodawca przewidział, że w szczególnie rażących przypadkach, sąd fakultatywnie orzeka środek karny polegający na zakazie składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego, na okres od roku do 3 lat. Zob. też M. Duda, *Kłusownictwo wędkarskie i rybackie w znowelizowanej ustawie o rybactwie śródlądowym*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2012, s. 124; W. Radecki, *Odpowiedzialność za następstwa nieracjonalnej gospodarki rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 4, s. 68-70; M. Kasperek-Kawałek, A. Zielińska, *Prowadzenie gospodarki rybackiej w kontekście obowiązującego systemu użytkowania obwodów rybackich*, [w:] M. Mizielniński (red.), *Użytkownik rybacki – nowa rzeczywistość. Ocena przekształceń w rybactwie w wyniku konkursów na oddanie w użytkowanie obwodów rybackich*, Warszawa 2008, s. 15-21.

Obligatoryjne orzeczenie środka karnego w postaci zakazu składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego w opinii Sądu Najwyższego należy stosować wyłącznie wobec osób, które zostały skazane za jedno z przestępstw z art. 27c ust. 1 u.r.ś., a jednocześnie znajdują się w kręgu osób uprawnionych do rybactwa w rozumieniu art. 4 u.r.ś lub z okoliczności sprawy wynika, że mogą się one ubiegać o zawarcie umowy na użytkowanie obwodu rybackiego. Celem tego środka karnego jest dodatkowo napiętnowanie takich osób, gdyż *de facto* w oparciu o inne przepisy, osoby te są i tak pozbawione możliwości ubiegania się o zawarcie umowy na użytkowanie obwodu rybackiego. Wynika to m.i.n. z § 7 pkt 8 rozporządzenia w sprawie konkursu na użytkowanie obwodu rybackiego, który stanowi, iż oferta na zawarcie umowy musi zawierać oświadczenie oferenta lub osób upoważnionych do reprezentowania oferenta o niekaralności za przestępstwa popełnione umyślnie¹¹². Przestępstwa kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust. 1 u.r.ś. popełnić można wyłącznie umyślnie.

Przed wejściem w życie wyroku Sądu Najwyższego w 2013 r. środek ten orzeczono wobec wszystkich sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego w badanych przez autorkę sprawach karnych. Sądy nie brały pod uwagę przesłanek celowościowych orzekania tego środka karnego. Po dokonaniu wykładni art. 27c u.r.ś. przez Sąd Najwyższy środek ten nie został orzeczony wobec żadnego ze sprawców objętych badaniami. Wynikało to z faktu, że sprawcami kłusownictwa rybackiego były osoby, które nawet potencjalnie nie znajdowały się w kręgu osób, które byłyby w stanie spełnić wymogi stawiane podmiotom zainteresowanym zawarciem umowy na użytkowanie obwodów rybackich.

7. Zagrożenie karne

Zdaniem A. Marka na ustawowy wymiar kary składają się: sankcja przewidziana za dany typ przestępstwa oraz normy części ogólnej o charakterze obligatoryjnym, które modyfikują granice sankcji karnej. Sądowy wymiar kary to wymierzenie kary i innych środków w granicach ustawowego zagrożenia z możliwością ich zmian w oparciu o zasady i dyrektywy wymiaru kar i środków karnych przewidzianych w ustawowym ich wymiarze¹¹³. Z kolei T. Kaczmarek uważa, że ustawowy wymiar kary oraz sądowy wymiar kary są względem siebie komplementarne. Sądowy wymiar kary obejmuje kary, ale także wszystkie sankcje karne, w tym środki reakcji prawnokarnej, jeżeli zostaną spełnione przesłanki ich zastosowania¹¹⁴.

---

¹¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III KK 429/12), LEX (dostęp 11.04.2014 r.).

¹¹³ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 326-327.

¹¹⁴ T. Kaczmarek (red.), *Nauka o karze: sądowy wymiar kary*, Warszawa 2015, s. 156; T. Kaczmarek, *Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej*, Wrocław 1980, s. 70-71.

Przestępstwa kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust. 1 u.r.ś. zagrożone są alternatywnymi karami: grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Ponadto ustawodawca przewidział szeroki katalog środków karnych stanowiących *lex specialis* względem Kodeksu karnego. Ustawowy wymiar kary przewidziany w ustawie rybackiej uznać należy za wystarczający za tego typu przestępczość.

W ustawodawstwie polskim zastosowano model polityki karnej o charakterze represyjnym. Jednakże biorąc pod uwagę sądowy wymiar kary zauważa się, że polityka karna względem przestępczości kłusownictwa rybackiego opiera się na modelu liberalnym. Praktyka sądowa pokazuje, że sprawcom tego typu przestępstw wymierzane są przede wszystkim kary o charakterze wolnościowym oraz stosowane są środki probacyjne. Ze względu na zagrożenie karne za przestępstwa kłusownictwa rybackiego (do 2 lat pozbawienia wolności), sąd może zastosować względem sprawcy instytucję warunkowego umorzenia postępowania karnego z art. 66 k.k. oraz instytucję warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności z art. 69 k.k.¹¹⁵.

W sprawach o przestępstwa kłusownictwa rybackiego postępowanie przygotowawcze prowadzone jest w formie dochodzenia na podstawie art. 325a k.p.k. Organem ścigania upoważnionym do jego prowadzenia jest Policja, chyba że ze względu na wagę lub złożoność sprawy prokurator postanowi o prowadzeniu w sprawie, własnego dochodzenia.

8. Zbiegi ocen prawnych

Interesującym zagadnieniem jest ustalenie relacji pomiędzy przestępstwami kłusownictwa rybackiego, a przepisami kodeksowymi dotyczącymi przestępstw przeciwko mieniu. Czynny kłusownicze zaliczane są do przestępstw bezskutkowych. Sprawca ponosi odpowiedzialność karną za to, że „łowi”, a nie dopiero w momencie, gdy „coś złowi”. Na tym tle pojawiła się wątpliwość, czy jeżeli kłusownik rybacki dokona połowu ryb i następnie przywłaszczy je sobie, dochodzi do zbiegu przepisów ustawy rybackiej z przestępstwem lub wykroczeniem kradzieży.

W doktrynie wyrażono pogląd, że ze względu na charakter formalny przestępstw kłusownictwa rybackiego, w przypadku, gdy sprawca przywłaszczy sobie skłusowane ryby należy oba te czyny rozpatrywać łącznie. Ryby stanowią naturalne pożytki wody, do których pobierania uprawniony jest podmiot wykonujący uprawnienia właścicielskie na danych wodach. Innymi słowy ryby

---

¹¹⁵ Po wejściu w życie nowelizacji Kodeksu karnego z 1 lipca 2015 r. w art. 66 wprowadzono zapis, że instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności, natomiast art. 69 stanowi, iż sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającym roku.

są zawsze czymś mieniem, mają właściciela i przedstawiają pewną wartość¹¹⁶. Ponadto nie należy z góry zakładać, że kłusownik zawsze działa z zamiarem przywłaszczenia skłusowanych ryb. Przy takim założeniu, kłusownictwo stanowiłoby tylko środek służący do realizacji celu – przywłaszczenia.

W literaturze przedstawiono następujące możliwości kwalifikacji prawnej czynów kłusowniczych z czynami polegającymi na przywłaszczeniu cudzego mienia. Zdaniem W. Radeckiego, jeżeli sprawca kłusownictwa rybackiego przywłaszcza sobie skłusowane ryby, których wartość nie przekracza 1/4 minimalnego wynagrodzenia¹¹⁷, należy zastosować wykładnię teleologiczną. Właściwa w tym przypadku będzie zasada konsumpcji (pochłaniania), zgodnie z którą *lex consumens derogat legi consumptae*. Przepisem pochłaniającym będzie art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś., a przepisem pochłanianym art. 119 k.w.¹¹⁸. Jeżeli sprawca kłusownictwa rybackiego przywłaszcza sobie ryby o wartości powyżej 1/4 minimalnego wynagrodzenia, zachodzić będzie zbieg kumulatywny art. 27c ust. 1 pkt 2 z art. 278 k.k. Zdaniem W. Radeckiego nie należy stosować w tym przypadku zasady konsumpcji, ponieważ jeżeli sąd uzna czyn sprawcy za wypadek mniejszej wagi – art. 278 § 3 k.k., to kłusownikowi będzie grozić łagodniejsza skancja karna niż za przestępstwo z ustawy rybackiej. Właściwa będzie zatem kumulatywna kwalifikacja kłusownictwa rybackiego z kradzieżą w rozumieniu art. 11 k.k. Taka ocena prawna pozwala na zastosowanie środków karnych z ustawy rybackiej¹¹⁹.

Zauważyć trzeba, że w orzecznictwie nie ma judykatów rozstrzygających, jaką należy przyjąć kwalifikację prawną, jeżeli sprawca kłusownictwa rybackiego przywłaszcza sobie skłusowane ryby. Na gruncie ustawy o rybołówstwie z 1932 r. Sąd Najwyższy uznał, że zabór ryb ze stawu hodowlanego jest przywłaszczeniem mienia i należy ten czyn kwalifikować, jako kradzież, a nie kłusownictwo rybackie¹²⁰. Pogląd ten nie jest już aktualny, z uwagi na fakt, iż obowiązująca ustawa rybacka przewiduje jedność wód śródlądowych w przeciwieństwie do ustawy o rybołówstwie.

Na temat kwalifikacji prawnej kłusownictwa rybackiego oraz kradzieży wypowiedział się natomiast Sąd Okręgowy w Olsztynie, który rozpatrywał apelację wniesioną przez prokuratora na niekorzyść oskarżonych. W apelacji podniesiono zarzut obrazy przepisów prawa materialnego, t.j. art. 278 § 1 k.k.

¹¹⁶ M. Bojarski (red.), *System prawa karnego. Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, Warszawa 2014, s. 837. Wskazuje się, że w rozumieniu prawa cywilnego ryby stanowią pożytki naturalne, a nie pożytki cywilne albo pożytki praw. Tak M. Korzycka-Iwanow, *Rybnictwo śródlądowe*, [w:] A. Stelmachowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa 2009, s. 355-356.

¹¹⁷ Wydane na podstawie art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. 2002, Nr 200, poz. 1679 ze zm.), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę (Dz. U. 2014, poz. 1220), minimalne wynagrodzenie wynosi 1750 zł. Zob. też C. Szczepaniak, *Kłusownik czy złodziej*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 10, s. 53-54.

¹¹⁸ W. Radecki, *Oceny prawne kłusownictwa rybackiego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9, s. 22.

¹¹⁹ W. Radecki, *Kompendium Prawa Rybackiego*, Poznań 2014, s. 310.

¹²⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1935 r. (sygn. akt II K 524/35), Zbiór Orzeczeń Izby Karnej SN 1936, nr 1, poz. 37.

poprzez jego niezastosowanie w przyjętej przez sąd kwalifikacji prawnej czynu. W uzasadnieniu do wyroku sąd II instancji uznał, że przywłaszczenie skłusowanych ryb w zależności od ich wartości wypełnia zawsze znamiona czynu z art. 278 k.k. lub 119 k.w. Zdaniem sądu ustawa rybacka nie jest ustawą szczególną wobec ustawy ogólnej - Kodeksu karnego. Odrzucono argumentację sądu I instancji, który wskazał, że skoro ustawodawca przewidział w art. 27c ust. 3 pkt 1 lit b u.r.ś. obligatoryjny środek karny w postaci orzeczenia nawiązki za przywłaszczenie ryb, to nie jest możliwa kumulatywna kwalifikacja przestępstwa kłusownictwa rybackiego z kradzieżą. Sąd II instancji wskazał, że ustawa rybacka uznaje za przestępstwo nielegalny połów ryb. Gdyby zamiarem ustawodawcy było także karanie przywłaszczenia skłusowanych ryb, to taka regulacja z pewnością znalazłaby się w przepisach karnych ustawy rybackiej. Dopiero wówczas można by było uznać, że przedmiotowa ustawa jest ustawą szczególną względem Kodeksu karnego. Mając na względzie powyższe należy przyjąć, że jeżeli sprawca kłusownictwa rybackiego przywłaszczył sobie skłusowane ryby o wartości przekraczającej 1/4 minimalnego wynagrodzenia, należy zakwalifikować czyn z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. kumulatywnie z art. 278 § 1 lub 3 k.k.¹²¹. Sąd odwoławczy w uzasadnieniu do wyroku powołał się na stanowisko W. Radeckiego w tym przedmiocie.

Kłusownictwo rybackie może pozostawać w zbiegu z przepisami dotyczącymi przestępstw przeciwko środowisku i przyrodzie. Wskazać należy przede wszystkim przepisy rozdziału XXII Kodeksu karnego, zatytułowanego „Przestępstwa przeciwko środowisku”¹²². Ryby bez wątplenia stanowią element środowiska wodnego i pozostają pod szczególną ochroną także innych aktów prawnych, w tym Kodeksu karnego. Jeżeli sprawca kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust. 1 lub 4 u.r.ś. swoim zachowaniem spowoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, to odpowiadać będzie także za czyn z art. 181 k.k.¹²³. W literaturze wskazuje się, że pojęcie „zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym” oznacza nie tylko ustanie procesów życiowych roślin i zwierząt, ale również wywołanie poważnego uszczerbku na zdrowiu, które uniemożliwia im pełnienie ich funkcji w ekosystemie. Przykładem działania kłusowniczego powodującego zniszczenie w świecie przyrodniczym w znacznych rozmiarach może być użycie do polowań np. narzędzi elektrycznych, materiałów wybuchowych, środków trujących lub odurzających. Sprawca, który ma świadomość, że jego czyn spowodować może

---

¹²¹ Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 7 sierpnia 2013 r. (sygn. akt VII Ka 509/13), LEX (dostęp 10.09.2014 r.).

¹²² Empiryczne ujęcie problematyki przestępczości przeciwko środowisku zostało przedstawione w: M. Werbel-Cieślak, *Wybrane aspekty przestępstw i przestępczości przeciwko środowisku (w świetle danych statystycznych i badań aktowych)*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 297-313.

¹²³ M. Szwejkowska, W. Truszkowski, *Zniszczenie zasobów przyrody w ujęciu art. 181 kodeksu karnego*, „Przegląd Policynjny” 2012, nr 2(106), s. 192; Zob. też L. Mering, *Szkoda środowiskowa jako znamię przestępstw przeciwko środowisku*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 143-156.

szkody znacznych rozmiarów będzie odpowiadał za kłusownictwo rybackie z art. 27c ust. 1 lub 4 u.r.ś. w zbiegu kumulatywnym z art. 181 § 1 k.k. Nieumyślana postać przestępstwa z art. 181 k.k. przewidziana jest w § 4¹²⁴.

Warto jeszcze rozważyć zbiegi przepisów ustawy rybackiej z przepisami ustawy o ochronie zwierząt¹²⁵. Ustawa ta stanowi, iż zwierzęta, są istotami żyjącymi, zdolnymi do odczuwania cierpienia, dlatego człowiek powinien zapewnić im poszanowanie, ochronę i opiekę. W rozumieniu przepisów ustawy o ochronie zwierząt, ryba jest bezspornie zwierzęciem. Artykuł 2 u.o.z. określa, że regulacje w niej zawarte stosuje się względem wszystkich zwierząt kręgowych. Co więcej, art. 21 u.o.p., stanowi, że zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu¹²⁶. Jednym z fundamentów ustawy o ochronie zwierząt jest zasada uśmiercania ich w sposób humanitarny polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego¹²⁷. Niehumanitarne czy nieuzasadnione zabijanie zwierząt lub znęcanie się nad nimi zostało spenalizowane w art. 35 u.o.z. Jednakże ustawa przewiduje możliwość uśmiercania zwierząt, jeśli jest to podyktowane jednym z wymienionych w art. 6 u.o.z. powodów. Wśród nich ujęto połów ryb zgodnie z przepisami o rybołówstwie i rybactwie śródlądowym. Oznacza to m.in., że użycie żywej ryby jako przynęty nie wypełnia znamion czynu zabronionego z art. 35 u.o.p. Potwierdzeniem tego jest art. 7 ust. 1 u.r.ś. dopuszczający pozyskiwanie ryb na przynętę podrywką wędkarską¹²⁸. W odniesieniu do rybactwa oraz amatorskiego połowu ryb, podkreślić trzeba, że uśmiercenie ryb powinno odbywać się zgodnie z zasadą humanitaryzmu w rozumieniu ustawy o ochronie zwierząt. Zabronione jest natomiast znęcanie się nad złowionymi rybami. Pod pojęciem znęcania się rozumie się zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień¹²⁹. Osoba, która złowiła ryby – obojętnie czy profesjonalnie czy też amatorsko, będzie także odpowiadać za przestępstwo znęcania się nad rybami, jeżeli będzie umyślnie zadawać im ból lub cierpienie.

---

¹²⁴ W. Radecki, *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach w znowelizowanej ustawie rybackiej*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2010 roku*, Olsztyn 2011, s. 94.

¹²⁵ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tj. Dz. U. 2013, poz. 856 ze zm.), dalej przytaczana jako ustawa o ochronie zwierząt lub u.o.z.

¹²⁶ W literaturze dominuje pogląd, że zwierzę w stanie wolnym staje się przedmiotem własności dopiero w momencie, gdy przestaje być w stanie wolnym i zostaje objęte w samoistne posiadanie. M. Kotowska, *Wybrane problemy prawno karnej ochrony zwierząt. Perspektywa krajowa międzynarodowa*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 102.

¹²⁷ Zob. szerzej W. Radecki, *Humanitarna ochrona ryb*, „Wędkarz Polski” 1994, nr 7, s. 52-53.

¹²⁸ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 313-314; W. Radecki, *Ryba jako przynęta*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 1, s. 68-70.

¹²⁹ Patrz też: B. Orłowska-Zielińska, *Medialny obraz znęcania się nad zwierzętami* [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 250-264; A. Zientara, *Zmiany przepisów karnych ustawy o ochronie zwierząt po wejściu w życie ustawy nowelizującej z dnia 16 września 2011 r.*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *op. cit.*, Olsztyn 2012, s. 188-200.

9. Wnioski

Analiza prawnokarna przepisów ustawy rybackiej pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

- przepisy prawnokarne z ustawy rybackiej mają charakter przepisów odsyłających, co powoduje, że ustawa jest mało przejrzysta i nieczytelna,
- ustawodawca w jednym artykule ujął wszystkie przestępstwa z ustawy rybackiej, w związku z czym głębszej analizy wymaga ustalenie, które z nich dotyczą *stricto* kłusownictwa rybackiego,
- przepisy prawnokarne odsyłają do szeregu innych przepisów materialnych ustawy rybackiej oraz innych aktów prawnych (ustaw i rozporządzeń), co powoduje, że osoba bez wykształcenia prawniczego może mieć trudności z ustaleniem, czy jej zachowanie wyczerpuje znamiona kłusownictwa rybackiego,
- podmiotami przestępstw kłusownictwa rybackiego są wyłącznie osoby fizyczne,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego można popełnić tylko umyślnie, natomiast dyskusyjne jest, w jakich zamiarach,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego mają charakter przestępstw formalnych, ustawodawca penalizuje już samo zachowanie się sprawcy, polegające na tym, że sprawca „poławia” w sposób sprzeczny z ustawą rybacką, a nie dopiero gdy „coś złowi”,
- przedmiotem ochrony przepisów prawnokarnych ustawy rybackiej, dotyczących kłusownictwa rybackiego, jest więcej niż jedno dobro prawne,
- ustawa rybacka penalizuje czynności, które nie zostały zdefiniowane na gruncie ustawy rybackiej,
- interpretacja znamion czynów kłusowniczych wymaga odwołania się do innych aktów prawnych oraz literatury specjalistycznej z zakresu rybactwa,
- niektóre z czynności sprawczych kłusownictwa rybackiego nie zostały definiowane w literaturze prawniczej oraz rybackiej, konieczne jest odwoływanie się do wykładni językowej, a nawet piśmiennictwa z zakresu etnografii,
- wydaje się, że zagrożenie karne przewidziane za kłusownictwo rybackie pełni wystarczającą funkcję represyjną,
- przepisy dotyczące środków karnych z ustawy rybackiej stanowią *lex specialis* względem przepisów Kodeksu karnego,
- użycie przez ustawodawcę zwrotu „sąd orzeka, odpowiednio” nie oznacza, że wszystkie środki karne z ustawy rybackiej muszą być orzekane łącznie,
- środki karne z ustawy rybackiej powinny być orzekane obligatoryjnie wtedy, gdy mają związek z charakterem czynu przestępnego i cechami indywidualnymi sprawcy,

- orzekanie środka karnego w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej powinno być fakultatywne i oparte o przesłanki zawarte w Kodeksie karnym,
- pozytywnie należy ocenić możliwość orzekania środka karnego w postaci przepadku przedmiotów nawet, jeżeli nie stanowią własności sprawcy,
- istnieją wątpliwości, co do zwrotu „trwałe” odebranie karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego, zarówno w literaturze i orzecznictwie,
- za błąd legislacyjny należy uznać nieokreślenie przez ustawodawcę górnej granicy orzekania środka karnego w postaci złożenia do depozytu karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego,
- ze względu na formalny charakter przestępstw kłusownictwa rybackiego, należy przyjąć kumulatywną kwalifikację prawną z przestępstwem kradzieży, jeżeli sprawca przywłaszczy sobie skłusowane ryby.

ROZDZIAŁ III. PRZESTĘPSTWA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO W ŚWIETLE BADAŃ AKTOWYCH

1. Zagadnienia wstępne

Niniejszy rozdział ma na celu weryfikację postawionych hipotez badawczych w oparciu o metodę badań aktowych. Analiza materiału badawczego pozwoliła na wyciągnięcie wniosków, które w dalszej kolejności zostały wykorzystane do innych badań empirycznych.

Badania aktowe objęły postępowania karne z art. 27c ust. 1 u.r.s. dotyczące przestępstw kłusownictwa rybackiego na wodach śródlądowych. Zastosowaną metodą badawczą była technika obserwacji pośredniej materiału źródłowego w postaci akt sądowych spraw karnych. Na potrzeby badań sporządzono kwestionariusz badań obejmujący 75 pytań podzielonych na 5 części¹. Pierwsza z nich dotyczyła postępowania przygotowawczego, druga obejmowała postępowanie sądowe, trzecia opisywała czyn sprawcy, czwarta charakteryzowała pokrzywdzonego przestępstwem, ostatnia dotyczyła sprawcy kłusownictwa rybackiego. Szczegółowy opis zastosowanej metody został zaprezentowany w rozdziale metodologicznym².

Na podstawie art. 24 § 1 k.p.k. właściwym do rozpatrywania spraw o przestępstwa kłusownictwa rybackiego w I instancji jest sąd rejonowy³. Postępowanie przygotowawcze o te występki jest prowadzone w formie dochodzenia. Organem ścigania upoważnionym do jego prowadzenia jest Policja.

Badania aktowe zostały przeprowadzone w II Wydziale Karnym⁴ i VII Wydziale Karnym⁵ Sądu Rejonowego w Olsztynie oraz XII Zamiejscowym Wydziale Karnym z siedzibą w Nidzicy⁶. Analiza badań objęła wszystkie 92

---

¹ Kwestionariusz badań aktowych został zamieszczony w załączniku nr 1.

² Tematyka ta była także przedmiotem opracowania M. Kotowska, M. Duda, *Kłusownictwo na wodach śródlądowych na przykładzie spraw w Sądzie Rejonowym w Olsztynie*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 265-279; G. Kędzierska, *Uwagi o ochronie środowiska w małych społecznościach lokalnych*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 78-93.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997, Nr 89, poz. 555 ze zm.), dalej przytaczana jako k.p.k.

⁴ Właściwość miejscowa II Wydziału Karnego obejmuje następujące olsztyńskie osiedla: Śródmieście, Osiedle Wojska Polskiego, Podleśna, Zatorze, Osiedle nad Jeziorem Długim, Gutkowo, Likusy, Zielona Górka, Dajtki, Pieczewo, a także gminy: Dobre Miasto, Dywity, Gietrzwałd, Świątki, Barczewo. Dla tych obszarów właściwa miejscowo jest Prokuratura Rejonowa Olsztyn-Północ w Olsztynie.

⁵ VII Wydział Karny obejmuje właściwością miejscową następujące osiedla w Olsztynie: Kętrzyńskie, Pojezierze, Kościuszki, Kormoran, Podgrodzie, Grunwaldzkie, Nagórki, Jaroty, Kortowo, Mazurskie oraz gminy: Olsztynek, Purda, Jonkowo, Stawiguda. Ze względu na właściwość miejscową obszary te podlegają pod Prokuraturę Olsztyn-Południe w Olsztynie.

⁶ Właściwość miejscowa XII Zamiejscowego Wydziału Karnego z siedzibą w Nidzicy obejmuje gminy: Nidzica, Janowo, Janowiec Kościelny, Kozłowo. Właściwa miejscowo dla tych terenów jest Prokuratura Rejonowa w Nidzicy.

wyroki⁷, które zapadły na badanym obszarze w latach 2010-2014, w tym 89 wyroków sądu I instancji oraz 3 wyroki sądu II instancji. W odniesieniu do spraw rozpatrywanych przez sąd w II instancji analiza materiału badawczego objęła wyłącznie wyroki, które dotyczyły spraw rozpatrywanych w I instancji przez Sąd Rejonowy w Olsztynie⁸.

Wybór okresu objętego badaniami nie był przypadkowy. W 2010 r. weszła w życie obszerna nowelizacja ustawy o rybactwie śródlądowym, która w znaczący sposób przemodelowała jej przepisy karne⁹. Wprowadzony został art. 27c u.r.ś., w którym ujęto wszystkie przestęstwa kłusownictwa rybackiego. Co więcej, nowela wprowadziła do ustawy nowe środki karne, które wykraczają poza katalog środków karnych przewidzianych w Kodeksie karnym. Przebadane zostały wszystkie sprawy zakończone prawomocnym wyrokiem za pełne lata kalendarzowe, wobec czego przeanalizowane zostały również sprawy, w których wyroki zapadły w 2010 r., zanim nowelizacja zaczęła obowiązywać. Zaznaczyć przy tym trzeba, że przestęstwa kłusownictwa rybackiego ujęte w poprzednim stanie prawnym, art. 27a ust. 1 u.r.ś., są praktycznie odpowiednikiem obecnie obowiązującego art. 27c u.r.ś.

Badaniami objęto postępowania karne wszczęte wobec 133 osób, którym postawiono zarzut popełnienia czynu zabronionego w postaci kłusownictwa rybackiego. Podkreślić należy, że badania objęły wszystkie sprawy karne toczące się o występki przedmiotowego czynu w latach 2010-2014 w Sądzie Rejonowym w Olsztynie. Uznano, iż dobór próby badawczej jest reprezentatywny do wyciągnięcia ogólniejszych wniosków, które odnieść by można do szerszej zbiorowości sprawców kłusownictwa na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Wśród badanych spraw o przestęstwa kłusownictwa rybackiego sądy uznały winę 130 sprawców. Wyroki skazujące zapadły względem 123 osób, a wobec 7 sprawców zastosowano instytucję warunkowego umorzenia postępowania karnego na okres próby. Wyrok uniewinniający zapadł w jednej sprawie, w której sąd stwierdził, że brak jest jednoznacznych dowodów wskazujących na winę oskarżonego i uznał za zasadne skorzystanie z zasady procesowej *in dubio pro reo* (art. 5 k.p.k.)¹⁰. Względem dwóch innych oskarżonych

---

⁷ Wykaz przebadanych postępowań karnych objętych badaniami znajduje się w załączniku nr 4.

⁸ Ze względu na właściwość rzeczową właściwym do rozpatrywania środków odwoławczych od wyroków powyższych wydziałów karnych sądów rejonowych jest VII Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Olsztynie. Właściwością miejscową obejmuje obszary sądów rejonowych w: Bartoszycach, Giżycku, Kętrzynie, Lidzbarku Warmińskim, Mrągowie, Nidzicy, Olsztynie, Pisz i Szczytnie.

⁹ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2010, Nr 200, poz. 1322).

¹⁰ Strażnik Społecznej Straży Rybackiej zatrzymał oskarżonego przy brzegu akwenu wodnego. Posiadał on przy sobie 3 sztuki szczupaka i narzędzie rybackie typu żak-samoróbka. Oskarżony nie przyznał się do zarzucanego mu czynu z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś., argumentując, że narzędzia rybackie oraz ryby należą do kogoś innego i znalazł je przypadkowo spacerując w okolicy. Sąd uznał, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że sprawcą czynu był oskarżony. Wskazał jednocześnie, że oględziny miejsca zdarzenia nie zostały wykonane prawidłowo i na podstawie zebranego materiału

umorzono postępowanie karne. Podstawą umorzenia postępowania był art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. (znikoma społeczna szkodliwość czynu)¹¹ oraz art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. (oskarżony zmarł)¹².

Dalszej, szczegółowej analizie zostały poddane jedynie sprawy, w których sąd uznał winę sprawców (130 osób) t.j. były to wyroki skazujące oraz wyroki warunkowo umarzające postępowanie karne na okres próby. Na potrzeby niniejszego rozdziału zastosowano dla nich zbiorczą nazwę „sprawcy”, gdyż bezspornie zarzucane im przestępstwo zostało przez nich popełnione, a wina nie budziła wątpliwości¹³. Poza obszarem badawczym pozostały wyroki umarzające postępowanie karne (2 osoby) oraz wyrok uniewinniający (1 osoba), których nie ujęto w wynikach badań.

2. Postępowanie przygotowawcze

W naukach penalnych wyróżnia się dwa pojęcia odnoszące się do obowiązku denuncjacji o popełnieniu przestępstwa. Prawny obowiązek zawiadomienia o popełnionym przestępstwie statuuje art. 240 k.k. i dotyczy enumeratywnie wymienionych czynów karalnych z Kodeksu karnego¹⁴. Obowiązek wynikający z tego przepisu dotyczy każdego, ma więc charakter powszechny, a jego niedopełnienie zagrożone jest karą do 3 lat pozbawienia wolności. W odniesieniu do innych czynów zabronionych ściganych z urzędu ustawodawca nałożył na obywateli jedynie społeczny obowiązek zawiadomienia o popełnionym przestępstwie. Wynika to z art. 304 § 1 k.p.k., który stanowi, iż „każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję”. Obowiązek społeczny ma wyłącznie wymiar moralny, jego niedopełnienie nie skutkuje

---

dowodowego nie wynika jednoznacznie, że sprawca jest winny popełnienia zarzucanego mu czynu (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 11 stycznia 2012 r., sygn. akt II K 498/11).

¹¹ Podjęcie decyzji przez sąd o umorzeniu postępowania ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu w tej sprawie wydaje się być nieuzasadnione. Sprawca skłusował aż 5 kg karasia narzędziem rybackim typu drygawica. Wina oskarżonego nie budziła wątpliwości, ponadto przyznał się on do zarzucanego mu czynu. Rodzaj narzędzia oraz ilość skłusowanych ryb wskazuje, że społeczna szkodliwość nie była znikoma (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 9 września 2011 r., sygn. akt II K 779/11). Zob. też W. Radecki, *Spółeczna szkodliwość kłusownictwa rybackiego*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 6, s. 68-71 oraz C. Szczepaniak, *Znikoma społeczna szkodliwość*, „Wiadomości Wędkarskie” 2010, nr 12, s. 55.

¹² Na marginesie dodać można, że oskarżony, wobec którego umorzono postępowanie, był recydywistą kryminologicznym w zakresie kłusownictwa rybackiego.

¹³Zob. też A. Kaczyński, J. Copik, *Problemy interpretacyjne związane z nazewnictwem sprawcy w toku czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012, s. 197.

¹⁴ Art. 240 k.k. stanowi, iż „Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, 118a, 120-124, 127, 128, 130, 134, 140, 148, 163, 166, 189, 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Z dyspozycji tego przepisu wynika, że nie istnieje powszechny prawny obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstw kłusownictwa rybackiego.

žadnymi konsekwencjami karnymi. Obowiązek prawny zawiadomienia prokuratora lub Policji przewiduje natomiast art. 304 § 2 k.p.k.. Spoczywa on na instytucjach państwowych i samorządowych, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu¹⁵.

Tab. 1. Sposób ujawnienia przestępstwa.

Lp.	Sposób ujawnienia przestępstwa	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	patrol/kontrola	99	76,2%
2.	zawiadomienie	31	23,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przestępstwa kłusownicze ujawniane są najczęściej w wyniku rutynowych patroli lub kontroli właściwych służb na wodach śródlądowych, które zatrzymują sprawców *in flagrante delicto* (99 sprawców/76,2%). Zdecydowanie rzadziej interwencje podejmowane są na skutek zawiadomień od osób trzecich (31 sprawców/23,8%). Zauważyć można, iż w przypadku przestępstw kłusowniczych, odwrotnie niż w przypadku większości przestępstw kryminalnych, tylko ¼ przestępstw zostaje ujawnionych na skutek informacji od obywateli. Pozostałe ¾ ujawnień jest wynikiem działalności właściwych służb odpowiedzialnych za zwalczanie procederu kłusownictwa. Tak niski odsetek zgłoszeń dokonywanych przez społeczeństwo wynika z faktu obojętności, a wręcz przyzwolenia na tego typu przestępczość¹⁶. Ponadto jak wynika z innych przeprowadzonych na potrzeby pracy badań, procederem kłusowniczym często zajmują się całe społeczności lokalne¹⁷. W literaturze przedmiotu słusznie zauważono, iż współpraca społeczeństwa z organami ścigania odnośnie przekazywania informacji o popełnionych przestępstwach zależy m.in. od poziomu świadomości i kultury prawnej, znajomości przepisów prawa karnego dotyczących konkretnej grupy czynów kryminalnych oraz ich ewentualnej akceptacji. Podkreśla się ponadto, że społeczeństwo jest skłonne do współpracy z organami ścigania wówczas, gdy czuje zagrożenie daną przestępczością¹⁸.

¹⁵ Niewykonanie powyższego nakazu może wypełniać znamiona stypizowane w art. 231 § 1 lub 2 k.k. wówczas, gdy funkcjonariusz publiczny zobowiązany na podstawie tego przepisu do denuncjacji nie zawiadamia o przestępstwie ściganym z urzędu, pomimo świadomości tego, że je popełniono oraz gdy sam ma świadomość tego, iż przekracza uprawnienia lub nie dopełnia obowiązków, i przez to działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2008 r. (sygn. akt WA 1/08), OSNKW 2008, nr 4, poz. 31.

¹⁶ Prawa i obowiązki zawiadomiania o popełnieniu przestępstw kłusownictwa rybackiego patrz szerzej C. Szczepaniak, *Walka z kłusownictwem cz. I*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 11, s. 62-63.

¹⁷ Patrz wyniki wywiadów ze przedstawicielami służb zwalczających zjawisko kłusownictwa zaprezentowane w rozdziale V oraz wyniki przeprowadzonych z kłusownikami ankiet, których wyniki przedstawiono w rozdziale IV.

¹⁸ K. Ślebzak (red.), *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. VI, LEX/el., 2012 (dostęp 17.05.2014 r.).

Ustawa o rybactwie śródlądowym powołała do życia dwie instytucje, których działania nakierowane są *stricte* na zwalczanie zjawiska kłusownictwa. Główny ciężar kontroli przestrzegania ustawy o rybactwie oraz przepisów wydanych na jej podstawie spoczywa na Państwowej Straży Rybackiej. Straż ta wyposażona została w szerokie kompetencje o charakterze policyjnym. Ustawodawca przewidział także możliwość powołania straży o charakterze pomocniczym tzw. Społecznej Straży Rybackiej. Posiada ona pewne uprawnienia władcze, aczkolwiek bardzo ograniczone. Na zasadzie uprawnień pochodnych za zwalczanie kłusownictwa rybackiego odpowiadają także inne formacje, m.in. Straż Leśna oraz Straż Łowiecka¹⁹.

Tab. 2. Instytucja dokonująca ujęcia sprawcy.

Lp.	Instytucja dokonująca zatrzymania sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	Państwowa Straż Rybacka	53	40,8%
3.	Społeczna Straż Rybacka	38	29,2%
2.	PSR i SSR	18	13,8%
5.	Policja	17	13,1%
4.	Straż Miejska	2	1,5%
6.	Straż Leśna	2	1,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wśród służb i instytucji uprawnionych do zatrzymania sprawców przestępstw kłusowniczych najczęściej interwencji dokonuje Państwowa Straż Rybacka (53 sprawców/40,8%) oraz Społeczna Straż Rybacka (38 sprawców/29,2%). Kolejnych 18 sprawców (13,8%) zatrzymały wspólne patrole Państwowej Straży Rybackiej i Społecznej Straży Rybackiej. Ponadto odnotowano znikomą liczbę ujęcia kłusowników przez Straż Miejską²⁰ (2 sprawców/1,5%) oraz Straż Leśną (2 sprawców/1,5%). Największą aktywność w obszarze zwalczania kłusownictwa przejawiają zatem instytucje specjalnie w tym celu powołane (PSR i SSR), które zatrzymały łącznie 109 sprawców (83,9%). Dane pokazują, że rola Policji w walce z kłusownictwem jest również znacząca. Funkcjonariusze Policji zatrzymali 17 sprawców (13,1%). Związane jest

¹⁹ Patrz szerzej rozdział V.

²⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o strażach gminnych (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1383 ze zm.) stanowi, że straże gminne (miejskie) są formacjami uzbrojonymi powołanymi do ochrony porządku publicznego. Jednakże straż ta nie posiada uprawnień w zakresie zwalczania przestępstwa i wykroczeń z ustawy o rybactwie śródlądowym. Nie może np. nałożyć grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia kłusownicze. Zob. szerzej C. Szczepaniak, *Straże gminne (miejskie)*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 9, s. 58-59; W. Radecki, *Straż miejska a wykroczenia wędkarskie*, „Wędkarz Polski” 2005, nr 11, s. 68-70; E. Szafrńska, *Straż gminna (miejska) jako organ porządku publicznego w znowelizowanym prawie wykroczeń*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012, s. 43-49.

to przede wszystkim z funkcjonowaniem na badanym obszarze Policji wodnej, która jest jednostką całoroczną. Jak zauważono na wstępie uprawnienia pochodne w zakresie zwalczania przestępczości kłusownictwa rybackiego przyznane zostały także Państwowej Straży Łowieckiej²¹. Niestety, na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego do tej pory nie utworzono takiej formacji.

Kodeks postępowania karnego przewiduje możliwość zawarcia przez strony formalnych porozumień procesowych²². Jednym z nich jest złożenie przez prokuratora wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy na podstawie art. 335 k.p.k.²³. Inną formą porozumienia pomiędzy stronami jest instytucja dobrowolnego poddania się karze z art. 387 k.p.k. Podmiotem składającym wniosek o zastosowanie tej instytucji jest oskarżony. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej, może on złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (po nowelizacji k.p.k. z 1 lipca 2015 r. również orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego) bez przeprowadzenia postępowania dowodowego. Sąd może uwzględnić taki wniosek, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, przy jednoczesnym spełnieniu celów postępowania pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości²⁴.

Tab. 3. Przyznanie się sprawcy do winy.

Lp.	Przyznanie się do winy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	96	73,8%
2.	nie	34	26,2%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

²¹ Ściganie przestępstw przyrodniczych zostało opisane w: W. Radecki, *Ściganie przestępstw przyrodniczych*, „Przyroda Polska” 2009, nr 9, s. 6.

²² Warto wspomnieć, że wraz z wejściem w życie dnia 1 lipca 2015 r. nowelizacji Kodeksu postępowania karnego ustawodawca przewidział, nowy tryb konsensualny w art. 338a k.p.k., zgodnie z którym „oskarżony może przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu”. Ustawa z dnia 27 września 2013 r o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.).

²³ Więcej o instytucji z art. 335 k.p.k. w tabeli 11.

²⁴ Sąd Najwyższy uznał, że skorzystanie z instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej wymaga spełnienia łącznie kilku przesłanek określonych w przepisie. Niewystąpienie którejkolwiek z nich wyłącza dopuszczalność rozprawy w tym trybie i należy skierować sprawę do postępowania na zasadach ogólnych. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1999 r. (sygn. akt V KKN 453/99), „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 3, poz. 10. Zob. też C. Szczepaniak, *Kłusownik poddaje się karze*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 5, s. 54.

Prawie $\frac{3}{4}$ sprawców przepęstw kłusowniczych w toku postępowania karnego przyznało się do winy. Taka postawa wydaje się być uzasadniona, gdyż większość kłusowników została ujęta na gorącym uczynku z narzędziami służącymi do popełnienia przepęstwa. Tylko $\frac{1}{4}$ sprawców nie przyznała się do winy, pomimo iż byli oni również ujęci na gorącym uczynku podczas procederu kłusownictwa. Stanowi to empiryczne potwierdzenie koncepcji neutralizacji autorstwa G. M. Sykesa i D. Matzy²⁵. Sprawcy odwoływali się do nieświadomości bezprawności swojego czynu lub twierdzili, że narzędzia kłusownicze, z którymi zostali ujęci, znaleźli przez przypadek i należą one do kogoś innego.

Tab. 4. Dobrowolne poddanie się karze.

Lp.	Dobrowolne poddanie się karze	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	91	70%
2.	nie	39	30%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wniosek o zastosowanie instytucji z art. 335 lub 387 k.p.k. złożono w przypadku 91 sprawców (70%) objętych badaniami. Nie zawsze jednak sąd wyrażał zgodę na wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy na zasadzie 335 k.p.k., co zostanie zaprezentowane w oddzielnej tabeli oraz na zastosowanie instytucji dobrowolnego poddania się karze z art. 387 k.p.k. Jako główne przyczyny nieuwzględnienia wniosków można wskazać: wątpliwości co do okoliczności sprawy, błędy formalne wniosków (np. zła kwalifikacja prawna czynu przez prokuratora), brak zgody oskarżonego co do kar lub środków karnych zaproponowanych przez prokuratora.

Zgodnie z art. 217 § 1 k.p.k. zatrzymaniu podlegają rzeczy mogące stanowić dowód w sprawie. Służby dokonujące ujęcia sprawcy na gorącym uczynku dokonywały zatrzymania narzędzi i innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przepęstwa, a także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przepęstwa²⁶. W stosunku do zatrzymanych rzeczy stosuje się odpowiednio przepisy art. 228 k.p.k. *Producta sceleris*, czyli skłusowane ryby są produktem łatwo psującym, wobec czego, jeżeli były w stanie żywym, wypuszczano je do wody, a jeżeli były już śnięte, przekazywano je uprawnionemu za pokwitowaniem. Zatrzymane przedmioty w sprawie określane są mianem dowodów. Ze względu na rodzaj źródła dowodowego wyróżnia się dowody osobowe oraz dowody rzeczowe²⁷. Tabela

²⁵ Patrz rozdział IV.

²⁶ Zob. też W. Radecki, *Zatrzymanie dokumentów i sprzętu wędkarskiego*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 10, s. 75-76.

²⁷ Patrz więcej A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Kraków 2010, s. 45 i n.

nr 5 odnosi się do drugiej kategorii, czyli dowodów rzeczowych t.j. rzeczy będących źródłem dowodowym w sprawie, a które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przępstwa kłusownictwa rybackiego.

Tab. 5. Zatrzymanie dowodów rzeczowych.

Lp.	Zatrzymanie dowodów rzeczowych	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	130	100%
2.	nie	0	0%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wobec wszystkich 130 (100%) sprawców przępstw kłusownictwa rybackiego objętych badaniami zastosowano instytucje zatrzymania dowodów rzeczowych w postaci przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przępstwa. Wśród nich znajdowały się narzędzia, za pomocą których dokonywano połowu: pęczki hakowe, samolówki szczupakowe, pęczki węgorzowe, sieci rybackie typu wonton, sieci rybackie typu drygawica, przestawy węgorzowe, siatki typu zastawka, żaki, podbieraki do ryb, podrywki, sznury węgorzowe, podbieraki typu kasarek, ościenie metalowe, przestawy jeziorowe, podbieraki do ryb podłączone do agregatu prądowórczego, kusze do łowiectwa podwodnego, kije z hakiem. Rodzaj używanego przez kłusowników sprzętu zależał od wód (jeziora/rzeki), na których dokonywany był połów. Oprócz narzędzi *stricte* służących do połowu ryb zatrzymano również środki transportu: pontony, łodzie wiosłowe, kajak, rower wodny. Inne zatrzymane przedmioty to m.in. piki metalowe do wybijania otworów w lodzie, metalowe pręty, wędkę podlodowe, kotwice do szukania sieci, torby i wiadra, wodery, akumulatory, przewody metalowe z elektrodami, przetwornica do prądu, pierzchnie do lodu, świdy do wiercenia otworów w lodzie, szczypce do lodu, sznury do sieci, siekiery, toporki.

Przepis art. 219 k.p.k. stanowi, iż w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym, można dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy tam się znajdują. Przeszukanie obejmuje pomieszczenia mieszkalne i użytkowe (np. gospodarcze), jeżeli należą do danego podmiotu oraz inne miejsca (np. środek transportu, ogród)²⁸. Artykuł 220 k.p.k. określa, że przeszukania może dokonać prokurator albo na polecenie sądu lub prokuratora Policja, a w przypadkach wskazanych w ustawie także inny organ. W wypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli postanowienie sądu lub prokuratora nie mogło być wydane, organ dokonujący przeszukania okazuje nakaz

²⁸ Patrz szerzej: T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 789-791.

kierownika swojej jednostki lub legitymację służbową, a następnie zwraca się do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie przeszukania²⁹.

Tab. 6. Przeszukanie pomieszczeń mieszkalnych lub gospodarczych.

Lp.	Przeszukanie pomieszczeń mieszkalnych lub gospodarczych	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	10	7,7%
2.	nie	120	92,3%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

W ramach postępowań przygotowawczych toczących się wobec sprawców przestępstw kłusowniczych w 10 przypadkach (7,7%) dokonano przeszukania pomieszczeń mieszkalnych lub gospodarczych w celu ujawnienia narzędzi kłusowniczych lub skłusowanych ryb. Przeszukania zostały przeprowadzone przez funkcjonariuszy policji oraz strażników Państwowej Straży Rybackiej, którym ustawowo na mocy art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. e u.r.ś przysługują takie uprawnienia³⁰. W przypadku jednego sprawcy przeszukanie pomieszczeń gospodarczych ujawniło, że dokonywał on procederu kłusownictwa od dłuższego czasu. W wyniku podjętych działań uzupełniono kwalifikację prawną w akcie oskarżenia o art. 12 k.k. (czyn ciągły)³¹.

W celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego ciężkiego przestępstwa, Kodeks postępowania karnego w art. 249 § 1 przewiduje możliwość zastosowania środka zapobiegawczego. Dotyczy to wyłącznie sytuacji, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo. W postępowaniu przygotowawczym środki zapobiegawcze można zastosować tylko względem osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów³².

²⁹ Zob. też J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.), *Kryminalistyka i inne nauki pomostowe w postępowaniu karnym*, Olsztyn 2009.

³⁰ Patrz też C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy*, „Wiadomości Wędkarskie” 2008, nr 10, s. 57.

³¹ Służby dokonujące przeszukania znalazły na posesji sprawcy głowy i łuski 9 szt. szczupaków oraz narzędzia rybackie - samoróbki. Jednoznacznie wskazywało to, że sprawca już wcześniej dokonywał czynów kłusowniczych. Sprawca przyznał się do winy, argumentując, że zmusza go do tego sytuacja materialna, a skłusowane ryby przeznacza na konsumpcję. Jego czyn zakwalifikowano z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 12 k.k. (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 12 czerwca 2014 r., sygn. akt VII K 313/14).

³² S. Cora, *Tymczasowe aresztowanie jako ultima ratio w polskim procesie karnym*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak - osoba, dzieło, kontynuacja*, Warszawa 2013, s. 666-680.

Tab. 7. Zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Lp.	Zastosowanie tymczasowego aresztowania	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	9	6,9% %
2.	nie	121	93,1%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Jak zostało wyżej wskazane, zebranie przez organy ścigania dowodów popełnienia przestęstwa kłusowniczego jest stosunkowo łatwe, a więc nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego poprzez zastosowanie tymczasowego aresztowania. W badanych sprawach tylko wobec 9 sprawców (6,9%) zastosowano izolacyjny środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Wszystkim sprawcom przestęstw kłusowniczych, wobec których zastosowano tymczasowe aresztowanie, sąd w wyroku skazującym, na podstawie art. 63 § 1 k.k. zaliczył okres rzeczywistego pozbawienia wolności na poczet orzeczonych kar.

Należy podkreślić, iż w przypadku przestęstw kłusowniczych istotnym elementem jest oszacowanie szkody poniesionej przez uprawnionego do rybactwa na skutek popełnionego czynu przestępnego. Rzuca ona na orzekane w postępowaniu sądowym środki karne w postaci nawiązki oraz obowiązku naprawienia szkody (po nowelizacji k.k. z 1 lipca 2015 r. przyjęto dla nich nowe nazewnictwo – środki kompensacyjne). Oba te środki pełnią funkcję kompensacyjną, orzeka się je wówczas, gdy czynem kłusowniczym została wyrządzona szkoda. Świadczy o tym użycie w art. 27 ust. 3 u.r.ś. zwrotu „sąd dodatkowo orzeka odpowiednio”.

Tab. 8. Oszacowanie wartości szkody.

Lp.	Oszacowanie wartości szkody	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	75	57,7%
2.	nie	55	42,3%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przestęstwa kłusownictwa rybackiego zaliczane są do przestęstw formalnych, co oznacza, iż samo zachowanie się sprawcy wypełnia znamiona czynu zabronionego. Skutek w postaci kłusowania ryb nie jest elementem koniecznym do uznania czynu za niezgodny z przepisami ustawy rybackiej. Szkoda wyrządzona czynem kłusowniczym jest szacowana przez pokrzywdzonego na podstawie wartości rynkowej ryby. Nie jest natomiast brana pod uwagę ich wartość przyrodnicza. Określając wysokość szkody ustala się

masę i ilość ryb oraz ich poszczególne gatunki. W badanych sprawach szkoda została oszacowana w większości przypadków (75 sprawców/57,7%).

Tab. 9. Wysokość szkody.

Lp.	Wysokość szkody	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	nie oszacowano	55	42,3%
2.	1 200,00 zł	1	0,8%
3.	500,00 zł	2	1,5%
4.	272,50 zł	2	1,5%
5.	270,00 zł	3	2,3%
6.	263,00 zł	2	1,5%
7.	200,00 zł	1	0,8%
8.	135,00 zł	2	1,5%
9.	124,00 zł	1	0,8%
10.	100,00 zł	4	3,1%
11.	75,00 zł	3	2,3%
12.	52,50 zł	5	3,8%
13.	50,50 zł	2	1,5%
14.	50,35 zł	2	1,5%
15.	47,00 zł	1	0,8%
16.	44,00 zł	1	0,8%
17.	40,20 zł	2	1,5%
18.	39,90 zł	2	1,5%
19.	34,00 zł	2	1,5%
20.	30,80 zł	2	1,5%
22.	30,00 zł	4	3,1%
24.	29,40 zł	2	1,5%
25.	27,80 zł	2	1,5%
26.	25,40 zł	2	1,5%
27.	24,70 zł	2	1,5%
28.	24,00 zł	1	0,8%
29.	20,00 zł	3	2,3%
30.	18,20 zł	2	1,5%
31.	16,00 zł	2	1,5%
32.	15,00 zł	2	1,5%
33.	14,00 zł	1	0,8%
34.	12,00 zł	1	0,8%
35.	10,00 zł	1	0,8%
36.	8,49 zł	1	0,8%
37.	8,40 zł	1	0,8%
38.	6,00 zł	2	1,5%
39.	5,00 zł	2	1,5%

40.	4,40 zł	1	0,8%
41.	1,50 zł	2	1,5%
42.	1,00 zł	1	0,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Dane tabeli nr 9 obrazują wysokość szkody wyrządzonej czynem kłusowniczym, zaznaczyć przy tym trzeba, że 92 sprawców (70,7%) działało w formie współsprawstwa. Wartość wyrządzonej przez sprawcę szkody oszacowano w większości przypadków (57,7%). Jej wartość oscylowała pomiędzy 1 a 1200 zł, jednakże najczęściej nie przekraczała 100 zł (61 sprawców/46,9%). Zasygnalizować należy, iż tylko w przypadku 3 sprawców wartość szkody wyniosła więcej niż ¼ minimalnego krajowego wynagrodzenia, czyli graniczna wartość przyjęta przy czynach przepołowionych przeciwko mieniu³³.

W pozostałych przypadkach (55 sprawców/42,3%) pokrzywdzony nie oszacował wartości skłusowanych ryb bądź sprawca swoim zachowaniem nie zdażył wyrządzić żadnej szkody. Często pomimo skłusowania ryb wartość szkody nie była często szacowana, gdy były one w stanie żywym, nadającym się do wypuszczenia z powrotem do wody.

3. Postępowanie sądowe

Stosowanie prawa jest procesem sekwencyjnym. Istotnym etapem jest ustalenie stanu faktycznego i wybór odpowiedniej normy prawnej oraz jej wykładnia. Następnym etapem jest subsumpcja, czyli podciągnięcie ustalonego stanu faktycznego pod wybraną normę prawną. Po dokonaniu właściwej kwalifikacji prawnej czynu określa się grożącą za niego sankcję karną³⁴. Analizę wyników zamieszczonych w tabeli nr 10 poprzedzić należy zasygnalizowaniem dwóch kwestii. Po pierwsze, nowelizacją ustawy rybackiej z 2010 r. wszystkie przepęstwa zostały ujęte w art. 27c ust. 1 u.r.ś., przy czym nie każde opisane w nim zachowanie się sprawcy będzie należeć do kategorii czynów kłusownictwa rybackiego. Po wtóre, badania przeprowadzone przez autorkę obejmowały prawomocne wyroki za lata 2010-2014, a postępowania przygotowawcze w kilkunastu sprawach zostały wszczęte przed wejściem w życie wspomnianej nowelizacji, w związku z czym kwalifikacja prawna czynu opierała się o inne przepisy. W tabeli ujęto zatem także przepęstwa sprzed nowelizacji t.j. z art. 27a

³³ W doktrynie wskazuje się, że czyny kłusownicze z art. 27c u.r.ś. zaliczane są do przepęstw przeciwko mieniu, niemniej jednak przepisy o czynach przepołowionych, zgodnie z którymi ten sam czyn może stanowić przepęstwo lub wykroczenie w zależności od kwoty, nie będą miały tu zastosowania. Szerzej o czynach przepołowionych patrz: I. Nowicka, *Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2009, nr 6, s. 72-81.

³⁴ Patrz: L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2009, s. 127-128.

ust. 1 u.r.ś., które *de facto* są odpowiednikami czynów kłusowniczych z art. 27c ust. 1 u.r.ś. obowiązującej ustawy o rybactwie śródlądowym³⁵.

Tab. 10. Kwalifikacja prawna czynu.

Lp.	Kwalifikacja prawna czynu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	83	63,8%
2.	art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	19	14,6%
3.	art. 27a ust. 1 pkt 1 i 3 u.r.ś.	8	6,2%
4.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	4	3,1%
5.	art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś. oraz art. 224 § 2 k.k.	2	1,5%
6.	art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś. oraz 224 § 2 k.k. oraz 226 § 1 k.k.	2	1,5%
7.	art. 27a ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	2	1,5%
8.	art. 27c ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 8 ust. 1 pkt 8 u.r.ś.	1	0,8%
9.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. oraz art. 278 § 1 k.k.	1	0,8%
10.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 64 § 1 k.k. oraz art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k.	1	0,8%
11.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. oraz art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 12 k.k.	1	0,8%
12.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 13 § 1 k.k.	1	0,8%
13.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. oraz art. 222 § 1 k.k.	1	0,8%
14.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 12 k.k.	1	0,8%
15.	art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś. w zw. z art. 4 u.r.ś. oraz art. 190 § 1 k.k.	1	0,8%
16.	art. 27a ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 12 k.k.	1	0,8%
17.	art. 27a ust. 1 pkt 2	1	0,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Najbardziej powszechnym przestępstwem kłusownictwa rybackiego jest czyn z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś., który zabrania połowu ryb rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi osobom nie będącym do tego uprawnionym. Kwalifikacja prawna czynu z tego przepisu dotyczyła zdecydowanej większości sprawców objętych badaniami (83 sprawców/63,8%). Dalszych 19 sprawców (14,6%) odpowiadało za przestępstwo z art. 27a ust. 1 pkt 1 u.r.ś., a 8 sprawców (6,2%) z art. 27a ust. 1 pkt 1 i 3 u.r.ś. Zaznaczyć trzeba, że przestępstwa z dawnego art. 27a u.r.ś. są odpowiednikiem art. 27c ust. 1 u.r.ś.

³⁵ Czynności sprawcze przestępstw z poszczególnych jednostek redakcyjnych obowiązującej ustawy o rybactwie śródlądowym oraz jej przepisów sprzed nowelizacji z 2010 r. zostały omówione szczegółowo w rozdziale II.

Odnotowano również, że przestęstwa kłusownicze popełniono wraz z innymi przestępstwami z Kodeksu karnego, m. in.: art. 190 § 1 k.k. – groźba karalna³⁶, art. 222 § 1 k.k. – naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, art. 224 § 2 k.k. – stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej, art. 226 § 1 k.k. – znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Czyny te popełnione zostały w wyniku stawiania oporu przez zatrzymanego podczas ujęcia na gorącym uczynku. W jednym przypadku sprawca został skazany na podstawie art. 27c ust. 1 pkt u.r.ś oraz art. 278 k.k.³⁷.

Czynów kłusowniczych z art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. dopuściło się 5 sprawców (3,1%), jednakże w akcie oskarżenia oraz wyroku sądu tylko w jednym przypadku skonkretyzowano, które zakazy naruszył swoim zachowaniem sprawca, t.j. art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. w zw. z art. 8 ust. 1 pkt 8 u.r.ś.³⁸. Ponadto w jednej ze spraw z art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. sąd zasięgnął opinii biegłego z zakresu gospodarki wodnej, melioracji i ochrony środowiska w celu stwierdzenia, czy w rozumieniu przepisów o rybactwie śródlądowym zabezpieczony w sprawie sprzęt (kusze z harpunem do łowiectwa podwodnego) jest urządzeniem rybackim oraz czy użyte przez sprawców harpuny stanowią narzędzie kalejące³⁹.

---

³⁶ Sprawca groził uprawnionemu do rybactwa zniszczeniem jego mienia oraz pozbawieniem go życia, jeżeli nie zaprzestanie utrudniać mu czynności kłusowniczych na jego wodach, przy czym groźby te wzbudzały u zagrożonego uzasadnioną obawę, że zostaną spełnione. Sąd wydał w tej sprawie wyrok łączny (art. 85 k.k., 86 § 1 i 3 k.k.). (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 10 lutego 2010 r., sygn. akt II K 38/10).

³⁷ Sprawca dokonał zaboru sieci rybackich uprawnionego do rybactwa, których następnie użył do nielegalnego połowu ryb (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt II K 22/12).

³⁸ Sprawca nie będąc uprawnionym do połowu ryb, poławiał je za pomocą narzędzia kalejącego w postaci ościenia siedmiozębowego (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 31 lipca 2013 r., sygn. akt II K 565/13). Kolejnych dwóch sprawców skazanych na podstawie art. 27c ust. 1 pkt 4 dokonywało połowu przez wytwarzanie w wodzie pola elektrycznego charakterystycznego dla prądu zmiennego – podbierak, którego użyli podłączony był kablem elektrycznym do sieci elektrycznej (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 14 listopada 2013 r., sygn. akt 1075/13).

³⁹ Biegły w tej sprawie uznał, że w rozumieniu przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym: 1) kusza nie jest narzędziem rybackim, ponieważ nie spełnia norm przewidzianych w ustawie - niemożliwa była zatem kwalifikacja prawna czynu z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.; 2) zabezpieczony harpun jest urządzeniem kalejącym, gdyż szerokość grota oraz jego ostrzy nie jest zgodna z przyjętymi normami dla amatorskiego połowu ryb kuszą, ponadto kusza musi być naciągana siłą mięśni, a sprawcy użyli kusz o napędzie pneumatycznym. (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 23 grudnia 2014 r., sygn. akt VII K 1125/14). Kwalifikację prawną dokonaną przez sąd uznać należy za niewłaściwą. Kusza jest narzędziem kalejącym, jednakże ustawa rybacka w art. 8 ust. 8 przewiduje wyjątki od zakazu połowu ryb narzędziami kalejącymi. Połów kuszą w rozumieniu tego przepisu jest dozwolony. Jednakże sprawca, który narusza przepis art. 8 ust. 5 u.r.ś. i poławia kuszą inną niż określoną w przepisach rozporządzenia w sprawie połowu ryb w § 3, odpowiada za wykroczenie z art. 27b ust. 1 pkt 1 u.r.ś.

Ponadto, zachowanie się trzech sprawców kłusownictwa zakwalifikowano z art. 12 k.k. (czyn ciągły). W tym jeden ze sprawców działał w warunkach recydywy jurydycznej z art. 64 § 1 k.k.⁴⁰.

Wydanie wyroku skazującego w trybie art. 335 k.p.k. zaliczane jest do tzw. formalnych porozumień procesowych, a jego istotą jest skazanie sprawcy bez przeprowadzenia rozprawy. Zgodnie z art. 335 § 1 k.p.k. prokurator może dołączyć do aktu oskarżenia wnioski o wydanie wyroku i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych w Kodeksie karnym za przypisany mu występęk, bez przeprowadzenia rozprawy, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Uzgodnienie może obejmować również poniesienie przez oskarżonego kosztów postępowania⁴¹.

Tab. 11. Wyrok skazujący w trybie art. 335 k.p.k.

Lp.	Wyrok skazujący w trybie art. 335 k.p.k.	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	nie	79	60,8%
2.	tak	51	39,2%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Aż 51 sprawców (39,2%) zostało skazanych w trybie art. 335 k.p.k., t.j. bez przeprowadzenia rozprawy. Zastosowanie tego przepisu wymaga zgody oskarżonego na wydanie wyroku skazującego oraz orzeczenie kar i środków karnych przewidzianych ustawą za dany występęk. Są one uprzednio ustalone z prokuratorem. Jeżeli oskarżony nie wyrazi zgody na określone we wniosku sankcje karne, rozprawa odbywa się na zasadach ogólnych. Ponadto okoliczności popełnienia przestępstwa nie mogą budzić wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzania rozprawy. W przypadku przestępstw kłusowniczych większość sprawców została ujęta na gorącym uczynku, wobec czego ustalony w toku postępowania stan faktyczny nie budził wątpliwości. Co więcej, zdecydowana większość

⁴⁰ Sprawca został ujęty na gorącym uczynku podczas dokonywania czynności kłusowniczych. W toku postępowania przygotowawczego ustalono, że proceder kłusowniczy prowadził od dłuższego czasu. W związku, z czym osądzono go w jednym postępowaniu za czyn z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 64 § 1 k.k. oraz z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. wymierzając karę łączną (art. 85 kk. i 86 § 1 k.k.). (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt II K 1471/12).

⁴¹ Istotną zmianą wprowadzoną ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396) jest możliwość skierowania przez prokuratora samodzielnego wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego zastępującego akt oskarżenia przy utrzymaniu możliwości skierowania wniosku o wydanie takiego wyroku dołączanego do aktu oskarżenia. Szerzej w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, LEGALIS (dostęp 17.06.2015 r.).

sprawców (96 sprawców/73.8%) przyznała się do zarzucanego im przepęstwa i chciała dobrowolnie poddać się karze⁴².

Zgodnie z art. 193 k.p.k., jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych. W celu wydania opinii można też zwrócić się do instytucji naukowej lub specjalistycznej.

Wobec uzasadnionych wątpliwości co do poczytalności oskarżonego sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, powołuje co najmniej dwóch biegłych lekarzy psychiatrów celem wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego (art. 202 k.p.k.).

Tab. 12. Opinia biegłych.

Lp.	Opinia biegłych	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	14	10,8%
2.	nie	116	89,2%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wśród badanych spraw odnotowano 14 przypadków (10,8%) odwołania się przez sąd do opinii biegłych. Najczęściej powoływani byli biegli psychiatrzy (12 sprawców/9,2%) na okoliczność stwierdzenia poczytalności sprawcy. Biegli sędziwi z tego zakresu uznali, że w stosunku do wszystkich badanych osób *tempore criminis* nie zachodziły okoliczności opisane w art. 31 § 1 i 2 k.k. Wśród tej grupy stwierdzono u 5 sprawców cechy ograniczonych zaburzeń osobowości spowodowanych chorobą alkoholową. U dwóch innych sprawców zdiagnozowano lekkie upośledzenie umysłowe. W jednej sprawie (2 sprawców) powołano biegłego z zakresu gospodarki wodnej, melioracji i ochrony środowiska. Co do pozostałych 116 sprawców (89,2%) – nie było potrzeby sięgania do opinii biegłych.

W doktrynie wskazuje się, że pojęcie kary jest węższe od terminu sankcja karna. Kara odnosi się wyłącznie do katalogu kar ujętych w art. 32 k.k., natomiast sankcja karna obejmuje oprócz kar również inne środki reakcji prawnokarnej, m.in. środki karne, probacyjne, zabezpieczające (po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. także przepadek oraz środki kompensacyjne)⁴³. Zagrozenie karne przewidziane za popełnienie występów z art. 27c u.r.ś. ma charakter wielorodzajowy, za które

⁴² Przepęstwa kłusownicze nie są skomplikowane dowodowo, w związku z tym skazanie sprawców, co do których nie zastosowano instytucji z art. 335 k.p.k., miało miejsce przeważnie na pierwszej lub drugiej wokandzie.

⁴³ M. Melezini, *Ustawowy a sądowy wymiar kary*, [w:] T. Kaczmarek (red.), *Nauka o karze: sądowy wymiar kary*, Warszawa 2015, s. 135-136.

przewidziana jest kara grzywny, ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do lat 2.

Tab. 13. Orzeczona kara.

Lp.	Orzeczona kara	Liczba sprawców	Udział procentowy
	a) pozbawienie wolności		
1.	6 miesięcy pozbawienia wolności	1	0,8%
2.	1 miesiąc pozbawienia wolności	1	0,8%
3.	10 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata	1	0,8%
4.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	2	1,5%
5.	6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	9	6,9%
6.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	2	1,5%
7.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	4	3,1%
8.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	2	1,5%
9.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	8	6,2%
10.	2 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	1	0,8%
	b) ograniczenie wolności		
1.	10 miesięcy ograniczenia wolności (32 godz. miesięcznie)	1	0,8%
2.	10 miesięcy ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	1	0,8%
3.	10 miesięcy ograniczenia wolności (20 godz. miesięcznie)	1	0,8%
4.	8 miesięcy ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	1	0,8%
5.	8 miesięcy ograniczenia wolności (20 godz. miesięcznie)	1	0,8%
6.	6 miesięcy ograniczenia wolności (40 godz. miesięcznie)	1	0,8%
7.	6 miesięcy ograniczenia wolności (32 godz. miesięcznie)	1	0,8%
8.	6 miesięcy ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	9	6,9%
9.	6 miesięcy ograniczenia wolności (24 godz. miesięcznie)	3	2,3%

ROZDZIAŁ III. Przepięstwa kłusownictwa rybackiego w świetle badań aktowych

	miesięcznie)		
10.	6 miesięcy ograniczenia wolności (20 godz. miesięcznie)	6	4,6%
11.	4 miesiące ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	5	3,8%
12.	4 miesiące ograniczenia wolności (24 godz. miesięcznie)	2	1,5%
13.	4 miesiące ograniczenia wolności (20 godz. miesięcznie)	1	0,8%
14.	3 miesiące ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	6	4,6%
15.	3 miesiące ograniczenia wolności (24 godz. miesięcznie)	7	5,4%
16.	3 miesiące ograniczenia wolności (20 godz. miesięcznie)	3	2,3%
17.	1 miesiąc ograniczenia wolności (30 godz. miesięcznie)	2	1,5%
	c) samoistna kara grzywny		
1.	60 stawek dziennych po 40 zł	1	0,8%
2.	50 stawek dziennych po 30 zł	1	0,8%
3.	40 stawek dziennych po 30 zł	1	0,8%
4.	50 stawek dziennych po 20 zł	9	6,9%
5.	30 stawek dziennych po 20 zł	5	3,8%
6.	50 stawek dziennych po 10 zł	9	6,9%
7.	30 stawek dziennych po 10 zł	1	0,8%
8.	20 stawek dziennych po 10 zł	1	0,8%
	d) pozbawienie wolności i grzywna		
1.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna 60 stawek dziennych po 10 zł	2	1,5%
2.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna 50 stawek dziennych po 10 zł	2	1,5%
3.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata oraz grzywna 40	1	0,8%
4.	6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata oraz grzywna 40 stawek dziennych po 10 zł	2	1,5%
5.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata oraz grzywna 80 stawek dziennych po 10 zł	1	0,8%
6.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata oraz grzywna 30 stawek dziennych po 20 zł	1	0,8%
7.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna 20 stawek dziennych po 20 zł	1	0,8%
8.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata oraz grzywna 30 stawek dziennych po 20 zł	1	0,8%

9.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata oraz grzywna 50 stawek dziennych po 10 zł	1	0,8%
10.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata oraz grzywna 20 stawek dziennych po 10 zł	1	0,8%
	e) warunkowe umorzenie postępowania karnego		
1.	warunkowe umorzenie postępowania karnego na okres próby 1 roku	7	5,4%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wśród kar wymierzonych sprawcom przestępstw kłusowniczych dominowały kary o charakterze niezolacyjnym. Odnotowano tylko dwa przypadki skazania sprawców za czyny kłusownicze na bezwzględną karę pozbawienia wolności – 6 miesięcy (1 sprawca/0,8%) oraz 1 miesiąca (1 sprawca/0,8%)⁴⁴. Wobec 29 sprawców (22,3%) sąd wymierzył karę od 2 do 10 miesięcy pozbawienia wolności warunkowo zawieszając jej wykonanie na okres próby (art. 69 § 1 i 2 k.k. oraz art. 70 § 1 pkt 1 k.k.)⁴⁵. W przypadku kolejnych 13 sprawców (10%) sąd wymierzając karę pozbawienia wolności zawiesił jej wykonanie na okres próby, wymierzając jednocześnie karę grzywny na podstawie art. 71 § 1 k.k. Najczęściej stosowaną karą była kara ograniczenia wolności, którą orzeczono wobec 51 sprawców (39,2%). Na samoistną karę grzywny skazano 28 sprawców (23,0%), a jej wartość wahała się od 200 zł do 2400 zł⁴⁶. Zgodnie z art. 58 § 2 k.k. grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody

⁴⁴ Kara 6 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności została wymierzona sprawcy, który działał w warunkach recydywy jurystycznej zwykłej z art. 64 § 1 k.k. Sprawca został skazany za popełnienie dwóch czynów kłusowniczych z ustawy o rybactwie śródlądowym: art. 27 ust. 1 pkt 2 u.r.s. w zw. z art. 64 § 1 k.k. oraz art. 27 c ust. 1 pkt 2 u.r.s. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt II K 1471/12). Bezwzględna kara 1 miesiąca pozbawienia wolności została wymierzona sprawcy, który popełnił czyn z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.s. Skazanie odbyło się na zasadzie art. 335 k.p.k. W czasie wyrokowania za czyn kłusowniczy odbywał on karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Barczewie za inne przestępstwo (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 23 lipca 2013 r., sygn. akt II K 780/13).

⁴⁵ W nowym brzmieniu art. 69 k.k. dotyczący instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary stanowi, iż „sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającym roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności i jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec niego celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa. Ponadto art. 70 k.k. określa, że zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który wynosi od roku do 3 lat i biegnie od uprawomocnienia się wyroku.

⁴⁶ Podane kwoty podane zostały po przeliczeniu ilości stawek dziennych oraz wysokości jednej stawki (art. 33 k.k.). Warto również zasygnalizować, że na podstawie art. 291 § 1 k.p.k. 292 § 1 k.p.k. oraz 293 § 1 k.p.k. wobec 5 sprawców (3,8%) prokurator w postępowaniu przygotowawczym zastosował instytucję zabezpieczenia majątkowego na poczet grożącej oskarżonemu kary grzywny (2 sprawców po 40 stawek dziennych w wysokości 20 zł – 800 zł, 2 sprawców po 30 stawek dziennych w wysokości 20 zł – 600 zł, 1 sprawca 50 stawek dziennych po 10 zł – 500 zł). Zob. więcej o instytucji zabezpieczenia majątkowego w: A. Ważny, *Instytucja zabezpieczenia majątkowego w praktyce sądów i prokuratur*, [w:]

sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że sprawca grzywny nie uiszi i nie będzie można jej ściągnąć w drodze egzekucji. Analiza akt sądowych wykazała, że sprawcami czynów kłusowniczych są w przeważającej części osoby o niskim statusie materialnym, głównie bezrobotne i bez zawodu, wobec czego wymierzanie tego rodzaju kary względem zdecydowanej większości z nich byłoby niecelowe⁴⁷.

Względem 7 sprawców (5,4%) na podstawie art. 66 § 1 k.k. zastosowano środek probacyjny w postaci warunkowego umorzenia postępowania karnego na okres próby 1 roku. Dodatkowo sąd na podstawie przepisów części ogólnej Kodeksu karnego zastosował wobec tych sprawców środki karne o charakterze kompensacyjnym oraz przepadek.

W zamierzeniu ustawodawcy podstawowym celem środków karnych jest zapewnienie prewencji oraz ochrony porządku prawnego przed naruszeniami prawa. Środki karne przewidziane w Kodeksie karnym pełnią m.in. funkcję prewencyjną, kompensacyjną i represyjną.

Ustawa o rybactwie śródlądowym przewiduje katalog środków karnych o charakterze obligatoryjnym ujętych kolejno w art. 27c ust. 1 ust 2 i 3 u.r.ś. Podkreślić trzeba, że środek w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej orzekany jest zawsze w razie skazania za jeden z czynów z art. 27c ust. 1 u.r.ś., natomiast pozostałe środki karne: obowiązek naprawienia szkody lub nawiązka, przepadek, trwale lub okresowe odebranie karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego, zakaz składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego są orzekane obligatoryjnie, z tym, że ustawodawca używając zwrotu „sąd dodatkowo orzeka odpowiednio” wskazuje, że ich orzeczenie powinno mieć związek z charakterem popełnionego czynu. Należy również zauważyć, iż w początkowym okresie obowiązywania przepisów wprowadzonych do ustawy o rybactwie śródlądowym nowelą z 2010 r.⁴⁸ istniały pewne wątpliwości co do zakresu stosowania poszczególnych środków karnych. Sądy orzekały obligatoryjnie wszystkie środki karne z art. 27c u.r.ś., nawet jeśli nie miały one bezpośredniego powiązania z czynem. Linia orzecznicza uległa zmianie po dokonaniu wykładni

---

A. Siemaszko (red.) *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, Warszawa 2011, s. 622-646.

⁴⁷ Zauważyć należy, że wraz z wejściem w życie ustawy nowelizującej Kodeks karny z 2015 r. dyrektywa o nieorzekaniu kary grzywny z art. 58 § 2 k.k. została uchylona. Ustawodawca w uzasadnieniu do projektu ustawy wskazał, że „uchylenie § 2 zdejmuje z kolei z sądu obowiązek badania stanu majątkowego sprawcy w celu ustalenia zasadności orzeczenia grzywny. W ten sposób orzekanie karnoprawnej grzywny zostaje zrównane z zasadami określania dolegliwości kar pieniężnych w innych częściach systemu prawnego. Dane z wykonywania kary zastępczej, w przypadku braku egzekucji grzywny, wskazują na efektywną ściągalność należności z tego tytułu”. Zob. *Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Druk sejmowy nr 2393, s. 13.

⁴⁸ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2010, Nr 200, poz. 1322).

przez Sąd Najwyższy⁴⁹. Orzeczenie to miało bezpośredni wpływ na ilość i rodzaj orzekanych środków karnych w poszczególnych okresach objętych badaniami.

Z uwagi na okres, w którym prowadzone były badania (2010-2014), przy opisie środków karnych, autorka posługuje się nomenklaturą obowiązującą przed wejściem w życie noweli Kodeksu karnego z 1 lipca 2015 r. Dotyczy to nawiązki, obowiązku naprawienia szkody i świadczenia pieniężnego, które zostały zaliczone w nowym brzmieniu Kodeksu karnego do środków kompensacyjnych oraz przepadku.

Podkreślić trzeba, iż sąd, wymierzając środek karny w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej, nie musi brać pod uwagę przesłanek z art. 50 k.k. dotyczących celowości i aspektów społecznego oddziaływania tego środka na sprawcę. Sąd jest bezwzględnie zobligowany do jego orzeczenia za przepęstwa kłusownictwa rybackiego.

Tab. 14. Podanie wyroku do publicznej wiadomości.

Lp.	Podanie wyroku do publicznej wiadomości	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	urząd gminy/miasta	67	51,5%
2.	gazeta lokalna/ogólnopolska	15	11,5%
3.	nie orzeczono	48	36,9%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Podanie orzeczenia do wiadomości publicznej na koszt skazanego przewidziane zostało w art. 27c ust. 2 u.r.ś.⁵⁰. Jak już nadmieniono, ma ono charakter obligatoryjny, tak więc sąd ma obowiązek orzeczenia tego środka karnego zawsze w razie skazania za przepęstwo o charakterze kłusowniczym z art. 27c ust. 1 u.r.ś. Środek ten orzeczono względem 82 sprawców (63,1%), t.j. 100% sprawców od czasu wejścia w życie obligatoryjności jego orzekania. Publiczne ogłoszenie orzeczenia następowało poprzez jego publikację w urzędzie gminy lub miasta (67 sprawców/51,5%) albo w gazecie lokalnej lub ogólnopolskiej (15 sprawców/11,5%). Wobec 48 sprawców (36,9%) nie orzeczono tego środka, gdyż wyroki zapadły przed nowelizacją ustawy rybackiej w 2010 r.

W art. 27c ust. 3 pkt 1 lit. a i b u.r.ś. ujęto środki o charakterze kompensacyjnym. Ustawa przewiduje dwa alternatywne sposoby orzeczenia środków karnych przewidzianych w przypadku wystąpienia szkody

⁴⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III KK 429/12), LEX (dostęp 11.04.2014 r.).

⁵⁰ Środek ten odbierany jest jako dolegliwy. Przykładem tego jest sprawca, który nie zgodził się na zastosowanie instytucji z art. 335 k.p.k. ze względu na ujęcie we wniosku o skazanie bez przeprowadzania rozprawy środka karnego w postaci podania orzeczenia do wiadomości publicznej. Nie uchroniło to sprawcy od jego orzeczenia w związku ze skazaniem, gdyż środek ten orzekany jest obligatoryjnie (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 26 maja 2011 r., sygn. akt II K 307/11).

popelnionym czynem kłusowniczym⁵¹. Obowiązek naprawienia szkody orzekany jest na wniosek pokrzywdzonego, a w przypadku braku takiego wniosku sąd z urzędu orzeka nawiązkę na rzecz uprawnionego do rybactwa w wysokości od pięciokrotności do dwudziestokrotności przywłaszczonych ryb⁵².

Tab. 15. Orzeczone środki karne o charakterze kompensacyjnym.

Lp.	Środki karne o charakterze kompensacyjnym	Liczba sprawców	Udział procentowy
	a) obowiązek naprawienia szkody		
1.	135,00 zł	2	1,5%
2.	20,00 zł	2	1,5%
3	17,00 zł	2	1,5%
4.	14,70 zł	2	1,5%
5.	2,50 zł	2	1,5%
	b) nawiązka na rzecz pokrzywdzonego		
1.	1 362,50 zł	2	1,5%
2.	1 350,00 zł	3	2,3%
3.	1 315,00 zł	2	1,5%
4.	1 200,00 zł	1	0,8%
5.	620,00 zł	1	0,8%
6.	500,00 zł	8	4,6%
7.	375,00 zł	3	2,3%
8.	302,10 zł	1	0,8%
9.	300,00 zł	3	2,3%
10.	254,00 zł	2	1,5%
11.	251,75 zł	1	0,8%
12.	250,00 zł	2	1,5%
13.	247,00 zł	2	1,5%
14.	220,00 zł	1	0,8%
15.	200,00 zł	10	7,7%
16.	182,00 zł	2	1,5%
17.	150,00 zł	1	0,8%
18.	120,00 zł	1	0,8%
19.	100,00 zł	14	10,8%
20.	90,00 zł	2	1,5%
21.	70,00 zł	1	0,8%
22.	50,00 zł	2	1,5%
23.	42,45 zł	1	0,8%
24.	42,00 zł	1	0,8%

⁵¹ Zob. też W. Radecki, *Uprawniony do rybactwa jako poszkodowany w rozumieniu prawa cywilnego*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 5, s. 29-30.

⁵² Pojęcie uprawnionego do rybactwa zostało szczegółowo omówione w rozdziale I.

25.	31,50 zł	2	1,5%
26.	30,00 zł	2	1,5%
	c) świadczenie pieniężne		
1.	500,00 zł	2	1,5%
2.	100,00 zł	1	0,8%
	d) brak środków karnych		
1.	nie orzeczono środków karnych o charakterze kompensacyjnym	48	36,9%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Na podstawie ustawy rybackiej sąd może orzec środki w postaci nawiązki i obowiązku naprawienia szkody wówczas, gdy w sprawie zapadnie wyrok skazujący. W przypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego podstawą prawną do orzekania nawiązki, obowiązku naprawienia szkody oraz świadczenia pieniężnego jest art. 67 § 3 k.k. W tabeli ujęto zbiorczo wszystkie środki karne o charakterze kompensacyjnym nie wyszczególniając podstawy prawnej ich orzekania. Na 80 sprawców przestępstw kłusowniczych (63,1%) nałożono środki karne o charakterze kompensacyjnym (obowiązek naprawienia szkody, nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego lub świadczenie pieniężne). Obowiązek naprawienia szkody (10 sprawców/7,7%) orzekano w kwotach od 2,50 zł do 135 zł. Nawiązki na rzecz pokrzywdzonego (71 sprawców/53,1%) wynosiły od 30 zł do 1 362,50 zł. Ponadto orzeczono wobec trzech sprawców (2,3%) świadczenie pieniężne w wysokościach 100 zł (1 sprawca) oraz 500 zł (2 sprawców). Wobec 48 sprawców (36,9%) nie orzeczono środków karnych o charakterze kompensacyjnym.

Środek karny polegający na przepadku przedmiotów ma charakter typowo prewencyjny. Jego głównym celem jest zapobieżenie ponownemu ich użyciu przy popełnieniu kolejnego przestępstwa. Ustawodawca w art. 27c ust. 3 pkt 2 u.r.ś. określił, że orzeka się przepadek rybackich narzędzi połowowych i innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, a także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa. Przedmiotami *producta secleris* z uwagi na charakter czynu kłusowniczego są ryby. Ponadto w art. 27c ust. 5 u.r.ś. przewidziano fakultatywny przepadek tych przedmiotów, nawet jeśli nie stanowią one własności sprawcy.

Tab. 16. Przepadek przedmiotów.

Lp.	Przepadek narzędzi przestępstwa	Liczba sprawców	Udział procentowy
1	tak	130	100%
2	nie	0	0%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Należy zaznaczyć, że w przypadku wszystkich sprawców przepęstw kłusowniczych orzeczony został środek karny w postaci przepadku przedmiotów służących do popełnienia przepęstwa lub przedmiotów pochodzących z przepęstwa (ryby). W wyroku sądu rzadko wskazywano enumeratywnie, które przedmioty podlegają przepadkowi używając zbiorczo nazewnictwa „dowody rzeczowe”. Były to zatem nie tylko narzędzia kłusownicze użyte do popełnienia przepęstwa z art. 27c ust. 1 u.r.ś., ale również środki transportu i inne przedmioty zatrzymane w sprawie. Na podstawie ustawy o rybactwie śródlądowym przepadek orzeka się w razie skazania sprawcy. Przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego przepadek orzekano w oparciu o art. 100 k.k.⁵³.

Artykuł 27c ust. 3 pkt 3 u.r.ś. stanowi, że w razie skazania za jedno z przepęstw wymienionych w art. 27c ust. 1 u.r.ś. sąd dodatkowo orzeka trwałe odebranie karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego bądź jej przekazanie do depozytu sądowego na okres nie krótszy niż 12 miesięcy, do czasu złożenia przez osobę skazaną ponownego egzaminu z wynikiem pozytywnym. W przypadku orzeczenia tego środka karnego sąd powiadamia właściwy organ upoważniony do wydania karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego. Z oczywistych względów ten środek karny będzie miał zastosowanie wyłącznie do osób, które posiadają kartę wędkarską lub kartę łowiectwa podwodnego. Ponadto w literaturze przedmiotu wskazuje się, że orzeczenie tego środka karnego powinno być stosowane wówczas, gdy sprawca przepęstwa popełnił je w związku z uprawianiem amatorskiego połowu ryb⁵⁴.

Tab. 17. Odebranie karty wędkarskiej/łowiectwa podwodnego.

Lp.	Odebranie karty wędkarskiej/łowiectwa podwodnego	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	nie	123	94,6%
2.	depozyt sądowy na 12 miesięcy	7	5,4%
3.	trwałe odebranie	0	0%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Złożenie karty do depozytu sądowego orzeczono jedynie wobec 7 sprawców przepęstw kłusowniczych (5,4%). Okres, na który go orzekano, wynosił 12 miesięcy. Nie odnotowano natomiast orzeczenia trwałego odebrania karty. W przypadku pozostałych 123 sprawców nie orzeczono tego środka karnego. Tak mała liczba nałożonego środka karnego w postaci odebrania karty wynika z faktu, iż większość sprawców w ogóle nie posiadała karty wędkarskiej

⁵³ Zob. też W. Radecki, *Warunkowe umorzenie i przepadek przedmiotów*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 6, s. 68-69.

⁵⁴ W. Radecki, *Kompendium prawa rybackiego*, Poznań 2011, s. 282.

lub karty łowiectwa podwodnego. Kwestią problematyczną jest również brak ustawowego określenia granic czasowych, na jaki ma być orzeczony ten środek karny. Prawodawca ustanowił jedynie, że jest to okres nie krótszy niż 12 miesięcy. Nie wiadomo natomiast, jaka jest jego górna granica, co należy ocenić jako błąd legislacyjny. Nie podano również czy należy wymierzać go w miesiącach, czy w latach. Ze względu na wątpliwości co do wymiaru art. 27c ust. 3 pkt 3 u.r.ś. sądy orzekały minimalny okres przewidziany w tym przepisie. Co więcej, tylko w jednej sprawie sąd zwrócił się do starostwa powiatowego w celu uzyskania informacji, czy sprawca posiada dokument uprawniający do amatorskiego połowu ryb.

Zakaz składania oferty do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego jest środkiem przewidzianym w art. 27c ust. 3 pkt 4 u.r.ś. Jest to środek karny o charakterze terminowym orzekany na okres od roku do lat 3. Sąd wymierzając sprawcy ten środek karny powinien wziąć pod uwagę, czy osoba, wobec której ma być orzeczony, znajduje się w kręgu osób mogących się potencjalnie ubiegać o zawarcie umowy na użytkowanie obwodu rybackiego.

Tab. 18. Zakaz składania oferty na użytkowanie obwodu rybackiego.

Lp.	Zakaz składania oferty do konkursu ofert na użytkowanie obwodu rybackiego	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak, na okres 1 roku	18	13,8%
2.	nie	112	86,2%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Powyższy zakaz został orzeczony wobec 18 sprawców (13,8%). Okres jego obowiązywania wynosił 1 rok. Zaznaczyć trzeba, że wyroki skazujące uwzględniające ten środek karny zapadały przed orzeczeniem Sądu Najwyższego z 2013 r. precyzującym zasady doboru środków karnych z art. 27c ust. 3 u.r.ś. Wykładania dokonana przez Sąd Najwyższy spowodowała, że w badanych sprawach środek karny w postaci zakazu składania oferty do konkursu ofert na użytkowanie obwodu rybackiego nie został orzeczony ani razu. Sprawcami kłusownictwa rybackiego były osoby niezamożne, które popełniły czyn kłusowniczy ze względu na trudną sytuację materialną. Można wywnioskować, że bezcelowe wydawało się zdaniem sądu orzekanie wobec nich tego środka karnego, gdyż nie znajdowały się one w kręgu potencjalnych osób mogących objąć w użytkowanie obwód rybacki.

W orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd określa, kto, w jakiej części i w jakim zakresie ponosi koszty procesu. Zasadą jest, że od skazanego w sprawach z oskarżenia publicznego sąd zasądza koszty sądowe na rzecz Skarbu Państwa⁵⁵. Jednakże na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. sąd

⁵⁵ W literaturze zauważono, iż skazanie sprawcy bez przeprowadzania rozprawy (art. 335 k.p.k.) oraz dobrowolne poddanie się karze nie wprowadzają uprzywilejowania odnośnie kosztów procesu.

może zwolnić oskarżonego w całości lub w części od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych, jeżeli istnieją podstawy do uznania, że uiszczenie ich byłoby dla niego zbyt uciążliwe ze względu na sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów, jak również wtedy, gdy przemawiają za tym względy słuszności. Zwolnienie z kosztów sądowych ma charakter fakultatywny i podlega ocenie przez sąd. Nie jest wymagane złożenie żadnego formalnego wniosku ani wykazania przez stronę, że poniesienie kosztów będzie dla niej uciążliwe. Sąd może zwolnić stronę od zapłaty kosztów sądowych, jeżeli uzna, że przesłanki z art. 624 k.p.k. są spełnione⁵⁶.

Tab. 19. Zwolnienie z kosztów sądowych.

Lp.	Zwolnienie z kosztów sądowych	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	104	80%
2.	nie	26	20%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wśród sprawców przestępstw kłusowniczych objętych badaniami aż 104 (80%) zostało zwolnionych z kosztów sądowych. Tylko 26 sprawców (20%) musiało ponosić koszty procesu. Tak duża liczba zwolnień wynikała z niskiego statusu majątkowego większości sprawców. Wyniki badań aktowych jednoznacznie wskazują, że sprawcami kłusownictwa są głównie osoby bezrobotne (54,6%), bez dochodu lub utrzymujące się z prac dorywczych (patrz tabela nr 32 i nr 33).

Na podstawie art. 425 k.p.k. od orzeczenia wydanego w I instancji stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy przysługuje środek odwoławczy. Orzeczenie może być zaskarżone w całości lub w części, możliwe jest także zaskarżenie samego uzasadnienia do wyroku. Odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego, który ma prawo wnieść środek odwoławczy, także na korzyść oskarżonego.

Tab. 20. Złożenie środków odwoławczych.

Lp.	Złożenie środków odwoławczych	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	4	3,1%
2.	nie	126	96,9%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Tak: S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej*, Kraków 2005, s. 165.

⁵⁶ L. Paprzycki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2013, s. 1505.

Sprawcy przępstw kłusowniczych najczęściej zatrzymywani sę na goręcym uczynku, często z przedmiotami słuęcymi do popełnienia przępstwa. Wobec tak jednoznacznej sytuacji wnoszenie apelacji po wyroku skazującym jest praktycznie bezcelowe. W zwięcku z tym jedynie 4 sprawców (3,1%) złożyło odwołanie od wyroku sądu I instancji (sądu rejonowego). Pozostałych 125 sprawców (96,9%) nie wносиło środków odwoławczych. Wobec 3 sprawców środki odwoławcze zostały złozone przez prokuratora⁵⁷, w sprawie 1 sprawcy apelację wniósł obrońca⁵⁸.

4. Czyn sprawcy

W rozumieniu art. 115 § 1 k.k. czynem zabronionym jest zachowanie się sprawcy o znamionach określonych w Kodeksie karnym. Nadmienić należy, iż przępstwa kłusownictwa rybackiego mogą być popełnione wyłącznie z działania. Kryminolodzy wielokrotnie podejmowali badania w celu ustalenia, czy nasilenie przępczości zależne jest od pory roku. Jeżeli taka zależność występuje, określamy to mianem sezonowości danej przępczości.

Tab. 21. Miesiąc popełnienia przępstwa.

Lp.	Miesiąc popełnienia przępstwa	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	styczeń	11	8,5%
2.	luty	26	20,0%
3.	marzec	18	13,8%
4.	kwiecień	17	13,1%
5.	maj	12	9,2%
6.	czerwiec	16	12,3%
7.	lipiec	2	1,5%
8.	sierpień	7	5,4%

⁵⁷ Środki odwoławcze wniesione przez prokuratorów dotyczyły dwóch spraw. W pierwszej sprawie (1 sprawca) prokurator podniósł zarzuty obrazy prawa materialnego poprzez nieorzeczenie środków karnych z art. 27c ust. 3 pkt 1 lit. b u.r.ś. oraz z art. 27c ust 3 pkt 4 u.r.ś. Sprawa została przekazana do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Rejonowy (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt II K 1051/12, Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 19 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K VII Ka 1222/13). W drugiej sprawie (2 sprawców) prokurator podniósł zarzut obrazy prawa materialnego polegający na orzeczeniu środka karnego w postaci nawiązki na podstawie niewłaściwej podstawy prawnej przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Sąd II instancji zmienił wyrok w ten sposób, że zamiast nawiązki orzekł inny środek karny przewidziany przez kodeks karny w przypadku zastosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego (Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 17 lutego 2011 r., sygn. akt VII Ka 1332/10).

⁵⁸ W apelacji obrońca zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę mającą wpływ na treść orzeczenia oraz pominięcie faktów w postaci zeznań świadków na korzyść oskarżonego. Sąd Okręgowy utrzymał zaskarżony wyrok w mocy (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 22 grudnia 2010 r., sygn. akt VII Ka 177/11). Nadmienić trzeba, że jedynie 7 sprawców kłusownictwa rybackiego (5,4%) miało obrońcę w postępowaniu sądowym, wynikało to zapewne z nich niskiego statusu materialnego.

9.	wrzesień	4	3,1%
10.	październik	4	3,1%
11.	listopad	5	3,8%
12.	grudzień	6	4,6%
13.	czyn ciągły	2	1,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Powyższe dane wskazują, iż przepęstwa kłusownicze wykazują wyraźne zróżnicowanie natężenia występowania ze względu na porę roku. Najwięcej popełnionych przepęstw odnotowano w miesiącach zimowych i wiosennych. W okresie zimowym szczególnie popularne jest kłusowanie z pokrywy lodowej utrzymującej się zazwyczaj na wodach stojących. Ponadto podczas zimy jest mniejsze natężenie ruchu w okolicach zbiorników wodnych, dzięki czemu istnieje mniejsze ryzyko zauważenia kłusowników przez świadków i zawiadomienia organów ścigania. Co więcej, pod lodem łatwiej jest ukryć narzędzia służące do kłusownictwa. Wzrost procederu kłusownictwa obserwowany jest również na wiosnę. W tym czasie odbywa się tarło większości gatunków ryb. Podczas tarła ryby są otepiałe i stanowią łatwą zdobycz.

Latem i jesienią przepępczość kłusownicza maleje. Zauważalne jest to szczególnie w okresie wakacyjnym, co powiązane jest we wzrostem ruchu turystycznego na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego. Podczas badań nie stwierdzono natomiast zależności pomiędzy porą dnia a nasileniem kłusownictwa.

Miejszem popełnienia przepęstwa kłusownictwa rybackiego w badanych sprawach są wody śródlądowe. W zdecydowanej większości spraw sprawcy czynów kłusowniczych zostali ujęci na gorącym uczynku w miejscu popełnienia przepęstwa. Jednakże zdarzają się również przypadki ujawnienia procederu kłusowniczego w związku z innymi zdarzeniami⁵⁹.

Tab. 22. Miejsce popełnienia przepęstwa.

Lp.	Miejsce popełnienia przepęstwa	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	jez. Sunia, gm. Świątki	11	8,5%
2.	jez. Skolity, gm. Świątki	8	6,2%
3.	jez. Gamerki, gm. Jonkowo	6	4,6%
4.	jez. Dobrąg, gm. Barczewo	6	4,6%
5.	rzeka Giłwa, gm. Gietrzwałd	6	4,6%

⁵⁹ Jako nieco kuriozalny przykład można podać przypadek sprawców przepęstwa kłusowniczego, których czyn został ujawniony przez policjantów podczas udzielania pomocy w związku ze zdarzeniem drogowym. Sprawcy, których samochód wpadł do przydrożnego rowu widząc nadjeżdżający radiowóz, próbowali pozbywać się dowodów przepęstwa wyrzucając ryby w krzaki (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt II K 147/12).

ROZDZIAŁ III. Przepięstwa kłusownictwa rybackiego w świetle badań aktowych

8.	jez. Luteckie, gm. Olsztynek	6	4,6%
6.	jez. Omulew, gm. Nidzica	5	3,8%
7.	jez. Wadąg, gm. Barczewo	5	3,8%
9.	jez. Łańsk, gm. Olsztynek	5	3,8%
13.	rzeka Łyna, gm. Stawiguda	5	3,8%
10.	jez. Bolejny, gm. Nidzica	4	3,1%
11.	jez. Zawadzkie, gm. Janowo	4	3,1%
12.	jez. Masakojtek, gm. Barczewo	4	3,1%
14.	jez. Tumiańskie, gm. Barczewo	4	3,1%
15.	polder Kwiecewo, gm. Świątki	4	3,1%
17.	jez. Kośno, gm. Purda	3	2,3%
18.	jez. Klebarskie, gm. Purda	3	2,3%
16.	staw Nad Skarpą, m. Dobre Miasto	2	1,5%
19.	jez. Krzywe, m. Olsztyn	2	1,5%
20.	jez. Orzołek, gm. Dywity	2	1,5%
21.	jez. Kiermas, gm. Barczewo	2	1,5%
22.	jez. Skanda, m. Olsztyn	2	1,5%
23.	jez. Tumińskie, gm. Dywity	2	1,5%
24.	jez. Sętał, gm. Dywity	2	1,5%
25.	polder Nowa Wieś, gm. Dobre Miasto	2	1,5%
26.	jez. Jełguń, gm. Stawiguda	2	1,5%
27.	jez. Maróz, gm. Olsztynek	2	1,5%
28.	jez. Święte, gm. Olsztynek	2	1,5%
29.	jez. Ustrych, gm. Stawiguda	2	1,5%
30.	staw prywatny, m. Kaborno, gm. Purda	2	1,5%
31.	jez. Włodowo, gm. Świątki	1	0,8%
32.	rzeka Łyna, gm. Olsztyn	1	0,8%
33.	jez. Naterskie, gm. Gietrzwałd	1	0,8%
34.	jez. Orzyc, gm. Barczewo	1	0,8%
35.	jez. Mała Wólka, gm. Nidzica	1	0,8%
36.	rzeka Kiermas, gm. Barczewo	1	0,8%
37.	rzeka Pisa, gm. Barczewo	1	0,8%
38.	jez. Pisz, gm. Barczewo	1	0,8%
39.	staw prywatny, m. Łomy, gm. Jonkowo	1	0,8%
40.	rozlewisko leśne, m. Wigwałd, gm. Olsztynek	1	0,8%
41.	jez. Okomin Duży, gm. Olsztynek	1	0,8%
42.	jez. Gim, gm. Purda	1	0,8%
43.	jez. Kiemno Duże, gm. Purda	1	0,8%
44.	jez. Pluszne, gm. Stawiguda	1	0,8%
45.	jez. Bałdzki Piec, gm. Purda	1	0,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Powyższe zestawienie wskazuje, iż przepęstwa kłusownicze były najczęściej popełniane na jeziorach (104 sprawców/80%), rzadziej na rzekach (14 sprawców/10,7%) i marginalnie na polderach⁶⁰ (6 sprawców/4,6%), stawach (5 sprawców/3,8%) i rozlewiskach (1 sprawca/0,8%). Najwięcej przepęstw kłusowniczych odnotowano w gminach Barczewo (25 sprawców/19,2%) oraz Świątki (24 sprawców/18,4%).

Zgodnie z art. 18 § 1 k.k. odpowiedzialność karną za popełnienie czynu zabronionego ponosi nie tylko sprawca indywidualny, ale również współsprawca, sprawca kierowniczy oraz sprawca polecający. Ponadto art. 18 § 2 i 3 k.k. penalizuje formy zjawiskowe niesprawcze – podżeganie i pomocnictwo do czynu zabronionego.

Tab. 23. Liczba sprawców biorących udział w przepęstwie.

Lp.	Liczba osób biorących udział w przepęstwie	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	sprawstwo indywidualne	38	29,2%
2.	współsprawstwo z jedną osobą	70	53,8%
3.	współsprawstwo z dwoma osobami	9	6,9%
4.	współsprawstwo z trzema osobami	8	6,2%
5.	współsprawstwo z czterema osobami	5	3,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przepęstwa kłusownicze popełniane są najczęściej we współsprawstwie z jedną osobą (70 sprawców/53,8%), rzadziej indywidualnie (38 sprawców/29,2%). Wspólnie z dwoma innymi osobami kłusowało 9 sprawców (6,9%), wspólnie z trzema osobami 8 sprawców (6,2%), a wspólnie z czterema osobami 5 sprawców (3,8%). Przepęstwa kłusownicze charakteryzuje zatem grupowość działania. Wynika to z faktu, iż do obsłużenia większości narzędzi kłusowniczych potrzeba współdziałania co najmniej dwóch osób. Nie odnotowano natomiast form zjawiskowych w postaci sprawstwa kierowniczego, polecającego, podżegania i pomocnictwa.

Odpowiedzialność karną za czyny zabronione przewidziane w przepisach karnych ponosi osoba, które ukończyła lat 17. Przepęstwa kłusownicze nie zostały wymienione w katalogu czynów z art. 10 § 2 k.k., wobec czego odpowiedzialność karną na gruncie ustawy o rybactwie śródlądowym ponoszą wyłącznie osoby po ukończeniu 17 roku życia.

⁶⁰ Są to tereny okresowo zalewane wodą z przyległych rzek i jezior. Zamienienie stosowanym określeniem jest rozlewisko zdefiniowane jako mały, płytki zbiornik, powstający często w rejonach o wysokim poziomie wód gruntowych, szczególnie w okresie roztopów wiosennych i nasilonych opadów deszczu. J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 267 oraz 311.

Tab. 24. Udział nieletnich w popełnieniu przestęstwa.

Lp.	Udział nieletnich w popełnieniu przestęstwa	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	2	1,5%
2.	nie	128	98,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Odpowiedzialność nieletnich za czyny karalne pozostaje wprawdzie poza obszarem analizy niniejszej pracy lecz warto nadmienić, iż w toku badań stwierdzono, że tylko 2 dorosłych sprawców (1,5%) popełniło przestęstwo wraz z osobą nieletnią⁶¹.

5. Pokrzywdzony przestęstwem

W ujęciu art. 49 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestęstwo. Po nowelizacji tego artykułu z dniem 1 lipca 2015 r. termin ten uległ rozszerzeniu. W obecnym brzmieniu pokrzywdzonym może być także niemająca osobowości prawnej: instytucja państwowa lub samorządowa oraz inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną⁶².

Pojęcie pokrzywdzonego na gruncie ustawy o rybactwie śródlądowym należy rozpatrywać w oparciu o definicję uprawnionego do rybactwa. Ustawa w art. 4 ust. 1 określa, kto jest uprawnionym do rybactwa w rozumieniu przepisów ustawy rybackiej. Pokrzywdzonym czynem kłusownictwa rybackiego, będzie podmiot, którego dobro prawne w postaci uprawnienia do chowu, hodowli i połowu ryb zostanie naruszone lub zagrożone⁶³.

⁶¹ W dwóch sprawach sprawcy dokonali czynu kłusowniczego z osoba nieletnią. W rozumieniu przepisów Kodeksu karnego jest to osoba, która nie ukończyła lat 17. Z kolei ustawa w sprawach nieletnich w art. 1 § 1 uznaje za osoby nieletnie: 1) osoby, które nie ukończyły lat 18 odznaczające się demoralizacją; 2) osoby, które dopuściły się czynu karalnego, po ukończeniu lat 13, ale przed ukończeniem lat 17; 3) osoby względem, których orzeczono środki wychowawcze lub poprawcze przed ukończeniem przez nie 21 roku życia. Sprawy obu osób nieletnich zostały wyłączone do odrębnego postępowania. Właściwym do rozstrzygnięcia był II Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Olsztynie.

⁶² Tematyce pokrzywdzonego czynami przestępnymi została oświęconą monografia, w której zaprezentowano m.in. sytuację prawną pokrzywdzonego w toku czynności procesowych w postępowaniu karnym oraz cywilnym, patrz E. Bieńkowska, *Uprawnienia pokrzywdzonego przestęstwem*, Warszawa 2011, s. 21-53.

⁶³ W. Radecki, *Pokrzywdzony w sprawach o przestęstwa i wykroczenia kłusownicze*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 6, s. 35-36.

Tab. 25. Nazwa pokrzywdzonego.

Lp.	Nazwa pokrzywdzonego	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	Gospodarstwo Rybackie w Szwaderkach	41	31,5%
2.	Gospodarstwo Rybackie Bartoły Wielkie Piotr Fenicki	19	14,6%
3.	Polski Związek Wędkarski Olsztyn	18	13,8%
4.	Gospodarstwo Rybackie Bogaczewo	15	11,5%
5.	Gospodarstwo Rybacko-Wędkarskie Olsztyn Bogusław Wyszyński	9	6,9%
6.	Gospodarstwo Rybackie Ostróda Warlity Wielkie	5	3,8%
7.	Nadleśnictwo w Wipsowie	4	3,1%
8.	Kompania Mazurska w Pasymiu	3	2,3%
9.	Polski Związek Wędkarski Morąg	3	2,3%
10.	Janusz Marynowski - właściciel stawu	2	1,5%
11.	Wojciech Akus - właściciel stawu	2	1,5%
12.	Gospodarstwo Rybackie LOKFISCH Krzysztof Kozłowski	2	1,5%
14.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Kieźliny	2	1,5%
15.	Piotr Rehberg - właściciel stawu	1	0,8%
16.	Skarb Państwa - Agencja Nieruchomości Rolnej Oddział Terenowy Olsztyn	1	0,8%
17.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku	1	0,8%
18.	Gospodarstwo Rybackie Łomża	1	0,8%
19.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie	1	0,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

W wyniku czynów sprawców przestępstw kłusowniczych objętych badaniami pokrzywdzonymi zostało łącznie 19 uprawnionych do rybactwa. Stosunek ilości sprawców działających na szkodę uprawnionego do rybactwa jest proporcjonalny do arealu wód, na którym gospodaruje dany podmiot. Wśród uprawnionych do rybactwa znalazło się tylko 3 pokrzywdzonych, będących osobami fizycznymi - właściciele stawów znajdujących się na ich prywatnych posesjach. Podkreślić należy, iż w przypadku, gdy nie została zawarta umowa z żadnym podmiotem na użytkowanie obwodu rybackiego, funkcje właścicielskie pełni Skarb Państwa poprzez upoważnione ustawowo organy administracji publicznej, co do zasady jest nim dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej.

6. Sprawca przępstwa

Badania osobopoznawcze mają na celu ustalenie właściwości sprawcy czynów przęstępných oraz genezy przępstwa będącego przedmiotem postępowania karnego. Co więcej, stanowią one punkt wyjścia do głębszych rozważań na temat etiologii przęstępczości i możliwości przeciwdziałania popełnianiu pewnych kategorii przępstw⁶⁴.

W kryminologii przyjmuje się, że istnieją silne związki pomiędzy płcią a nasileniem przęstępczości. Badania empiryczne przeprowadzone przez przedstawicieli nauk penalnych, a także statystyki sądowe oraz policyjne wskazują na wyraźne dysproporcje pomiędzy udziałem kobiet i mężczyzn w popełnieniu czynów przęstępných. Zauważyć należy, że dotyczy to właściwie prawie wszystkich kategorii penalizowanych czynów⁶⁵.

Tab. 26. Płeć sprawcy.

Lp.	Płeć sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	mężczyzna	129	99,2%
2.	kobieta	1	0,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Analiza materiału badawczego pokazuje, iż przępstwa kłusownicze charakteryzują się niemal całkowitą maskulinizacją. Wśród badanych spraw odnotowano tylko jeden przypadek kobiety – sprawcy przępstwa kłusowniczego (0,8%)⁶⁶. Pozostali sprawcy byli mężczyznami (129 sprawców/99,2%). Wysoki udział mężczyzn przy tego typu czynach przęstępczych wynika z faktu, iż amatorskim połowem ryb oraz rybactwem zajmują się w zdecydowanej większości mężczyźni.

⁶⁴ L. Tyszkiewicz, *Zarys problematyki badań osobo poznawczych w świetle polskiego systemu prawa karnego i kryminologii*, „Studia Prawnicze” 1972, z. 34, s. 21.

⁶⁵ Zob. M. Grzyb, E. Habzda-Siwiek, *Płeć a przęstępczość. O problemie dysproporcji płci wśród sprawców przępstw z użyciem przemocy*, „Archiwum Kryminologii” 2013, t. XXXV, s. 95-97; G. Kędzińska, *Kryminologiczna i kryminalistyczna analiza wybranych elementów udziału kobiet w realizacji przępstwa*, [w:] G. Kędzińska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Olsztyn 2010, s. 23-38.

⁶⁶ Kobieta-sprawca, została uznana za winną popełnienia czynu kłusowniczego wspólnie i w porozumieniu ze swoim mężem. Po wnikliwej analizie akt sądowych w tej sprawie nasuwały się jednak pewne wątpliwości, co do ustalonego stanu faktycznego i winy osób skazanych w tej sprawie. Małżonkowie utrzymywali, że pływali łódką po jeziorze wzdłuż posesji, której byli właścicielami. Przy brzegu posesji zauważyli, przedmiot unoszący się na wodzie, który wyłowili. Była to sieć typu wonton. Zdarzenie to zaobserwowali patrolujący okoliczne wody strażnicy Społecznej Straży Rybackiej. Zeznania świadków zdarzenia również potwierdzały wersję oskarżonych. Pomimo rozbieżnych zeznań sąd nie zastosował zasady *in dubio pro reo*, uznając małżonków winnych zarzucanego im czynu z art. 27 c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. Nie skorzystano w tej sprawie również z instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 28 czerwca 2012 r., sygn. akt 411/12).

Przedstawiciele nauk penalnych wskazują, że nasilenie przępczości jest powiązane z etapami rozwoju człowieka i koniecznością jego przystosowania się do życia w społeczeństwie. W związku, z czym osoby wchodzące w dorosłe życie, których osobowość dopiero się kształtuje są bardziej podatne na czynniki kryminogenne⁶⁷. Nasilenie przępczości jest więc największe wśród osób w wieku 17-25 lat i wraz z wiekiem stopniowo spada⁶⁸.

Tab. 27. Wiek sprawcy.

Lp.	Wiek sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	17-24 lat	18	13,8%
2.	25-35 lat	29	22,3%
3.	36-45 lat	22	16,9%
4.	46-55 lat	32	24,6%
5.	56-65 lat	26	20,0%
6.	powyżej 65 lat	3	2,3%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wbrew charakterystycznej dla większości przępcstw tendencji do zanikania aktywności przępczej wraz z wiekiem, w przypadku przępcstw kłusowniczych niemal w każdym przedziale wiekowym ilość sprawców jest podobna. Zauważalny spadek aktywności przępczej odnotowuje się jedynie u osób w wieku emerytalnym (powyżej 65 lat).

W literaturze kryminologicznej zwrócono uwagę, że w procesie życiowym człowieka na poszczególnych etapach jego życia pojawiają się rozmaite czynniki o krótszej oraz dłuższej trwałości. Są to czynniki zarówno społecznie pozytywne jak i te o charakterze kryminogennym⁶⁹. Popęlenie czynu przępczego następuje w wyniku destrukcyjnego zetknięcia się treści podmiotowych – rzeczywistość psychiczna oraz treści przedmiotowych – rzeczywistość społeczna⁷⁰. W pracy skoncentrowano się na czynnikach ekonomicznych i społecznych, które wydają się najistotniejsze dla wyjaśnienia etiologii przępczości kłusownictwa rybackiego.

Ze względu na lokalizację popęnianych czynów przępczych przyjmuje się, że zdecydowana większość z nich popęniana jest w miastach (80%)⁷¹. Jednakże wbrew ogólnym tendencjom przępczość kłusownictwa rybackiego jest charakterystyczna dla terenów wiejskich, co wynika z położenia

⁶⁷ Zob. też J. Bafia, *Problemy kryminologii. Dialektyka sytuacji kryminogennej*, Warszawa 1978, s. 42.

⁶⁸ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2001, s. 312.

⁶⁹ L. Tyszkiewicz, *Kryminologia. Zarys systemu*, Katowice 1983, s. 216.

⁷⁰ J. Świtka, *Uwarunkowania kryminogenezy*, „Zeszyty Naukowe ASW” 1999, nr 60, s. 12.

⁷¹ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 216.

większości akwenów wodnych. Na początku postawiono tezę, że sprawcami czynów kłusowniczych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego są głównie mieszkańcy terenów wiejskich. Należy stwierdzić, że analiza materiału badawczego tezę tą potwierdziła.

Tab. 28. Miejsce zamieszkania sprawcy.

Lp.	Miejsce zamieszkania sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	miasto powyżej 100 tys.	15	11,5%
2.	miasto poniżej 100 tys.	39	30,0%
3.	wieś	76	58,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przeprowadzone badania wskazują, że zdecydowaną większość przestępstw kłusowniczych popełnili sprawcy zamieszkujący na wsi (76 sprawców/58,5%). Pozostała część sprawców pochodziła z terenów miejskich (54 sprawców 41,5%), w tym 15 sprawców (11,5%) z miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (Olsztyn), a pozostałych 39 sprawców (30,0%) z mniejszych miast województwa warmińsko-mazurskiego. Zaznaczyć trzeba, że większość miast na terenie województwa warmińsko-mazurskiego ma poniżej 20 tys. mieszkańców⁷².

Podkreślić trzeba, że przestępczość kłusownictwa rybackiego jest charakterystyczna dla mieszkańców wsi oraz małych miejscowości na prawach miast. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wskazać można niski stopień urbanizacji województwa warmińsko-mazurskiego (większość ludności zamieszkuje tereny wiejskie) oraz niski stopień industrializacji (większość stanowią tereny rolnicze). Ponadto kontrola instytucjonalna i społeczna wód śródlądowych usytuowanych na terenach o małym zaludnieniu jest słabsza niż w dużych miejscowościach.

Poziom wykształcenia ma ogromny wpływ na dalsze losy człowieka. Stanowić może zarówno czynnik kryminogenny jak i antykryminogenny. Przedstawiciele kryminologii wskazują, że przestępstwa kryminalne charakteryzujące się „prymitywnością” są charakterystyczne dla osób słabo wykształconych⁷³.

⁷² Województwo warmińsko-mazurskie administracyjnie podzielone jest na trzy podregiony: olsztyński, elbląski oraz elcki. W ich granicach znajduje się 21 powiatów, z czego 19 stanowią powiaty ziemskie, 2 powiaty grodzkie (Olsztyn i Elbląg) oraz 116 gmin, z czego 16 jest gminami miejskimi, 33 gminami miejsko-wiejskimi, a 67 gminami wiejskimi. Gęstość zaludnienia wynosi 60 osób na 1m² i jest najniższa w skali Polski. Tylko dwa miasta w tym województwie, Olsztyn i Elbląg są miastami powyżej 100 tys. mieszkańców. Urząd Statystyczny w Olsztynie, *Statystyczne wademecum samorządowca. Województwo warmińsko-mazurskie*, Olsztyn 2014.

⁷³ K. Kądziołka, *Wpływ wybranych czynników o charakterze społeczno-ekonomicznym na przestępczość przeciwko mieniu w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 181, s. 20.

Tab. 29. Wykształcenie sprawcy.

Lp.	Wykształcenie sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	podstawowe	67	51,5%
2.	gimnazjalne	9	6,9%
3.	średnie	20	15,4%
4.	zawodowe	34	26,2%
5.	wyższe	0	0%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Ponad połowa przępstw kłusowniczych została popełniona przez sprawców z wykształceniem podstawowym (67 sprawców/51,5%). W dalszej kolejności przez sprawców z wykształceniem zawodowym (34 sprawców/26,2%) i średnim (20 sprawców/15,4%). Nie odnotowano żadnego sprawcy z wykształceniem wyższym. Małą ilość sprawców z wykształceniem gimnazjalnym uzasadnia fakt, iż reforma systemu oświaty z 1999 r. wprowadzająca gimnazja objęła dopiero osoby z rocznika 1987 i młodsze⁷⁴. Na podstawie powyższych danych stwierdzić można, że przępstwa kłusownicze są charakterystyczne dla osób słabo wykształconych.

Osoby bez wykształcenia i wyuczonego zawodu mają duże trudności ze znalezieniem pracy, co bezpośrednio wpływa na ich pozycję w strukturze społecznej oraz status materialny⁷⁵. Czynniki społeczne i ekonomiczne w obrębie tzw. przępstw prymitywnych stanowią często główne determinanty motywacyjne do popełnienia czynów przępnych.

Tab. 30. Status zawodowy sprawcy.

Lp.	Status zawodowy sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	bezrobotny	71	54,6%
2.	pracujący	38	29,2%
3.	emeryt	11	8,5%
4.	rencista	8	6,2%
5.	uczeń	2	1,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przępstwa kłusownicze w ponad połowie przypadków popełnione zostały przez sprawców będących osobami bezrobotnymi (71 sprawców/54,6%).

⁷⁴ Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz. U. 1999, Nr 12, poz. 96).

⁷⁵ Zob. też M. Duda, *Etiologia zjawiska przępczości powrotnej*, [w:] G. Kędzierska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Olsztyn 2010, s. 107.

Pracujących sprawców było 38 (29,2%)⁷⁶. Ponadto 11 było emerytami (8,5%), 8 rencistami (6,2%), a 2 uczniami (1,5%). Kłusownictwo jest zatem przępstwem wykazującym korelację z bezrobociem.

Jak wskazano w tabelach nr 29 i 30 większość sprawców nie posiadała wykształcenia i była osobami bezrobotnymi. Wśród 38 sprawców pracujących (29,2%), większość stanowiły osoby bez wyuczonego zawodu zatrudnione jako pracownicy fizyczni. Czynniki te bezpośrednio wpływają na ich dochody.

Tab. 31. Dochód miesięczny sprawcy.

Lp.	Dochód miesięczny sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	bez dochodu	28	21,5%
2.	poniżej 500 zł	37	28,5%
3.	500-1000 zł	22	16,9%
4.	1000-1500 zł	20	15,4%
5.	1500-2000 zł	13	10,0%
6.	2000-2500	5	3,8%
7.	ponad 2500 zł	5	3,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wykształcenie sprawców oraz ich status zawodowy rzutują na sytuację majątkową sprawców. Połowa sprawców (65 sprawców/50%) nie miała żadnego stałego dochodu lub wykazywała minimalny dochód (poniżej 500 zł). Kolejnych 44 sprawców (32,3%) osiągało dochód w granicach minimalnej płacy krajowej. Tylko 23 sprawców (17,7%) przekraczało swoimi dochodami ten próg. Jak wskazują powyższe dane, przępstwa kłusownicze są charakterystyczne dla osób bez dochodu lub bardzo niskich dochodach. Zaprezentowane dane mogą stanowić empiryczne potwierdzenie teorii kryminologicznych wyjaśniających etiologię przępczości w oparciu o czynniki ekonomiczne⁷⁷.

W literaturze kryminologicznej zauważa się, że pewne czynniki mają charakter antykryminogeny. Ich występowanie powoduje, że jednostka nie jest już skłonna do podejmowania ryzyka związanego z przępczym procederem. Zdawać by się mogło, że do takich determinantów zaliczyć można zawarcie związku małżeńskiego oraz założenie rodziny⁷⁸.

⁷⁶ Wśród sprawców pracujących aż 92% było niewykwalifikowanymi pracownikami fizycznymi.

⁷⁷ Patrz szerzej rozdział IV.

⁷⁸ Wskazuje się, że czynniki sytuacyjne mogą niekiedy wywoływać sytuacje trudne, powodujące, że człowiek nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb. Patrz też K. Pawełek, *Rola czynników sytuacyjnych w genezie przępczości*, [w:] F. Kozaczuk (red.), *Zachowania przępcze: przyczyny i zapobieganie*, Rzeszów 2010, s. 119-120.

Tab. 32. Stan cywilny sprawcy.

Lp.	Stan cywilny sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1	kawaler/panna	66	50,8%
2	żonaty/zamężna	44	33,8%
3	rozwódziony/rozwódka	15	11,5%
4	wdowiec/wdowa	5	3,8%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Ponad połowę przępstw kłusowniczych popełnili kawalerowie (66 sprawców/50,8%). Kolejnych 44 sprawców było żonatyh (33,8%). Ponadto 15 sprawców (11,5%) było rozwódzionych, a 5 sprawców (3,8%) było wdowcami. Na podstawie powyższych danych nie można jednoznacznie stwierdzić, iż przępstwa kłusownicze są charakterystyczne dla konkretnej grupy sprawców. Zauważa się, przy tym, że kłusownictwa rybackiego dopuszczają się najczęściej osoby niebędące w związkach małżeńskich. Jednakże zawarcie związku małżeńskiego w przypadku sprawców tego typu przępczości nie można zaliczyć do czynników antykryminogennych. Sprawcy przępstw kłusownictwa rybackiego w większości są osobami o niskim statusie materialnym. Fakt posiadania rodziny i konieczność utrzymania jej, może jeszcze bardziej zaburzyć proporcje pomiędzy potrzebami a możliwościami ich zaspokojenia.

Tab. 33. Liczba osób pozostająca na utrzymaniu sprawcy.

Lp.	Liczba osób pozostająca na utrzymaniu sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	sprawca pozostaje na czyimś utrzymaniu	40	30,8%
2.	sprawca nie ma na utrzymaniu żadnych osób	32	24,6%
3.	sprawca utrzymuje jedną osobę	17	13,1%
4.	sprawca utrzymuje dwie osoby	21	16,2%
5.	sprawca utrzymuje trzy osoby	11	8,5%
6.	sprawca utrzymuje cztery osoby	7	5,4%
6.	sprawca utrzymuje pięć osób	2	1,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Ze względu na brak lub niskie dochody sprawcy przępstw kłusowniczych często pozostają na utrzymaniu rodziców lub rodziny (40 sprawców/30,8%). Kolejnych 32 sprawców utrzymywało się samych i nie miało nikogo na swoim utrzymaniu (24,6%). Pozostała część sprawców objętych badaniami miała na utrzymaniu swoje rodziny (58 sprawców/44,6%). Trudna sytuacja ekonomiczna sprawców kłusownictwa rybackiego oraz potrzeba

zapewnienia bytu rodzinie może stanowić czynnik kryminogenny prowadzący do popełnienia przestępstwa.

Przedmiotem zainteresowania kryminologów jest „stopień kryminalizacji społeczeństwa” rozumiany, jako „nasylenie” społeczeństwa przestępcami oraz stopień „kryminalizacji przestępców” czyli „nasylenie” grupy osób uprzednio skazanych przez recydywistów wielokrotnych. Badania przeprowadzone przez przedstawicieli tej nauki wskazują, że 2/3 osób skazanych to osoby skazane po raz pierwszy, 1/3 stanowią natomiast osoby uprzednio karane co najmniej jeden raz⁷⁹.

Tab. 34. Uprzednia karalność sprawcy.

Lp.	Upřednia karalność sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	nie	67	51,5%
2.	tak	63	48,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Analiza akt sądowych wykazała, że prawie połowa sprawców objętych badaniami była uprzednio karna (63 sprawców/48,5%), co wskazuje, że w tej grupie odsetek osób wcześniej karanych wynosi więcej niż podają ogólne statystyki. Pozostałych 67 sprawców (51,5%) nie było uprzednio skazana⁸⁰.

Tab. 35. Liczba wcześniejszych skazań.

Lp.	Liczba wcześniejszych skazań	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	1	30	23,1%
2.	2	13	10,0%

⁷⁹ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 223-224.

⁸⁰ Wśród badanej populacji największa liczba skazań dotyczyła czynu z art. 178a k.k. – prowadzenie pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym w stanie nietrzeźwości – 32 skazania. Ze względu na rodzaj przestępstw, za które uprzednio karano sprawców objętych badaniami, najliczniejszą grupę stanowiły przestępstwa przeciwko mieniu z rozdziału XXXV k.k.: kradzież (art. 278 k.k.), kradzież z włamaniem (art. 279 k.k.), oszustwo (art. 286 k.k.), uszkodzenie rzeczy (art. 288 k.k.), rozbój (art. 280 k.k.), paserstwo (art. 291 k.k.) oraz wyrąb drzewa z lasu (art. 290 k.k.). Z dużą częstotliwością popełniane były następnie przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece z rozdziału XXXVI k.k.: uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 k.k.), znęcanie się (art. 207 k.k.), rozpijanie małoletniego (art. 208 k.k.). Innymi przestępstwami, których dopuścili się sprawcy uprzednio karani byli m.in. bójka z pobiciem (art. 158 k.k.), groźba karalna (art. 190 k.k.), naruszenie zakazu sądowego (art. 244 k.k.), składanie fałszywych zeznań (art. 233 k.k.) lub fałszywych dowodów (art. 235 k.k.), naruszenie miru domowego (art. 193 k.k.). Wśród przestępstw pozakodeksowych najczęściej popełniano przestępstwa przeciwko przyrodzie i środowisku *sensu largo*. Były to przestępstwa: kłusownictwa rybackiego z ustawy o rybactwie śródlądowym, kłusownictwa łowieckiego z ustawy o prawie łowieckim oraz przestępstwa znęcania się z ustawy o ochronie zwierząt.

3.	3	9	6,9%
4.	4	5	3,8%
5.	5	3	2,3%
6.	8	1	0,8%
7.	10	1	0,8%
8.	11	1	0,8%
9.	nie dotyczy	67	51,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Wśród sprawców przępstw kłusowniczych, którzy byli uprzednio karani największą grupę stanowili sprawcy karani wcześniej 1 raz – 30 sprawców (23,1%), 13 sprawców (10,0%) było karanych 2 razy, 9 sprawców (6,9%) było karanych 3 razy, 5 sprawców (3,8%) było karanych 4 razy, a 3 sprawców (2,3%) było karanych wcześniej 5 razy. Odnotowano również, że trzech sprawców było uprzednio karanych aż: 8, 10 i 11 razy.

Termin recydywa nie jest jednoznacznie pojmovany w obrębie nauk penalnych. Wyróżnia się trzy rodzaje recydywy: jurydyczną, penitencjarną oraz kryminologiczną. Recydywa jurydyczna oparta jest na przepisach art. 64 k.k. w obrębie, którego wyróżnia się recydywę zwykłą (§ 1) oraz multirecydywę (§ 2)⁸¹. Recydywa penitencjarna rozumiana jest jako ponowne odbywanie kary pozbawienia wolności. Najszerszym pojęciem jest recydywa w ujęciu kryminologicznym, obejmująca swym zakresem ogół zjawisk społecznych polegających na ponownym popełnieniu przępstwa⁸².

Tab. 36. Recydywa kryminologiczna przy przępstwach kłusownictwa rybackiego.

Lp.	Recydywa kryminologiczna przy przępstwach kłusownictwa rybackiego	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	13	10,0%
2.	nie	50	38,5%
3.	nie dotyczy	67	51,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

⁸¹ Recydywa zwykła zachodzi, jeżeli sprawca skazany za przępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przępstwo podobne do przępstwa, za które był już skazany. Recydywa wielokrotna zwana też multirecydywą ma miejsce wówczas, gdy sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia.

⁸² Szczegółowo problematyka recydywy została omówiona w: T. Szymanowski, *Recydywa w Polsce. Zagadnienia prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej*, Warszawa 2010.

Wśród sprawców przepęstw kłusowniczych objętych badaniami stwierdzono, że 13 z nich (10%) było już wcześniej karanych za czyny przepęstne z ustawy o rybactwie śródlądowym. W tym 2 sprawców było uprzednio skazanych za przepęstwa kłusownictwa rybackiego dwukrotnie. Analizując poszczególne przypadki, zwrócono uwagę, że recydywiści kryminologiczni często są ujmowani na kłusownictwie rybackim w tym samym miejscu, w którym zostali uprzednio zatrzymani.

W kryminologii zauważa się silne związki pomiędzy alkoholem a popełnieniem przepęstwa. Jego rola w kryminogenezie przybierać może różne postaci. Alkohol może stanowić: okoliczność doprowadzającą sprawcę do popełnienia przepęstwa, okoliczność umacniającą uprzednio powzięty zamiar popełnienia przepęstwa, a także popełnienie przepęstwa może stanowić sposób na uzyskanie środków na zdobycie alkoholu⁸³. Ponadto spożycie alkoholu może być katalizatorem zachowań agresywnych⁸⁴.

Tab. 37. Popełnienie przepęstwa pod wpływem alkoholu.

Lp.	Popełnienie przepęstwa pod wpływem alkoholu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	11	8,5%
2.	nie	119	91,5%
	RAZEM	130	100%

Źródło: badania własne.

Przepęstwa kłusownicze popełniane są w większości przez trzeźwych sprawców. Stwierdzono jedynie, że 11 sprawców (8,5%), popełniło czyn przepęstny pod wpływem alkoholu. Należy przy tym zauważyć, że u 5 sprawców, co do poczytalności których wypowiedzi się biegli sądowi zdiagnozowano zespół uzależnienia alkoholowego. Z innych badań empirycznych przeprowadzonych przez autorkę (wywiad z przedstawicielami służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa)⁸⁵ wynika, że kłusownictwo stanowi często dla sprawców przepęstw kłusowniczych środek do realizacji celu, jakim jest zakup alkoholu. Ponadto odnotowano aż 32 przypadki uprzedniego skazania sprawców z art. 178a k.k. – prowadzenie pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym lub wodnym w stanie nietrzeźwości.

⁸³ A. Krukowski, *Problemy zapobiegania przepęstności*, Warszawa 1982, s. 39.

⁸⁴ Empirycznym przykładem tego stwierdzenia jest jedna ze spraw objętych badaniami. Czterech sprawców biorących udział w czynnościach kłusowniczych znajdowała się w stanie upojenia alkoholowego. Ujęci na gorącym uczynku przez policję dopuścili się kolejnych czynów przepęstnych z art. 224 § 2 k.k. – stosując groźbę bezprawną w postaci zamiaru użycia siekiery zmuszali funkcjonariusza policji do zaniechania prawnej czynności służbowej w związku z podjętą interwencją oraz z art. 226 § 1 k.k. – słowami wulgarnymi i powszechnie uznawanymi za obelżywe znieważył funkcjonariusza publicznego podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (Wyrok Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 22 grudnia 2010 r. sygn. akt VII Ka 177/11).

⁸⁵ Patrz szerzej rozdział V.

Wskazuje to, że problem alkoholowy jest zauważalny wśród sprawców objętych badaniami.

7. Wnioski

Na podstawie analizy materiału badawczego, który objął 130 sprawców skazanych za przepęstwa kłusownictwa rybackiego z art. 27c ust. 1 ustawy o rybactwie śródlądowym, można postawić następujące twierdzenia:

- przepęstwa kłusownicze ujawniane są najczęściej w wyniku rutynowych patroli lub kontroli służb na wodach śródlądowych,
- najwyższą efektywność pod względem ujęcia sprawców kłusownictwa rybackiego ma Państwowa Straż Rybacka oraz Społeczna Straż Rybacka,
- prawie 3/4 sprawców przepęstw kłusowniczych w toku postępowania karnego przyznaje się do winy, taki sam odsetek sprawców wyraża wolę zawarcia formalnego porozumienia procesowego na podstawie art. 335 k.p.k. albo 387 k.p.k.,
- czynności procesowe w postaci przeszukania pomieszczeń mieszkalnych lub gospodarczych zastosowano jedynie wobec 10 sprawców,
- w sprawach o kłusownictwo rybackie środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania stosowany jest rzadko,
- w 42,3% przypadków uprawniony do rybactwa nie oszacował wartości wyrządzonej szkody, co jest spowodowane faktem, iż 3/4 sprawców w tej grupie zostało ujętych na gorącym uczynku przed wyrządzeniem szkody w postaci skłusowania ryb,
- szkody wyrządzone przepęstwami są w większości przypadków niskie, w ok. 50% przypadków szkoda wynosiła poniżej 100 zł,
- najczęściej popełnianym przepęstwem kłusownictwa rybackiego jest czyn z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. t.j. połów ryb rybackimi narzędziami lub urządzeniami połowowymi przez nie będąc do tego uprawnionym,
- okoliczności popełnienia większości przepęstw kłusownictwa rybackiego nie budzą wątpliwości, a ich sprawcy przyznają się do winy,
- kary orzekane za przepęstwa kłusownictwa rybackiego są stosunkowo niskie, najczęściej orzekaną karą jest ograniczenie wolności, kara grzywny orzekana jest wobec niespełna 30% sprawców, co wynika z ich niskiego statusu materialnego,
- sądy sporadycznie stosują instytucję warunkowego umorzenia postępowania karnego,
- środki karne przewidziane w ustawie o rybactwie śródlądowym wykraczają poza katalog środków karnych przewidzianych w Kodeksie karnym,
- względem 82% sprawców wykonanie środka karnego w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej nastąpiło poprzez publikację w urzędzie miasta lub gminy,

- środki karne o charakterze kompensacyjnym zostały orzeczone wobec 63,1% sprawców, najczęściej stosowanym środkiem karnym z tej grupy była nawiązka na rzecz uprawnionego do rybactwa,
- ze względu na wątpliwości co do wymiaru środka karnego w postaci odebrania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego sądy orzekają minimalny okres przewidziany w tym przepisie, t.j. 12 miesięcy; środek ten zastosowano tylko wobec 7 sprawców,
- środek karny w postaci przepadku obejmuje wszystkie narzędzia połowowe, a także inne przedmioty m.in. środki transportu i przedmioty codziennego użytku, których sprawca użył do popełnienia przestęstwa, sądy orzekały przepadek tych przedmiotów, nawet jeśli nie stanowiły własności sprawcy,
- sprawcy przestęstw kłusownictwa rybackiego z uwagi na trudną sytuację materialną w 80% przypadków zostali zwolnieni z kosztów sądowych,
- na 12 sporządzonych opinii biegłych sądowych z zakresu psychiatrii, aż u 5 osób stwierdzono cechy ograniczonych zaburzeń osobowości wywołanych chorobą alkoholową,
- zauważa się zależność pomiędzy porą roku, a nasileniem kłusownictwa rybackiego, przestępczość kłusownicza nasila się w okresie zimowym oraz w okresie wiosennym,
- nie zaobserwowano związków między porą dnia, a częstotliwością kłusownictwa rybackiego,
- miejscem popełnienia przestęstw kłusownictwa rybackiego w 80% są jeziora, wynika to z liczby jezior położonych na terenie powiatu olsztyńskiego – jest ich 167,
- przestępczość kłusownictwa rybackiego charakteryzuje grupowość działania, aż 92 sprawców popełniło ten czyn wspólnie i w porozumieniu z jedną lub kilkoma osobami,
- stosunek liczby sprawców działających na szkodę uprawnionego do rybactwa jest proporcjonalny do areału wód, na którym gospodaruje dany uprawniony do rybactwa,
- przestęstwa kłusownictwa rybackiego charakteryzują się niemal całkowitą maskulinizacją, wśród badanych spraw odnotowano tylko jeden przypadek kobiety-sprawcy przestęstwa kłusowniczego,
- sprawcami występów kłusownictwa rybackiego byli w 58,5% mieszkańcy wsi, a w 30% miast do 20 tys. mieszkańców; ten rodzaj przestępczości jest domeną społeczności wiejskich i małomiasteczkowych,
- nie zaobserwowano tendencji do zanikania wraz z wiekiem aktywności przestępczej kłusownictwa rybackiego,
- sprawcy przestęstw kłusowniczych są osobami słabo wykształconymi, ponad połowa posiadała wykształcenie podstawowe, żaden ze sprawców nie legitymował się wykształceniem wyższym,

- zauważa się korelacje przestępczości kłusownictwa rybackiego z bezrobociem, aż 71 sprawców było osobami bezrobotnymi,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego są charakterystyczne dla osób o całkowitym braku lub bardzo niskich dochodach,
- prawie połowa sprawców kłusownictwa rybackiego była uprzednio karana, głównie za przestępstwo z art. 178a k.k. oraz przestępstwa przeciwko mieniu,
- wśród 63 sprawców uprzednio karanych 13 działało w warunkach recydywy kryminologicznej kłusownictwa rybackiego,
- przestępstwa kłusownictwa rybackiego sporadycznie popełniane są przez sprawców będących pod wpływem alkoholu.

ROZDZIAŁ IV. KRYMINOLOGICZNE ASPEKTY PRZESTĘPSTW KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO

1. Zagadnienia wstępne

W piśmiennictwie termin „kryminologia” nie posiada jednolitej definicji. W związku z powyższym zasadne wydaje się przedstawienie najważniejszych koncepcji wypracowanych na gruncie literatury polskiej. Zdaniem czołowych przedstawicieli tej dyscypliny naukowej kryminologia to:

- „nauka empiryczna, należąca do grupy nauk o zachowaniu się człowieka w społeczeństwie, której przedmiotem są przestępstwo, przestępca i przestępczość ujmowane, jako zjawisko społeczne pod kątem widzenia struktury, dynamiki, przyczyn je powodujących i czynników usuwających, hamujących, czy uniemożliwiających powstawanie i rozwój tych zjawisk”¹,
- „nauka o przestępstwie i przestępcy o objawach i przyczynach przestępczości i innych związanych z nią zjawiskach patologii społecznej oraz metodach ich eliminacji”²,
- „nauka, która w sposób wszechstronny bada przestępstwo, przestępczość i przestępcę oraz funkcjonowanie środków przeciwdziałania przestępczości”³,
- „nauka o czynniku genetycznym przestępstwa, różnorodnych cechach i objawach czynów kryminalnych oraz o strukturze i dynamice kryminalnej”⁴,
- „nauka zajmująca się badaniem i opisem przestępczości oraz innych form antyspołecznego zachowania się, poznaniem źródeł tych zjawiska i ustaleniem czynników doprowadzających konkretną jednostkę do przestępczego lub innego szkodliwego społecznie zachowania się”⁵,
- „nauka o problematyce dynamiki, struktury i form przestępczości, jej czynnikach przyczynowych i uwarunkowaniach, jak również przeciwdziałaniu przestępczości”⁶,
- „nauka społeczna zajmująca się badaniem i gromadzeniem całościowej wiedzy na temat przestępstwa jako pewnej szczególnej formy zachowania dewiacyjnego, przestępczości jako pewnego zjawiska społecznego, a także osoby sprawcy przestępstwa, jak również ofiary przestępstwa, a także instytucji i mechanizmów kontrolnych, jakie tworzą społeczeństwa w celu zapobiegania i zwalczania przestępczości”⁷.

---

¹ W. Świda (red.), *Kryminologia*, Warszawa 1977, s. 20.

² B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 1987, s. 27.

³ L. Tyszkiewicz, *Kryminologia. Zarys systemu*, Katowice 1983, s. 14.

⁴ L. Lernell, *Zarys kryminologii ogólnej*, Warszawa 1973, s. 9.

⁵ P. Horoszowski, *Kryminologia*, Warszawa 1965, s. 29-30.

⁶ A. Marek, *Kryminologia*, Toruń 1986, s. 17.

⁷ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2001, s. 19.

Pomimo pewnych różnic przytoczonych definicji, zauważa się, że są one względem siebie komplementarne, a centralnym przedmiotem zainteresowania kryminologii są: przestępstwo, przestępczość oraz przestępca. Ze względu na przedmiot badań tej nauki, w doktrynie wyróżniono działy kryminologii, których celem jest empiryczne zobrazowanie zjawiska przestępczości. Pierwszy dział – etiologia kryminalna, skupia się na badaniu czynników, które przyczyniają się do popełnienia przestępstwa. Obejmuje ona także badania nad osobowością sprawcy przestępstwa, co pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących czynników, które determinują przestępcze zachowania się jednostek. W ramach etiologii analizowane są czynniki endogenne (cechy sprawcy) oraz czynniki egzogenne (zjawiska społeczne). Fenomenologia, inaczej symptomatologia, zajmuje się opisywaniem zjawiska przestępczości, zwracając szczególną uwagę na jego rozmiary, dynamikę, strukturę, geografie kryminalną oraz *modus operandi* sprawców. Ostatni dział kryminologii – przeciwdziałanie przestępczości, określane w literaturze także jako profilaktyka kryminalna, koncentruje się na zagadnieniach polityki społecznej oraz polityki kryminalnej⁸.

Kryminologia, jako nauka empiryczna, zajmuje się diagnozowaniem zjawiska przestępczości, we wszystkich sferach życia społecznego. Podkreślić trzeba, że problematyka ochrony środowiska w ostatnich latach stała się szczególnym przedmiotem zainteresowania kryminologów. Zauważono, że przestępczość przeciwko środowisku naturalnemu przybiera nowe formy, które nie mieszczą się w ramach tradycyjnego ujęcia przestępczości, a jednocześnie rosną jej rozmiary. Mając na względzie powyższe, kryminolodzy postawili sobie za cel analizę zagrożeń występujących w obszarze środowiska naturalnego. Dynamicznie rozwijającą się gałęzią kryminologii jest tzw. zielona kryminologia (*green criminology*), która przedstawia interdyscyplinarne podejście do współczesnych patologii ekologicznych. W jej zakresie mieszczą się wszystkie zjawiska destrukcyjne, zagrażające naturalnemu środowisku człowieka⁹.

Charakterystyczna dla zielonej kryminologii są przede wszystkim takie zjawiska jak: anonimowość sprawców czynów przestępnych, abstrakcyjne ujęcie szkody środowiskowej, niedostrzeżenie przez ustawodawców wagi naruszeń w obrębie środowiska, problemy z wykryciem tego typu przestępczości oraz brak zindywidualizowanego pokrzywdzonego, który mógłby zawiadomić organy ścigania o popełnieniu przestępstwa¹⁰.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że zagrożenia ekologiczne nie powinny być pojmowane wyłącznie w kategoriach przestępczości kryminalnej. Zdecydowana większość kryminologów, zajmujących się zagadnieniami środowiskowymi zauważa ponadto, że szkody w środowisku

---

⁸ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 27-29.

⁹ W. Pływaczewski, *Ekokryminologia jako uzasadnienie badań na rzecz ochrony środowiska*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 8.

¹⁰ K. Eman, G. Meško, C.B. Fields, *Crimes Against the Environment: Green Criminology and Research Challenges in Slovenia*, „Journal of Criminal Justice and Security” 2011, nr 4, s. 576.

powstają równie często na skutek legalnej, aczkolwiek szkodliwej działalności podmiotów, w związku z czym powinny zostać także objęte badaniami kryminologicznymi¹¹.

Zielona kryminologia wykracza poza ramy tradycyjnego ujęcia przestępczości, dostrzegając pewne patologiczne zjawiska, które pozostają na marginesie zainteresowań tradycyjnej kryminologii. Podkreślić przy tym trzeba, iż przedmiot badań zielonej kryminologii ściśle koresponduje z prawem karnym ochrony środowiska¹². Kryminologia, jako nauka empiryczna, koncentruje się na całościowym ujęciu patologii występujących w społeczeństwie, wskazując jej przyczyny, przejawy i możliwości przeciwdziałania. Słusznie zauważono, że dorobek zielonej kryminologii w istotny sposób może przyczynić się stworzenia adekwatnego do współczesnych zagrożeń, modelu prawa karnego ochrony środowiska¹³.

Podkreślić trzeba, że jest to nowa dziedzina kryminologii, która nie posiada jeszcze znacznego zaplecza teoretycznego. Jednakże z satysfakcją, można wskazać, że staje się coraz częściej przedmiotem dociekań polskich przedstawicieli kryminologii, którzy z dużym powodzeniem wypracowali teoretyczne podstawy zielonej kryminologii oraz wskazali obszary szczególnie narażone na występowanie patologii¹⁴.

Bez wątplenia badanie zjawisko przestępczości kłusownictwa rybackiego wpisuje się w tą gałąź tzw. zielonej kryminologii. Warto zauważyć, że Komisja Europejska w raporcie dotyczącym rybactwa śródlądowego stwierdziła, ponadto, że rybactwo jest elementem szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego regionów ulokowanych nad wodami śródlądowymi i świadczy o tożsamości kulturowej tych społeczności¹⁵.

W szerokim ujęciu przedmiotem ochrony przepisów prawnokarnych ustawy rybackiej będzie również ochrona wód śródlądowych, jako przedmiotu o znaczeniu dziedzictwa kulturowego, nierozzerwalnie związanego z tradycją społeczności lokalnych¹⁶. Co więcej, zasoby wodne, jako element środowiska naturalnego należą do kategorii dziedzictwa przyrodniczego. Oba te elementy

---

¹¹ G. Potter, *What is green criminology?* „Sociology Review” 2010, vol. 20, nr 2, s. 11.

¹² W. Pływaczewski, *Zielona kryminologia – spór o zakres kryminalizacji*, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka (red.), *Granice kryminalizacji i depenalizacji*, Olsztyn 2013, s. 576-577.

¹³ Zob. też W. Radecki, *W poszukiwaniu współczesnego modelu ochrony przyrody środkami prawa karnego*, [w:] L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Zochowska (red.), *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, Warszawa 2005, s. 309-330.

¹⁴ Zielona kryminologia jest szczególnym przedmiotem zainteresowania pracowników Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, którzy w ostatnich latach wydali szereg publikacji na ten temat.

¹⁵ European Commission Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries, *EU intervention in inland fisheries*, Bruksela 2011, s. 62.

¹⁶ Zauważono, że ochrona dóbr kulturowych oraz przyrodniczych wymaga nie tylko skutecznej polityki karnej ale również oddolnych inicjatyw na poziomie społecznym. W. Pływaczewski, *Zawłaszczenie przestrzeni przyrodniczej i krajobrazowej – uwagi na tle zjawiska dewastacji krajobrazu*, [w:] W. Pływaczewski, B. Gadecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015, s. 11-34.

łącznie składają się na dziedzictwo narodowe, które należy objąć szczególnej opieką prawną¹⁷.

2. Etiologia przestępstw kłusownictwa rybackiego w świetle teorii kryminologicznych

Przedstawiciele kryminologii wielokrotnie starali się ustalić, czy możliwe jest sformułowanie holistycznej teorii etiologicznej przestępczości, która pozwoliłaby na wyjaśnienie, nie tylko jednostkowych faktów przestępstwa (typy i rodzaje), lecz genezę przestępczości w ogóle. Z analiza przytoczonych przez środowisko naukowe argumentów za i przeciw budowaniu jednolitej teorii, wynika, iż nie jest możliwe wyodrębnienie jednego podstawowego czynnika, który determinuje popełnienie czynów przestępnych. Wynika to z faktu, iż przestępczość jest zjawiskiem zróżnicowanym wewnątrznie i bardzo często trudno jest ustalić zależność pomiędzy poszczególnymi rodzajami przestępstw¹⁸. Na podstawie przeprowadzonych badań aktowych, wstępnie można stwierdzić, że głównymi czynnikami mającymi wpływ na popełnianie przestępstw kłusownictwa rybackiego są pobudki natury ekonomicznej. Większość sprawców przestępczości kłusowniczej, była osobami niezamożnymi, które kierując się potrzebą zaspokojenia potrzeb własnych, popełniała czyn przestępny. Skłusowane ryby przeznaczone były na konsumpcję lub sprzedawane. Uzyskane w ten sposób środki finansowe zaspokajały podstawowe potrzeby egzystencjalne. Ze względu na wysoką „ciemną liczbę” przestępstw kłusownictwa, błędnym założeniem byłoby ograniczenie kręgu sprawców wyłącznie do osób o niskim statusie materialnym, pochodzących z terenów wiejskich, bezrobotnych i bez wykształcenia. Rozważyć należy, również inne teorie mogące wyjaśnić genezę przestępczości kłusownictwa rybackiego¹⁹. Zjawisko kłusownictwa rybackiego jest czynem skierowanym przeciwko środowisku, ale nie należy pomijać ujemnego wpływu, jaki wywiera na sferę stosunków gospodarczych. Słusznie zauważono, że przestępstwa przeciwko środowisku, zaliczyć można również do kategorii przestępstw gospodarczych²⁰.

---

¹⁷ Patrz też J. Narodowska, *Katalog prawnych form dziedzictwa przyrodniczego. Wybrane zagadnienia*, [w:] W. Pływaczewski, B. Gadecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015, s. 188-214.

¹⁸ L. Lernell, *op. cit.*, s. 52-55.

¹⁹ Teorie zaprezentowane w niniejszej pracy zostały także wykorzystane w wyjaśnieniu genezy przestępczości przeciwko lasom. Patrz w: J. Narodowska, M. Duda, *Etiologia przestępczości przeciwko lasom*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013, s. 90-101.

²⁰ Zdaniem A. Bałandynowicza na przestępczość gospodarczą składają się problemy wynikające także z innych gałęzi prawa. Istotną cechą przestępstw gospodarczych jest to, że obejmują one sferę zarówno organizacyjną jak i regulacji prawnych. A. Bałandynowicz, *Zapobieganie przestępczości*, Warszawa 1998, s. 152. Zwrócić należy uwagę, iż za zwalczanie przestępczości kłusowniczej odpowiedzialne są wydziały Policji ds. przestępczości gospodarczej.

2.1. Teoria zróżnicowanych powiązań i teoria społecznego uczenia się

Podstawowym założeniem stworzonej przez Edwina H. Sutherlanda teorii zróżnicowanych powiązań jest przyjęcie, że zachowanie przestępcze jest normalnym, wyuczonym zachowaniem się, które zostaje przyswojone w procesie socjalizacji, tak jak inne wzorce zachowań. W wyniku kontaktu z zachowaniami nieprzestępczymi oraz przestępczymi, społeczeństwo przyswaja określony system wartości. Zauważa się, że jednostka jest bardziej podatna na popełnienie czynów przestępnych wówczas, gdy zetknie się z „nadwyżką” wzorców akceptujących naruszenie prawa. Konsekwencją tego jest wykształcenie się postawy nonkonformistycznej wobec wartości przyjętych w danej zbiorowości. Uczenie się zachowań przestępczych polega na poznawaniu sposobów i technik popełniania czynów przestępnych, jak również motywów, dążeń i postaw wyrażanych przez ich sprawców. Kluczową rolę w internalizacji wzorców pełni kontakt z innymi osobami, przede wszystkim z grupą pierwotną (rodzina) oraz grupą wtórną (rówieśnicy, sąsiedzi). W piśmiennictwie teorię E. Sutherlanda zalicza się do tzw. teorii transmisji kulturowej, z uwagi na to, iż przestępczość jest czynnikiem trwale związanym z kulturą społeczną²¹.

Dopełnienie teorii zróżnicowanych powiązań jest, stworzona przez Alberta Bandurę, teoria społecznego uczenia się. Wskazuje ona na mechanizmy psychospołeczne, mające wpływ na przestępcze zachowanie się jednostki. Centralnym założeniem tej teorii jest uznanie, że ludzkie zachowanie kształtuje się w wyniku oddziaływania czynników środowiskowych oraz osobowościowych. Postawy prezentowane przez jednostkę zostają ukształtowane na skutek obserwacji, inaczej modelowania społecznego. Normy oraz wartości funkcjonujące w danej grupie społecznej zostają przez nią wyuczone i przyswojone. Kształtowanie się postawy nonkonformistycznej następuje w wyniku zaobserwowania i zapamiętania zachowań przestępnych. Głównym źródłem informacji jest najbliższe otoczenie, m.in. rodzina, grupa koleżeńska, sąsiedzi. Podkreślić przy tym trzeba, że samo zetknięcie się z zachowaniami przestępczymi nie oznacza, że jednostka staje się od razu przestępcą. Przyjmuje się, że katalizatorem wyuczonych zachowań przestępczych są dodatkowe bodźce zewnętrzne²².

Zauważa się, że sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego, są zazwyczaj osobami, które wcześniej miały styczność z tym nielegalnym procederem. Wykształcenie postawy sprzecznej z prawem następuje w wyniku obserwacji zachowań przestępczych. Podstawowym nośnikiem informacji jest grupa pierwotna – rodzina i rówieśnicy. Jednostka czerpie wiedzę poprzez obserwacje i uczestnictwo w procederze kłusowniczym. Z czasem przyswajają wzorce i pobudki, jakimi kierują się osoby z jej najbliższego otoczenia. Na podstawie zebranego materiału empirycznego m.in. ankiet przeprowadzonych ze sprawcami przestępstw kłusowniczych oraz wywiadu

---

²¹ B. Holyst, *op. cit.*, s. 340-342.

²² A. Bandura, *Teoria społecznego uczenia się*, Warszawa 2007, *passim*.

z przedstawicielami służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa należy stwierdzić, że decydujący wpływ na ukształtowanie postawy nonkonformistycznej ma styczność z wzorcami przestępnymi w najbliższym otoczeniu. Osoby takie od najmłodszych lat uczestniczyły w czynnościach kłusowniczych, stopniowo przyswajały wiedzę, którą następnie przekazywały innym osobom. Typową formą zjawiskową popełniania przestępstw kłusowniczych jest współsprawstwo członków rodziny, np. ojciec – syn, oraz sąsiadów. Zauważa się, że osoby dokonujące czynów przestępnych wspólnie i w porozumieniu kierują się zazwyczaj tymi samymi pobudkami. Respondenci, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym zapytani, jakimi motywami kierują się osoby, które kłusują razem z nim, wskazali, że ich pobudki są takie same. Wynika z tego, że sprawca poszukuje osoby do popełnienia czynu zabronionego w swoim najbliższym środowisku, wśród osób kierujących się podobną motywacją. Kłusownictwo rybackie można w pewnych kręgach uznać za „tradycją rodzinną” przekazywaną z pokolenia na pokolenie. Przedstawiciele służb zwalczających przestępczość kłusowniczą podkreślali, że „profesją” tą zajmują się bardzo często całe społeczności, głównie wiejskie lub małomiasteczkowe. Brak reakcji społecznej, a wręcz przyzwolenie społeczne na tego typu przestępczość powoduje, że czyny takie stają się powtarzalne oraz masowe.

2.2. Teorie zróżnicowania kulturowego

Teorie zróżnicowania kulturowego koncentrują się na ukazaniu zależności pomiędzy przestępczością, a pochodzeniem społecznym²³. Przedstawiciele tego nurtu wskazują, że pochodzenie z niższych warstw społecznych generuje specyficzne stany emocjonalne, podglądy i wartości²⁴. Na uwagę zasługuje koncepcja stworzona przez Waltera Millera. Stwierdził on, iż przestępczość warstw niższych jest efektem zróżnicowania kulturowego. W obrębie poszczególnych klas, społeczność kieruje się określonymi wartościami. Warstwa niższa utworzyła pewną subkulturę, na którą składa się sieć norm pochodzących z tzw. punktów skupienia. Sposób życia warstw niższych narusza pewne normy prawne. Wynika to z tego, iż często niezgodna z prawem droga do realizacji celów zapewnia większe i bezpośrednie korzyści. Zdaniem autora

---

²³ Nurt ten reprezentowany jest też przez: Fredericka Thrashera, Richard Clowarda, Alberta Cohena, Lloyd Ohlina. Zauważa się, że teorie wymienionych autorów różnią się od siebie, jednakże wszyscy przedstawiciele tego nurtu przypisują istotną rolę w genezie przestępczości pochodzeniu warstw niższych.

²⁴ Koncepcje przyjmujące, że pochodzenie społeczne jest determinantem mającym decydujący wpływ na przestępczość, zakwalifikowane zostały do grupy uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Przedstawiciele tych teorii podkreślają, że występowanie przestępczości wynika z przynależności do określonych grup społecznych. Badania przeprowadzone w USA, wskazują, że sprawcy czynów przestępnych pochodzący z tzw. klas niższych prezentują pewien systemem poglądów i wartości oraz wykazują cechy emocjonalne, które predestynują ich do stania się przestępcami. W. Świda (red.), *op. cit.*, s. 162-164.

istnieje sześć cech charakterystycznych dla tej grupy społecznej. Pozwalają one, z jednej strony uzyskać prestiż w określonej grupie, z drugiej strony stanowią bodźce do popełniania czynów przestępnych. Są to: trudności materialne, twardość, spryt, skłonność do szukania podniecenia, wiara w siłę przeznaczenia oraz autonomię. Koncepcja stworzona przez Waltera Millera została poddana krytyce środowiska naukowego. Argumentowano, iż pochodzenie społeczne nie ma bezpośredniego wpływu na przestępczość w ścisłym znaczeniu. Zdaniem krytyków teorii zróżnicowania kulturowego, pochodzenie ma jedynie wpływ na wykrywalność przestępstw. Wskazano, że działania organów ścigania, są nastawione na wykrywanie przestępczości przede wszystkim w warstwach niższych, co nie oznacza, iż zjawisko przestępczości nie występuje wśród klas o wyższym statusie społecznym. Zaakcentowano przy tym, że przestępczość w warstwach wyższych jest lepiej kamuflowana i neutralizowana²⁵.

Na podstawie przeprowadzonych badań własnych uznać należy, że teoria zróżnicowania kulturowego pod pewnymi względami znajduje zastosowanie do przestępczości kłusownictwa rybackiego. Analiza badań aktowych, wskazała, że sprawcami tego rodzaju przestępczości są przede wszystkim osoby z klasy niższej, w zdecydowanej mierze o niskich dochodach lub bez dochodu, o niskim wykształceniu, bezrobotne lub utrzymujące się z prac dorywczych. Wymienione przez W. Millera cechy charakterystyczne dla przestępców z klas niższych mają także odniesienie do sprawców kłusownictwa rybackiego. Wśród nich wyróżnić można:

- twardość - wykazywanie cech „męskości”, wykazywaniu się odwagą, sprawnością fizyczną i odpornością psychiczną (kłusownictwo rybackie jest charakterystyczne dla płci męskiej, czynności sprawcze wymagają siły fizycznej np. zarzucenie sieci),
- cwaniactwo - „sprawność umysłowa”, która pozwala na oszukanie innych (kłusownicy muszą wykazać się sprytem tak, aby popełniane przez nich czyny przestępne nie zostały ujawnione),
- podniecenie - szukanie styczności z zachowaniami ryzykownymi, niebezpiecznymi (czynności związane z kłusownictwem wyzwalają u wielu sprawców adrenalinę, dreszczyk emocji),
- los - wiara w to, że czyn przestępny się powiedzie (ze względu na duże zasoby wód śródlądowych oraz niewystarczającą ilość służb kontrolujących akweny wodne, sprawcy mają świadomość, że istnieje małe prawdopodobieństwo ujęcia na gorącym uczynku),
- niezależność - wyrażenie sprzeciwu wobec zinstytucjonalizowanej kontroli (sprawcy traktują zasoby rybne, jako własność niczyją, uważają swój czyn za mało szkodliwy, sprzeciwiają się ograniczeniom w możliwości ich połowu)²⁶.

Analiza badań aktowych wykazała ponadto, że tylko niewielki odsetek

---

²⁵ P. Horoszowski, *op. cit.*, s. 318-320.

²⁶ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 116-117.

osób skazanych za przestępstwa kłusownictwa rybackiego pochodziła z warstw wyższych. W grupie tych sprawców główną pobudką skłaniającą ich do popełnienia czynu kłusowniczego była chęć przeżycia przygody i wyzwolenia adrenaliny.

2.3. Teoria anomii

Teorie anomii skupiają się na wykazaniu związków pomiędzy nasileniem przestępczości, a tzw. stanem anomii. Emile Durkheim opisał anomie, jako stan osłabienia obowiązujących norm społecznych. Sformułowana przez niego teoria zakłada, że załamanie kontroli społecznej ma miejsce w wyniku gwałtownych zmian, głównie o charakterze gospodarczym. W jego opinii powoduje to dezintegrację społeczeństwa. Wzrost gospodarczy wzmagą aspirację jednostek do osiągnięcia szybkiego sukcesu, z kolei załamanie gospodarcze powoduje konieczność rezygnacji z pewnych dążeń. Oba te stany sprzyjają nasileniu zjawiska przestępczości²⁷.

Zauważyć można, że zmiany ekonomiczne mają wpływ na zjawisko przestępczości kłusownictwa rybackiego. Poprawa sytuacji ekonomicznej i wzbogacenie się społeczeństwa, powodują zwiększenie popytu na pewne dobra konsumpcyjne. Kłusownicy rybacy mając możliwość zbytu skłusowanych ryb (np. do smażalni, sklepów rybnych, odbiorców indywidualnych), upatrują w tym szansę szybkiego wzbogacenia się. Rentowne staje się podjęcie ryzyka związanego z przestępczością kłusowniczą na dużą skalę. Innymi słowy, wzmożony popyt generuje podaż. Wraz w załamaniem gospodarczym, ulega pogorszeniu sytuacja materialna społeczeństwa. Wydaje się, że zjawisko kłusownictwa rybackiego w warunkach kryzysu ekonomicznego zmienia swój charakter. Skłusowane ryby przeznaczone są głównie na zaspokojenie potrzeb własnych, gdyż nie ma już na nie dużego rynku zbytu. Sprawcy kłusownictwa ze względu na pogorszenie sytuacji materialnej mają także ograniczone możliwości zapewnienia legalnymi sposobami sobie i rodzinie podstawowych potrzeb egzystencjalnych. Można stwierdzić, iż teoria anomii w odniesieniu do przestępstw kłusownictwa rybackiego, wykazuje pewne związki z teoriami ekonomicznymi, wyjaśniającymi genezę przestępczości.

Interesujące założenia przedstawiają, tzw. teorie strukturalne, w tym teoria anomii²⁸, stworzona przez Roberta Mertona. Autor ten, przypisał kluczową rolę w genezie przestępstwa dwóm pojęciom: „cel” oraz „środki”. Zauważył on, iż społeczeństwo w ramach struktury kulturowej wytycza sobie określone cele i potencjalne środki do ich osiągnięcia, które są zgodne lub sprzeczne

---

²⁷ Zob. szerzej E. Durkheim, *Zasady metody socjologicznej*, Warszawa 2000, *passim*.

²⁸ Pojęcie anomii w literaturze kryminologicznej jest rozumiane na wiele sposobów. Jedną z bardziej uniwersalnych definicji przedstawił L. Lernell, określając anomie, jako „lekceważenie norm, reguł postępowania, nieposłuszeństwo wobec usankcjonowanych tak czy inaczej wzorców, a właściwie odchylenie zachowania jednostki od zasad wyznaczonych przez normy postępowania”. L. Lernell, *op. cit.*, s. 194.

z wartościami obowiązującym w danej zbiorowości. Sprzeczności występujące w legalnym systemie warunków społecznych, stanowią pewnego rodzaju nacisk, skłaniający jednostkę do popełnienia czynu przestępnego²⁹. Presja społeczna na zdobycie pewnych dóbr konsumpcyjnych, a zarazem utrudnienia związane z ich uzyskaniem za pomocą dozwolonych prawnie środków, jest istotnym czynnikiem w genezie przestępczości. Jednym z bardziej niebezpiecznych sposobów adaptacji do takiej sytuacji jest wykształcenie tzw. postawy innowacyjnej. Polega ona na zinternalizowaniu przez jednostkę celów nakreślonych przez daną kulturę, jednakże sposób ich osiągnięcia odbywa się przy użyciu środków sprzecznych z zinstytucjonalizowanymi oraz społecznie zaaprobowanymi normami³⁰.

Teoria R. Mertona, stanowi istotny punkt wyjścia dla wyjaśnienia genezy przestępczości kłusownictwa rybackiego. Zauważa się, że podstawowymi celami, do których osiągnięcia dąży społeczeństwo, są dobra konsumpcyjne. Skłusowane ryby albo środki uzyskane z ich sprzedaży pozwalają na zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych. Trudna sytuacja ekonomiczna oraz brak perspektyw na jej poprawę powoduje, że pewne grupy społeczne nie mają możliwości realizacji zamierzonych celów za pomocą środków legalnych. Skutkiem tego jest wykształcenie postawy nonkonformistycznej wobec prawnie akceptowanych norm. Wśród badanej populacji osób skazanych za przestępstwa kłusownictwa rybackiego, zdecydowana większość wskazywała, że główną przyczyną popełnienia przez nich czynu przestępnego, była ich trudna sytuacja materialna. Stawiali oni sobie za cel zapewnienie pożywienia sobie oraz rodzinie. Skłusowane ryby miały być przeznaczone na konsumpcję własną lub sprzedane. Środki uzyskane w ten sposób stanowiły ich źródło dochodu. Sprawcy wyjaśniali, że żałują swojego czynu, jednakże nie byli w stanie legalnymi sposobami zrealizować podstawowego celu, jakim jest zapewnienie bytu sobie i członkom rodziny. Wskazywali przy tym, że gdyby umożliwiono im prawnie akceptowane sposoby ich uzyskania to zaprzestaliby kłusownictwa rybackiego.

2.4. Teoria podaży okazji przestępczych

Jeden z czołowych twórców podejścia nazwanego „perspektywą działań rutynowych” (*routine activities approach*) – Marcus Felson – stwierdził, że na występowanie przestępczości w danej zbiorowości mają wpływ określone czynniki. Ich intensywność decyduje o liczbie sprawców oraz liczbie popełnianych czynów przestępnych. W oparciu o te założenie, autor sformułował teorię podaży okazji przestępczych, zgodnie z którą ludzie popełniają przestępstwo jeżeli nadarza się ku temu okazja. Na pojęcie to składają się łącznie dwa elementy: obecność obiektu nadającego się do popełnienia na nim zamachu oraz brak odpowiedniej kontroli – „strażników”, czyli szeregu okoliczności, które chronią obiekt przed zamachem. Pojawienie się łącznie tych przesłanek stwarza,

---

²⁹ P. Horoszowski, *op. cit.*, s. 306.

³⁰ L. Tyszkiewicz, *op. cit.*, s. 227-229.

tw. sytuację okazji przestępczych, przy czym podaż okazji przestępczych nie jest stała i ulega zmianie, proporcjonalnie do pojawiających się okoliczności. Zaznaczyć trzeba, że podaży okazji przestępczych sprzyja koncentracja celów ataku przestępczego, przy jednoczesnym osłabieniu mechanizmów kontroli tych obiektów. Jeżeli obiekty nie są poddane wystarczającej kontroli, wzrasta liczba potencjalnych sprawców, ponieważ mają oni większą swobodę działania i nikt im nie przeszkadza w podejmowaniu działań przestępczych³¹.

Ze względu na dużą ilość zasobów wód śródlądowych występujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, zauważa się, że podaż okazji przestępnych dotyczących kłusownictwa rybackiego jest wysoka. Rola „strażnika” odpowiedzialnego za przeciwdziałanie tej przestępczości jest w zasadzie, ograniczona do służb rybackich. Sprawcy czynów kłusowniczych mają świadomość, że kontrola akwenów wodnych jest niewystarczająca, a tym samym ryzyko ujęcia na gorącym uczynku jest małe. Ze względu na obojętność społeczeństwa wobec tego rodzaju przestępczości i braku kontroli nieformalnej, sprawcy kłusownictwa czują się bezkarni. Rozluźnienie więzi społecznych i poczucie anonimowości, powodują, że nie czują oni presji społecznej w związku z naruszeniem przepisów ustawy rybackiej. W doktrynie wielokrotnie zwracano uwagę, że istotnym czynnikiem mogącym skutecznie ograniczyć przestępczość przeciwko środowisku, jest pozbawienie sprawcy poczucia anonimowości. Jednakże, mając na uwadze, że przestępczością kłusowniczą zajmują się nieraz całe społeczności wiejskie czy małomiasteczkowe oraz istnieje społeczne przyzwolenie na kłusownictwo, spełnienie tej przesłanki wydaje się trudne do osiągnięcia. Słuszny jest natomiast pogląd, że odpowiednie zagospodarowanie przestrzenne terenu i objęcie go właściwym nadzorem, może skutecznie przyczynić się do zmniejszenia przestępczości na danym obszarze³².

2.5. Ekonomiczne teorie przestępczości

Istotną rolę w wyjaśnieniu genezy przestępczości kłusownictwa rybackiego odgrywają czynniki ekonomiczne. Przedstawiciele ekonomicznej teorii przestępczości – Gary S. Becker i Isaac Ehrlich – uznali, iż teoretyczny dorobek ekonomii mogłby zostać wykorzystany do wyjaśnienia również zachowań nierynkowych. Stwierdzili oni, iż każde zachowanie można w warunkach ograniczonych zasobów rozpatrywać w kategoriach wyboru. Sformułowana przez nich teoria nawiązuje do koncepcji sprawcy racjonalnego t.j. takiego, który reaguje w sposób przewidywalny na bodźce zewnętrzne w postaci nagród i kar. Ich zdaniem celem nadrzędnym jednostek jest osiągnięcie maksymalnej przyjemności oraz zadowolenia. Mając na względzie powyższe, człowiek zmuszony jest dokonać wyboru, jakich środków (legalnych czy

---

³¹ *Ibidem*, s. 184-186.

³² W. Pływaczewski, P. Chorbot, *Ekokryminologia jako uzasadnienie badań na rzecz ochrony środowiska*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 9.

nielegalnych) użyć, aby móc ten cel zrealizować³³. Teoria ta zakłada, iż „jednostka popełni przestępstwo, gdy oczekiwana użyteczność możliwa do osiągnięcia za pomocą przestępstwa jest większa od użyteczności płynącej z zaangażowania się w alternatywną, zgodną z prawem działalność”³⁴. Przestępca racjonalny podejmując decyzję o popełnieniu przestępstwa rozważa prawdopodobieństwo wykrycia i skazania, a także wykrycia i uniewinnienia. Innymi słowy, sprawca racjonalny podejmując decyzję o popełnieniu przestępstwa bierze pod uwagę prawdopodobieństwo wymierzenia mu kary³⁵.

Do koncepcji sprawcy racjonalnego nawiązuje także przedstawiciel szkoły austriackiej, Ludwig von Mises. Stwierdził on, iż „akt decyzji oznacza zawsze wybór spośród różnych możliwości dostępnych jednostce. Człowiek nigdy nie wybiera między cnotą a występkiem, lecz pomiędzy dwiema możliwościami działania, które w zależności od przyjętego punktu widzenia nazywamy cnotliwym lub występny”³⁶.

Zauważa się, że większość sprawców kłusownictwa rybackiego kieruje się pobudkami ekonomicznymi. W grupie tej można wyróżnić dwa profile osób kłusujących. Pierwsza grupa zaliczana będzie to tzw. „sprawców zawodowych”. W literaturze kryminologicznej pojęcie to definiowane jest w różny sposób. Witold Świda zdefiniował przestępcę zawodowego, jako człowieka, który uczynił sobie z popełniania przestępstwa stałe źródło dochodu³⁷. Z czasem pojęcie to ewoluowało. Podkreślano, że sprawca zawodowy to osoba, która popełnia czyny przestępne z chęci zysku, posiada umiejętności techniczne, w jej działaniu brak jest agresji oraz charakteryzuje ją powrotność do przestępstwa. Najbardziej właściwa wydaje się definicja zaproponowana przez Zbigniewa Lasocika, który podkreślił, iż kluczowym elementem zaliczenia sprawcy do kategorii sprawców zawodowych jest stwierdzenie, że przestępstwo jest dla niego zajęciem stałym, przy czym nie jest konieczne posiadanie przez sprawcę konkretnych umiejętności, ale determinacji³⁸. Sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego, często czynią sobie z tego stałe źródło dochodu. Dokonują oni kalkulacji pod względem korzyści i ewentualnych strat. Jeżeli sprawca uzna, że spodziewane profity uzyskane z kłusownictwa rybackiego przyniosą mu większe korzyści materialne niż podjęcie legalnej, ale np. uciążliwej i niskopłatnej pracy, skłaniać się będzie ku popełnieniu czynu przestępnego. Podjęcie ryzyka związanego z działaniami przestępczymi w świadomości sprawcy wydaje się, zatem

---

³³ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 178-181.

³⁴ B. Szamota, *Teoria ekonomiczna przestępczości (Analiza krytyczna modelu wyboru zachowania przestępnego)*, „Państwo i Prawo” 1990, nr 4, s. 37-48.

³⁵ R. Cooter, T. Ulen, *Ekonomiczna analiza prawa*, Warszawa 2009, s. 601.

³⁶ L. von Mises, *Ludzkie działanie, traktat o ekonomii*, Warszawa 2007, s. 48.

³⁷ W. Zalewski, *Przestępca „niepoprawny” – jako problem polityki kryminalnej*, Gdańsk 2010, s. 175; W. Świda, *Przestępca zawodowy*, Wilno 1932, *passim*.

³⁸ Z. Lasocik, *Zabójca zawodowy i na zlecenie*, Kraków 2003, s. 168-174. Tak też M. Kotowska, *Przestępczość przemytnicza w kontekście teorii przestępcy zawodowego. Studium przypadku*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi. Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szczytno 2014, s. 83-96.

uzasadnione i opłacalne. Kalkulacja obejmuje nie tylko nakłady poniesione w związku z popełnieniem czynu przestępczego, np. zakup narzędzi kłusowniczych, ale również ewentualną dolegliwością karną w przypadku wykrycia i skazania za kłusownictwo. Sprawcy ci, kłusują na dużą skalę, przeważnie w zorganizowanych grupach. Posiadają dobrze rozbudowaną sieć dystrybucji. Skłusowane ryby sprzedają do smażalni, renomowanych restauracji oraz sklepów. Drugą grupę stanowią sprawcy, którzy również kłusują z pobudek ekonomicznych, jednakże w ich przypadku, kłusownictwo traktowane jest, nie jako „zawód”, który pozwala na szybkie wzbogacenie się, ale czynność umożliwiający zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych. Są to osoby niezamożne, bezrobotne, pochodzące z terenów wiejskich. Ze względu na ciężką sytuację materialną i brak perspektyw na znalezienie stałej pracy, zmuszeni są poszukiwać innych źródeł dochodu. Skłusowane ryby przeznaczają na konsumpcję własną lub sprzedają. Zazwyczaj, udaje im się kłusować niewielkie ilości ryb, gdyż nie posiadają oni nowoczesnego, drogiego sprzętu kłusowniczego. Przeprowadzone badania aktowe, rzadko zawierały informację o pobudkach, jakimi kierowali się sprawcy czynów kłusowniczych. Jednakże w grupie sprawców, którzy udzielili organom ścigania informacji na ten temat, większość stanowiły osoby, które tłumaczyły, że zmusiła je do tego trudna sytuacja materialna i chcieli w ten sposób odciążyć budżet domowy. Z założenia czyny kłusownicze wymierzone są przeciwko dobrom osób, wykonujących uprawnienia właścicielskie, na wodach śródlądowych, t.j. uprawnionych do rybactwa. Są to głównie duże gospodarstwa rybackie, rzadziej prywatni właściciele. Nie można jednak wykluczyć, że sprawcami kłusownictwa rybackiego są także sami uprawnieni do rybactwa. Chcąc zmaksymalizować zyski z prowadzonej gospodarki rybackiej poławiają oni wbrew przepisom ustawy rybackiej. Przypuszczać należy, że „ciemna liczba” przestępstw kłusownictwa rybackiego w tym zakresie jest bardzo wysoka³⁹.

2.6. Teoria wybitych szyb i teoria naznaczenia społecznego

Teoria wybitych szyb została sformułowana przez Jamesa Q. Wilsona i George'a L. Kellinga. Zakłada ona, że występowanie i nasilenie przestępczości jest uzależnione od liczby uprzednich, drobnych naruszeń porządku publicznego i braku reakcji na nie. Destrukcyjne tendencje pojawiające się w społeczności wynikają głównie z faktu, iż „nikomu nie zależy” na zapewnieniu porządku publicznego. Efektem tego jest obniżenie jakości życia danej społeczności⁴⁰.

---

³⁹ Przestępstwa przeciwko środowisku, popełniane przez osoby prawne zostały poddane szczególnej analizie w: A. Baładynowicz, *Przestępczość przeciwko środowisku naturalnemu na tle przestępczości gospodarczej – próba wyjaśnienia zjawiska w świetle interdyscyplinarnych teorii prawno-kryminologicznych*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 11-48.

⁴⁰ T.L. Krawczyk, *Teoria wybitych szyb i koncepcja community policing: różnice, podobieństwa, wnioski dla polityki kryminalnej*, [w:] T. Dukiet-Nagórska (red.), *Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej*, Bielsko-Biała 2006, s. 348-349.

Słusznie podkreśla się, że jeżeli społeczeństwo nie reaguje na degradację środowiska, w którym żyje, następuje rozluźnienie a wręcz unicestwienie więzi łączących tę społeczność. Zwolennicy tej koncepcji remedium, na ograniczenie zjawiska przestępczości upatrują w aktywizacji społeczeństwa polegającej na współpracy ze sformalizowanymi agendami kontroli społecznej⁴¹.

Teorię ta ma także zastosowanie do przestępczości kłusownictwa rybackiego. Brak reakcji społeczeństwa na popełniane czyny zabronione godzące w dobro wspólne jakim są wody śródlądowe powoduje, że sprawcy kłusownictwa czują się bezkarni. Stwierdzić należy, że społeczeństwo reaguje w sposób niewystarczający w przypadku przestępczości przeciwko środowisku. Konieczna jest zatem edukacja społeczna, która kształtować będzie postawy proekologiczne. Jednostki wykazują dbałość o mienie prywatne, zapominając, że dobra ogólnonarodowe, typu zasoby wodne są *de facto* dobrem wspólnym. Ponadto, przestępczość kłusownicza, w opinii społecznej jest postrzegana jako zjawisko o małej szkodliwości, gdyż nie występuje tu zindywidualizowana ofiara. Przeciwdziałanie naruszeniom porządku prawnego powinno opierać się, na tzw. zapobieganiu sytuacyjnym, czyli utrudnianiu popełnienia czynów zabronionych. W piśmiennictwie słusznie podkreślono, iż kształtowanie wśród społeczeństwa postaw proaktywnych może skutecznie przeciwdziałać przestępczości. Trzeba mieć na uwadze, że wody śródlądowe są naszym dobrem narodowym, miejscem rekreacji oraz wypoczynku⁴².

Należy zaakcentować, iż sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego nie są piętnowani przez społeczeństwo w związku z popełnionym przez siebie czynem. Nie ma w tym przypadku zastosowania teoria stygmatyzacji, która polega na tym, że sprawca przestępstwa zostaje naznaczony i potępiony przez społeczność⁴³. Naznaczenie społeczne ma pełnić przede wszystkim funkcję prewencyjną. W odniesieniu do całości społeczeństwa pokazuje, że w przypadku naruszenia porządku prawnego sprawca poniesie karę, pełni zatem rolę odstraszającą. W zakresie prewencji indywidualnej, ma powstrzymać sprawców przed ponownym popełnieniu czynu zabronionego.

Z przykrością należy stwierdzić, że społeczeństwo wykazuje obojętność wobec zachowań polegające na naruszeniu przepisów ustawy rybackiej. W pewnych kręgach społecznych, kłusownictwo jest wręcz aprobowane. Potwierdzeniem tego jest masowość i powtarzalności takich zachowań. Zdarza się, że osoby będące świadkami kłusownictwa rybackiego, na wodach śródlądowych, nie informują o tym fakcie organów ścigania, bagatelizując zauważone naruszenie prawa.

---

⁴¹ J.Q Willson, G.L. Kelling, *The Police and Neighbourhood Safety. Broken windows*, „The Atlantic Monthly” 1982, vol. 3, s. 29-38.

⁴² Zob. też U. Szymańska, E. Zębek, *Prawo i ochrona środowiska – prawne, ekonomiczne i techniczne aspekty ochrony środowiska naturalnego. Przewodnik do ćwiczeń dla studentów kierunków prawa i administracji*, Olsztyn 2008, s. 136-144.

⁴³ Teoria naznaczenia społecznego, zwana także teorią stygmatyzacji albo teorią etykietowania została zapoczątkowana w latach 50. XX wieku przez kierunek określany mianem *labelling theory*. Jej czołowym twórcą był Edwin Lemert. Zob. B. Hołyst, *op. cit.*, s. 350-353.

2.7. Techniki neutralizacji

Koncepcja technik neutralizacji, stworzona przez Greshama M. Sykesa i Davida Matzę, neguje poglądy, które uzależniają występowanie przestępczości z istnieniem subkultur w społeczeństwie. Ich zdaniem, jednostka internalizuje funkcjonujące w społeczeństwie wartości i normy, ale jednocześnie przyswaja sobie pewne techniki neutralizacji, za pomocą których usprawiedliwia swoje przestępcze zachowanie⁴⁴. Techniki neutralizacji koncentrują się na sposobach argumentacji, które używane są przez sprawców czynów przestępnych. Mają one na celu samousprawiedliwienie swojego postępowania. W kryminologii koncepcja ta została zaliczona do tzw. teorii uczenia się zachowań przestępczych. Wynika to z tego, że argumentacja stosowana przez sprawców musi zostać wcześniej przez nich przyswojona. Istotą tej koncepcji, nie jest zaprzeczenie naganności swojego czynu przez sprawcę, ale wskazanie okoliczności wyłączających określone normy i łagodzące ich naganny charakter. W opinii sprawcy, pozwala to na eskulpację i zneutralizowanie norm, które swoim zachowaniem naruszył⁴⁵. Do technik neutralizacji autorzy zaliczyli następujące rodzaje argumentacji:

- zaprzeczenie odpowiedzialności - sprawca twierdzi, że popełnił przestępstwo w wyniku niezależnych od niego okoliczności lub że sytuacja, w której się znalazł zmusiła go do niezgodnego z prawem zachowania (sprawcy kłusownictwa rybackiego bardzo często powołują się na trudną sytuację materialną, w jakiej się znajdują oraz podkreślają, że nie mają możliwości w inny sposób zapewnienia sobie i rodzinie podstawowych potrzeb egzystencjalnych, a skłusowane ryby przeznaczone są na konsumpcję),
- zaprzeczenie bezprawia - sprawca twierdzi, że swoim zachowaniem, nie wyrządził nikomu krzywdy lub że popełniony przez niego czyn przestępny ma niską społeczną szkodliwość (sprawcy powołują się na nieznaną przepisy i częste nowelizacje ustawy rybackiej, wskazując, że nie są w stanie ocenić czy ich zachowanie się wyczerpuje znamiona czynu kłusowniczego; utrzymują, że ich zachowaniem się nie został nikt bezpośrednio pokrzywdzony oraz że ich czyn jest małej szkodliwości np. złowili tylko jedną rybę),
- potępienie potępiających - w opinii sprawcy osoby potępiające lub krytykujące jego czyn same postępują znacznie gorzej, (sprawcy argumentują, że znaczna część społeczeństwa popełnia czyny kłusownicze, twierdzą, że wśród służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa występują liczne patologie, ponadto akcentują, że istnieje przyzwolenie na tego typu przestępczość),
- powołanie się na wyższe racje - sprawca powołuje się na racje wyższe, podkreśla, że w wyniku kolizji dóbr jedno z nich musiało zostać

---

⁴⁴ L. Tyszkiewicz, *op. cit.*, s. 236.

⁴⁵ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 125-126.

poświęcone (często sprawca kłusownictwa rybackiego, ujęty na gorącym uczynku stara się przekonać organy ścigania, że ze względu na trudną sytuację materialną musiał dokonać wyboru pomiędzy poświęceniem jednego dobra – cudze mienie, kosztem drugiego – zapewnienie bytu swojej rodzinie, sprawca dokonuje wartościowania tych dóbr, uznając, że te drugie przedstawia wartość oczywiście większą; sprawcy starają się zazwyczaj wzbudzić litość u funkcjonariuszy, twierdzą, że więcej nie popełnią czynu kłusowniczego).

Techniki neutralizacji nie stanowią katalogu zamkniętego. Możliwe jest zastosowanie innych technik argumentujących popełnienie czynu przestępnego. Ich wspólną cechą jest stosowanie manipulacji pojęciowej, która pozwala sprawcom na samousprawiedliwienie się. Mają one na celu ukazanie procesu psychospołecznego, pozwalającego na uniknięcie dysonansu poznawczego, związanego z naruszeniem norm przyjętych w danej zbiorowości⁴⁶.

2.8. Socjalistyczne teorie kryminologiczne

Interesujące założenia prezentują socjalistyczne teorie kryminologiczne, które pomimo głębokich przemian społeczno-gospodarczych, w pewnym zakresie zachowują walor aktualności. Karol Marks i Fryderyk Engels wskazywali, że głównym źródłem przestępczości są konflikty społeczne wynikające ze sprzeczności systemu kapitalistycznego. Wpływ na to miała postępująca industrializacja i związane z tym rozwarstwienie klasowe. Prowadziło to ich zdaniem do wytworzenia się dwóch skrajnych biegunów – bogactwa oraz nędzy⁴⁷. Podstawowe założenia kryminologii socjalistycznej, posłużyć mogą także do zobrazowania sytuacji społeczno-ekonomicznej panującej w obecnym ustroju. W szczególności dotyczy to mieszkańców terenów wiejskich, głównie tzw. popegeerowskich.

Na uwagę zasługuje teoria, jednego z pierwszych kryminologów marksistowskich – Willema Bongera. Kluczowym pojęciem w etiologicznej koncepcji stworzonej przez tego autora był tzw. zamyśl przestępczy. W obrębie tego pojęcia przeanalizowano kwestie związane z powstaniem zamyślu przestępczego, siłami powstrzymującymi jednostkę przed jego realizacją, a także okolicznościami, które sprzyjają popełnieniu przestępstwa. W opinii W. Bongera zamyśl przestępczy jest rezultatem egocentrycznych tendencji, które tkwią w człowieku. Tendencje te są efektem nierówności społecznych panujących

---

⁴⁶ Zob. G.M. Sykes, D. Matza, *Techniques of Neutralization. A theory of Delinquency*, „American Sociological Review” 1957, t. 22, s. 664-670.

⁴⁷ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 354. Założeniom kryminologii socjalistycznej zostały poświęcone następujące pozycje: Interesującym kompendium wiedzy na temat etiologii przestępczości w krajach socjalistycznych jest monografia: B. Hołyst, *Kryminologia w krajach socjalistycznych*, Warszawa 1976 oraz N.F. Kuzniecowa, *Współczesna kryminologia burżuazyjna*, Warszawa 1976. Pozycje te prezentują przekrojowe ujęcie najważniejszych założeń kryminologii socjalistycznej. Zaprezentowane w nich zostały szczegółowo zarówno zagadnienia teoretyczne jak również wyniki badań dotyczących przestępczości w krajach socjalistycznych w oparciu o teorie kryminologiczne.

w systemach społeczeństwa burżuazyjnego. Cechami charakterystycznymi dla społeczeństwa kapitalistycznego są: chciwość, żądza posiadania oraz brak poszanowania dla innych ludzi. Jego zdaniem stosunki społeczne tkwiące w systemie kapitalistycznym stanowią podatny grunt do powstawania i realizowania zamysłów przestępczych. Autor ten podkreślał, iż przestępczość osób niezamożnych wywołana jest głównie przez presję ekonomiczną, natomiast przestępczość kapitalistów powodowana jest ich chciwością⁴⁸.

Stwierdzić należy, że pomimo przemian ustrojowych poglądy przedstawicieli kryminologii socjalistycznej W. Bongera w pewnym zakresie, można odnieść do przestępczości kłusownictwa rybackiego. Czynniki ekonomiczne należy zaliczyć do jednych z ważniejszych determinantów generujących zjawisko przestępczości w tym obszarze. Czyny zabronione z ustawy rybackiej popełniane są w zdecydowanej mierze przez osoby o niższym statusie materialnym. Z kręgu sprawców nie można jednakże wykluczyć także osób z klasy wyższej. Wydaje się jednak, że czynnik ekonomiczny ma inny charakter. Osoby niezamożne dopuszczające się czynów kłusownictwa rybackiego, kierują się przede wszystkim chęcią poprawy swojej sytuacji materialnej. Skłusowane ryby zazwyczaj przeznaczają na konsumpcję lub na handel. Uzyskane w ten sposób środki finansowe, bardzo często stanowią ich podstawowe źródło dochodu.

3. Przestępstwa kłusownictwa rybackiego a koncepcja przestępstw bez ofiar

Przestępstwa kłusownictwa rybackiego można rozpatrywać w dwóch kategoriach. W doktrynie przeważa pogląd, że przestępczość ta, zaliczana jest do przestępstw przeciwko mieniu. W takim rozumieniu, pokrzywdzonym będzie zawsze podmiot, któremu przysługują uprawnienia właścicielskie do pobierania pożytków z wody. W rozumieniu ustawy rybackiej będzie to uprawniony do rybactwa. Nie ulega wątpliwości, że w tym ujęciu będzie występować zindywidualizowana ofiara – osoba, której dobro zostało zagrożone lub naruszone.

Jak już wcześniej wskazano, przedmiotem ochrony przepisów karnych ustawy rybackiej jest również środowisko wodne, w tym zasoby rybne znajdujące się w wodach śródlądowych. Pod tym względem kłusownictwo rybackie zaliczyć można do przestępczości przeciwko środowisku *sensu largo*. Na tym tle pojawia się wątpliwość, czy związek z brakiem zindywidualizowanego pokrzywdzonego, czyny godzące w środowisko zaliczyć można do kategorii tzw. „przestępstw bez ofiar”.

W doktrynie problematyka ta została poruszona przez Edwina M. Schura, który w latach 60. XX w. sformułował koncepcje „przestępstw bez ofiar” (*victimless crimes*). Zgodnie z przyjętą przez niego definicją „przestępstwami bez

---

⁴⁸ B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 355-356.

ofiar” są „akty dobrowolnej wymiany między osobami dorosłymi silnie pożądanymi, lecz prawnie zakazanych dóbr i usług”⁴⁹. Odnosząc powyższą koncepcję wiktymologiczną do przestępstw kłusownictwa rybackiego należy uznać, że nie mieszczą się one w ramach, stworzonego przez E.M. Schura pojęcia.

Polskim przedstawicielem wiktymologii, który zajął się przedmiotowym zagadnieniem był Lech Falandyś. Autor ten zaproponował dwie definicje „przestępstw bez ofiar”. Pierwsza z nich ujmuje to pojęcie w kategorii merytorycznej i odnosi się do czynów niebędących społecznie niebezpiecznymi, w stopniu niezbędnym, do uznania ich za przestępstwa, lecz znajdujących się w katalogu przestępstw ze względu na tradycję. Ujęcie „przestępstw bez ofiar” w kategorii technicznej dotyczy sytuacji, w których brak jest zindywidualizowanego pokrzywdzonego, który doznaje szkody na skutek przestępstwa i w związku z tym faktem może zawiadomić organy ścigania o popełnieniu przestępstwa. Zauważa się, że wystąpienie pokrzywdzonego ma istotny wpływ na liczbę przestępstw ujawnionych oraz wykrywalność sprawców⁵⁰.

Kategoria techniczna „przestępstw bez ofiar”, w pewnym sensie znajduje zastosowanie do przestępstw kłusownictwa rybackiego. W przestępstwach przeciwko środowisku brak jest zindywidualizowanego pokrzywdzonego. *Sui generis* ofiarą jest środowisko wodne i zasoby rybne. Społeczeństwo nie czuje się bezpośrednio zagrożone przestępczością kłusowniczą, a tym samym odrzuca obowiązek reagowania i zawiadamiania organów ścigania o popełnionych czynach przestępnych.

Postrzeżenie przestępstw przeciwko środowisku przez prymat zielonej kryminologii, pozwala stwierdzić, że cechą wspólną tego rodzaju przestępczości są: anonimowość ofiar oraz sprawców tych przestępstw, abstrakcyjne rozumienie szkody ekologicznej oraz problemy związane z zabezpieczaniem dowodów popełnionego przestępstwa. Zgodzić należy się z poglądem W. Pływaczewskiego, że przestępczość przeciwko środowisku niesłusznie lokowana jest w obszarze tzw. „przestępstw bez ofiar”. Ponadto mylne jest przekonanie, że ten rodzaj przestępczości jest mniej groźny w porównaniu z klasyczną przestępczością kryminalną⁵¹.

4. *Modus operandi* sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego

Sposób popełnienia przez sprawcę czynu przestępnego, jest jednym z kluczowych zagadnień analizowanych w ramach działu kryminologii nazywanego fenomenologią. Na podstawie zgromadzonych badań empirycznych, uzyskanych metodą badań aktowych oraz metodą sondażu

⁴⁹ E.M. Schur, *Crimes without Victims. Deviant Behaviour and Public Policy. Abortion. Homosexuality. Drug Addiction*, Engelwood Cliffs 1965, s. 169-178.

⁵⁰ L. Falandyś, *Wiktymologia*, Warszawa 1979, s. 52-55.

⁵¹ W. Pływaczewski, *Ekokryminologia jako uzasadnienie badań na rzecz ochrony środowiska*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 15.

diagnostycznego (ankieta oraz wywiad), starano się ustalić *modus operandi* sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego. Analiza danych pozwoliła zrekonstruować najbardziej powszechne sposoby popełniania tego typu przestępstw.

Zauważono, że *modus operandi* sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego zależy od wielu czynników m.in.: pory roku, gatunku ryb, które są przedmiotem zamachu oraz charakteru akwenu wodnego, na którym popełniany jest czyn kłusowniczy.

Używany sprzęt kłusowniczy dostosowywany jest, przede wszystkim do gatunku ryb, które sprawca zamierza kłusować, ilości którą chce połowić oraz tego czy miejscem popełnienia przestępstwa są wody stojące czy płynące. Kłusownicy połowiący na dużą skalę używają w tym celu przede wszystkim sieci (wontony i drygawice), gdyż dają one najlepsze efekty pod względem ilości odłowionych ryb. Drobni kłusownicy połowiają głównie prymitywnym, tanim sprzętem.

Z przeprowadzonych badań aktowych wynika, że najczęstszymi sposobami popełnienia czynów kłusowniczych, są kolejno:

- połów na łodzi w przereblach, narzędziami rybackimi typu samolówki szczupakowe lub pęczki hakowe, na żywą przynętę,
- połów sieciami rybackimi typu wonton,
- połów za pomocą narzędzi cedzakowych (np. podbierak, kasarek),
- połów narzędziami rybackimi typu sznury hakowe,
- połów narzędziami rybackimi typu żaki,
- połów narzędziami rybackimi typu drygawica,
- połów narzędziami kaleczącymi (oścień),
- połów narzędziami elektrycznymi wytwarzającymi prąd zmienny (agregaty prądotwórcze, podbieraki podłączone do sieci elektrycznej),
- połów narzędziami rybackimi typu przestawy (rzeczna lub jeziorna).

W kryminologii funkcjonuje pojęcie sezonowości przestępczości, co oznacza iż, w odniesieniu do pewnych kategorii przestępstw następuje ich intensyfikacja w określonych porach roku.

Z analizy przeprowadzonych przez autorkę badań wynika, że zjawisko kłusownictwa rybackiego zalicza się do grupy przestępstw charakteryzujących się sezonowością, a jego nasilenie uzależnione jest od pór roku. Wyraźny wzrost tej przestępczości obserwuje się w okresie zimowym i wiosennym, natomiast spadek w okresie letnim. Przypuszczać trzeba, że głównymi czynnikami mającymi wpływ na skalę tego zjawiska w poszczególnych miesiącach kalendarzowych, są warunki pogodowe (sprzyjające lub nie) oraz cykl biologiczny ryb.

W porze zimowej na akwenach wodnych utrzymuje się pokrywa lodowa, wobec czego nie jest potrzebny, żaden środek transportu, umożliwiający dostanie się w okolice głębszych partii jeziora. *Modus operandi* sprawców kłusownictwa rybackiego zimą, polega na tym, że kłusownicy wycinają w lodzie przereble, w których umieszczają sprzęt kłusowniczy. Wielkość otworu, zależy od rodzaju

używanych narzędzi. Osoby kłusujące na dużą skalę połowiają przeważnie sieciami. Ze względu na niełatwą technikę posługiwania się tym narzędziem połowowym, konieczne jest współdziałanie co najmniej dwóch osób. Zaznaczyć trzeba, że ten sposób kłusownictwa jest dość ryzykowny. Otwory w lodzie muszą być znacznych rozmiarów, wobec czego służby patrolujące okoliczne tereny z łatwością mogą je zauważyć. Dużo powszechniejszym sposobem kłusowania zimą, a jednocześnie prostszym, jest użycie drobnego sprzętu, typu samołówki szczupakowe, pupki, pęczki hakowe. Otwory, w których się je umieszcza są stosunkowo niewielkie (ok. 10 cm) i mało widoczne. Drobnych rozmiarów sprzęt, z łatwością można ukryć pod śniegiem. Są to dość prymitywne narzędzia kłusownicze, przykładowo pupki czy samołówki zbudowane są z patyka z przywiązaną linką, na której umieszcza się haczyk z żywą przynętą. Tego typu narzędzie kłusownicze leżące na lodzie niczym nie różni się od zwykłej gałęzi. Kłusowanie tymi narzędziami, nie wymaga ciągłej obecności sprawcy w miejscu przestępstwa. Patyk samołówki wystaje ponad krawędzie przerebli, a złowiona ryba połknawszy przynętę, sama się „zacina”. Kłusownicy preferujący narzędzia typu sieci w okresie zimowym przenoszą się na rzeki, gdyż rzadko zamarzają.

Co istotne, zimą temperatura wody jest niska, dzięki czemu skłusowana ryba może dłużej pozostać w wodzie. Kłusownicy rzadziej muszą sprawdzać skuteczność połowu, co zmniejsza ryzyko ujęcia ich na gorącym uczynku.

Jeżeli na wodach śródlądowych długo utrzymuje się lód i śnieg zachodzi zjawisko, nazywane w gospodarce rybackiej przyduchą⁵². Kłusownicy korzystając z naturalnego instynktu ryb, które szukają dostępu do tlenu, wykuwają przerebłe w lodzie. Po pewnym czasie w tym miejscach gromadzą się ryby. Stanowią one wówczas łatwą zdobycz dla kłusowników, którzy wybierają je z wody: podbierakami, rękoma, wiadrami oraz innymi podobnymi przedmiotami. Jak już wcześniej zostało zasygnalizowane w rozdziale prawnokarnym, połów przy użyciu innych narzędzi niż wymienione w rozporządzeniu w sprawie połowu ryb, nie jest kłusownictwem rybackim w rozumieniu art. 27 c ust. 1 pkt 2 u.r.s. Nie oznacza to, że sprawca takiego czynu nie będzie ponosił odpowiedzialności karnej. Ryba jest pożytkiem wody i stanowi własność uprawnionego do rybactwa. Czyn ten należy kwalifikować, jako kradzież z art. 278 k.k. Jednakże z kryminologicznego punktu widzenia czyn taki wchodzi w zakres zjawiska społecznego określanego jako kłusownictwo rybackie.

Sprawcy kłusownictwa korzystają także z cyklu biologicznego ryb, które w pewnych porach roku są bardziej podatne na stanie się przedmiotem przestępstwa kłusownictwa rybackiego. Ma to miejsce w szczególności w okresie wiosennym, kiedy odbywa się migracja i tarło ryb.

Wędrówki ryb, w zależności od gatunku, odbywają się w różnych kierunkach. Wyróżnia się dwa rodzaje migracji ryb: anadromiczną (z morza

---

⁵² Pojęciem tym określa się masowe śnięcie ryb wywołane brakiem tlenu i nagromadzeniem dwutlenkiem węgla, najczęściej w okresie zimowym, gdy wody są pokryte lodem i śniegiem. Ryby mają ograniczony dostęp do powietrza i światła. R. Wojda, *Przyducha*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 290.

do rzeki, z głębin ku brzegom, w górę rzek) oraz katadromiczną (z rzeki do morza, od brzegu ku głębinom)⁵³. Skutecznym sposobem połowu ryb migrujących jest rozstawianie narzędzi kłusowniczych na rzekach, ciekach, czy strumykach. Stosowane w tym celu są głównie przestawy. Dogodnym miejscem do kłusowania ryb wędrownych są również budowle i urządzenia piętrzące wodę, usytuowane na rzekach oraz potokach. W celu umożliwienia rybom pokonywania tych urządzeń buduje się, tzw. przepławki, czyli miejsca, przez które ryby mogą swobodnie przepłynąć. Kłusownicy wiedzą, że wędrujące ryby gromadzą się przy przepławkach i łatwo je wówczas połowić. Nie potrzebne są do tego nawet narzędzia rybackie. Do połowu używa się najbardziej prymitywnych przedmiotów, t.j. widły, wiadra, siatki, albo po prostu wybiera się je rękoma. Często sprawca nie musi nawet wchodzić do wody, ponieważ ryby próbując przedostać się przez śluzy i jazy wyskakują na brzeg zbiornika⁵⁴. Zjawisko te najczęściej występuje nad rzekami uchodzącymi bezpośrednio do morza np. Parsęta, Pasłęka, Rega. W rejonach tych bardzo często lokalna społeczność wędkarska, w celu zapobieżenia zjawisku kłusownictwa, organizuje się w tzw. towarzystwa miłośników rzeki⁵⁵. Jedną z form ochrony ryb wędrownych przed kłusownikami są całodobowe patrole wzdłuż rzek, w szczególności w miejscach narażonych na proceder kłusowniczy t.j. przepławek, śluz, jazów.

Drugim czynnikiem powodującym wzrost kłusownictwa rybackiego na wiosnę, jest odbywanie przez niektóre gatunki ryb, tarła. Ryby stają się wówczas otepiałe i gromadzą się na płytkiej wodzie, stanowiąc łatwy przedmiot zamachu dla kłusowników. Jedną z metod połowu w okresie tarła (np. szczupaka), jest brodzenie wzdłuż brzegu, a gdy kłusownik wypatrzy rybę na płyciźnie, uderza ją narzędziem kaleczącym typu oścień. Ponadto niektóre gatunki ryb (np. sandacz), zakładają gniazda przy brzegach. Sprawcy do połowu stosują żywą przynętę, którą umieszczają w pobliżu potencjalnych kryjówek ryb. Te próbując zapewnić bezpieczeństwo narybkowi, atakują przynętę umieszczoną na narzędziu kłusowniczym.

Zauważa się również, że przestępczość kłusownicza nasila się „okazyjnie”, głównie przed świętami (Boże Narodzenie, Wielkanoc) oraz w maju w okresie komunijnym.

Wyraźny spadek liczby czynów kłusownictwa rybackiego odnotowuje się natomiast w okresie letnim. Związane jest to ze wzmożonym ruchem turystycznym w okolicach akwenów wodnych⁵⁶ oraz presją wędkarską. Zwiększa

⁵³ R. Bartel, *Wędrówki ryb*, [w:] J. Szerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 422-423.

⁵⁴ Jako ciekawostkę można podać, że węgorz ze względu na swoją budowę, potrafi nawet przepelzać po trawie, celem przedostania się na drugą stronę budowli piętrzącej.

⁵⁵ Towarzystwo Miłośników Rzeki Regi - <http://tmrr.pl/>, Towarzystwo Miłośników Rzeki Parsęty <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=52892>, Towarzystwo Miłośników Pasłęki „Passaria” <http://www.passaria.org/>.

⁵⁶ Słusznie zauważono, że wzmożony ruch turystyczny na obszarze Krainy Wielkich Jezior jest jedną z głównych przyczyn degradacji środowiska naturalnego, w tym wodnego. Tak: W. Pływaczewski,

to prawdopodobieństwo ujęcia na gorącym uczynku. Ponadto, w okresie letnim, temperatura wody rośnie. Ryby są produktem szybko psującym się i konieczne jest codzienne sprawdzanie rozstawionych narzędzi kłusowniczych⁵⁷.

Zaznaczyć przy tym trzeba, że o ile przestępczość kłusownictwa rybackiego *sensu stricto* maleje w okresie letnim, to okres wakacyjny sprzyja kłusownictwu wędkarskiemu, które ustawa rybacka kwalifikuje, jako wykroczenie. Tendencję tą widać, w statystykach prowadzonych przez Państwową Straż Rybacką.

Czynności sprawcze często mają charakter trwały, ponieważ ich stan utrzymuje się przez dłuższy czas, a ich wykrycie jest przypadkowe. Jako przykład można wskazać kłusownictwo za pomocą sznurów hakowych. *Modus operandi* polega na tym, że w okresie wiosennym wkłada się do wody sznur (przeważnie z kordu), który zakończony jest dwoma cęgłami. Umieszczane są na nim przypony⁵⁸, przeważnie z żyłki, zakończone haczykami z żywą przynętą (małe rybki, ślimaki, żaby, kawałki mięsa). Narzędzie to opada na dno akwenu wodnego, natomiast przypony unoszą się w toni wodnej. Kłusownik zachowując pozory uprawiania amatorskiego połowu ryb wędką, wchodzi do wody lub wypływa łódką w miejsce, w którym zostały rozstawione sznury i co jakiś czas sprawdza czy udało mu się skłusować ryby. Przeważnie stosuje się w tym celu metodę spinningową⁵⁹, która polega na tym, że ciężka sztuczna przynęta ciągnięta po dnie zbiornika, zahacza o sznur kłusowniczy. Kłusownik podciąga narzędzie kłusownicze do łódki i przesuwając się wzdłuż sznura sprawdza, czy na poszczególnych przeponach znajduje się skłusowana ryba. Ten sposób połowu nie wymaga wyjmowania przedmiotu kłusowniczego z wody. Ze względu na formalny (bezsukutowy) charakter przestępstw kłusownictwa rybackiego, uznać można, że opisanym przypadkiem czyn sprawcy zalicza się do kategorii przestępstw trwałych. Bezprawne zachowanie się rozpoczyna się w momencie rozpoczęcia połowu wbrew przepisom ustawy rybackiej i trwa dopóki połów nie zostanie przerwany, albo przez samego sprawcę (np. wyjmie z wody narzędzie kłusownicze) albo przez osoby trzecie (np. zostanie ujęty na gorącym uczynku lub inna przypadkowa osoba wyjmie narzędzie z wody)⁶⁰.

Wyniki badań aktowych nie pozwalają na stwierdzenie, że istnieje zależność pomiędzy porą dnia, a nasileniem kłusownictwa rybackiego. Jednakże na podstawie obserwacji własnych oraz badań w postaci sondażu

---

Turystyka i jej wpływ na zanieczyszczenie środowiska, [w:] W. Pływaczewski, Sz. Buczyński (red.), *Gospodarka odpadami. Problematyka prawna i ekokryminologiczna*, Olsztyn 2013, s. 94-108.

⁵⁷ O ile w okresie zimowym wystarczy sprawdzać efektywność połowu raz na tydzień, to latem czynność tą wykonywać należy codziennie.

⁵⁸ Są to kilkunasto lub kilkudziesięcio centymetrowe odcinki linki wędkowej, które łączą linkę główną z haczykiem lub ciężarkiem.

⁵⁹ Spinning polega na zarzucaniu różnego rodzaju sztucznych przynęt na odległość kilkudziesięciu metrów, a następnie ściąganie ich do brzegu lub łodzi poprzez zwijanie żyłki do kołowrotek. Metodą tą poławia się ryby drapieżne. A. Skarżyński, *Spinning*, Katowice 1989, s. 56.

⁶⁰ Zob. też A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 218.

diagnostycznego przeprowadzonego na potrzeby niniejszej pracy, przypuszczać należy, że sprawcy, którzy poławiają na większą skalę, rozstawiają narzędzia kłusownicze typu sieci o zmroku i wybierają je wczesnym rankiem. W odniesieniu do tzw. drobnych kłusowników, pora dnia nie ma większego znaczenia.

Osoby, które regularnie dokonują nielegalnych odłowów wiedzą także, jakie zjawiska pogodowe są sprzyjające kłusowaniu. Przykładowo na wiosnę w porze burzowej, węgorki przemieszczają się, stanowiąc łatwy przedmiot zamachu. Jednocześnie strażnicy rybackie (PSR oraz SSR), wiedzą kiedy jest najlepsza pora na kłusownictwo i odpowiednio dostosowują do tego działania prewencyjne.

Przedstawiciele służb odpowiedzialnych za zwalczanie zjawiska kłusownictwa rybackiego, wskazują, że największa „ciemna liczba” kłusownictwa rybackiego dotyczy kłusownictwa podwodnego⁶¹. Sprawcy Ci dysponują nowoczesnym sprzętem i są dobrze zorganizowani. Kłusownicy podwodni skłusowane ryby pozostawiają w ustronnych miejscach na brzegach akwenów wodnych, które odbierają następnie inne osoby uczestniczące w procederze kłusowniczym. Poławiają oni przeważnie w porze dziennej, gdyż pod wodą są praktycznie niewidoczni. W nocy widać natomiast światło na dnie jeziora.

Narzędzia kłusownicze sprawcy zakupują na okolicznych bazarach, sprowadzają go zza północnej granicy (Obwodu Kaliningradzkiego), kupują przez Internet lub pożyczają od siebie nawzajem, bardziej prymitywne przedmioty wykonują sami (samoróbki). Zdarza się również, że sprawcy kradną z wody sprzęt kłusowniczy należący do innych kłusowników lub wyciągają z wody narzędzia rybackie uprawnionych do rybactwa.

Coraz powszechniejszym sposobem nabywania przedmiotów służących do kłusownictwa jest ich zakup przez Internet. Zaznaczyć przy tym trzeba, że oferty sprzedaży nie są zamieszczane na forach, na których internauci anonimowo wymieniają się informacjami na temat sposobów połowu i zakupu sprzętu, ale oficjalne strony sklepów zajmujących się działalnością gospodarczą w zakresie sprzedaży takich przedmiotów. Ustawa rybacka wyraźnie stanowi, że do posiadania narzędzi rybackich są uprawnione podmioty enumeratywnie wymienione w ustawie (uprawniony do rybactwa, osoba poławiająca na rzecz uprawnionego, osoba prowadząca działalność w zakresie produkcji lub obrotu tymi narzędziami oraz dyrektor parku i uprawnione przez niego osoby), a bezprawne posiadanie tych narzędzi jest wykroczeniem z art. 27b ust. 1 pkt 7 u.r.ś. Jednakże podmioty zajmujące się obrotem sprzętem nie są zobowiązane do weryfikacji, czy osoba zakupująca narzędzia rybackie jest uprawniona do ich posiadania. Jeżeli oferują sprzęt w ramach wykonywanej działalności ich zachowanie się jest zgodne z prawem. Z kolei osoby nabywające sprzęt

---

⁶¹ Kłusownictwo podwodne nie należy do kategorii przestępstw kłusownictwa rybackiego w ścisłym znaczeniu. Połów kuszą wbrew przepisom ustawy rybackiej jest wykroczeniem z art. 27b ust. 1 pkt 1 u.r.ś. w zw. z art. 8 ust. 1 pkt 5 u.r.ś.

kłusownicy mają świadomość, że ich czyn jest jedynie wykroczeniem i istnieje małe prawdopodobieństwo, że poniosą odpowiedzialność karną. Dodać przy tym trzeba, że ściganie wykroczeń oparte jest na zasadzie ograniczonego oportunistu, czyli prawa a nie obowiązku ścigania⁶².

Inne patologie związane ze zjawiskiem kłusownictwa rybackiego to kradzież narybku ze stawów okolicznych gospodarstw rybackich. Sprawcami są przeważnie osoby dobrze sytuowane, które skłusowany narybek wpuszczają do swoich przydomowych stawów.

Kłusownictwa dopuszczają się również sami uprawnieni do rybactwa w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej. Kłusownictwo w tym przypadku polega na naruszeniu operatów rybackich, które określają m.in. wielkość dopuszczalnych połowów. Często też, przed końcem umowy na użytkowanie obwodów rybackich wyławiają sieciami ryby z akwenów wodnych, na których gospodarują. Ze względu na to, iż sprawcami kłusownictwa rybackiego są uprawnieni do rybactwa, przypuszczać można, że „ciemna liczba” w tym obszarze jest wysoka, a czyny dobrze kamuflowane.

Zaznaczyć przy tym należy, iż w rozumieniu ustawy rybackiej połów niezgodnie z operatami rybackimi przez uprawnionego do rybactwa jest tylko wykroczeniem (art. 27 ust. 1 pkt 2 u.r.ś.), chociaż naganność tego czynu, wydaje się dużo wyższa niż pospolitego kłusownictwa rybackiego.

5. Statystyczny obraz przestępstw kłusownictwa rybackiego

Przestępczość rzeczywista jest to zbiór wszystkich przestępstw w danym okresie, na danym terenie lub w określonej zbiorowości. Na przestępczość rzeczywistą składa się przestępczość ujawniona i przestępczość nieujawniona. Przestępczość ujawniona to przestępstwa, o których informacje dotarły do organów ścigania i zostały przez nie zarejestrowane. Przestępczość nieujawniona to natomiast przestępstwa, o których informacje nie dotarły do organów ścigania lub dotarły ale nie zostały przez nie zarejestrowane. Przestępczość nieujawniona określana jest również w kryminologii jako tzw. „ciemna liczba” przestępstw (ang. *dark figure*, niem. *Dunkelziffer*). Podstawowym źródłem informacji o przestępczości ujawnionej są statystyki kryminalne czyli zespoły danych zbierane, opracowywane i publikowane przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Aktualnie w Polsce prowadzone są cztery rodzaje takich statystyk: policyjna, prokuratorska, sądowa, penitencjarna⁶³.

Przestępstwo stwierdzone to zdarzenie, którego charakter przestępczy został potwierdzony wynikami postępowania przygotowawczego. Przestępstwo wykryte to przestępstwo stwierdzone, którego popełnienie zarzucono co najmniej jednej osobie i przyjęto w zakończonym postępowaniu przygotowawczym, że popełniła ona przestępstwo.

---

⁶² Zob. też C. Szczepaniak, *Sieci kłusownicze czy legalne?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 7, s. 64; C. Szczepaniak, *Obrót rybackimi narzędziami i urządzeniami*, „Wiadomości Wędkarskie” 2006, nr 5, s. 77.

⁶³ Zob. szerzej J. Błachut, *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Warszawa 2007, s. 166.

Podkreślić należy, że analiza statystyczna w niniejszej pracy ma charakter uzupełniający w stosunku do głównej metody badawczej jaką jest metoda aktowa. Przedmiotem analizy są dane ze statystyk policyjnych prowadzonych przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie. Statystyki przestępstw z ustawy o rybactwie śródlądowym odjęte badaniami obejmują okres od 1 stycznia 2013 r. do 31 maja 2015 r. czyli od momentu rozpoczęcia prowadzenia tego typu statystyk przez policję do zakończenia badań. Uzyskane dane pozwalają na przedstawienie zjawiska ujawnionej przestępczości kłusowniczej w województwie warmińsko-mazurskim⁶⁴.

W tabelach przedstawiono ujęcie statystyczne, wszystkich stwierdzonych przestępstw z ustawy rybackiej. Miało to na celu ukazanie stosunku przestępstw kłusowniczych *sensu stricto* do ogółu przestępstw z ustawy rybackiej.

W tabelach 1-3 przedstawiono liczbę stwierdzonych przestępstw kłusowniczych w poszczególnych województwach z wyszczególnieniem kwalifikacji prawnych z ustawy o rybactwie śródlądowym. Komendzie Głównej Policji w Warszawie podlega 16 komend wojewódzkich (Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Gorzów Wielkopolski, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Radom, Rzeszów, Szczecin, Wrocław) oraz Komenda Stołeczna Policji w Warszawie.

W tabelach 4-6 zestawiono liczbę postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych, przestępstw wykrytych, podejrzanych oraz wskaźnik wykrywalności z podziałem na kwalifikacje prawne przestępstw z ustawy o rybactwie śródlądowym dla całego województwa warmińsko-mazurskiego.

W tabelach 7-9 zobrazowano geograficzny rozkład wszczętych postępowań karnych o poszczególne przestępstwa kłusownicze z ustawy o rybactwie śródlądowym w województwie warmińsko-mazurskim z podziałem na poszczególne komendy powiatowe i miejskie. Komendzie Wojewódzkiej Policji w Olsztynie podlegają 2 komendy miejskie policji (Olsztyn, Elbląg) oraz 17 komend powiatowych (Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Ełk, Giżycko, Gołdap, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Ostróda, Pisz, Szczytno, Węgorzewo).

---

⁶⁴ Podkreślić należy, że weryfikacja czy osoba wstępnie uznana przez organy ścigania za sprawcę następuje na etapie postępowania sądowego. Do momentu skazania prawomocnym wyrokiem sądu podejrzany o popełnienie przestępstwa uważany jest za osobę niewinną.

Tab. 38. Stwierdzone przestępstwa kłusownicze w Polsce w 2013 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 7 u.r.ś.	SUMA
KWP w Białymstoku	0	26	1	2	0	0	0	29
KWP w Bydgoszczy	5	106	4	14	0	0	1	130
KWP w Gdańsku	5	69	1	22	0	1	1	99
KWP w Gorzowie Wlkp.	2	17	0	8	1	0	1	29
KWP w Katowicach	0	5	0	0	0	0	0	5
KWP w Kielcach	0	1	0	6	0	0	0	7
KWP w Krakowie	0	4	0	6	0	0	0	10
KWP w Lublinie	1	15	0	8	0	0	0	24
KWP w Łodzi	0	2	0	2	0	0	0	4
KWP w Olsztynie	13	156	1	7	0	0	0	177
KWP w Opolu	1	11	0	15	0	1	0	28
KWP w Poznaniu	6	48	0	7	1	0	1	63
KWP w Radomiu	0	19	0	14	0	0	0	33
KWP w Rzeszowie	0	2	0	2	0	0	0	4
KWP w Szczecinie	1	68	0	24	0	0	0	93
KWP we Wrocławiu	1	8	0	14	0	0	0	23
KSP w Warszawie	0	12	0	20	0	0	0	32
SUMA	35	569	7	171	2	2	4	790

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W 2013 r. najwięcej stwierdzonych przestępstw kłusowniczych miało miejsce w województwie warmińsko-mazurskim (177), kujawsko-pomorskim (130), pomorskim (99) i zachodniopomorskim (93). Najmniejszą liczbę stwierdzonych przestępstw kłusowniczych odnotowano w województwach: łódzkim (4), podkarpackim (4), śląskim (5) i świętokrzyskim (7). Łącznie w 2013 r. w Polsce stwierdzono 790 przestępstw kłusowniczych.

Tab. 39. Stwierdzone przestępstwa kłusownicze w Polsce w 2014 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.							SUMA
	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 7 u.r.ś.		
KWP w Białymstoku	0	24	0	7	0	0	3	34
KWP w Bydgoszczy	6	135	3	24	0	0	1	169
KWP w Gdańsku	3	40	0	31	0	0	0	74
KWP w Gorzowie Wlkp.	1	27	0	1	0	0	1	30
KWP w Katowicach	0	3	0	0	0	0	0	3
KWP w Kielcach	0	6	0	4	0	0	0	10
KWP w Krakowie	0	3	0	0	0	0	0	3
KWP w Lublinie	0	26	0	3	0	0	0	29
KWP w Łodzi	0	2	0	3	0	0	0	5
KWP w Olsztynie	14	149	1	6	0	0	0	170
KWP w Opolu	0	8	0	25	0	0	0	33
KWP w Poznaniu	4	25	0	4	0	0	0	33
KWP w Radomiu	3	68	0	15	0	0	1	87
KWP w Rzeszowie	0	3	0	4	0	0	0	7
KWP w Szczecinie	2	65	3	17	0	0	0	87
KWP we Wrocławiu	0	11	1	11	0	0	0	23
KSP w Warszawie	1	13	0	44	0	0	0	58
SUMA	34	608	8	199	0	0	6	855

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W 2014 r. najwięcej stwierdzonych przestępstw kłusowniczych odnotowano w następujących województwach: warmińsko-mazurskim (170), kujawsko-pomorskim (169), zachodniopomorskim (87) i mazowieckim (87). Najmniejszą liczbą stwierdzonych przestępstw kłusowniczych charakteryzowały się województwa: śląskie (3), małopolskie (3), łódzkie (5) i podkarpackie (7).

Tab. 40. Stwierdzone przestępstwa kłusownicze w Polsce w okresie styczeń-maj 2015 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 7 u.r.ś.	SUMA
KWP w Białymstoku	0	4	0	3	0	0	0	7
KWP w Bydgoszczy	5	42	1	10	0	0	0	58
KWP w Gdańsku	1	10	0	10	0	0	0	21
KWP w Gorzowie Wlkp.	0	7	0	0	0	0	0	7
KWP w Katowicach	0	2	0	0	0	0	0	2
KWP w Kielcach	0	1	0	0	0	0	0	1
KWP w Krakowie	0	1	0	1	0	0	0	2
KWP w Lublinie	1	5	0	2	0	0	0	8
KWP w Łodzi	0	0	0	2	0	0	0	2
KWP w Olsztynie	1	38	0	5	0	0	0	44
KWP w Opolu	0	7	0	6	0	0	0	13
KWP w Poznaniu	2	2	0	4	0	0	0	8
KWP w Radomiu	3	31	0	5	0	0	0	39
KWP w Rzeszowie	0	0	0	0	0	0	0	0
KWP w Szczecinie	0	23	1	11	0	0	0	35
KWP we Wrocławiu	0	2	0	0	0	0	0	2
KSP w Warszawie	0	5	0	6	0	0	0	11
SUMA	13	180	2	65	0	0	0	260

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W okresie styczeń-maj 2015 r. najwięcej stwierdzonych przestępstw kłusowniczych wystąpiło w województwach: kujawsko-pomorskim (58), warmińsko-mazurskim (44), mazowieckim (39) oraz zachodniopomorskim (35). Najmniejszą liczbę przestępstw kłusowniczych stwierdzono w województwach: podkarpackim (0), świętokrzyskim (1), śląskim (2), małopolskim (2), łódzkim (2) i dolnośląskim (2).

Analiza powyższych danych pozwala na sformułowanie wniosku, że przestępczość kłusownicza jest największa w województwie warmińsko-mazurskim (391). Wyniku takiego należało się spodziewać mając na uwadze znaczną ilość wód śródlądowych oraz wysokie bezrobocie na tym obszarze. Nieco niższe natężenie przestępczości kłusowniczej występuje w województwie kujawsko-pomorskim (357) gdzie stopa bezrobocia również jest niewiele niższa.

Wysokie natężenie przestępczości kłusowniczej odnotowano również w województwach zachodniopomorskim (215) i pomorskim (194). Najmniejszą ilością przestępstw kłusowniczych charakteryzują się województwa: śląskie (10), łódzkie (11), podkarpackie (11), małopolskie (15) i świętokrzyskie (18). Jest to naturalną konsekwencją małej ilości wód śródlądowych na tych obszarach.

Łącznie w badanym okresie stwierdzono w Polsce 1905 przestępstw z ustawy o rybactwie śródlądowym. Najwięcej przestępstw stwierdzonych zakwalifikowanych zostało z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. (1357 przestępstw/71,23%) oraz art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. (435 przestępstw/22,83%). Pozostałe przestępstwa zdarzały się rzadko np. art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś. (82 przestępstw/4,30%) lub wręcz marginalnie np. art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś. (17 przestępstw/0,89%), art. 27c ust. 1 pkt 7 u.r.ś. (10 przestępstw/0,52%), art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś. (2 przestępstwa/0,10%), art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś. (2 przestępstwa/0,10%).

Tab. 41. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurskim w 2013 r.

Kwalifikacja prawna	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Podejrzani	Wskaźnik wykrywalności
art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	13	13	12	16	92,31%
art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	148	156	144	206	92,31%
art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	1	1	1	1	100,00%
art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	8	7	7	11	100,00%
SUMA	170	177	164	234	92,66%

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W 2013 r. zdecydowanie najwięcej stwierdzonych przestępstw z ustawy o rybactwie śródlądowym kwalifikowanych zostało z art. 27c ust. 1 pkt 2 (156 przestępstw/88,13%). Przestępstwa z art. 27c ust. 1 pkt 1, art. 27c ust. 1 pkt 3 i art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. występowały znacznie rzadziej (21 przestępstw/11,87%). W 2013 r. nie odnotowano natomiast w województwie warmińsko-mazurskim przestępstw z art. 27c ust. 1 pkt 5 i art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.

Tab. 42. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.

Kwalifikacja prawna	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Podjejrzeni	Wskaźnik wykrywalności
art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	13	14	14	16	100,00%
art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	144	149	142	202	95,30%
art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	2	1	1	2	100,00%
art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	6	6	6	7	100,00%
SUMA	165	170	163	227	95,88%

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W 2014 r. również dominującym przestępstwem kłusowniczym w województwie warmińsko-mazurskim było przestępstwo z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. (149 przestępstw/84,18%). Pozostałe przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym czyli art. 27c ust. 1 pkt 1, art. 27c ust. 1 pkt 3 i art. 27c ust. 1 pkt 4 odnotowano 21 razy (15,82%). W 2014 r. również nie prowadzono postępowań z art. 27c ust. 1 pkt 5 i art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.

Tab. 43. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurskim w miesiącach styczeń-maj 2015 r.

Kwalifikacja prawna	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Podjejrzeni	Wskaźnik wykrywalności
art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	3	1	0	0	0,00%
art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	45	38	35	53	92,11%
art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	0	0	0	0	-
art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	9	5	5	6	100,00%
art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	1	0	0	0	-
art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	1	0	0	0	-
SUMA	59	44	40	59	90,91%

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

Dane za 2015 r. obejmują okres od stycznia do maja. W tym okresie stwierdzono 38 przestępstw z art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś. (86,36%). Ponadto stwierdzono 1 przestępstwo z art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś. (2,28%) oraz 5 przestępstw z art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś. (11,36%). Nie stwierdzono natomiast przestępstw z art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś., art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś. i art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.

W badanym okresie wszczęto 394 postępowania przygotowawcze o przestępstwa z ustawy o rybactwie śródlądowym. Stwierdzono popełnienie 391 przestępstw kłusowniczych. W przypadku 367 przestępstw wykryto sprawców czynów. Wykrywalność sprawców przestępstw kłusowniczych była wysoka i wynosiła 93,15% co jest wynikiem znacznie wyższym od średniej wykrywalności przestępstw w Polsce (niecałe 70%). W charakterze podejrzanego wystąpiło 520 osób. Zauważalnie większa liczba podejrzanych niż przestępstw wykrytych wskazuje na charakterystyczną dla przestępstw kłusowniczych grupowość działania sprawców.

Tab. 44. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w 2013 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	SUMA
KMP Elbląg	3	7	0	2	0	0	12
KMP Olsztyn	0	19	0	2	0	0	21
KPP Bartoszyce	0	0	0	0	0	0	0
KPP Braniewo	1	0	0	0	0	0	1
KPP Działdowo	2	6	0	1	0	0	9
KPP Ełk	0	15	0	0	0	0	15
KPP Giżycko	3	6	0	0	0	0	9
KPP Gołdap	0	3	0	0	0	0	3
KPP Iława	1	10	0	0	0	0	11
KPP Kętrzyn	0	1	0	0	0	0	1
KPP Lidzbark Warmiński	0	3	0	0	0	0	3
KPP Mrągowo	1	11	0	0	0	0	12
KPP Nidzica	0	1	0	0	0	0	1
KPP Nowe Miasto Lubawskie	0	10	0	0	0	0	10
KPP Olecko	0	4	0	3	0	0	7
KPP Ostróda	1	16	0	0	0	0	17
KPP Pisz	0	16	0	0	0	0	16
KPP Szczytno	1	15	1	0	0	0	17
KPP Węgorzewo	0	5	0	0	0	0	5
KWP w Olsztynie	13	148	1	8	0	0	170

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

Jednostkami policji, które w 2013 r. prowadził najwięcej postępowań przygotowawczych o przestępstwa kłusownicze w województwie warmińsko-mazurskim były: KMP Olsztyn (21), KPP Ostróda (17), KPP Szczytno (17), KPP Pisz (16) i KPP Ełk (15). Najmniejszą liczbę postępowań przygotowawczych odnotowano w KPP Bartoszyce (0), KPP Braniewo (1), KPP Kętrzyn (1), KPP Nidzica (1) i KPP Lidzbark Warmiński (3).

Tab. 45. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w 2014 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	SUMA
KMP Elbląg	8	7	0	1	0	0	16
KMP Olsztyn	3	11	0	1	0	0	15
KPP Bartoszyce	0	1	0	0	0	0	1
KPP Braniewo	0	4	0	0	0	0	4
KPP Działdowo	0	3	0	0	0	0	3
KPP Ełk	0	7	0	0	0	0	7
KPP Giżycko	0	9	0	1	0	0	10
KPP Goldap	0	2	0	0	0	0	2
KPP Iława	0	12	0	0	0	0	12
KPP Kętrzyn	0	8	1	0	0	0	9
KPP Lidzbark Warmiński	0	1	1	0	0	0	2
KPP Mrągowo	1	9	0	0	0	0	10
KPP Nidzica	0	4	0	0	0	0	4
KPP Nowe Miasto Lubawskie	0	4	0	0	0	0	4
KPP Olecko	0	4	0	0	0	0	4
KPP Ostróda	1	28	0	0	0	0	29
KPP Pisz	0	18	0	3	0	0	21
KPP Szczytno	0	7	0	0	0	0	7
KPP Węgorzewo	0	5	0	0	0	0	5
KWP w Olsztynie	13	144	2	6	0	0	165

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

W 2014 r. najwięcej postępowań przygotowawczych o przestępstwa kłusownicze w województwie warmińsko-mazurskim prowadziły następujące jednostki policji: KPP Ostróda (29), KPP Pisz (21), KMP Elbląg (16),

KMP Olsztyn (15), KPP Iława (12). Najmniejszą liczbę postępowań przygotowawczych stwierdzono w: KPP Bartoszyce (1), KPP Lidzbark Warmiński (2), KPP Gołdap (2), KPP Działdowo (3), KPP Braniewo (4), KPP Nidzica (4), KPP Nowe Miasto Lubawskie (4) i KPP Olecko (4).

Tab. 46. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w okresie styczeń-maj 2015 r.

Komenda/ Kwalifikacja prawna	art. 27c ust. 1 pkt 1 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 2 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 3 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 4 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 5 u.r.ś.	art. 27c ust. 1 pkt 6 u.r.ś.	SUMA
KMP Elbląg	1	6	0	5	0	0	12
KMP Olsztyn	0	4	0	0	1	0	5
KPP Bartoszyce	0	1	0	0	0	0	1
KPP Braniewo	0	1	0	2	0	0	3
KPP Działdowo	0	0	0	0	0	0	0
KPP Elk	0	0	0	0	0	1	1
KPP Giżycko	0	0	0	0	0	0	0
KPP Gołdap	1	0	0	0	0	0	1
KPP Iława	1	2	0	0	0	0	3
KPP Kętrzyn	0	1	0	0	0	0	1
KPP Lidzbark Warmiński	0	0	0	0	0	0	0
KPP Mrągowo	0	6	0	0	0	0	6
KPP Nidzica	0	0	0	0	0	0	0
KPP Nowe Miasto Lubawskie	0	4	0	0	0	0	4
KPP Olecko	0	3	0	0	0	0	3
KPP Ostróda	0	3	0	1	0	0	4
KPP Pisz	0	10	0	1	0	0	11
KPP Szczytno	0	3	0	0	0	0	3
KPP Węgorzewo	0	1	0	0	0	0	1
KWP w Olsztynie	3	45	0	9	1	1	59

Źródło: Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

Najwięcej postępowań przygotowawczych o przestępstwa kłusownicze w okresie styczeń-maj 2015 r. w województwie warmińsko-mazurskim prowadziły: KMP Elbląg (12), KPP Pisz (11), KPP Mrągowo (6), KMP Olsztyn (5), KPP Nowe Miasto Lubawskie (4) i KPP Ostróda (4). Najmniej postępowań przygotowawczych odnotowano w: KPP Działdowo (0), KPP Lidzbark

Warmiński (0), KPP Giżycko (0) i KPP Nidzica (0).

Sumaryczna analiza powyższych danych pozwala na stwierdzenie, że największe natężenie przestępstw kłusowniczych w województwie warmińsko-mazurskim w badanym okresie występuje na obszarze właściwości: KMP Ostróda (50), KMP Pisz (48), KMP Olsztyn (42) i KMP Elbląg (40). Najmniejsze natężenie przestępstw kłusowniczych wykazują obszary należące do właściwości: KPP Bartoszyce (2), KPP Lidzbark Warmiński (5), KPP Braniewo i KPP Gołdap (6). Na wysoki wskaźnik przestępczości w powiecie ostródzkim i piskim wpływać może duża powierzchnia wód, natomiast powiaty olsztyński, grodzki Olsztyn, elbląski i grodzki Elbląg są obszarami najgęściej zaludnionymi w województwie warmińsko-mazurskim. Niski wskaźnik przestępczości kłusowniczej w powiatach bartoszyckim, lidzbarskim, braniewski i gołdapskim może być pochodną małej ilości wód śródlądowych na tym obszarze oraz faktem, iż są to obszary przygraniczne gdzie często źródłem utrzymania bezrobotnej ludności jest przemysł wyrobów wysokoaktywnych z Obwodu Kaliningradzkiego⁶⁵, a co za tym idzie kłusownictwo cieszy się mniejszym zainteresowaniem.

6. Ciemna liczba przestępstw kłusownictwa rybackiego - studium przypadków

Z punktu widzenia kryminologii, badania aktowe nie ukazują w pełni zjawiska przestępczości w danym obszarze, ponieważ przedstawiają jedynie przestępczość ujawnioną. Aby w pełni zobrazować zachowania przestępcze konieczne jest odwołanie się również do przestępczości nieujawnionej określanej mianem „ciemnej liczby” przestępstw. Pod tym pojęciem rozumie się stosunek liczby przestępstw rzeczywiście popełnionych do liczby przestępstw, w których sprawy zostały zakończone prawomocnym wyrokiem⁶⁶. W piśmiennictwie podkreśla się, że wysoka „ciemna liczba” świadczy o małej skuteczności organów ścigania w przeciwdziałaniu przestępczości⁶⁷. Konsekwencją tego jest „wypaczenie” rzeczywistego obrazu przestępstw w danym obszarze. Słusznie zauważono w doktrynie, że „ciemna liczba” rzutuje także na kwestie związane kształtowaniem polityki kryminalnej. Ponadto wprowadza społeczeństwo

---

⁶⁵ Problematyce nielegalnych rynków i obrotu wyrobami wysokoaktywnymi z uwzględnieniem obszaru województwa warmińsko-mazurskiego poświęcono następujące pozycje: W. Pływaczewski, P. Chlebowicz (red.), *Nielegalne rynki. Geneza, skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*, Olsztyn 2012; W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi. Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szczytno 2014; J. Narodowska, M. Duda, *Problematyka nieprzemysłowej produkcji napoków alkoholowych. Analiza prawna i kryminologiczna*, [w:] A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczytno 2015, s. 65-77.

⁶⁶ B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 105.

⁶⁷ L. Tyszkiewicz, *op. cit.*, s. 248-249; J. Wójcik, *Kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty ciemnej i złotej liczby przestępstw*, [w:] E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.), *Problemy współczesnej kryminalistyki*, Warszawa 2006, s. 388.

w błąd, co do rzeczywistych rozmiarów zjawiska przestępczości⁶⁸.

Oszacowanie „ciemnej liczby” przestępstw kłusownictwa rybackiego jest utrudnione ze względu na charakter i specyfikę tych czynów przestępnych. W praktyce trudno jest stwierdzić, czy miał miejsce czyn kłusowniczy, ponieważ sprawy nie zostawiają w świecie zewnętrznym, śladów materialnych swojego zachowania się⁶⁹.

Przypuszczać można, że przestępczość kłusownictwa rybackiego charakteryzuje się niską wykrywalnością. Ukaranie nielicznej grupy faktycznych sprawców powoduje, iż z jednej strony, sprawcy tych czynów współczują osobom, które zostały „złapane”, z drugiej mają oni poczucie bezkarności swojego czynu. Zdają sobie sprawę, że istnieje niewielkie ryzyko ujęcia ich na gorącym uczynku.

Podkreślić trzeba, że organy ścigania w toku prowadzonych czynności, skupiają się przede wszystkim na ustaleniu stanu faktycznego i kwalifikacji prawnej czynu. Dane osobopoznawcze sprawcy zebrane w toku postępowania przygotowawczego ograniczają się do określenia płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania, stanu majątkowego, stanu rodzinnego oraz wcześniejszej karalności.

W oparciu o przeprowadzone badania aktowe podjęto próbę scharakteryzowania sprawcy kłusownictwa rybackiego, w tym również ustalenia pobudek, jakimi kierowały się takie osoby. Niestety metoda badań aktowych okazała się niewystarczająca, aby móc stworzyć pełen profil sprawcy tego typu przestępczości. Przede wszystkim akta sądowe rzadko zawierały informację o czynnikach kryminogennych mających wpływ na popełnienie przestępstwa. Z kolei sprawcy w zdecydowanej większości odmawiali składania wyjaśnień.

W związku z powyższym w celu zobrazowania zjawiska kłusownictwa oraz uzupełnienia profilu sprawcy, posłużono się metodą sondażu diagnostycznego zrealizowaną za pomocą techniki ankietowej i techniki wywiadu. Celem badania była weryfikacja charakterystyki sprawcy utworzonej na podstawie badań aktowych przeprowadzonych w Sądzie Rejonowym w Olsztynie w latach 2010-2014.

Podstawowym narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz wypełniany przez respondenta, a także pomocniczo przeprowadzono wywiad z respondentem⁷⁰. Kwestionariusz został podzielony na dwie części. Pierwsza z nich – metryczka miała na celu ustalenie wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia, sytuacji materialnej oraz uprzedniej karalności ankietowanego. Druga część składała się z 40 pytań dotyczących takich zagadnień jak:

---

⁶⁸ Tak A. Siemaszko, *Kogo biją, komu kradną. Przestępczość niezarejestrowana*, Warszawa 2001, s. 77; T. Borzoł, *Ciemna liczba przestępstw a praca policji w Polsce*, [w:] A. Szymaniak, W. Ciepiela (red.), *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy*, t. 2, Poznań 2007, s. 246.

⁶⁹ B. Madejczyk, *Kłusownictwo rybackie na terenie miasta Nysy w latach 2000-2001*, [w:] P. Jurek (red.), *Miasta i prawo miejskie w rozwoju historycznym*, Wrocław 2003, s. 197-206.

⁷⁰ Patrz załącznik nr 2.

- znajomość przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym,
- motywacja (pobudki) jakimi kierują się sprawcy czynów kłusowniczych,
- *modus operandi* sprawców kłusownictwa,
- wpływ procederu kłusownictwa rybackiego na stan wód śródlądowych,
- polityka karnej wobec kłusowników rybackich,
- stosunek do służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa rybackiego,
- przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu.

Pomimo zapewnień, że ankieta jest anonimowa, a zebrane informacje posłużą wyłącznie celom naukowym w badaniu zgodziło się wziąć udział jedynie pięć osób. Uzyskany materiał zaprezentowano w formie studium przypadków, wykorzystując we fragmentach opracowania oryginalne wypowiedzi i pisownie respondentów.

6.1. Studium przypadku nr 1

Pierwszy ankietowany, kawaler, znajduje się w przedziale wiekowym 17-24 lata i jest mieszkańcem dużego miasta. Ma wykształcenie średnie, bez wyczonego zawodu, obecnie pracuje jako pracownik fizyczny. Jego dochody miesięczne wynoszą ponad 2000 zł, pomimo to nadal pozostaje na utrzymaniu rodziców, jak sam stwierdził „z czystej wygody”. Jest osobą dotychczas niekaraną.

Po ukończeniu liceum z wynikiem bardzo dobrym rozpoczął studia na Uniwersytecie na kierunku medycznym. Po pierwszych niepowodzeniach na sesji stwierdził, iż zawód, w którym się kształcił nie jest dla niego satysfakcjonujący i postanowił zrezygnować z dalszej nauki o tym profilu. Starał się znaleźć pomysł na siebie i po dłuższym zastanowieniu zdecydował się podjąć studia zgodnie ze swoimi zainteresowaniami t.j. na kierunku rybactwo, bo „lubi kłusować”. Jednak i tym razem nie zrealizował wcześniejszych zamierzeń. Innym pomysłem było wstąpienie do Państwowej Straży Rybackiej lub Społecznej Straży Rybackiej. Pytany o pobudki, którymi się kierował chcąc podjąć pracę w takich formacjach przyznał, że priorytetem dla niego nie jest ochrona rybostanu wód śródlądowych, ale „wszedłby w posiadanie informacji, kiedy i gdzie dokonywane są kontrole, a dodatkowo mógłby zarobić, dzięki czemu połączyłby przyjemne z pożytecznym”. Ostatecznie został grabarzem.

Ankietowany nie potrafił dokładnie określić, kiedy zaczął kłusować. Od najmłodszych lat ojciec zabierał go ze sobą, żeby pomagał mu w czynnościach kłusowniczych. Pytany czy jest to „tradycja rodzinna” potwierdził. Jego ojciec pochodzi ze wsi, „a tam wszyscy kłusują”. Do tej pory bardzo często wychodzi z ojcem kłusować. W jego obecnym środowisku zjawisko kłusownictwa jest również powszechne i nikt się z tym nie kryje. Najczęściej „na ryby”, jak to określił chodzi z kolegami z najbliższego otoczenia.

Nie zmusza go do tego sytuacja finansowa, jest to dla niego sposób spędzania wolnego czasu, hobby. Ponadto czuje wtedy dreszczyk emocji, dodaje mu to adrenaliny. Pobudki, jakimi kierują się inne osoby kłusujące razem z nim

są takie same, w ten sposób zapewniają sobie z kolegami rozrywkę po dniu pracy. Ankietowany ma świadomość karalności swojego zachowania, jednakże nie potrafi dokładnie wymienić zakresu czynów penalizowanych na gruncie ustawy o rybactwie śródlądowym. Ze słyszenia wie, że zagrożenie karne przewidziane za kłusownictwo jest surowe i grozi za to nawet kara pozbawienia wolności, ale nie jest w stanie dokładnie wymienić sankcji karnych, ani ich wysokości. Uważa, że nawet najsurowsze kary nie spełnią swojej funkcji prewencyjnej, ponieważ jeżeli „ktoś lubi to robić, to będzie to robić”. Pociągnięcie do odpowiedzialności karnej zdecydowanie nie zniechęciłoby go do kłusownictwa w przyszłości, gdyż jak stwierdził ankietowany „jestem od tego uzależniony”.

Obawia się ujęcia na gorącym uczynku, pomimo to jest skłonny podjąć ryzyko. Do tej pory był kontrolowany przez Państwową Straż Rybacką tylko raz w życiu, w związku z czym w jego opinii „istnieje małe prawdopodobieństwo, że zostaną złapani”. Jego stosunek do służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa jest bardzo negatywny. Uważa, że przeszkadzają wędkarzom, ponadto strażnicy Społecznej Straży Rybackiej sami często kłusują, czego był kilkakrotnie świadkiem. Co więcej, zauważył, że strażnicy wyżej wymienionych formacji, mają często małe umiejętności i boją się reagować w przypadku wykrycia przestępstwa kłusownictwa. W przypadku ujęcia na gorącym uczynku poddałby się kontroli, ale udawałby, że nie naruszył przepisów prawa, ewentualnie gdyby była taka możliwość starałby się uciec. Na pewno nie stawiałby oporu, z obawy przed poważniejszymi konsekwencjami prawnymi.

Ryby przeznacza na konsumpcję, zazwyczaj udaje mu się złowić niewielkie ilości. Sytuacja finansowa pozwala mu na zakup ryb w sklepie jednak ankietowany stwierdza, że „ryba skłusowana smakuje lepiej niż kupowana”. Głównie narusza przepisy rybackie dotyczące użycia niedozwolonych narzędzi rybackich, ale także czasu ochronnego, wymiarów, oraz ilości złowionych ryb. Nastawia się na połów konkretnych gatunków ryb i stosuje w tym celu adekwatne sposoby i narzędzia kłusownicze m.in. żaki, sznury, pupki. Sprzęt potrzebny do kłusownictwa zakupuje w sklepie wędkarskim lub Internecie i go odpowiednio przysposabia, albo robi go sam.

Respondent kłusuje zazwyczaj na jeziorach, rzadziej rzekach, nigdy natomiast nie dokonał zaboru ryb ze stawu. Nie potrafi określić częstotliwości dokonywania tego procederu, „kłusuje wtedy, gdy mam wolny czas, to moje hobby, które pozwala mi się realizować”. W okresie wiosennym i letnim jest to zazwyczaj 4-5 razy w miesiącu, zimą rzadko. Zdarza mu się też poławiać legalnymi sposobami, na wędkę. Jednocześnie przyznaje, że nie ma ani karty wędkarskiej, nigdy też nie wykupił pozwolenia od uprawnionego do rybactwa na połów w jego obwodzie.

Zdaniem ankietowanego główną przyczyną wrybienia wód śródlądowych są zbyt częste „odłowy kontrolowane” dokonywane przez dzierzawców, natomiast kłusownictwo w marginalnym stopniu przyczynia się do degradacji rybostanu. Pod względem społecznej szkodliwości jest to czyn

mało szkodliwy, ponieważ nie ma tu osoby bezpośrednio poszkodowanej tym procederem. Zjawisko to wyrządza natomiast dużo większe szkody dla środowiska przyrodniczego, z tym, że stopień tej szkodliwości zależy od metod stosowanych przez kłusowników. Połów na niewielką skalę, kilku sztuk w porównaniu z „odłowami kontrolowanymi” nie wywiera istotnego wpływu na środowisko przyrodnicze.

W ostatniej części ankiety dotyczącej możliwości przeciwdziałania kłusownictwu respondent wskazał, że należałoby przede wszystkim wzmocnić kontrole wód śródlądowych, zmniejszyć „odłowy kontrolowane” przy jednoczesnym wzroście zarybienia. To prowadziłoby do satysfakcji wędkarzy, którzy obecnie zniechęceni wynikami połowów legalnymi sposobami uciekają się do metod niezgodnych z prawem.

6.2. Studium przypadku nr 2

Drugi ankietowany, mężczyzna, jest osobą żoną, w wieku pomiędzy 25 a 35 rokiem życia. Pochodzi z dużego miasta powyżej 200 tys. mieszkańców. Ma wykształcenie wyższe i jest samodzielny finansowo. Na utrzymaniu nie ma nikogo, zarówno on jak i jego małżonka pracują na kierowniczych stanowiskach i zarabiają powyżej średniej krajowej. Nie był nigdy karany, jak to określił „*jest porządnym obywatelem*”.

Jego pierwsze doświadczenia związane z procederem kłusownictwa miały miejsce wieku szkolnym, około 15 roku życia. Główną rozrywką młodzieży w tamtych czasach było „*przesiadywanie na podwórku, chłopcy natomiast kopali piłkę. My z chłopakami lubiliśmy jeździć na biwaki i łowić ryby*”.

Pytany czy obecnie zdarza mu się kłusować, respondent przyznał, że tak, jednak już z mniejszą częstotliwością. Wówczas była to forma spędzenia wolnego czasu poza domem, teraz ze względu na zajmowane stanowisko obawiałby się grozących za to sankcji prawnych, ma także alternatywne hobby.

Przeważanie łowi ryby legalnymi sposobami, posiada kartę wędkarską, wykupuje również pozwolenie na połów w wodach uprawnionego. Wędkarstwo jest dla niego formą odpoczynku i miłego spędzenia czasu. Częstotliwość kłusowania określa na średnio 4 razy w roku, pora dnia to zazwyczaj dzień.

Głównym czynnikiem mającym wpływ na podejmowanie przez niego czynności kłusowniczych jest worybienie łowisk i trudności ze złowieniem ryby legalnymi sposobami, t.j. na wędkę, co powoduje nim frustrację. Dodał, że żona oczekuje, że jeśli idzie na ryby z kolegami na wiele godzin będą tego efekty w postaci ryby. Wywołuje to w nim uczucie niespełnienia. „*Przychodzę do domu z pustymi rękoma, a chciałbym widzieć, że żona jest dumna ze mnie, że zdobywam pożywienie, taki męski instynkt*”. Uważa, że większość osób kłusujących na niewielką skalę czyni to z pobudek podobnych do niego. Skłusowane ryby przeznacza na konsumpcję, jak podkreśla „*nie po to łowię ryby i ryzykuję żeby je sprzedawać*”.

Przepisy ustawy o rybactwie, które narusza to przede wszystkim połów

niedozwolonymi narzędziami rybackimi (np. żaki, sznury węgorzowe, pupki, samolówki szczupakowe). Sprzęt pożyczają od znajomych, którzy kłusują regularnie albo przerabiają ten legalnie dostępny. Inne naruszenia ustawy, których się dopuszcza to połów niedozwolonymi sposobami (np. na szarpaka, żywą przynętą na ryby górskie, „patykiem” spod lodu), połów w miejscach niedozwolonych (np. w rezerwacie przyrody, z mostu), połów w okresie ochronnym, rzadziej połów ryb niewymiarowych. W zależności od metody połowu udaje mu się złowić dany gatunek ryby. „Największa presja kłusownicza jest na węgorza”. Jest to najbardziej wartościowa i najdroższą rybą, jednakże gatunek ten jest coraz rzadziej spotykany w naszych wodach. Zazwyczaj udaje mu się złowić symboliczne ilości. Żartobliwie podsumował, że „w kłusownictwie idzie mu równie słabo jak w wędkarstwie”.

Jeżeli zdarza mu się kłusować woli robić to wspólnie ze znajomymi. Jest wówczas „rażniej i bezpieczniej w razie kontroli lub konkurencji”. Co ciekawe, ankietowany zauważył, iż ze względu na wrybienie wód i presję wędkarską zdarzają się przypadki, że kłusownicy i wędkarze konkurują ze sobą o dogodne miejsce do połowu. „Dochodzi niekiedy do potyczek słownych, a nawet rękoczynów”.

Zaznacza, że w jego rodzinie nikt nie kłusował i pochodzi z rodziny inteligentnej. Największy wpływ na to, że zaczął kłusować miało środowisko, w którym dorastał tj. jego znajomi. Zjawisko kłusownictwa jest powszechne w miejscu jego zamieszkania, natomiast w pracy już nie.

Ankietowany ma świadomość, że czyni, których się dopuszcza są przestępne. Zna również poszczególne wykroczenia i przestępstwa wynikające z ustawy o rybactwie śródlądowym włącznie z sankcjami za to grożącymi. Uważa przy tym, że przepisy obowiązującej ustawy są zbyt kazuistyczne, a sama ustawa jest zbyt często nowelizowana. Powoduje to, że wędkarze, często są nieświadomi, że ich zachowanie jest karalne. Sankcje karne grożące za kłusownictwo według niego są umiarkowane, raczej adekwatne do czynu. Jednocześnie nie pełnią wystarczającej funkcji odstraszającej. Po pierwsze ustawa nie jest zazwyczaj znana kłusownikom. Po wtóre, osoby, które kłusują „zawodowo” są obojętne na represje karne, „to są wieśniacy, dla których kłusownictwo stanowi źródło dochodu”. Respondent przyznaje, że w przypadku ukarania „zdecydowanie zakończyłbym przygodę z kłusownictwem”. Pomimo, znajomości zakresu czynów karalnych przewidzianych w ustawie o rybactwie nie spełniają one funkcji prewencyjnej względem niego.

Do tej pory został skontrolowany 5 razy przez wszystkie służby tj. dwa razy Państwową Straż Rybacką, dwa razy przez Społeczną Straż Rybacką oraz raz przez Policję, przy okazji wędkowania. Zauważa przy tym, że o ile uprawnienia PSR i Policji są znaczne w zakresie zwalczania kłusownictwa, to formacja SSR nie ma praktycznie żadnych uprawnień, wobec czego kłusownicy często czują się bezkarni. Uważa, że funkcjonariusze Policji wypełniają swoje funkcje w sposób właściwy, natomiast w PSR, a w szczególności SSR występują liczne patologie m.in. sami kłusują. W przypadku ujęcia na gorącym uczynku najpierw próbowałby uciec, a w razie niepowodzenia poddałby się czynnościom

kontrolnym. Na pewno nie stawiałby oporu z obawy przed groźącymi za to konsekwencjami karnymi np. znieważenie lub napaść na funkcjonariusza publicznego.

Pytany o główne przyczyny małej ilości rybostanu w wodach śródlądowych wskazał kolejno na: grabieżczą gospodarkę rybacką, kormorany, szkody ekologiczne, a dopiero na ostatnim miejscu zjawisko kłusownictwa. Według niego kłusownictwo jest społecznie szkodliwe, ale w stopniu umiarkowanym. Jest to również pewnego rodzaju tradycja, na którą jest przyzwolenie społeczne w pewnych kręgach, nie tylko wiejskich. W jego środowisku (wyłączając pracę) „*proceder ten jest postrzegany, jako zjawisko negatywne w stopniu porównywalnym do picia alkoholu czy palenia papierosów*”. Jeżeli chodzi o szkody przyrodnicze i negatywny wpływ na środowisko naturalne, bez wahania uznał, że większe spustoszenie w rybostanie wód śródlądowych niż kłusownictwo robią odłowy rybackie, ptactwo wodne oraz zanieczyszczenia.

W jego opinii jednym z czynników mogących ograniczyć ten nielegalny proceder jest odbudowa zasobów ryb w wodach, „*tak, aby każdy wędkarz mógł uczciwie, legalnymi sposobami złowić rybę*”.

6.3. Studium przypadku nr 3

Kolejny ankietowany mężczyzna, jest w wieku pomiędzy 36-45 rokiem życia. Podobnie jak drugi respondent, mieszka w dużym ponad 200 tys. mieście. Jest żonaty. Jest samodzielny finansowo i ma utrzymaniu całą rodzinę, 3 osoby. Deklaruje, że zarabia miesięcznie co najmniej 3-4 krotność średniej krajowej, chociaż oficjalnie jest bezrobotny. Jest osobą niekaraną, „*nigdy nie dostałem nawet mandatu*” podkreśla.

Respondent zarejestrowany jest w urzędzie jako bezrobotny, ale faktycznie prowadzi własną działalność gospodarczą w usługach budowlanych. Pytany dlaczego nie zgłosił prowadzonej działalności zaznacza, że nie opłaca mu się to, bo płaciłby zbyt wysokie podatki, dlatego woli pozostać w „szarej strefie”. „*Jestem w stanie sam więcej odłożyć na starość niż zagwarantowałoby mi państwo, gdybym płacił uczciwie składki*”. Jego firma prosperuje bardzo dobrze, wyrobił sobie markę wśród klientów i ma dużo zleceń. Na utrzymaniu ma całą rodzinę, jego małżonka nie pracuje, bo jak stwierdził, „*nie ma sensu, żeby pracowała za najniższą krajową, lepiej, żeby zajęła się domem*”.

Nie pamięta dokładnie, kiedy pierwszy raz kłusował, stwierdził, że zawsze to robił. Pochodzi z małej miejscowości, gdzie proceder ten był czymś normalnym i powszechnym wśród tamtejszych mieszkańców. Była to nie tylko tradycja w jego rodzinie, ale tradycja wśród wszystkich zamieszkałych tam rodzin. Obecnie mieszka w dużym mieście, ale nie porzucił starych nawyków. Humorystycznie dodaje, że „*chłopa ze wsi można wyrwać, ale wsi z chłopą nie da rady*”. Tradycje rodzinną przekazał swoim synom, z którymi bardzo często udaje się na wspólne kłusowanie ryb.

W jego środowisku proceder kłusowniczy jest powszechny i postrzegany

jako coś normalnego, zwykła codzienna czynność. Kłusuje sam, z synami i znajomymi. Przy czym dodaje, że nie lubi kłusować z osobami uprzednio karanymi za kłusownictwo, a takich zna bardzo dużo. *„Zwiększa to prawdopodobieństwo kontroli przez PSR i SSR. Funkcjonariusze znają miejscowych kłusowników”*. Czasem również kłusuje z osobą publicznie znaną, nawet z telewizji (kolega ze szkolnej ławki). Kilkakrotnie miała miejsce sytuacja, że funkcjonariusze widząc, że wspólnie kłusują nie podejmowali żadnych czynności kontrolnych, gdyż jest to osoba szanowana.

Do kłusownictwa nie zmusza go absolutnie sytuacja finansowa. Respondent po prostu lubi to robić, wyzwała w nim to adrenalinę, podniecenie, czuje wręcz uzależnienie od kłusowania. Poza tym dodaje, że jego celem jest chęć złapania nie jakiegokolwiek ryby, ale *„chce złowić konkretny gatunek ryby”*.

Zdarza mu się także łowić ryby legalnymi sposobami, ale rzadko, ponieważ nie ma właśnie tej adrenaliny. Sygnalizuje przy tym, że jeżeli już łowi na wędkę to zazwyczaj jednocześnie kłusuje. *„Można powiedzieć, że łączy dwa w jednym, wędkarstwo z moim hobby. Ma też kartę wędkarską i wykupuję zezwolenie”*.

Zna osoby, które kłusują z różnych powodów. Jedni kierują się pobudkami takimi samymi jak on, głównie adrenaliną i chęcią złowienia konkretnej ryby. Inni natomiast robią to z przyczyn ekonomicznych. Wśród drugiej grupy wyróżnia kłusowników, którzy przeznaczają ryby na konsumpcję własnej rodziny, ale są i tacy, którzy kłusują w celu ich sprzedaży. Stanowi to ich jedyne źródło dochodu. Otrzymane w ten sposób pieniądze przeznaczają na utrzymanie, jednak częściej na alkohol. *„W środowisku, w którym się wychowałem ryby stanowią towar zamienny, głównie ryby za alkohol”*. Sam określa się mianem zagorzałego abstynenta *„nigdy w życiu nie wypilem nawet wódki, chociaż wyrostem w środowisku gdzie alkoholizm jest normą”*.

Ankietowany ma świadomość, że jego czyny są zabronione przez prawo, ale nie potrafi wskazać zakresu czynów karalnych wynikających z ustawy o rybactwie, ponieważ nigdy jej nie czytał. Nie jest w stanie sprecyzować jakie zakazy narusza. Stwierdził, że *„chyba większość zakazów, tylko ze słyszenia wiem, że pewne czyny są karalne”*.

Zna wiele osób, które uprzednio były już karane za kłusownictwo. Kary przewidziane za tego rodzaju przestępstwa uważa za zbyt surowe w porównaniu do innych cięższych przestępstw, za które ustawodawca ustanowił niższe sankcje karne. Uważa, że zagrożenie karne pełni funkcję odstraszającą, bo *„kłusownicy boją się kary za kłusowanie, jednakże są gotowi zaryzykować”*. Osobiście również obawia się ryzyka związanego z ujęciem na gorącym uczynku i grożącej za to odpowiedzialności karnej, jednakże nie zniechęca go do kontynuowania nielegalnego połowu. Dodaje, że nawet ukaranie nie odstraszaloby go do tego procederu. *„Lubię to robić, czuję adrenalinę, poza tym wiem od znajomych, że sądy dają niskie kary”*. Ponadto fakt karalności, nie miałby większego wpływu na jego życie rodzinne czy zawodowe. W przypadku ujęcia na gorącym uczynku starałby się uciec, a sprzęt porzuciłby, bo *„zawsze mogę kupić sobie nowy, stać mnie”*.

Jego działania nastawione są na skłusowanie konkretnych ryb.

Przeznacza je na konsumpcję. Jeśli złowi inne ryby niż zamierzał (tzw. przyłów⁷¹) zazwyczaj wypuszcza je do wody, ewentualnie oddaje znajomym. Poławia głównie dwa gatunki: węgorza oraz lina i stosuje w tym celu odpowiednie narzędzia. Na pytanie czemu akurat te dwa gatunki, respondent odpowiedział, że węgorz jest drogą rybą, więc zamiast ją kupować woli sam ją złowić, ponadto jak to określił „węgorz to wredna ryba, bo wyjada ikrę innym rybom, to szkodnik, a lina lubię w śmietanie. To tania ryba, ale wolę sam ją złowić, to dla mnie wyzwanie”. Zazwyczaj kłusuje niewielkie ilości ryb. Nie stanowi to jego źródła dochodu. Ryby przeznacza na bieżącą konsumpcję, więc jeśli uda mu się kłusować zadowalającą ilość zaprzestaje procederu. Miejscem popełnienia czynów kłusowniczych są jeziora i rzeki.

Częstotliwość podejmowania czynności określa jako częstą. Kłusuje zazwyczaj wtedy, gdy ma ochotę zjeść rybę, jest to nawet kilka razy w miesiącu. Pora roku jest bez znaczenia. Uzależnione jest to od gatunku, który akurat chce skonsumować. Zauważa, że nasilenie kłusownictwa zależy od pory roku i ryby jaką chce się złowić. Z dumą zaznacza, że wie o jakiej porze roku najlepiej kłusować, aby złowić konkretny gatunek. „Węgorza najlepiej łowić wczesną wiosną, kiedy są burze. Węgorz zaczyna się wówczas przemieszczać po zimie i łatwo go złowić na przestawy. Lina najlepiej łowić w tarle w maju, jest wówczas smaczny i nieprzeżarty po zimie. Szczupak w tarle jest niesmaczny, nie wiem, po co go ludzie wtedy kłusują”.

Sprzęt potrzebny do kłusowania kupuje przez Internet i przerabia go. Czasem robi go sam, „lubię majsterkować”. Narzędzia, których używa to przede wszystkim przestawy, żaki i sznury węgorzowe, ale jest w posiadaniu również innych narzędzi m.in. samolówek szczupakowych, pęczków hakowych. Gdy był młodszy raz użył ze znajomym prądu elektrycznego, ale zarzeka się, że nigdy więcej tego nie robi. „Jest to niehumanitarny sposób pozyskiwania ryb, wyrządza zbyt duże szkody w środowisku przyrodniczym”. Również raz w życiu zdarzyło mu się kłusować sieciami rybackimi. Z podekscytowaniem zaznacza, że czuł niesamowitą adrenalinę, ale jednocześnie strach przed ujęciem na gorącym uczynku. Wie, że szkodliwość takiego czynu jest znacznie większa i wymiar kary byłby surowszy niż połów mniej inwazyjnymi narzędziami. Jednocześnie podkreśla, że „ilość ryb była powalająca”. Respondent nie ukrywa, że jeśli natrafiłby na rozstawione sieci rybackie przez kogoś innego to wybrałby z nich ryby. „Byłaby to dla mnie śmieszna sytuacja, że przechytryłem innego kłusownika”.

Ankietowany do tej pory był kontrolowany około 10 razy przez t.j. PSR oraz SSR. Sądzi, że uprawnienia jakie przysługują wspomnianym służbom są wystarczające, jednak nie możliwe jest całkowite zwalczanie kłusownictwa, ponieważ ludzie lubią to robić, albo muszą to robić aby zapewnić sobie źródło dochodu. Określa swój stosunek do służb jako zupełnie obojętny „to jest ich praca, więc muszą to robić”. Zaznacza przy tym, że niestety strażnicy SSR często sami

⁷¹ Ryby nie stanowiące celu połów, które zostały odłowione przypadkowo i są nietypowe dla danego narzędzia połowowego lub łowiska. K. Turkowski, *Przyłów*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998, s. 291.

kłusują i odławiają ryby niezgodnie z operatami rybackimi. *„Raz byłem tego świadkiem, odłów trwał 1,5 miesiąca, ryby sprzedawali na brzegu, bez paragonów. Zainterweniowałem i zadzwoniłem do urzędu marszałkowskiego”*. Z przykrością stwierdził, że nie zostały poczynione działania wynikające z kompetencji nadzorczych. Przykładem innej wymienionej przez niego patologii, która się zdarza wśród strażników, jest odstąpienie od czynności pomimo ujęcia na gorącym uczynku kłusownika, który złowił niewielką ilość ryb. *„Są pazerni, ryby zabierają dla siebie”*.

Według niego największy wpływ na wrybienie wód mają odłowy uprawnionego do rybactwa, które często są niezgodne z operatem rybackim. W dalszej kolejności wymienia kormorany, które sięgają ogromne spustoszenie w środowisku wodnym. Sądzi, iż kłusownictwo nie wywiera znacznego wpływu zasoby ryb w wodach śródlądowych. W kontekście społecznej szkodliwości proceder ten ocenia jako nieszkodliwy. W odniesieniu do szkód jakie patologia ta wyrządza w środowisku przyrodniczym uznaje, że uzależnione jest to od sposobów, metod kłusowania. *„Kłusownictwo niewielkich ilości jest generalnie nieszkodliwe dla świata wodnego. Co innego prąd, czy materiały wybuchowe”*.

Respondent zapytany, co należałoby zrobić aby skutecznie zwalczyć kłusownictwo, oznajmił, że nie ma skutecznego sposobu, żeby całkowicie wyeliminować ten nielegalny proceder. *„Trudno powiedzieć, co należy zrobić, nie da się właściwie nic zrobić z kłusownictwem, jedni ludzie po prostu lubią to robić, inni kłusują w celu zdobycia kasy, wymiany towaru na towar, głównie ryby za alkohol”*. Dodał przy tym, że jest również popyt na skłusowane ryby ze strony legalnych sprzedawców tzw. szara strefa i zrelacjonował sytuację, w której uczestniczył. Był pośrednikiem w sprzedaży znacznej ilości skłusowanych ryb do znanego, cieszącego się renomą sklepu rybnego w dużym mieście. Właściciele nie pytali o pochodzenie ryb, a jedynie o ilość i wymiary. Transakcja nie została odnotowana w żadnych dokumentach. Ryby następnie były sprzedawane w sklepie z paragonem. Ponadto właściciele wyrazili chęć zakupu ryb w przyszłości. Z kolei jego znajomy, który „zawodowo kłusuje” – stanowi to jego podstawowe źródło dochodu- znaczne ilości ryb, sprzedaje je do jednej z większych restauracji w mieście, *„ale oni biorą tylko szlachetną rybę, szczupaka, węgorza, sandacza”*. Ankietowany podsumował zaistniałe zdarzenie jednym trafnym zdaniem *„jeśli jest popyt to opłaca się kłusować na dużą skalę i podejmować ryzyko”*.

6.4 Studium przypadku nr 4

Ankietowany numer cztery zamieszkuje na wsi, jest pomiędzy 46 a 55 rokiem życia. Ma wykształcenie podstawowe i nie ma wyuczonego zawodu. W chwili obecnej pozostaje bezrobotny i utrzymuje się z prac dorywczych. Dochód, który osiąga miesięcznie wynosi około 1000 zł. Jest osobą samodzielną finansową, która ma na utrzymaniu żonę i dziecko. Jest recydywistą kryminologicznym. Był karany za jazdę rowerem pod wpływem alkoholu oraz kilkakrotnie za nielegalny połów ryb.

Pytany o pobudki jakimi się kieruje podejmując się czynów kłusowniczych wskazał, że głównym czynnikiem jest bieda i chęć utrzymania rodziny. Zmusza go do tego sytuacja finansowa. Brak pracy i perspektyw na jej otrzymanie wywołuje u niego uczucie frustracji i bezsilności, „*co robić nie ma pracy, a rodzinę trzeba wykarmić*”. Nie pamięta, od kiedy kłusuje, stwierdzając, że od zawsze. Zdarza mu się łowić na wędkę, ale nie ma ani karty wędkarskiej, ani zezwolenia.

Nie zastanawiał się nigdy, co kieruje innymi osobami, które kłusują. Zauważa, że zapewne wiele z nich jest także do tego zmuszona ze względu na ciężką sytuację materialną, chęci uzyskania środków do życia. Ryby przeznaczają na konsumpcję lub sprzedają. On osobiście skłusowane ryby przeznacza na bieżące spożycie swojej rodziny, której stara się zapewnić byt. Ewentualnie, jeżeli uda mu się złowić większe ilości sprzedaje je, a otrzymanie pieniądze również pożytkuje w sposób rozsądny, gdyż nie ma stałej pracy, „*część jemy, a część sprzedaje po wsiach, chętnie kupują Ci nowobogaccy, co się tu z miasta przeprowadzili, albo letnicy, bo taniej niż w sklepie i pod nos przyniesione*”. Zna jednak wiele osób, które za pieniądze ze sprzedaży ryb kupują sobie alkohol, „*u mnie we wsi większość jest bez pracy, a pić się chce*”. W jego okolicy bardzo dużo osób kłusuje, jest to zjawiskiem powszechnym. Przy czym dodaje, że jest bardzo duża konkurencja wśród kłusowników, „*trzeba nawet pilnować sprzętu, bo zaraz ktoś ukradnie*”. Kłusuje zazwyczaj sam, bo nie widzi potrzeby dzielenia się zdobytymi rybami z inną osobą.

W jego rodzinie kłusowali prawie wszyscy, pobudki były te same co u niego obecnie „*nigdy nie przelewało się a do gęby trzeba coś włożyć*”. Podejmuje się prac dorywczych, niestety w okresie zimowym trudno dorobić. W tej sytuacji nie ma wyjścia i zmuszony jest kłusować, w ten sposób zasila domowy budżet.

Częstotliwość kłusowania określa jako bardzo częstą, nawet kilka razy w tygodniu. Poławia zazwyczaj późnym wieczorem, albo o świcie, wtedy ryby najlepiej biorą, poza tym w ciągu dnia szuka innego zajęcia, dzięki któremu mógłby zarobić. Bez znaczenia jest dla niego czy to rzeka czy jezioro, „*ale nie jestem głupi, zanim zacznę kłusować to pytam wędkarzy czy coś bierze, jeśli tak, to warto zakłusować, a jak mówią, że nie to nie ma sensu się fatygować*”.

Wyznacznikiem jest odległość, bo nie ma pieniędzy na benzynę, żeby dojechać w odległe miejsce. Przeważnie są to wody w pobliżu jego miejsca zamieszkania, czyli rzeka Pasłęka i jeziora w okolicach Gamerek. Nie nastawia się na połów konkretnych gatunków ryb, bierze wszystko co uda mu się złowić. Poza tym wie w jakim miejscu występują poszczególne gatunki ryb. Jeżeli chodzi o ilości jakie mu się udaje złowić, to stwierdza, że „*raz jest lepiej raz jest gorzej*”. Z rozżaleniem dodaje, że dawno już minęły czasy, kiedy można było złowić znaczne ilości ryb. Obecnie ze względu na wrybienie wód ciężko coś skłusować, „*kiedyś to były takie ryby, że aż kord trzeszczał, a teraz nic nie ma*”. Kłusuje głównie na sznury oraz przestawy. Sprzęt robi sam, bo tak jest taniej.

Respondent ma świadomość karalności swoich czynów, ale nie przywiązuje do tego większej wagi. Nie zna zakresu ustawy o rybactwie, nie

potrafi dokładnie wymienić jakie zakazy narusza. Stwierdza, że zapewne „*jest to niedozwolony połów ryb*”. Z praktyki wie, że kary za kłusownictwo są surowe, „*raz dostałem kolegium za dwie rybki*”. Fakt ukarania nie zniechęca go do przestępczej działalności. Boi się jedynie, wyroku bezwzględnego pozbawienia wolności, ponieważ „*rodzina zostanie bez pieniędzy jak mnie posadzą*”.

Kontrolowany był wielokrotnie, przez Policję, PSR, SSR oraz leśników. Nie wie dokładnie jaki jest zakres uprawnień wymienionych służb, ale jego stosunek do nich jest zdecydowanie negatywny, „*lepiej nie mówić bo to będą same wulgaryzmy*”. Sygnalizuje, że na jednym z pobliskich leśnych jeziorok „*ciężko coś złowić, bo leśnik pilnuje i nie pozwala stawiać sieci i sznurów, a nawet na pontonie pływać*”. W przypadku ujęcia na gorącym uczynku najpierw stara się uciec, jeśli się nie uda poddaje się czynnością kontrolnym, ale udaje, że sprzęt nie należy do niego. Służby kontrolujące okoliczne wody, znają go i wiedzą, że kłusuje. Nie wyraża skruchy za popełnione czyny, ponieważ jest do tego zmuszony ze względu na sytuację materialną.

Wskazuje, że za wrybienie wód odpowiadają przede wszystkim rybacy, którzy przekraczają limity odłowów oraz nie dokonują zarybień. Kłusownictwo według niego nie jest społecznie szkodliwe. Uważa, że jeśli państwo nie jest w stanie zapewnić obywatelom pracy, to powinno im pozwolić radzić sobie na własną rękę, aby mogli przeżyć. Pod względem szkodliwości przyrodniczej, również nie zauważa zagrożenia zjawiskiem kłusownictwa, „*nie zaszkodzi przyrodzie złowienie kilkunastu rybek*”. Nie widzi potrzeby zwalczania procederu kłusownictwa, gdyż jego zdaniem jest to nieszkodliwy rodzaj przestępczości, dodając „*po co zwalczać, dajcie ludziom żyć*”.

6.5. Studium przypadku nr 5

Ostatni respondent, kawaler, w wieku pomiędzy 46-55 rokiem życia, jest mieszkańcem wsi. Wykształcenie ma podstawowe, jest bez zawodu, bezrobotny. Jak określił „*niгда nie miał pracy*”. Pozostaje na utrzymaniu matki, która otrzymuje emeryturę. Pytany o zawód wyuczony, oznajmia, że „*kłusownik*”. Był już kilkakrotnie karany, w tym za kłusownictwo rybackie.

Motywacją jaką się kieruje to chęć uzyskania środków finansowych, które przeznacza na alkohol. Podstawowe potrzeby żywieniowe zapewnia mu matka, z którą mieszka, więc pieniądze może przeznaczać na swoje wydatki. Przyznaje, że jest alkoholikiem. Zazwyczaj jest pod wpływem alkoholu kiedy kłusuje. Przy czym zaznacza, że kiedy zauważa, że ryba dobrze bierze odstawia alkohol bo na trzeźwo może złowić więcej ryb, co w dalszej perspektywie oznacza większe środki na alkohol. Kłusuje od zawsze, jak przyznaje w jego rodzinie wszyscy kłusowali, to tradycja rodzinna. W jego miejscowości wiele osób utrzymuje się z kłusownictwa rybackiego. Zjawisko to nie jest postrzegane negatywnie.

Ankietowany kłusuje niemal codziennie. Bez znaczenia jest pora dnia, pora roku. Nastawia się na konkretne gatunki ryb, sandacza i węgorza, bo na nich

można najwięcej zarobić. Te szlachetne ryby są najdroższe, jest również na nie duży popyt. Ryby sprzedaje klientom indywidualnym, odbiorcami są też smażalnie ryb, restauracje. Wykorzystuje w tym celu przede wszystkim narzędzia, na które można złowić znaczne ilości ryb np. sieci, żaki, przestawy. Rzadko natomiast stosuje samolówki czy pęczki hakowe, „szkoda mi na to czasu, bo niewiele złowię”. Zakupiony sprzęt odpowiednio przerabia, albo po prostu go kradnie innym kłusownikom lub uprawnionym do rybactwa, „szkoda mi wydawać kasę zawsze jakiś się znajdzie na wodzie”. Nie raz zdarzyło mu się dokonać zaboru sieci rybackich dzierżawcy wód.

Kłusuje zarówno sam jak i ze znajomymi ze swojej miejscowości. Kiedyś zazwyczaj robił to wspólnie z bratem, również recydywistą kłusowniczym. W zeszłym roku jednak brat zmarł.

Respondent nie orientuje się dokładnie jakie kompetencje mają służby odpowiedzialne za zwalczanie kłusownictwa. Wie, że może dostać mandat lub nawet karę pozbawienia wolności. Do tej pory skazany był za kłusownictwo raz, za które wymierzono mu karę grzywny oraz środek karny w postaci nawiązki na rzecz uprawnionego do rybactwa, których i tak nie zapłacił. Nie dysponował środkami finansowymi, aby uiścić należności, a nawet gdyby miał potrzebne fundusze to oznajmia „nie jestem frajerem po co mam płacić”. W związku z powyższym wymierzona została mu kara zastępcza w postaci pozbawienia wolności, gdyż pracować społecznie też nie miał zamiaru. Ankietowany nie odczuł kary jako dotkliwej, stwierdził, że po prostu „poszedłem sobie trochę posiedzieć”. Nie zna przepisów ustawy o rybactwie, ale orientuje się mniej więcej, jakie czyny są zabronione i jaka grozi za to sankcja karna. Surowość kar nie odstrasza go, jest mu zupełnie obojętne czy zostanie skazany czy nie. W przypadku kolejnego skazania nie ma również zamiaru zaprzestać procederu kłusownictwa, gdyż zapewnia mu to źródło dochodu. Dodaje przy tym, że nie zna się na niczym innym. Natomiast jest specjalistą od kłusownictwa i na tym fachu zna się najlepiej. W jego miejscowości wszyscy wiedzą, że kłusuje. Ma pseudonim „Mózg”, bo wie gdzie i kiedy najlepiej bierze ryba.

Był kontrolowany wielokrotnie przez strażników PSR i SSR nadzorujących okoliczne wody. Znają go bardzo dobrze i mają świadomość, że kłusuje „zawodowo”. Z zadowoleniem stwierdza, że nie dają mu już nawet mandatów za drobne przewinienia, bo wiedzą, że nie ma to najmniejszego sensu. Jego stosunek do wyżej wymienionych służb jest negatywny. Wspomina, „kiedyś nawet przebiłem im opony w samochodzie, bo mnie wkurzają, ale nie złapali mnie, chociaż się pewnie domyślali, że to ja, nie mieli dowodów”. Czasami również wędkuje, nie ma karty wędkarskiej, nigdy też nie wykupił zezwolenia na połów. Zaznacza, że kiedy wędkuje to strażnicy nawet do niego nie podpływają. Wiedzą, że narusza prawo, ale są bezsilni, więc „odpuszczają sobie bo wiedzą, że nic to nie da”. Kontrolują go jedynie, gdy podejrzewają, że dokonuje kłusownictwa na większą skalę np. sieciami. Ujęty na gorącym uczynku ucieka, a jeśli nie ma takiej możliwości poddaje się czynnościom kontrolnym. Stwierdza też, że „czasem prostu nie ma sensu uciekać i tak wiedzą, że kłusuje”. Przytacza też inną historię.

Strażnicy ujęli go na gorącym uczynku i kazali porąbać łódkę. Ankietowany uczynił to i oznajmił strażnikom, „że i tak kupię sobie nową”. Zdarzyło mu się nawet stawić opór, ale przyznaje, że był wtedy pod wpływem alkoholu.

Uważa, że czyny kłusownicze mają mały ładunek społecznej szkodliwości, ponieważ „nikomu się krzywda nie dzieje”. Oceniając szkodliwość przyrodniczą zjawiska kłusownictwa respondent wykazuje obojętność. Ubolewa jedynie, że obecnie wody są wrybione, w związku, z czym trudno skłusować znaczne ilości ryb, co przekłada się na możliwość zarobkowania. Zaznacza jednocześnie, że największy wpływ na braki rybostanu w wodach ma uprawniony, który dokonuje niekontrolowanych odłowów, natomiast nie zarybia wód zgodnie z operatami rybackimi. Co ciekawe respondent przejawia minimalnie cechy empatii względem skłusowanych ryb, „czasem mi szkoda ryby jak jest bardzo mała, wypuszczam ją, a tak mógłbym sobie kupić nawet dwa piwa”. Na pytanie, co należałoby zrobić, aby ograniczyć proceder kłusowniczy ankietowany oznajmił, że ma nadzieję, że jak najmniej zostanie poczynione w tym kierunku, gdyż nie będzie miał wówczas źródła dochodu.

7. Przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego

W literaturze kryminologicznej wskazuje się, że na system przeciwdziałania przestępczości składają się: system zapobiegania ogólnego oraz system zapobiegania szczególnego. Pierwsze pojęcie dotyczy szeroko rozumianej polityki społecznej, z kolei zapobieganie szczególne, inaczej polityka kryminalna, obejmuje profilaktykę kryminalistyczną, profilaktykę kryminologiczną, politykę karną oraz profilaktykę penitencjarną⁷².

Przez system zapobiegania ogólnego rozumie się politykę społeczną, która obejmuje działania o charakterze politycznym, ekonomicznym, ideologicznym i organizacyjnym, zorientowanych na podnoszenie kulturowego oraz materialnego poziomu życia obywateli. Zespół podejmowanych działań w ramach polityki społecznej decyduje o efektach zapobiegania przestępczości⁷³.

Polityka społeczna jest pojęciem bardzo szerokim. Niektórzy przedstawiciele doktryny wskazują, że obejmuje ona również zagadnienia profilaktyki kryminologicznej⁷⁴.

Z przeprowadzonych badań aktowych wynika, że sprawcami kłusownictwa rybackiego są głównie osoby bezrobotne, bez wykształcenia, bez dochodu, pochodzące z terenów wiejskich lub małych miejscowości położonych w pobliżu wód śródlądowych. Istotnym czynnikiem mającym wpływ na podejmowanie przez nich działalności przestępczej są czynniki ekonomiczne. Polityka społeczna względem tych sprawców powinna skupiać się na podejmowaniu działań, które przyczyniły by się do poprawy ich sytuacji

---

⁷² T. Cielecki, *Realizacja przez policję strategii prewencyjnej w zwalczaniu przestępczości i innych patologii*, Słupsk 1999, s. 11.

⁷³ A. Krukowski, *Wybrane zagadnienia nauki polityki kryminalnej*, Warszawa 1977, s. 75-81.

⁷⁴ B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 449.

ekonomicznej. Wiele z tych osób, nie posiada wyuczonego zawodu, a kłusownictwo jest jedynym zajęciem, które potrafią wykonywać i jednocześnie przynosi im dochód. Konieczne jest wdrażanie na terenach wiejskich programów likwidujących ubóstwo oraz aktywizujących zawodowo ludność tych obszarów⁷⁵.

W doktrynie istnieją rozbieżności, co do zakresu i przedmiotu pojęcia polityki kryminalnej. A. Krukowski wskazał, że politykę kryminalną tworzą integralnie związane ze sobą części, które mogą tworzyć odrębne, a jednocześnie hierarchicznie powiązane poziomy penalizacji. Wśród nich wyróżnił: politykę legislacyjną prawa karnego, politykę sądowego wymiaru kary, politykę wymiaru kary oraz profilaktykę predeliktualną (zapobieganie przedprzestępcze)⁷⁶.

Interesującą definicję polityki kryminalnej przedstawił S. Pikulski, który określił ją jako „zespół działań państwa ukierunkowanych na zwalczanie przestępczości oraz innych ujemnych zjawisk społecznych przy użyciu środków prawnych, a także inicjowanie różnych zadań o charakterze ekonomicznym, pedagogicznym i socjologicznym w celu stworzenia sytuacji w państwie, w której występowanie zjawisk społecznych sprzyjających powstawaniu zjawisk przestępczości byłoby poważnie utrudnione i ograniczone”. Autor ten zauważył, iż w ramach polityki kryminalnej państwo jest zobligowane do podejmowania racjonalnych decyzji i działań, w rozmaitych sferach życia społecznego, mających na celu eliminację zjawisk patologii społecznych o charakterze kryminalnym⁷⁷.

Na potrzeby niniejszej pracy, autorka zastosowała podział polityki kryminalnej zaproponowany przez T. Cieleckiego, który wyróżnił w ramach zapobiegania szczególnie: profilaktykę kryminalistyczną, profilaktykę kryminologiczną, politykę karną oraz profilaktykę penitencjarną.

Polityka kryminalistyczna, zwana też profilaktyką sytuacyjną, obejmuje środki, które mają na celu uniemożliwienie lub utrudnienie dokonania przestępstwa. Dominującymi elementami w jej zakresie są elementy obiektywne, polegające na fizycznym przeciwdziałaniu przestępczości. Podmiotami uczestniczącymi w działaniach profilaktycznych są organy ścigania, instytucje państwowe, instytucje społeczne oraz społeczeństwo⁷⁸.

W odniesieniu do przestępstw kłusownictwa rybackiego, polityka kryminalistyczna przybiera głównie postać zinstytucjonalizowanych form przeciwdziałania tej patologii. Ustawa rybacka powołała do życia dwie straże, których podstawowym zadaniem jest realizacja zadań ochronnych wód śródlądowych. Są to Państwowa Straż Rybacka, posiadająca szereg kompetencji o charakterze policyjnym oraz Społeczna Straż Rybacka, która jest strażą o charakterze społecznych, jednakże posiada pewne uprawnienia władcze. Istotną rolę w zwalczaniu kłusownictwa rybackiego pełni ponadto Policja,

---

⁷⁵ B. Sygit, *Rozwiązywanie problemów ochrony środowiska w gminach wiejskich*, Bydgoszcz 1996, passim.

⁷⁶ B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 9-10.

⁷⁷ S. Pikulski, *Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2009, nr 6, s. 14.

⁷⁸ B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 451.

na której *de facto*, spoczywa ciężar prowadzenia dochodzenia w sprawach o przestępstwa kłusownicze. Ustawodawca na zasadzie wzajemności, przyznał uprawnienia w zakresie kontroli legalności połowu także innym służbom określonym w ustawie⁷⁹.

Zauważa się, że istotną rolę w przeciwdziałaniu kłusownictwa, odgrywają prowadzone przez strażę, patrole wód śródlądowych. Badania aktowe przeprowadzone przez autorkę wskazują, że 2/3 ujawnionych przestępstw kłusownictwa rybackiego nastąpiło w wyniku rutynowego patrolu lub kontroli. Ze względu na zróżnicowanie arsenału wód śródlądowych w poszczególnych województwach Polski, nie można przyjąć jednolitej taktyki zwalczania tego nielegalnego procederu. Skuteczny system zapobiegania powinien opierać się na dokładnym rozpoznaniu skali i struktury przestępczości w poszczególnych regionach kraju, a następnie, dostosowaniu odpowiednio formalnych środków kontroli do występującego zagrożenia⁸⁰. W literaturze przedmiotu wyróżniono następujące formy patrolów:

- patrole obserwacyjne – prowadzone są nad wodami w celu zebrania danych na temat: nasilenia kłusownictwa, miejsca i czasu połowu oraz warunkach terenowych; powinny odbywać się w małych liczebnie grupach; zasadne jest noszenie przez strażników odzieży cywilnej,
- patrole zamaskowane – ich celem jest bezpośrednie zwalczanie kłusownictwa; strażnicy biorący udział w patrolu poruszają się w rejonie działania kłusowników; wykorzystując warunki terenowe,
- zasadzki na trasie patrolu – na terenach, gdzie służby przeprowadzały wcześniej kontrole, kłusownicy zachowują szczególną ostrożność; ten rodzaj patrolu polega na tym, że część strażników biorących w nim udział, przeprowadza kontrolę, a pozostali ukrywają się w okolicach połowu sprawców. Kłusownicy przekonani, że zagrożenie ustało, przeważnie ponownie przystępują do nielegalnego połowu,
- akcje grupowe – uczestniczy w nich większa ilość osób (np. wspólne akcje: Państwowej Straży Rybackiej, Społecznej Straży Rybackiej, Policji); akcje są prowadzone często w kilku miejscach jednocześnie, w celu uniemożliwienia ucieczki kłusownikom⁸¹.

Inicjatywy społeczne podejmowane w zakresie przeciwdziałania kłusownictwu rybackiemu polegają przede wszystkim na organizowaniu się w tzw. towarzystwa miłośników rzek lub jezior. W organizacjach tych skupiają się głównie wędkarze oraz okoliczni mieszkańcy terenów położonych przy akwenach wodnych. Jedną z form ochrony zasobów wodnych jest prowadzenie przez ich członków patroli, w szczególności w okresie tarła ryb.

---

⁷⁹ Instytucjonalnym formom zwalczania kłusownictwa rybackiego został poświęcony rozdział V.

⁸⁰ Zob. też M. Ferlin, *Przeciwdziałanie kłusownictwu. Szkolenie dla Strażników Rybackich. Materiały szkoleniowe*, Poznań 2014, s. 5-79.

⁸¹ G. Girsztowtt, *Zagadnienia rybołówstwa śródlądowego i ochrona wód – w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, Lublin 1972, s. 49.

Profilaktyka sytuacyjna powinna także objąć kontrolą obrót narzędziami rybackimi. W obecnym stanie prawnym, osoby prowadzące działalność gospodarczą w zakresie sprzedaży tych przedmiotów nie są zobligowane do weryfikowania, czy osoby nabywające sprzęt do połowu ryb, są uprawnione do ich posiadania w rozumieniu ustawy rybackiej.

Profilaktyka kryminologiczna obejmuje zakresem zagadnienia genezy i etiologii czynów przestępnych i ma za zadanie nadanie pozytywnego kierunku aktywności ludzkiej oraz wywarcie wpływu na zmianę negatywnych postaw i tendencji. Wykorzystywane w tym celu są metody z zakresu psychologii i pedagogiki ogólnej. Profilaktyce tej przypisuje się szczególną wartość praktyczną, gdyż stanowi ona podstawę do opracowania odpowiednich środków oraz metod zapobiegania przestępczości⁸².

Zapobieganie przestępczości kłusownictwa rybackiego powinno się opierać na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie potrzeby ochrony środowiska naturalnego. Społeczeństwo nie czuje się bezpośrednio zagrożone przestępczością kłusowniczą, w związku z czym nie wykazuje postawy legalistycznej. Czyny kłusownicze nie są postrzegane zasadniczo, jako społecznie szkodliwe, a w niektórych kręgach istnieje wyraźne przyzwolenie na tego typu praktyki. Słusznie zauważa się w piśmiennictwie, że skłonność społeczeństwa do współpracy z organami ścigania zależy od szeregu czynników. Wśród nich wskazać można poziom świadomości i kultury prawnej, znajomość przepisów prawa karnego oraz ich akceptacja⁸³. Istotną rolę w zakresie profilaktyki kryminologicznej odgrywają organizacje i instytucje promujące postawy proekologiczne⁸⁴. Na aprobatę zasługują m.in. działania edukacyjne podejmowane przez uprawnionych do rybactwa, które mają na celu podniesienie ekologicznej świadomości społeczeństwa. Przykładem tego są organizowane przez Polski Związek Wędkarski (PZW) szkoły wędkarskie dla młodzieży. Jest to forma spędzania czasu, a jednocześnie od najmłodszych lat kształtowana jest proekologiczna postawa młodych osób. Ciekawą inicjatywą tego stowarzyszenia jest także organizowanie w ramach lekcji szkolnych, zajęć o tematyce wędkarskiej. Innymi wartymi uwagi przedsięwzięciami, podejmowanymi przez uprawnionych do rybactwa jest zarybianie wód śródlądowych wspólnie z wędkarzami. Podczas takich spotkań strażnicy Społecznej Straży Rybackich omawiają przepisy ustawy o rybactwie śródlądowym.

W polityce karnej można wyróżnić trzy podstawowe działy t.j. kryminalizacja lub dekryminalizacja życia publicznego, wymiar kary oraz wykonanie kary. Pierwszy dział polega na tworzeniu typów przestępstw kodeksowych i pozakodeksowych albo likwidacji już istniejących typów przestępstw. Kryminalizacja lub dekryminalizacja koncentruje się na stwierdzeniu, czy istnieje społeczna potrzeba objęcia pewnych dóbr prawnych

---

⁸² B. Hołyst, *Kryminologia...*, s. 448.

⁸³ K. Ślebzak (red.), *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. VI, LEX (dostęp 10.08.2014 r.).

⁸⁴ Zob. też H. Lisiecka, *Rola organizacji ekologicznych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2009, nr 3(57), s. 17.

ochroną prawnokarną. Dział drugi polityki karnej dotyczy ustawowego oraz sądowego wymiaru kary⁸⁵. W zależności od przyjętego przez ustawodawcę rozwiązania wyróżnia się model represyjny, umiarkowany oraz liberalny. Ostatni dział skupia się na zagadnieniach wykonania kary. Zakres tego pojęcia podejmuje zaostrzenie lub złagodzenie instytucji wykonania kary, w tym, m.in.: warunkowe zawieszenie wykonania kary czy stosowanie środków zabezpieczających⁸⁶.

Zakres czynów objętych kryminalizacją w ustawie rybackiej wymaga modyfikacji. Zauważa się, że niektóre czyny zabronione z przedmiotowej ustawy zaliczane są do wykroczeń, pomimo iż ich naganność w wielu przypadkach jest większa niż niektóre przestępstwa kłusownicze *sensu stricto*. Istnieje także potrzeba zdefiniowania czynności sprawczych kłusownictwa rybackiego, gdyż w obecnym kształcie organy ścigania i sądy mają problem z ustaleniem czy dane zachowanie się wypełnia znamiona czynu kłusowniczego. Co więcej, konieczne jest ujęcie w ustawie rybackiej nowo powstających, nielegalnych metod połowu, które na bieżąco są modyfikowane, a których ustawa rybacka nie obejmuje w przepisach karnych⁸⁷.

Wydaje się, że kary przewidziane za przestępstwa kłusownictwa rybackiego są wystarczająco surowe. Jednocześnie praktyka sądów pokazuje, że wśród kar wymierzanych za tego typu przestępstwa dominują kary wolnościowe. Dość często stosowane są także środki probacyjne w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz warunkowego umorzenia postępowania karnego. Przewidziane w ustawie rybackiej środki karne są dość represyjne. Dotyczy to w szczególności, obligatoryjnego środka karnego postaci w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej.

Słuszną uwagę, odnośnie polityki karnej poczynił A. Baładynowicz, który stwierdził, iż nie należy jej ani zbyt liberalizować, ani zaostrzać. Zaznaczył przy tym, iż należy „zmierzać w kierunku zwiększenia zaufania do zmodyfikowania działań probacyjnych, lżejszych niż kara pozbawienia wolności. Obecnie zbyt wielu skazanych przebywa w zakładach karnych i zbyt mało podlega wpływom innego rodzaju instytucji przymusowej kontroli społecznej. Cechuje nas zbyt duża pobłażliwość i przesadna surowość; zbyt duża pobłażliwość – w stosunku do osób, które powinny znajdować się pod ścisłym nadzorem społeczeństwa, a które teraz poddane zostały oddziaływaniu środków probacyjnych, przesadna surowość – wobec osadzonych, którzy nie stanowią poważnego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego”⁸⁸.

Profilaktyka penitencjarna dotyczy wykonania kary izolacyjnej, w postaci pozbawienia wolności, a jej podstawowym celem jest realizacja funkcji resocjalizacyjnej. Podkreślić trzeba, że względem sprawców kłusownictwa

---

⁸⁵ Zagadnienie to zostało omówione w rozdziale II.

⁸⁶ S. Pikulski, *op. cit.*, s. 1-19.

⁸⁷ J. Klenczon, Z. Gasiński, *Kłusownictwo rybackie i jego zwalczanie*, „Prawo i Środowisko” 1999, nr 2(99), s. 73.

⁸⁸ A. Baładynowicz, *Teoretyczne podstawy probacji*, „Probacja” 2009, nr 1, s. 19.

rybackiego sądy bardzo rzadko orzekają karę bezwzględnego pozbawienia wolności, wobec czego ten rodzaj profilaktyki nie odgrywa znaczącej roli w przeciwdziałaniu kłusownictwu rybackiemu.

8. Wnioski

Analiza zagadnień kryminologicznych obejmujących etiologię, fenomenologię oraz przeciwdziałanie pozwoliła na przedstawienie następujących wniosków:

- w ujęciu kryminologicznym przestępstwa kłusownictwa rybackiego lokowane są w obszarze przestępczości przeciwko środowisku,
- problematyką przestępstw kłusownictwa rybackiego zajmuje się tzw. zielona kryminologia (*green criminology*),
- przestępstw kłusownictwa rybackiego nie należy utożsamiać z „przestępstwami bez ofiar”,
- nie jest możliwe sformułowanie holistycznej teorii kryminologicznej wyjaśniającej etiologię przestępstw kłusownictwa rybackiego,
- wzorce zachowań kłusowniczych zostały przez sprawców wyuczone w normalnym procesie socjalizacji, tak jak inne wzorce zachowań,
- wykształcenie u sprawcy postawy sprzecznej z prawem nastąpiło w wyniku obserwacji zachowań kłusowniczych,
- wpływ na ukształtowanie postawy nonkonformistycznej sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego miało jego najbliższe otoczenie (rodzina, rówieśnicy, sąsiedzi),
- osoby kłusujące wspólnie i w porozumieniu kierują się takimi samymi pobudkami,
- sprawca kłusownictwa rybackiego poszukuje współsprawcy do popełnienia czynu zabronionego w swoim najbliższym środowisku,
- przestępstwa ujawnione wskazują, że przestępczość kłusownictwa rybackiego jest charakterystyczna dla „klas niższych”,
- ze względu na wysoką „ciemną liczbę” przestępstw nie można jednoznacznie określić profilu sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego,
- nasilenie przestępczości kłusownictwa rybackiego wykazuje korelację z sytuacją gospodarczą,
- najistotniejszą rolę w genezie przestępczości kłusownictwa rybackiego odgrywają czynniki ekonomiczne,
- masowość i powtarzalność czynów kłusownictwa rybackiego są efektem braku reakcji oraz przyzwolenia społecznego,
- sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego używają technik neutralizacji pozwalających im na samousprawiedliwienie się,
- w odniesieniu do przestępstw kłusownictwa rybackiego aktualne są teorie wypracowane w okresie socjalizmu upatrujące genezy przestępczości w nierównościach klasowych,

- oszacowanie „ciemnej liczby” przestępstw kłusownictwa rybackiego jest utrudnione ze względu na ich charakter i specyfikę,
- niektórzy sprawcy popełniają czyn kłusowniczy dla podniesienia adrenaliny i przeżycia przygody,
- *modus operandi* sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego zależy od gatunku poławianych ryb, pory roku, charakteru akwenu wodnego,
- najczęstszym *modus operandi* sprawców kłusownictwa rybackiego jest połów narzędziami prymitywnymi w postaci samolówek szczupakowych oraz pęczków hakowych,
- zauważalna jest sezonowość przestępstw kłusownictwa rybackiego,
- czynności sprawcze kłusownictwa rybackiego mogą przybierać postać przestępstw trwałych,
- najwyższa „ciemna liczba” czynów kłusowniczych *sensu largo* dotyczy kusznictwa podwodnego,
- obrót narzędziami kłusowniczymi odbywa się w legalny sposób,
- brak jest formalnej kontroli nad obrotem narzędziami kłusowniczymi oraz reakcji organów ścigania w przypadku nieuprawnionego posiadania takich narzędzi,
- liczba ujawnionych przestępstw kłusownictwa rybackiego względem innych przestępstw z ustawy rybackiej jest zdecydowanie przeważająca,
- ze względu na profil sprawcy system zapobiegania ogólnego powinien koncentrować się na działaniach mających na celu eliminację ubóstwa na obszarach wiejskich oraz aktywizację zawodową tamtejszej społeczności,
- profilaktyka kryminalistyczna względem przestępczości kłusownictwa rybackiego opiera się przede wszystkim o zinstytucjonalizowane formy zapobiegania tej patologii,
- podstawową formą profilaktyki kryminalistycznej są patrole odpowiednich służb,
- coraz częściej w profilaktyce kryminalistycznej bierze udział społeczeństwo,
- profilaktyka kryminologiczna powinna opierać się głównie na edukacji społeczeństwa w zakresie potrzeby ochrony środowiska,
- polityka karna dotycząca przestępstw kłusownictwa rybackiego jest wystarczająco surowa,
- zakres czynów sprawczych objętych kryminalizacją wymaga modyfikacji i ponownego zdefiniowania,
- profilaktyka penitencjarna nie odgrywa istotnej roli w przeciwdziałaniu przestępczości kłusownictwa rybackiego, gdyż sądy sporadycznie wymierzają sprawcom karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

ROZDZIAŁ V. INSTYTUCJONALNE FORMY ZWALCZANIA KŁUSOWNICTWA RYBACKIEGO

1. Zagadnienia wstępne

W rozdziale niniejszym zostaną omówione zagadnienia związane z instytucjami odpowiedzialnymi za wykonywanie zadań z zakresu zwalczania kłusownictwa rybackiego na wodach śródlądowych. Zaprezentowane zostaną takie kwestie jak geneza ich powstania, organizacja oraz przysługujące im kompetencje¹. Ustawa o rybactwie śródlądowym powołała do życia dwie straże odpowiedzialne za zwalczanie kłusownictwa rybackiego: Państwową Straż Rybacką oraz Społeczną Straż Rybacką. Na mocy innych ustaw kompetencje w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu, włącznie z możliwością nakładania grzywny w drodze mandatu karnego, przyznano również trzem innym strażom: Straży Leśnej, Państwowej Straży Łowieckiej oraz Straży Parku Narodowego². W walce z kłusownictwem istotną rolę odgrywa także Policja, w szczególności są to policjanci pełniący służbę na wodach i terenach przywodnych, tzw. policja wodna, której jednym z priorytetowych celów jest zapobieganie przestępczości w obszarze ochrony przyrody, środowiska naturalnego i ekologii. W celu zobrazowania praktycznych aspektów działalności służb w zakresie walki z kłusownictwem rybackim na terenie województwa warmińsko-mazurskiego autorka przeprowadziła badania metodą sondażu diagnostycznego z przedstawicielami służb: komendantem Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie, naczelnikiem wydziału wywiadowczo-patrolowego Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie oraz komendantem Społecznej Straży Rybackiej w Szwaderkach. Zastosowaną techniką badawczą był wywiad. Ze względu na kryterium strukturalizacji wybrano wywiad nieskategoryzowany, który dopuszcza najszerszą swobodę zadawania pytań. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu obejmujący 56 pytań otwartych³. Zadawane pytania dotyczyły takich zagadnień jak:

- ocena obowiązującej ustawy rybackiej,
- postulaty *de lege ferenda* w zakresie ustawy rybackiej,
- efektywność wykonywania zadań związanych ze zwalczaniem procederu kłusownictwa rybackiego,
- współpraca z innymi służbami,
- profil sprawcy przestępstw kłusownictwa rybackiego,
- *modus operandi* sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego,

---

¹ Problematyka dotycząca funkcjonowania służb i straży odpowiedzialnych za walkę z procederem kłusowniczym była poruszana w: J. Narodowska, *Instytucjonalne formy zwalczania kłusownictwa rybackiego*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012, s. 280-296.

² Zob. też S. Sagan (red.), *Organy i korporacje ochrony prawa*, Warszawa 2001, s. 202-204.

³ Zastosowana metoda badawcza została szerzej omówiona we wstępie dotyczącym zagadnień metodologicznych. Kwestionariusz wywiadu patrz załącznik nr 3.

- możliwości przeciwdziałania zjawisku kłusownictwa rybackiego,
- przyczyny złego stanu wód śródlądowych.

2. Państwowa Straż Rybacka

Państwowa Straż Rybacka zastąpiła przewidzianą w art. 70 ustawy o rybołówstwie z 1932 r.⁴ straż rybacką. Powoływana ona była fakultatywnie przez użytkowników rybackich t.j. właścicieli obwodów rybackich, jeziorowe spółki rybackie i dzierżawców obwodów rybackich. Formacja ta utrzymywana była na koszt podmiotu, który go ustanawiał⁵. Ustawa określała ponadto, jakie wymagania musiała spełniać osoba chcąca wstąpić do straży rybackiej. W myśl przepisów miał to być to obywatel polski, pełnoletni, niekarany za zbrodnie ani wykroczenia z art. 83 pkt 1, 2, 6, 7, art. 84 i 85⁶ ustawy o rybołówstwie oraz mający warunki na uzyskanie pozwolenia na służbę z bronią. Zgodnie z art. 72 wspomnianej ustawy strażnik rybacki zobowiązany był czuwać nad przestrzeganiem przepisów o ochronie rybołówstwa i powiadamiać odpowiednie organy w przypadku wykrycia naruszeń przepisów. W ramach pełnionej służby strażnik miał prawo do:

- 1) żądania od osób spotkanych w obwodzie rybackim z narzędziami rybackimi lub rybami okazania osobistego dowodu rybackiego,
- 2) odebrania za pokwitowaniem:
  - a) narzędzi rybackich i ryb od osoby spotkanej w obwodzie rybackim, która nie posiadała osobistego dowodu rybackiego,
  - b) zabronionych narzędzi rybackich każdej osobie, bez względu czy legitymowała się osobistym dowodem rybackim, czy nie,
- 3) zatrzymywania i przekazywania właściwej władzy:
  - a) osób, których tożsamości oraz miejsca zamieszkania strażnik nie mógł ustalić, a które zastał na popełnieniu czynów zabronionych z ustawy o rybołówstwie na terenie przez niego kontrolowanym,
  - b) osób wraz z narzędziami rybackimi spotkanymi w obwodzie rybackim, które nie były w stanie usprawiedliwić posiadania tychże przedmiotów.

Wraz ze zmianą ustroju państwa polskiego na socjalistyczny i potrzebą dostosowania przedwojennej ustawy do nowych realiów społeczno-gospodarczych, uchwalono szereg aktów wykonawczych regulujących zagadnienia związane z rybactwem. Na uwagę zasługuje, wydane na podstawie delegacji z art. 70 ustawy o rybołówstwie, zarządzenie Ministra Rolnictwa z 26 lipca 1960 r. w sprawie powołania straży rybackiej w państwowych

---

⁴ Ustawa z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie (Dz. U. 1932, Nr 35, poz. 357).

⁵ Zob. też G. Stanejko, *Proces kształtowania się komercyjnego rynku ochrony w Polsce*, [w:] M. Lisiecki, M. Raczkowska-Lipińska, B. Sitek, W. Pokruszyński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian*, Józefów 2009, s. 279-303.

⁶ Patrz szerzej rozdział I.

gospodarstwach rybackich⁷. Zgodnie z postanowieniami zarządzenia w celu ochrony wód zamkniętych i otwartych użytkowanych przez państwowe gospodarstwa rybackie prowadzące gospodarkę jeziorową powoływano strażę rybackie. Szczegółowe zasady organizacji oraz zakres czynności, obowiązków i uprawnień zostały opisane w dwóch załącznikach do zarządzenia.

W załączniku nr 1 do zarządzenia – „Instrukcja” określono, iż każde państwowe gospodarstwo rybackie było zobligowane do zatrudnienia na etacie minimum jednego strażnika rybackiego. Musiała być to osoba charakteryzująca się wysokimi kwalifikacjami moralnymi, nienaganną przeszłością oraz odpowiednim wykształceniem, t.j. ukończeniem co najmniej 7 klas szkoły podstawowej. Weryfikacja umiejętności kandydata na strażnika polegała na przystąpieniu do egzaminu ze znajomości ustawy o rybołówstwie i zarządzeń ochronnych. Strażnikowi przysługiwało wynagrodzenie z tytułu wykonywanej pracy. Co warte uwagi, pomimo funkcjonowania straży rybackiej w warunkach gospodarki socjalistycznej, zastosowano także metodę motywowania strażników określaną współcześnie jako system premiowy, w którym nagrody i premie uzależnione są od efektywności (wydajności) pracy. Strażnikom przyznawano premie m. in. za:

- 1) schwytywanie kłusownika ze sprzętem sieciowym na jeziorze – 100 zł,
- 2) schwytywanie kłusownika ze sprzętem – 50 zł,
- 3) schwytywanie nielegalnie wędkującego wędką zwykłą – 15 zł,
- 4) schwytywanie nielegalnie wędkującego spinningiem – 50 zł,
- 5) odebranie kłusownikowi i dostarczenie do depozytu sprzętu ciągniętego – 100 zł, sprzętu ościennego – 50 zł, sprzętu stawnego 5-20 zł, taboru pływającego 30-50 zł,
- 6) wykrycie przestępstwa kradzieży ryb – 50% wartości skonfiskowanych i dostarczonych ryb w stanie świeżym.

Strażnikom przysługiwał również rower służbowy, ubranie ochronne oraz broń myśliwska typu dubeltówka z 8 nabojami.

W załączniku nr 2 do zarządzenia – „Regulamin” ustalono zakres obowiązków i uprawnień strażnika rybackiego, do których zaliczono:

- 1) zwalczanie kłusownictwa rybackiego,
- 2) zapobieganie kradzieży ryb i sprzętu rybackiego,
- 3) kontrolowanie przestrzegania przepisów o ochronie wód i ryb.

W celu wykonywania powyższych zadań strażnik rybacki posiadał uprawnienia do:

- 4) żądania od osób na obiektach rybackich ze sprzętem rybackim lub wędkarskim okazania uprawnień rybackich lub karty wędkarskiej wraz z odpowiednim zezwoleniem,
- 5) odbioru za pokwitowaniem zabronionych narzędzi i ryb osobie spotkanej na obiekcie rybackim a nieposiadającej osobistego uprawnienia rybackiego do połowu ryb,

---

⁷ Zarządzenie Nr 105 Ministra Rolnictwa z dnia 26 lipca 1960 r. w sprawie powołania straży rybackiej w państwowych gospodarstwach rybackich (Nr PGR-Ryb. I 29/60).

- 6) odbioru za pokwitowaniem zabronionych narzędzi rybackich,
- 7) zatrzymywania i przekazywania właściwej władzy osób, których tożsamości i miejsca zamieszkania nie dało się ustalić, a które zostały zatrzymane na kłusownictwie rybackim lub na kradzieży ryb i sprzętu rybackiego, względnie na jego niszczeniu,
- 8) sprawdzania wymiarów, ilości lub wagi ryb znajdujących się w posiadaniu osób posiadających właściwe upoważnienie.

Pomimo, iż strażnicy rybacy nie byli funkcjonariuszami publicznymi (zatrudniani byli jako pracownicy fizyczni) ustawodawca zdecydował się rozszerzyć uprawnienia tej formacji o możliwość zastosowania środka przymusu polegającego na użyciu broni palnej. Jednakże uprawnienie to zostało ograniczone do kilku sytuacji (po wyczerpaniu innych dostępnych środków):

- 1) obrony własnej oraz w celu odparcia bezpośredniego i gwałtownego zamachu na życie innej osoby,
- 2) przeciwko napastnikowi, który usiłuje przemocą odebrać strażnikowi rybackiemu broń i nie zaniecha tego, pomimo wezwania i ostrzeżenia.

Zasady posługiwania się bronią palną przez strażników rybackich zostały sprecyzowane w „Instrukcji w sprawie obchodzenia się z bronią palną służbą strażników państwowych gospodarstw rybackich”. Oprócz ogólnych zasad posługiwania się bronią, wskazano w niej również szereg zakazów, m.in. strażnikom podczas służby nie wolno było „pod żadnym pretekstem rozstawać się z bronią, odkładać jej lub oddawać innym pracownikom lub osobom postronnym”, a ponadto wskazano, że „strażnik rybacki PGRyb. mający broń nie może przyjmować żadnych poczęstunków (jedzenie, picie, papierosy, a w szczególności alkohol)”.

Wraz z wejściem w życie ustawy o rybactwie śródlądowym w 1985 r. (u.r.ś.) zlikwidowane zostały straże rybackie przy państwowych gospodarstwach rybackich, a w ich miejsce powstała formacja pod nazwą Państwowa Straż Rybacka⁸. Nowa ustawa rybacka znacznie rozszerzyła kompetencje strażników PSR w porównaniu do uprawnień przysługujących im na gruncie ustawy o rybolówstwie z 1932 r.

Państwowa Straż Rybacka, zwana dalej PSR, powołana została na mocy art. 22 u.r.ś. i jest wyodrębnioną jednostką organizacyjną podporządkowaną bezpośrednio wojewodzie bez jakichkolwiek ogniw pośrednich. Regulacja ta odnosi się do koncepcji zespolonej administracji wojewódzkiej, zgodnie z którą zadania administracji rządowej w województwie wykonują organy rządowej administracji zespolonej w województwie, w tym kierownicy zespolonych służb, inspekcji i straży⁹. Słusznie podkreśla się w literaturze, że umiejscowienie PSR

---

⁸ W literaturze Państwową Straż Rybacką zaliczono do tzw. specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych. Tak: G. Stanejko, *op. cit.*, s. 300.

⁹ Art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (tj. Dz. U. 2015, poz. 525 ze zm.). Zob. też M. Kulesza, *Zespolenie w administracji publicznej oraz zwierzchnictwo cywilne nad służbami, inspekcjami i strażami*, [w:] W. Bednarek, S. Pikulski (red.), *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Olsztyn 2000, s. 91-98.

w wydziale rolnictwa urzędu wojewódzkiego – co w przeszłości miało miejsce dość często – a tym samym wprowadzenie podległości służbowej dyrektorowi tego wydziału jest niedopuszczalne¹⁰. Regulamin PSR wydawany jest w drodze rozporządzenia przez wojewodę i określa organizację oraz sposób działania tej straży. Pod reformie administracyjnej z 1999 r. na terenie Polski istnieje 16 komend wojewódzkich PSR¹¹. Zaznaczyć trzeba, że nie istnieje żaden „ramowy regulamin” określający zasady funkcjonowania PSR, związku z czym regulaminy poszczególnych straży mogą się od siebie różnić. Muszą być one jednak tak skonstruowane, aby strażnicy mogli skutecznie wykonywać zadania wynikające z ustawy, t.j. kontrolować przestrzeganie ustawy o rybactwie śródlądowym oraz przepisów wydanych na jej podstawie. Z uwagi na to, że PSR jest jednostką bezpośrednio podległą wojewodzie, należy przyjąć, że właściwość miejscowa działania danej PSR pokrywa się z właściwością danego wojewody.

Artykuł 22 ust. 4 u.r.ś. stanowi, że strażnicy PSR pełnią służbę w organach administracji państwowej i polegają przepisom ustawy z 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych¹². W tym kontekście zbędny wydaje się zapis art. 23a ust. 9 u.r.ś., że strażnicy PSR przy wykonywaniu czynności służbowych korzystają z ochrony prawnej przewidzianej przepisami Kodeksu karnego, ponieważ zgodnie z art. 115 § 13 pkt 4 k.k. strażnicy PSR są funkcjonariuszami publicznymi *ex lege*, i przysługuje im ochrona nie tylko przy wykonywaniu czynności służbowych, ale również w związku z ich wykonywaniem¹³.

Ustawa o rybactwie śródlądowym nie określa, jakie kwalifikacje powinien posiadać strażnik PSR, dlatego odwołać się należy do przepisów ustawy o pracownikach urzędów państwowych, która stanowi, iż urzędnikiem państwowym może być osoba, która: jest obywatelem polskim, ukończyła 18 rok życia i ma pełną zdolność do czynności prawnych oraz korzysta z pełni praw publicznych, jest nieskazitelnego charakteru, ma odpowiednie wykształcenie i odbyła aplikację administracyjną oraz posiada stan zdrowia pozwalający na zatrudnienie na określonym stanowisku.

W czasie wykonywania czynności służbowych strażnicy PSR mają prawo do bezpłatnego umundurowania, odznak służbowych, odzieży specjalnej oraz

---

¹⁰ W. Radecki, *Kompendium prawa rybackiego*, Poznań 2011, s. 225.

¹¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. 1998, Nr 96, poz. 603 ze zm.). Patrz też W. Radecki, *Zagadnienia prawne rybactwa i wędkarstwa w nowym podziale administracyjnym*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybactwo jeziorowe*, Olsztyn 1999, s. 69-80.

¹² Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t.j. Dz. U. 2013, Nr 86, poz. 269 ze zm.). Zob. szerzej J. Dobkowski, *Pozycja prawnoustrojowa służb, inspekcji i straży*, Warszawa 2007.

¹³ Odmienna interpretacja art. 23a ust. 9 u.r.ś. spowodowałaby ograniczenie ochrony strażnika PSR w porównaniu z ochroną przysługującą mu w Kodeksie karnym. Tak też W. Radecki, *Ustawa o rybactwie śródlądowym. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 196-199. Wykładania tego przepisu była przedmiotem analizy licznych opracowań, m.in.: W. Radecki, *Status prawny służb i straży przyrodniczych*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 9, s. 31-33; G. Rejman (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1441.

wyposażenia osobistego z obowiązkiem ich noszenia w czasie pełnienia obowiązków służbowych. W szczególnie uzasadnionych wypadkach komendant PSR może zezwolić na używanie ubioru cywilnego w czasie pełnienia służby. Szczegółowe zasady dotyczące odznak, legitymacji oraz umundurowania zostały określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 9 maja 1997 r.¹⁴.

Kompetencje przysługujące PSR wymienione zostały szczegółowo w art. 23 u.r.ś. i można je podzielić na pięć grup: kompetencje kontrolne, wykonywanie czynności procesowych, występowanie o pomoc, zabezpieczanie porzuconych ryb i przedmiotów oraz noszenie broni i innych środków przymusu¹⁵. W zakresie wykonywania ustawowo przewidzianych uprawnień, do strażnika PSR stosuje się odpowiednio przepisy o Policji. Na sposób przeprowadzania czynności przez PSR przysługuje zażalenie do prokuratora.

Kompetencje kontrolne polegają na:

- kontroli dokumentów uprawniających do połowu w miejscach dokonywania połowu, t.j. kontroli wymaganej karty wędkarskiej bądź karty łowiectwa podwodnego oraz zezwolenia uprawnionego do rybactwa do połowu na jego wodach, a w przypadku profesjonalnego połowu upoważnienia uprawnionego do rybactwa do dokonywania połowu przez osobę poławiającą na jego rzecz¹⁶,
- kontroli dokumentów stwierdzających pochodzenie ryb u osób przetwarzających lub wprowadzających ryby do obrotu w miejscach do tego przeznaczonych,
- kontroli ilości, masy i gatunków odłowionych ryb oraz przedmiotów służących do ich połowu,
- kontroli środków transportu w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia w celu sprawdzenia zawartości ich ładunku w miejscach związanych z połowem, czyli w praktyce kontrola ta oznacza sprawdzanie bagażnika lub innych miejsc w samochodzie,
- kontroli pomieszczeń magazynowych, miejsc składowania ryb, terenów obrębów hodowlanych, terenów pozostających w administracji urzędów morskich, terenów lasów, zakładów przemysłowych, ośrodków turystyczno-wypoczynkowych, gospodarstw rolnych w zakresie niezbędnym do prowadzenia kontroli na wodach przyległych do tych terenów, wałów przeciwpowodziowych, śluz, tam, terenów elektrowni, młynów i tartaków wodnych, przepompowni oraz innych urządzeń

---

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dnia 9 maja 1997 r. w sprawie praw i obowiązków pracowniczych, zasad wynagradzania, wzorów oznak, legitymacji służbowej, odznaki służbowej i umundurowania strażników Państwowej Straży Rybackiej oraz wzoru oznaki i legitymacji strażnika Społecznej Straży Rybackiej (Dz. U. 1997, Nr 55, poz. 354 ze zm.).

¹⁵ Podział przyjęty za W. Radecki, *Kompendium Prawa Rybackiego*, Poznań 2014, s. 242.

¹⁶ W. Radecki, *Kontrola dokumentów uprawniających do wędkowania*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 3, s. 66-67.

piętrzących wodę, z wyjątkiem terenów i obiektów Sił Zbrojnych, Straży Granicznej i Policji oraz innych, których szczególne przeznaczenie stanowi informacje niejawne o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”. Prowadzenie działań kontrolnych w miejscach kontroli nie wymaga uzyskania zgody ich właściciela lub użytkownika. Uprawnienie kontrolne w tym zakresie wiąże się z kompetencją do wstępu i wjazdu we wskazane miejsca¹⁷.

Wykonywanie czynności procesowych obejmuje:

- legitymowanie osób podejrzanych w celu ustalenia ich tożsamości w związku z popełnieniem przestępstwa lub wykroczenia. W tym zakresie stosuje się odpowiednio przepisy o Policji, zatem legitymowanie odbywa się zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 2005 r.¹⁸. Warto zwrócić uwagę, że uprawnienie do legitymowania obejmuje jedynie osoby podejrzane, czyli należy konkretnie wskazać, na czym przestępstwo lub wykroczenie polegało, kiedy i gdzie zostało popełnione wraz z podaniem możliwej kwalifikacji prawnej czynu¹⁹,
- odbieranie za pokwitowaniem ryb i przedmiotów służących do ich połowu, z tym że ryby należy przekazać za pokwitowaniem uprawnionemu do rybactwa, a przedmioty zabezpieczyć. Ryby są przedmiotami szybko psującymi się, w związku z czym, jeżeli są w stanie żywym, po oszacowaniu ich wartości są przeważnie wypuszczane z powrotem do wody,
- zatrzymanie za pokwitowaniem dokumentów t.j. karty wędkarskiej, karty łowiectwa podwodnego w przypadku, gdy strażnik zamierza skierować wniosek o ukaranie do sądu. W przypadku pouczenia, czy nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego zatrzymanie dokumentów nie może mieć miejsca²⁰,
- przeszukiwanie osób i pomieszczeń w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego w celu znalezienia przedmiotów mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających przepadkowi,
- doprowadzenie do najbliższego komisariatu lub posterunku Policji osób, w stosunku do których zachodzi uzasadniona potrzeba podjęcia dalszych czynności wyjaśniających. Zastosowanie w tym przypadku będą miały

---

¹⁷ Zob. też W. Radecki, *Kompetencje organów kontrolnych i nadzorczych wobec uprawnionych do rybactwa w obwodach rybackich*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2009 roku*, Olsztyn 2010, s. 71-84.

¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. 2005, Nr 141, poz. 1186).

¹⁹ Więcej zob. I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż leśna, łowiecka, rybacka, parku. Akty prawne – komentarz do uprawnień*, Szczytno 2008, s. 761-766.

²⁰ Patrz też W. Radecki, *Zatrzymanie dokumentów i sprzętu wędkarskiego*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 10, s. 75-76.

- odpowiednio przepisy art. 45 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia²¹ oraz art. 243 lub 244 Kodeksu postępowania karnego²²,
- kompetencje procesowe (w zakresie wykroczeń), które polegają po pierwsze na dokonywaniu czynności wyjaśniających w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, po drugie na występowaniu w sprawach o wykroczenia w charakterze oskarżyciela publicznego oraz po trzecie wnoszeniu środków zaskarżenia od rozstrzygnięć w tych sprawach. Warto podkreślić że strażnicy PSR nie mają kompetencji procesowych w zakresie przestępstw kłusownictwa rybackiego,
  - nakładanie grzywien w drodze mandatu karnego²³.

Zasygnalizować trzeba, że nowelą z 2010 r. wprowadzono do ustawy rybackiej przepis dotyczący obligatoryjności orzekania środków karnych za wykroczenia rybackie. Na tym tle pojawił się dylemat, czy w związku z tym PSR jest nadal uprawniona do nakładania mandatów karnych za wykroczenia rybackie. Zgodnie z art. 96 § 2 k.p.w., w drodze mandatu karnego nie nakłada się grzywny za wykroczenia, za które należałoby orzec środek karny. Jednocześnie ustawodawca pozostawił w mocy art. 23 pkt 6 u.r.ś., który wciąż przyznawał strażnikowi PSR. Pomimo iż z dyspozycji art. 96 § 2 k.p.w. wyraźnie wynika, że nakładanie mandatów karnych za wykroczenia rybackie jest niedopuszczalne, polityka PSR w tym zakresie nie uległa zmianie. Zapewne wpływ na to miała błędna interpretacja Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 28 marca 2011 r. nr RYB-r-MB-993-6/11 (1492) w sprawie wykładni przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym. W piśmie skierowanym do komendantów Państwowych Straży Rybackich stwierdzono, że strażnikom PSR nadal przysługują uprawnienia do karania sprawców mandatem karnym za wykroczenia z ustawy rybackiej, gdyż wynika to bezpośrednio z art. 23 pkt 6 u.r.ś.²⁴.

W doktrynie wielokrotnie podnoszono, iż obligatoryjność orzekania środków karnych bezwzględnie wyklucza możliwość ukarania sprawcy mandatem karnym²⁵. Po kilku latach funkcjonowania tego przepisu,

²¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. 2013, poz. 395 ze zm.), dalej przytaczana jako k.p.w.

²² Zasady zatrzymania sprawców kłusownictwa rybackiego patrz C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb stosunku do wędkarzy cz. VII*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 4, s. 60-61.

²³ W przypadku popełnienia wykroczenia z ustawy rybackiej strażnik Państwowej Straży Rybackiej ma alternatywne sposoby ukarania sprawcy. Są to: nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego, skierowanie wniosku o ukaranie do sądu, lub poprzestanie na środkach oddziaływania społecznego z art. 41 Kodeksu wykroczeń. C. Szczepaniak, *Mandat czy nie?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2006, nr 7, s. 55; W. Radecki, *Reakcja na wykroczenie wędkarskie*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 4, s. 68-70.

²⁴ Słusznie podkreśla się w doktrynie, iż możliwość nakładania grzywny w drodze mandatów karnych usprawnia pracę służb w zakresie zwalczania wykroczeń. Często czyny zabronione mają mały ładunek społecznej szkodliwości, a sprawca przyznaje się do winy. W takich przypadkach nie ma więc potrzeby składania wniosku do sądu o ukaranie sprawcy. W. Wojtyra, *Aktualny stan organizacyjny Państwowej Straży Rybackiej w świetle nasilającego się kłusownictwa rybackiego*, „Przegląd Rybacki” 1995, nr 6, s. 23-25.

²⁵ Zauważono, że w praktyce próbowano obejść przepisy znowelizowanej ustawy rybackiej, opierając się na wykładni Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Tak: J. Narodowska, *Instytucjonalne formy zwalczania kłusownictwa rybackiego*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty*

ustawodawca zauważył, iż popełniono błąd legislacyjny. W 2013 r. nastąpiła nowelizacja ustawy rybackiej²⁶, która zmieniła art. 27a i 27b zastępując zwrot „sąd orzeka” na „sąd może orzec”. Tym samym fakultatywnie orzekanie środków karnych za wykroczenia rybackie usunęło przesłankę negatywną stosowania postępowania mandatowego²⁷.

Kolejnym uprawnieniem PSR jest występowanie o pomoc. Polega na tym, że strażnik PSR może żądać niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, zwracać się o pomoc do jednostek gospodarczych i organizacji społecznych, a także w nagłych przypadkach prosić o doraźną pomoc każdego obywatela. Zasady występowania o pomoc są określone w przepisach o Policji. Udzielenie pomocy nie jest wyrazem „dobrej woli” takiego podmiotu ale obowiązkiem, którego niedopełnienie może skutkować odpowiedzialnością karną z art. 231 k.k.²⁸, ponieważ stanowi działanie na szkodę interesu publicznego.

Przepisy ustawy rybacka przyznaje strażnikom PSR kompetencję do noszenia broni i innych środków przymusu takich jak: broń palna krótka, broń sygnałowa, kajdanki zakładane na ręce, ręczny miotacz substancji obezwładniających, pałka służbowa, przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej²⁹.

Na podstawie art. 23a u.r.ś. strażnicy PSR zostali wyposażeni w uprawnienia do stosowania środków przymusu bezpośredniego. Podstawą prawną do korzystania z tej kompetencji jest ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej³⁰, która określa zasady używania i wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz podmioty uprawnione do ich stosowania. Ustawa ta w art. 2 ust. 1 enumeratywnie wymienia 21 podmiotów, które mają prawo do używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. W katalogu tym ujęto wszystkie służby odpowiedzialne za ochronę przyrody, w tym PSR.

Ustawa rybacka określa, że strażnik PSR może użyć lub wykorzystać środki przymusu bezpośredniego w przypadkach określonych w art. 11 pkt 1-3 oraz pkt 8-14 ustawy o środkach przymusu. Są to następujące czynności:

---

ochrony środowiska, Olsztyn 2012, s. 83. Więcej o problematyce dotyczącej nakładania grzywny w drodze mandatu karnego: W. Radecki, *Postępowanie mandatowe w sprawie wykroczenia wędkarskiego*, „Aura” 2011, nr 10, s. 36; C. Szczepaniak, *Mandat czy sąd?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2011, nr 11, s. 56-57.

²⁶ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2013, poz. 1158).

²⁷ Zob. też W. Radecki, *Kompendium...*, s. 248.

²⁸ Art. 231 § 1 k.k. stanowi, iż „Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

²⁹ Delegacją ustawową z art. 23a ust. 10 pkt 2 u.r.ś. zostało wydane rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 czerwca 2014 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków posiadania, przechowywania i ewidencjonowania przez PSR broni palnej, sygnałowej, amunicji oraz środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. 2014, poz. 756).

³⁰ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013, poz. 628 ze zm.), dalej przytaczana jako ustawa o środkach przymusu.

- a) wyegzekwowanie wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem,
- b) odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby,
- c) przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby,
- d) przeciwdziałanie niszczeniu mienia,
- e) zapewnienie bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia,
- f) ujęcie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościg za tą osobą,
- g) zatrzymanie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościg za tą osobą,
- h) pokonanie biernego oporu,
- i) pokonania czynnego oporu,
- j) przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji.

Podkreślić trzeba, iż nie wszystkie środki przymusu przewidziane w ustawie o środkach przymusu mogą być stosowane przez strażnika PSR. Ustawa rybacka ogranicza je do użycia lub wykorzystania:

- a) siły fizycznej w postaci technik transportowych, obrony, ataku oraz obezwładnienia,
- b) kajdanek zakładanych na ręce,
- c) pałki służbowej,
- d) psa służbowego,
- e) chemicznych środki obezwładniających w postaci ręcznych miotaczy substancji obezwładniających,
- f) przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej.

W rozumieniu ustawy o środkach przymusu „użycie” środka przymusu bezpośredniego oznacza zastosowanie takiego środka wobec osoby (art. 4 pkt 6). Natomiast „wykorzystanie” środka przymusu bezpośredniego to zastosowanie takiego środka wobec zwierzęcia albo zastosowanie go w celu zatrzymania, zablokowania lub unieruchomienia pojazdu lub pokonania przeszkody (art. 4 pkt 9).

Ponadto strażnik PSR ma prawo do użycia lub wykorzystania broni palnej w przypadkach przewidzianych w art. 45 pkt 1 lit. a i pkt 2 oraz 47 pkt 1, 3, 5 i 6 ustawy o środkach przymusu. „Użycie” broni polega na oddaniu strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej i ogranicza się do następujących sytuacji:

- a) konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu³¹,

---

³¹ Możliwe jest również użycie broni palnej przez strażnika w ramach instytucji obrony koniecznej z art. 25 k.k. Patrz W. Radecki, *Kompendium...*, s. 256; J. Narodowska, A. Banaszkiewicz, M. Duda, *Wzmocniona ochrona osoby podejmujące obronę konieczną interwencyjną w świetle nowelizacji art. 25 kodeksu*

- b) konieczność przeciwstawienia się osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby oraz osobie, która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania.

Przez „wykorzystanie” broni palnej rozumie się oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu, lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby. Strażnik PSR może wykorzystać broń palną w celu:

- a) zatrzymania pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów,
- b) zaalarmowania lub wezwania pomocy,
- c) unieszkodliwienia zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby,
- d) oddania strzału ostrzegawczego.

Użycie i wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz dokumentowanie tego użycia i wykorzystania odbywa się na zasadach określonych w ustawie o środkach przymusu.

W zakresie niezbędnym do realizacji zadań ustawowych, PSR współpracuje z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych. Zasady funkcjonowania Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych, zwanego dalej KCIK, uregulowane zostały w ustawie o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych³². Jest to ogólnopolski system informacyjny, w którym gromadzone są dane w celu wykrywania i ścigania sprawców przestępstw oraz zapobiegania oraz zwalczania przestępczości. Organizacyjnie KCIK podlega pod Komendę Główną Policji, a jego szefem jest Komendant Główny Policji. System ten pełni następujące funkcje:

- 1) ewidencyjną – zbieranie w bazie informacji kryminalnych, które są gromadzone w bazach danych organów państwowych powołanych do zapobiegania i zwalczania przestępczości,
- 2) informacyjną – udzielanie odpowiedzi na zapytania podmiotów uprawnionych do otrzymania informacji z KCIK,
- 3) koordynacyjną – automatyczne informowanie podmiotu, który wprowadził do systemu informację kryminalną o zainteresowaniu nią innego uprawnionego do korzystania z KCIK podmiotu³³.

---

karnego, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka, B. Orłowska-Zielińska (red.), *Tożsamość polskiego prawa karnego*, Olsztyn 2011, s. 93-109.

³² Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (t.j. Dz. U. 2010, Nr 29, poz. 153 ze zm.).

³³ Zob. też T. Pasternak, *Rola Straży Leśnej w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013, s. 128-131.

Wyróżnia się dwie grupy podmiotów zobowiązanych ustawowo do współpracy z Szefem KCIK. Do pierwszej grupy zaliczane są podmioty, które są zobligowane do przekazywania z urzędu informacji kryminalnych do KCIK, a jednocześnie są uprawnione do otrzymywania informacji zgromadzonych w systemie. Druga grupa to podmioty, które mają prawny obowiązek udzielania odpowiedzi na zapytanie Szefa KCIK, ale nie mają dostępu do bazy³⁴. Ustawa o KCIK zakwalifikowała PSR do drugiej grupy podmiotów.

Strażnikom PSR na podstawie art. 23a ust. 6 u.r.ś. przysługują także uprawnienia pochodne określone odrębnymi przepisami. Oznacza to, że PSR ma takie same kompetencje jak:

- Państwowa Straż Łowiecka, zwana dalej PŚŁ, w zakresie zwalczania kłusownictwa łowieckiego³⁵,
- Straż Parku Narodowego, zwana dalej SPN, w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody,
- Straż Leśna, zwana dalej SL, w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego.

Uprawnienia powyższych służb zostały określone odpowiednio w: art. 39 ust. 2 Prawo łowieckie³⁶, art. 108 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody³⁷, art. 47 ust. 2 ustawy o lasach³⁸.

Kłusownictwo łowieckie zostało zdefiniowane w art. 4 ust. 3 u.p.ł. jako działanie zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny w sposób niebędący polowaniem albo z naruszeniem warunków dopuszczalności polowania³⁹. Istotą kłusownictwa łowieckiego, analogicznie jak kłusownictwa rybackiego, jest działanie sprawcy, a nie skutek⁴⁰.

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia szkodnictwa leśnego. Literatura przedmiotu wskazuje, że termin ten można interpretować na dwa sposoby. Ujęcie wąskie ogranicza szkodnictwo leśne wyłącznie do czynów zabronionych opisanych w rozdziale XIX Kodeksu wykroczeń zatytułowanego „Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe”. Szerokie rozumienie tego terminu nie ogranicza się wyłącznie do wykroczeń z tego rozdziału, ale obejmuje wszystkie czyny

---

³⁴ Szerzej na temat funkcjonowania Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w: J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2011, s. 431-438.

³⁵ Uprawnienia Państwowej Straży Łowieckiej omówione zostały w: M. Kościelniak-Marszał, *Pozycja ustrojowa straży łowieckiej*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012, s. 59-73.

³⁶ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1226 ze zm.), dalej przytaczana jako u.p.ł.

³⁷ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013, poz. 627 ze zm.), dalej przytaczana jako u.o.p.

³⁸ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2014, poz. 1153 ze zm.), dalej przytaczana jako u.o.l.

³⁹ W. Radecki, *Odpowiedzialność za przestępstwa łowieckie*, „Przyroda Polska” 2009, nr 9, s. 9.

⁴⁰ Zob. też M. Bojarski (red.), *Szczegółne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe. System Prawa Karnego. Tom II*, Warszawa 2014, s. 821.

niedozwolone godzące w las jako całość⁴¹. Z kolei „Instrukcja ochrony lasów przed szkodnictwem leśnym”⁴² wyróżnia cztery grupy rodzajowe, określane mianem szkodnictwa leśnego: bezprawne korzystanie z lasu, kłusownictwo, kradzież lub niszczenie mienia nadleśnictwa oraz kradzież drewna z lasu państwowego⁴³.

Zauważyć należy, iż PSR jako jedyna ze straży przyrodniczych posiada kompetencje przysługujące SPN w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody. Upoważnień takich nie mają natomiast strażnicy SL oraz PSŁ. Jest to pewna niekonsekwencja ustawodawcy, który wraz z likwidacją w 2000 r. Straży Ochrony Przyrody, zwanej w skrócie SOP⁴⁴ nie znowelizował odpowiednio ustawy o lasach oraz Prawa łowieckiego. W ustawie o lasach i Prawie łowieckim ciągle widnieje zapis, iż SL oraz PSŁ mają uprawnienia SOP, która *de facto* od 15 lat nie istnieje. Nowelizacja w tym przedmiocie została natomiast wprowadzona do ustawy rybackiej. Przedstawiciele doktryny stoją na stanowisku, że nie istnieją podstawy prawne, żeby przyznać uprawnienia SPN na zasadzie analogii strażnikom leśnym oraz strażnikom łowieckim. Wymagana jest zmiana przepisów ustawy o lasach oraz Prawa łowieckiego⁴⁵.

Właściwość miejscowa działania PSR bardzo często pokrywa się z obszarami obwodów łowieckich, parków narodowych czy kompleksów leśnych, w których usytuowane są wody śródlądowe. Przyznanie strażnikom PSR dodatkowych uprawnień ma na celu przede wszystkim umożliwienie tej formacji podejmowanie czynności w zakresie ochrony środowiska *sensu largo* oraz ujednoczenie kompetencji poszczególnych służb w przypadku wykrycia przestępstw i wykroczeń wynikających z poszczególnych ustaw. Nadanie PSR, uprawnień innych straży nie wiąże się jednak ze wzajemnością korzystania z takiego samego katalogu środków przymusu bezpośredniego, użycia broni, korzystania z umundurowania i znaków identyfikacyjnych. Państwowa Straż Rybacka w tym zakresie związana jest przepisami u.r.ś.⁴⁶

---

⁴¹ B. Rakoczy (red.), *Wybrane problemy prawa leśnego*, Warszawa 2011, LEX (dostęp 12.03.2013 r.). Zaznaczyć trzeba, iż autor ten ogranicza czyny niedozwolone zaliczane do szkodnictwa leśnego wyłącznie do wykroczeń.

⁴² Załącznik do zarządzenia nr 52 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 września 2004 r. Tekst jednolity wprowadzony zarządzeniem nr 17 z dnia 24 marca 2014 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Zarządzenia nr 52 z dnia 9 września 2004 r. w sprawie ochrony lasów przed szkodnictwem leśnym (znak: GS-2505-12/04) (GLS-021-1/14).

⁴³ Poszczególne grupy rodzajowe szkodnictwa leśnego zostały szczegółowo omówione w: J. Narodowska, *Wybrane zagadnienia szkodnictwa leśnego w ustawodawstwie polskim*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011, s. 138-151. Zob. też T. Pasternak, J. Narodowska, *Problematyka zaśmiecania lasów*, [w:] W. Pływaczewski, Sz. Buczyński (red.), *Gospodarka odpadami. Problematyka prawna i ekokryminologiczna*, Olsztyn 2013, s. 109-124.

⁴⁴ Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. 2001, Nr 3, poz. 21).

⁴⁵ W. Radecki, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 359.

⁴⁶ Zob. też W. Radecki, *Straże przyrodnicze*, „Przyroda Polska” 2007, nr 8, s. 10; W. Radecki, *Służby ochrony przyrody*, „Przyroda Polska” 2007, nr 7, s. 8.

Na zasadzie wzajemności kompetencji strażnicy PSR są uprawnieni do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia leśne, łowieckie oraz z zakresu ochrony przyrody⁴⁷

Analogicznie strażnicy PŚL, SPN oraz SL na mocy przepisów odpowiednich ustaw mają kompetencje do zwalczania procederu kłusowniczego z ustawy rybackiej. Zagadnienie to zostało omówione w dalszej części rozdziału poświęconej uprawnieniom innych służb w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu⁴⁸.

2.1. Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie

Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie została utworzona na mocy zarządzenia nr 155 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w 1999 r.⁴⁹. Szczegółowe zasady funkcjonowania tej służby zostały określone w statucie PSR w Olsztynie, który jest załącznikiem do zarządzenia nr 116 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego⁵⁰ oraz w regulaminie PSR⁵¹. Zgodnie z art. 22 ust. 3 jest to jednostka podległa bezpośrednio wojewodzie warmińsko-mazurskiemu, którą kieruje Komendant Wojewódzki PSR w Olsztynie.

Rregulamin PSR w Olsztynie (§ 7), określa zasady współpracy tej formacji z Policją polega, która polega w szczególności na:

- 1) utrzymaniu stałych kontaktów między terenowymi jednostkami Straży i Policji, stałej wymianie informacji o zagrożeniach oraz obszarach wymagających szczególnej ochrony w zakresie przestrzegania prawa o rybactwie śródlądowym,
- 2) wspólnym organizowaniu i prowadzeniu działań operacyjno-kontrolnych w zakresie ochrony wód, mienia społecznego, ochrony przyrody i przestrzegania prawa,

---

⁴⁷ W. Radecki, *Kompetencje strażnika Państwowej Straży Rybackiej do karania mandatem za wykroczenia leśne, łowieckie i przyrodnicze*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 1, s. 75-76.

⁴⁸ Coraz częściej pojawiają się postulaty aby utworzyć jedną straż odpowiedzialną za przeciwdziałanie naruszeniom przyrody pod nazwą „Straż Ochrony Przyrody”. W skład tej formacji miałyby wchodzić: Państwowa Straż Rybacka, Straż Leśna, Państwowa Straż Łowiecka. Straże te posiadają względem siebie uprawnienia pochodne. Jako pozytywne strony tego rozwiązania wskazuje się m.in. względy ekonomiczne. Przeszkodami jest natomiast hierarchiczne podporządkowanie poszczególnych straży. Straż Leśna jest instytucją Państwowego Gospodarstwa Lasy Państwowe, natomiast Państwowa Straż Rybacka oraz Państwowa Straż Łowiecka są formacjami wojewódzkimi. Utworzenie jednej straży ukierunkowanej za naruszenia ochrony przyrody wymagałoby przebudowy całego systemu prawnego. Zob. też W. Radecki, *Uprawnienia oskarżycielskie straży przyrodniczych*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 9, s. 114; P. Mierzejewski, *Organy ochrony przyrody*, „Prawo i Środowisko” 2006, nr 2(46), s. 95-98.

⁴⁹ Zarządzenie Nr 155 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 9 grudnia 1999 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej o nazwie Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie i ustalenia jej regulaminu.

⁵⁰ Zarządzenie Nr 116 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 czerwca 2006 r. w sprawie nadania Statutu Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie.

⁵¹ Załącznik do Zarządzenia nr 252 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 września 2007 r. w sprawie nadania Regulaminu Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie.

- 3) współdziałaniu przy zabezpieczaniu miejsc popełnienia przestępstw i ściganiu wykroczeń, określonych w ustawie o rybactwie śródlądowym,
- 4) organizowaniu wspólnych szkoleń w zakresie posługiwania się bronią palną i zasad prowadzenia działań kontrolnych.

Z kolei współpraca PSR z innymi jednostkami administracji publicznej, Społeczną Strażą Rybacką i uprawnionymi do rybactwa koncentruje się na:

- 1) ustalaniu przez komendanta wojewódzkiego w porozumieniu z kierownictwem zainteresowanych jednostek okresowych lub doraźnych planów wspólnych kontroli w zakresie przestrzegania ustawy o rybactwie śródlądowym,
- 2) informowaniu komendanta wojewódzkiego przez kierownictwo zainteresowanych jednostek o obszarach zagrożenia i o wynikach przeprowadzonych czynności kontrolnych przez te jednostki, w zakresie przestrzegania prawa o rybactwie śródlądowym,
- 3) organizowaniu wspólnych działań kontrolno-interwencyjnych w zakresie ochrony wód, mienia społecznego, ochrony przyrody i przestrzegania prawa,
- 4) udzielaniu sobie wzajemnej pomocy w czasie wykonywania czynności operacyjno-kontrolnych, a w szczególności w wypadkach zagrożenia, czynnej napaści lub zamachu na życie,
- 5) uczestnictwu we wspólnych szkoleniach w zakresie przestrzegania ustawy o rybactwie śródlądowym oraz przepisów wydanych na jej podstawie.

Siedzibą Komendy Wojewódzkiej PSR jest Olsztyn, natomiast posterunki terenowe, zwane posterunkami rejonowymi, znajdują się w:

- Olsztynie - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat olsztyński, lidzbarski, bartoszycki oraz miasto Olsztyn,
- Elblągu - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat elbląski, braniewski oraz miasto Elbląg,
- Iławie - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat iławski i ostródzki,
- Nowym Mieście Lubawskim - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat nowomiejski i działdowski,
- Pasymiu - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat nidzicki i szczycieński,
- Mrągowie - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat mrągowski i kętrzyński,
- Giżycku - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat giżycki i węgorzewski,
- Rucianym-Nidzie - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat piski,
- Ełku - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat ełcki,
- Olecku - obejmuje zasięgiem działania głównie powiat olecki i gołdapski.

Ponadto niepełnoetatowe posterunki rejonowe zlokalizowane są w Bogaczewie, Elblągu PZW, Mikołajkach, Swaderkach, Okartowie oraz Lidzbarku Welskim⁵².

Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie realizując swoje ustawowe zadania obejmuje kontrolą 199 766 ha wód śródlądowych położonych na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego, co stanowi 18,7% wód śródlądowych w skali kraju.

W dniu 31 grudnia 2014 r. w PSR w Olsztynie pracowało 49 strażników, zatrudnionych na 41,25 etatu, którzy pełnili służbę w posterunkach pełnoetatowych i niepełnoetatowych. W porównaniu z pozostałymi 15 województwami jest to największa liczba strażników, jednak biorąc pod uwagę powierzchnię wód przypadającą do ochrony na jeden posterunek rejonowy (120 tys. ha) oraz na jednego strażnika (3 200 ha) okazuje się, że w skali kraju obciążenie strażników PSR w województwie warmińsko-mazurskim jest niewspółmierne do stanu etatowego tej straży⁵³.

Czynnikiem, który obok obsady kadrowej ma decydujący wpływ na skuteczność zwalczania procederu kłusownictwa rybackiego, jest wysokość środków finansowych, które przekładają się na stan wyposażenia w sprzęt techniczny. Obecnie PSR w Olsztynie ma na wyposażeniu: 11 samochodów osobowo-terenowych, 21 łodzi, 25 silników do łodzi, 18 przyczep podłodziowych, 22 pistolety bojowe, 22 pistolety gazowe, 49 radiotelefonów oraz 13 telefonów komórkowych.

Z uwagi na spadek wydajności rybackiej w województwie warmińsko-mazurskim Delegatura NIK w Olsztynie przeprowadziła kontrolę, której celem była ocena gospodarki rybackiej na jeziorach Skarbu Państwa na tym obszarze⁵⁴. Kontrola objęła również działalność PSR w Olsztynie w zakresie realizacji powierzonych jej zadań z ustawy rybackiej.

Najwyższa Izba Kontroli uznała, że PSR w Olsztynie wywiązała się z powierzonych jej ustawowo zadań, oceniając jej działalność pozytywnie. Zauważono jednocześnie, że:

- średnia wód śródlądowych przypadająca na jednego strażnika terenowego jest znacznie wyższa od średniej dla całego kraju,
- wskaźnik wysokości budżetu PSR w Olsztynie w przeliczeniu na 1 ha kontrolowanych przez tę jednostkę wód śródlądowych jest niższy od średniej krajowej,

---

⁵² Funkcjonowanie Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie było także przedmiotem analizy: K. Koprowska, Z. Endler, *Rejestracja szkód w środowisku przyrodniczym na przykładzie działalności Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie*, „Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych” 2012, nr 51, s. 106-117. Ciekawym opracowaniem jest także analiza funkcjonowania Państwowej Straży Rybackiej w Szczecinie. Patrz: A. Furdyna, W. Koźmiński, E. Leś, *Monitoring pracy Państwowej Straży Rybackiej w województwie zachodniopomorskim w aspekcie zwalczania kłusownictwa. Raport za lata 2009-2011*, Sępólna 2011.

⁵³ Źródło: Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie.

⁵⁴ Kontrola objęła okres od 1 stycznia 2010 r. do 30 czerwca 2013 r.

— PSR w Olsztynie w zakresie prowadzenia działalności kontrolnej ma najlepszy wynik w kraju.

Najwyższa Izba Kontroli zwróciła natomiast uwagę, iż łącznie etatu strażnika PSR (strażnicy niepełnoetatowi) z pracą u uprawnionego do rybactwa może wywołać podejrzenie o stronniczość oraz interesowność. Zwrócono uwagę, iż zgodnie z art. 23 pkt 3 u.r.ś jednym z zadań PSR jest kontrola uprawnionych do rybactwa, wobec czego istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że kompetencja ta nie będzie właściwie wykonywana. Ponadto zdaniem kontrolujących przyjęcie takiego rozwiązania jest sprzeczne z przepisami ustawy o pracownikach urzędów państwowych (art. 17 ust. 2 pkt 4 oraz art. 19 ust. 2) oraz art. 22 ust. 4 u.r.ś. Z uwagi na potrzebę zapewnienia pełnej transparentności i wyeliminowania podejrzeń o stronniczość i interesowność uznano, że konieczne jest rozdzielenie kompetencji strażników PSR od kompetencji podmiotów, które oni kontrolują⁵⁵.

2.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie

Praktyczne aspekty funkcjonowania Państwowej Straży Rybackiej zostały zaprezentowane na przykładzie PSR w Olsztynie. W tym celu został przeprowadzony wywiad z Komendantem w/w jednostki, który szczegółowo omówił zagadnienia związane z realizacją ustawowych zadań tej formacji. Rozmówca już na wstępie podkreślił, że obowiązująca ustawa o rybactwie śródlądowym jest mało przejrzysta. Jego zdaniem jest ona zbyt często nowelizowana, a co gorsze, wprowadzane zmiany zawierają często błędy legislacyjne. Jako przykład podał przepisy dotyczące obligatoryjności orzekania środków karnych za wykroczenia rybackie i związane z tym wątpliwości, co do możliwości nakładania za nie mandatów karnych.

W jego opinii kary i środki karne przewidziane w ustawie rybackiej za popełnienie czynów kłusowniczych są dość surowe. Wskazał przy tym, iż sądy wymierzają kary w dolnych granicach ustawowego zagrożenia w związku z czym nie pełnią wystarczającej funkcji odstraszałej. Zauważył ponadto, że środek karny w postaci odebrania karty wędkarskiej jest stosowany sporadycznie. Sami sprawcy kłusownictwa nie przyznają się do posiadania takiego dokumentu, a przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości rzadko występują do starostwa z zapytaniem czy kłusownik rybacki jest uprawniony do amatorskiego połowu ryb w rozumieniu przepisów ustawy rybackiej.

Zdaniem respondenta sprawcami kłusownictwa są głównie mieszkańcy wsi oraz małych miasteczek położonych w okolicach wód śródlądowych. Podkreślił, iż istnieje przyzwolenie społeczne na tego rodzaju przestępczość, a kłusownictwo wpisało się już w tradycję niektórych miejscowości. Kłusownikami są głównie osoby niezamożne. Kierują się oni pobudkami natury

---

⁵⁵ Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli gospodarki rybackiej na jeziorach Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim*, Olsztyn 2014, s. 38-40.

ekonomicznej oraz chęcią zaspokojenia swoich „niskich potrzeb”. Skłusowae ryby sprzedają, a uzyskane pieniądze przeznaczają na alkohol. Posługują się prymitywnym sprzętem – samoróbkami albo tanim sprzętem zza północnej granicy (z Obwodu Kaliningradzkiego). Rzadziej spotykane są przypadki kłusownictwa ryb dokonywane przez osoby dobrze sytuowane. Motywacja wśród tej grupy sprawców to chęć przeżycia przygody, poczucia adrenaliny.

Z jego doświadczeń wynika, że kłusownictwo rybackie nasila się w okresie zimowym oraz w okresach świątecznych, okazyjnych np. komunie. Okres letni nie jest sprzyjający dla kłusowników. Wzmożony ruch turystyczny zwiększa prawdopodobieństwo ujęcia na gorącym uczynku. Jeżeli chodzi o porę dnia, to nie ma reguły. Jednakże zauważa się, że osoby kłusujące na duża skalę, robią to częściej w porze nocnej.

Respondent zasygnalizował, że w ostatnich latach kłusownictwo rybackie jest coraz rzadsze. Stwierdził, że czynnikiem wpływającym na zmniejszenie skali tego procederu jest migracja ludności do miast, a nawet poza granice kraju. Sprawcami kłusownictwa rybackiego są głównie osoby niezamożne i bezrobotne pochodzące z terenów rolniczych. Mając możliwość znalezienia pracy poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, decydują się na wyjazd.

Rozmówca podkreślił, że w ramach wykonywania swoich zadań PSR w Olsztynie nawiązała ścisłą współpracę z wieloma instytucjami, co umożliwia podejmowanie skuteczniejszych działań w celu ochrony środowiska na terenie województwa. Wśród nich wymienił Policję, Straż Leśną, Straż Parków Krajobrazowych, Straż Graniczną, Społeczne Straże Rybackie. Współdziałanie z Policją koncentruje się przede wszystkim na prowadzeniu wspólnych akcji kontrolnych, prowadzeniu postępowań karnych oraz postępowań o wykroczenia, a także wymianie informacji o zdarzeniach i miejscach występowania kłusownictwa. Ze Strażami Parków Narodowych działania prewencyjne podejmowane są w zakresie zwalczania kłusownictwa oraz naruszeń przepisów o ochronie przyrody.

Szeroka współpraca występuje na płaszczyźnie PSR z uprawnionymi do rybactwa. Obejmuje ona: wspólne patrole ze strażami zakładowymi, przekazywanie i wycenę nielegalnie złowionych ryb, przekazywanie zatrzymanego sprzętu kłusowniczego, bieżące pozyskiwanie i wymianę informacji o popełnianych wykroczeniach i przestępstwach z ustawy rybackiej. Co warte podkreślenia, uprawnieni do rybactwa użyczają nieodpłatnie PSR pomieszczeń biurowych, gospodarczych, garażowych oraz magazynów na broń. Co więcej, udostępniają oni bezpłatnie sprzęt, niepełnoetatowym posterunkom rejonowym PSR oraz finansują wydatki rzeczowe na ich utrzymanie.

Zakres współdziałania ze SL dotyczy eliminowania zagrożeń pożarowych, szeroko pojętego szkodnictwa leśnego oraz kłusownictwa łowieckiego. Respondent zauważył, że w związku z niepowołaniem do życia PSL główny ciężar zwalczania procederu kłusownictwa łowieckiego spoczywa na PSR oraz SL. Formacje te wyposażone są w kompetencje pochodne PSL,

włącznie z możliwością nakładania grzywien w drodze mandatu karnego za wykroczenia z ustawy łowieckiej.

Inną formacją, z którą nawiązano współpracę, jest Straż Graniczna. Współdziałanie opiera się na wymianie informacji oraz prowadzeniu wspólnych patroli w strefie nadgranicznej. Ma ona jednak charakter doraźny, a współdziałanie ma miejsce sporadycznie w razie potrzeby.

Na mocy porozumienia z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody z dnia 17 maja 2002 r. PSR w Olsztynie w ramach posiadanych ustawowych uprawnień prowadzi także działalność na obszarach parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych i innych obszarów prawnie chronionych.

Rozmówca negatywnie ocenił natomiast współpracę z niektórymi Społecznymi Strażami Rybackimi. Jego zdaniem ustawowe uprawnienia SSR są wystarczające, bezasadnym wydaje się również postulat dotyczący rozszerzenia kompetencji SSR o możliwość nakładania mandatów karnych. Podniósł ponadto, że w szeregach SSR dochodzi do licznych patologii. Zdarzały się przypadki, że strażnicy SSR wykorzystywali informacje otrzymywane od PSR odnośnie czasu i miejsca kontroli w celach przestępnych. Wiedząc, gdzie odbędą się kontrole PSR, przekazywali informacje kłusownikom, a nawet sami kłusowali. Kilkakrotnie PSR ujęła na gorącym uczynku strażników SSR podczas procedury kłusowniczej. Respondent dodał, że nie należy uogólniać, iż we wszystkich SSR zachodzą negatywne zjawiska, jednakże jego doświadczenia związane z tą formacją są raczej negatywne. Zauważa też, że SSR spełnia swoje zadania wyłącznie, gdy ma odpowiednie finansowanie. Jako przykład podaje SSR w Szwaderkach, która otrzymuje znaczne środki finansowe od uprawnionego do rybactwa, przy którym została utworzona. Ponadto większość strażników SSR w Szwaderkach jest jednocześnie pracownikami uprawnionego do rybactwa. Strażnikom tej jednostki zależy na ochronie wód i zwalczaniu kłusownictwa na wodach należących do obwodu rybackiego uprawnionego do rybactwa, ponieważ otrzymują oni z tego tytułu wynagrodzenie, jest to ich praca.

Respondent krytycznie odniósł się do pomysłu utworzenia jednej straży odpowiedzialnej za ochronę przyrody. Stwierdził, że osoby będące strażnikami PSR, SL, PSL nie mają odpowiedniej wiedzy oraz przeszkolenia w zakresie wszystkich ustaw dotyczących szeroko pojętej ochrony przyrody. Wskazał, iż funkcjonuje zbyt wiele ustaw regulujących tę tematykę, a nawet teraz funkcjonariusze PSR mają problemy z interpretacją przepisów ustawy rybackiej. Na pytanie, czy należałoby rozszerzyć kompetencje strażników PSR o możliwość ścigania przestępstw z ustawy rybackiej, po raz kolejny wypowiedział się negatywnie. Jako powód podał zasady organizacji i finansowania PSR. Wskazał, że brak jest jednej centralnej jednostki koordynującej działania PSR w skali kraju. Państwowa Straż Rybacka podlega pod wojewodów, stąd też pochodzą środki finansowe na ich funkcjonowanie. Rozszerzenie uprawnień PSR o ściganie przestępstw kłusownictwa rybackiego wymagałoby utworzenia dodatkowych komórek dochodzeniowych. Zwiększyłyby to biurokrację, ale co ważniejsze, należałoby poczynić znaczne nakłady finansowe na ich działanie. Podkreśla przy

tym, że już w chwili obecnej finansowanie PSR w województwie warmińsko-mazurskim jest niewystarczające. Ponadto, aby móc spełnić postulaty o utworzeniu jednej straży ochrony przyrody czy też rozszerzeniu kompetencji PSR trzeba przebudować cały system regulujący przedmiotowe kwestie.

Z przykrością stwierdził, iż w ostatnich latach ze względu na zamrożenie środków publicznych finansowanie PSR utrzymuje się na tym samym poziomie, co uniemożliwia zakupy sprzętu oraz stworzenie nowych etatów. Miało to bezpośredni wpływ na podjęcie decyzji o zatrudnieniu w wymiarze niepełnoetatowym (0,25 etatu) strażników PSR, którzy byli jednocześnie pracownikami uprawnionych do rybactwa. Respondent wyjaśnił, że wynikało to z potrzeby zintensyfikowania działań kontrolnych i odciążeniu posterunków pełnoetatowych, które nie były w stanie właściwie wypełniać obowiązków ustawowych z powodu braków kadrowych.

Z satysfakcją zauważył natomiast, że raport z kontroli NIK wyraźnie wykazał, że PSR w Olsztynie ma najwyższą efektywność wykrywania przestępstw i wykroczeń kłusownictwa rybackiego w skali kraju⁵⁶.

Pytany o przyczyny złego stanu wód śródlądowych wskazał, że czynników jest wiele. Wśród nich wymienił rabunkową gospodarkę rybacką i niewystarczające zarybienia przez uprawnionych do rybactwa, różnego rodzaju zanieczyszczenia (turystyka, rolnictwo), płactwo wodne pod ochroną oraz presję wędkarską. Podkreślił, że kłusownictwo rybackie jest zjawiskiem mającym wpływ na stan wód, ale nie jest aż tak znaczące w porównaniu z innymi negatywnymi czynnikami.

Zdaniem respondenta skuteczną walką z procederem kłusownictwa rybackiego i innymi naruszeniami przepisów o ochronie przyrody powinna opierać się na ekologicznej edukacji społeczeństwa. Społeczeństwo uważa, że wody śródlądowe są własnością niczyją i można bez ograniczeń czerpać z ich zasobów.

3. Społeczna Straż Rybacka

Konsekwencją uchwalenia nowej ustawy o rybactwie w 1985 r. była likwidacja wszystkich straży działających na wodach uprawnionych do rybactwa, w tym dobrze zorganizowanej i sprawnie działającej zawodowej Straży Rybackiej PZW i straży znajdujących się przy Państwowych Gospodarstwach Rybackich. Ustawodawca zdecydował się jednak umożliwić zainteresowanym podmiotom powoływanie do życia straży o charakterze społecznym, Społecznych Straży Rybackich, które funkcjonowałyby równoległe do PSR. Miały one pełnić rolę pomocniczą w walce ze zjawiskiem kłusownictwa. Zauważyć przy tym należy, że uprawnienia SSR zostały w znaczny sposób ograniczone w porównaniu

---

⁵⁶ Wyniki działań Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie publikowane są również na oficjalnej stronie tej formacji. Patrz: http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/zespolona_administracja/jednostki_podporzadkowane_województwie/panstwowa_straz_rybacka_w_olsztynie.

do kompetencji strażników wynikających z art. 72 ustawy o rybołówstwie z 1932 r.

Obecnie funkcjonująca SSR jest drugą ustawowo powołaną formacją, której zadaniem jest ochrona wód przed procederem kłusownictwa na wodach śródlądowych i jest ostatnią formacją społeczną posiadającą pewne uprawnienia władcze⁵⁷. Straż ta ma charakter dobrowolny, amatorski i stanowi przejaw aktywności wędkarzy. Nie należy jednak mylić pojęcia „społecznik” z określeniem „straż społeczna”⁵⁸. Podstawowa różnica pomiędzy osobami, które organizują się w towarzystwa ochrony jezior czy rzek a SSR polega na tym, że istnienie i funkcjonowanie tej drugiej jest wyrażone *expressis verbis* w ustawie rybackiej, a jej celem jest współpraca z PSR w celu zwalczania kłusownictwa. Z art. 24 ust. 1 u.r.ś. można ponadto wywnioskować, że intencją ustawodawcy było powołanie służby na wzór zawodowy, wyposażonej w pewne kompetencje, natomiast mandat do jej utworzenia jest dobrowolny. Pomimo społecznego charakteru tej straży nie ma przeszkód prawnych, aby strażnicy mogli oni otrzymywać wynagrodzenie w ramach umowy o pracę lub umów cywilnoprawnych podpisanych przez starostwo powiatowe czy uprawnionego do rybactwa, który wyraził chęć utworzenia SSR⁵⁹.

Społeczna Straż Rybacka powoływana jest na szczeblu powiatowym. Jej organizacja i sposób tworzenia uregulowana jest w art. 24 § 1 u.r.ś. Przepis ten stanowi, iż rada powiatu, na wniosek starosty, może utworzyć Społeczną Straż Rybacką albo wyrazić zgodę na utworzenie Społecznej Straży Rybackiej przez zainteresowane organizacje społeczne lub uprawnionych do rybactwa. Ponadto regulamin SSR uchwalany jest każdorazowo przez radę powiatu, co w konsekwencji oznacza, iż w poszczególnych powiatach mogą się one od siebie różnić. Nie mniej jednak istnieje w tym zakresie wzorcowy model regulaminu tzw. „ramowy regulamin” określony w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 1999 r. w sprawie zasad sprawowania nadzoru specjalistycznego nad Społeczną Strażą Rybacką oraz ramowego regulaminu tej straży⁶⁰.

Pewne wątpliwości pojawiają się natomiast odnośnie wykładni art. 24 ust. 1 u.r.ś. dotyczącego zasad powoływania do życia SSR. Na tym tle pojawia się pytanie, czy w granicach powiatu może funkcjonować tylko jedna SSR czy kilka równocześnie?

---

⁵⁷ Wraz z likwidacją Straży Ochrony Przyrody Społeczna Straż Rybacka jest jedyną strażą o charakterze społecznym wyposażoną w uprawnienia władcze. Na temat Straży Ochrony Przyrody czytaj więcej w: W. Radecki, *Straż Ochrony Przyrody i kłusownictwo rybackie*, „Wędkarz Polski” 1993, nr 5, s. 40.

⁵⁸ Przykładem tego pierwszego może być np. Towarzystwo Miłośników Pasłęki „Passaria”. <http://www.passaria.org/o-nas>.

⁵⁹ Tak W. Koźmiński, *Społeczna Straż Rybacka. Organizacja*, „Wędkarski Świat” 2012, nr 3, s. 82-83 oraz C. Szczepaniak, *Wynagrodzenie dla strażników SSR*, „Wiadomości Wędkarskie” 2012, nr 3, s. 60.

⁶⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie zasad sprawowania nadzoru specjalistycznego nad Społeczną Strażą Rybacką oraz ramowego regulaminu tej straży (Dz. U. 1999, Nr 49, poz. 489).

Zdaniem W. Radeckiego z dyspozycji tego przepisu wynika, że na terenie powiatu może istnieć wyłącznie jedna SSR. Według tego autora, przemawiają za tym trzy argumenty. Po pierwsze, użycie przez ustawodawcę alternatywy wykluczającej w postaci spójnika „albo” oznacza, że rada powiatu może sama powołać do życia SSR albo wyrazić zgodę na utworzenie jej na wniosek wymienionych w ustawie podmiotów. Nie można natomiast zrobić obu tych czynności jednocześnie. Po drugie art. 24 ust. 1a u.r.ś. określa, iż rada powiatu „uchwala regulamin” SSR co wskazuje na jeden regulamin. Po trzecie, w przepisach wykonawczych występuje słowo „komendant SSR”, jest to liczba pojedyncza, a nie mnoga⁶¹.

Autor ten uważa, iż w przypadku, gdy na danym obszarze istnieje już SSR, zainteresowany podmiot może jedynie przystąpić do tej służby, delegując do jej składu swoich przedstawicieli, nie może natomiast wystąpić z wnioskiem o utworzenie oddzielnej jednostki⁶². Jako alternatywne rozwiązanie autor ten wskazuje możliwość skorzystania z przepisów ustawy o ochronie osób i mienia z 1997 r.⁶³. Ustawa ta, po pierwsze, przewiduje możliwość utworzenia wewnętrznej służby ochrony, po drugie, zatrudnienia wyspecjalizowanej agencji ochrony, która posiada licencję na prowadzenie działalności w zakresie ochrony osób i mienia. Zgodnie z art. 10 § 1 wspomnianej ustawy zainteresowany podmiot może wystąpić do komendanta wojewódzkiej Policji z wnioskiem o zezwolenie na utworzenie wewnętrznej służby ochrony, jeżeli podyktowane jest to ważnym interesem gospodarczym lub publicznym⁶⁴. Z całą pewnością walka ze zjawiskiem kłusownictwa, a tym samym ochrona zasobów wodnych jest wystarczającą przesłanką do powołania do życia takiej służby, ponieważ nie leży wyłącznie w interesie uprawnionego do rybactwa, ale również całego społeczeństwa, jako że zasoby wodne stanowią element środowiska naturalnego⁶⁵.

Zgodzić się trzeba, że wykładnia językowa tego przepisu wyklucza możliwość utworzenia SSR na wniosek starosty oraz innych podmiotów jednocześnie. Jednakże zgodnie z poglądem L. Morawskiego „interpretując normę prawną należy brać pod uwagę konsekwencje społeczne i ekonomiczne, do jakich będzie prowadzić określona interpretacja i wybrać taką interpretację,

---

⁶¹ W. Radecki, *Kompendium...*, s. 260.

⁶² Tak też W. Radecki, *Ustawa...*, s. 191.

⁶³ Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (t.j. Dz. U. 2014, Nr 145, poz. 1099). Pojęcie „wewnętrznej służby ochrony” zdefiniowane zostało w art. 2 pkt 8 teże ustawy i oznacza uzbrojone i umundurowane zespoły pracowników przedsiębiorstw lub jednostek organizacyjnych, powołane do ich ochrony. Więcej w tematyce funkcjonowania i uprawnień pracowników ochrony, zob. G. Gozdór, *Ustawa o ochronie osób i mienia. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 88 oraz C. Szczepaniak, *Uprawnienia pracowników ochrony*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 19, s. 58-59.

⁶⁴ Zob. też C. Szczepaniak, *Uprawnienia pracowników ochrony*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 12, s. 58-59.

⁶⁵ W. Radecki, *Ochrona mienia w Polskim Związku Wędkarskim*, „Wędkarz Polski” 2007, nr 5, s. 68-70; W. Radecki, *Odpowiedzialność Polskiego Związku Wędkarskiego za działania strażnika*, „Wędkarz Polski” 1999, nr 1, s. 69-70.

która prowadzi do konsekwencji najbardziej korzystnych”⁶⁶. Społeczna Straż Rybacka pełni funkcję pomocniczą wobec PSR w zakresie ochrony wód śródlądowych. Uznać należy, iż im więcej będzie funkcjonować takich straży, tym efektywniejsza będzie realizacja zadań ochronnych wód śródlądowych. Przy interpretacji tego przepisu zasadniejsze wydaje się posłużenie wykładnią funkcjonalną. Użycie alternatywy wykluczającej „albo”, wydaje się być, jednym z wielu błędów legislacyjnych występujących w ustawie rybackiej.

Jak wskazuje W. Radecki, użycie w liczbie pojedynczej takich zwrotów jak: „regulamin” oraz „komendant” wyklucza istnienie więcej niż jednej SSR. Jednakże zauważyć trzeba, iż ustawodawca wprowadził także zwroty w liczbie mnogiej takie jak „zainteresowane organizacje” oraz „uprawnionych do rybactwa” co może oznaczać, że więcej niż jeden podmiot, który może być w tym samym czasie zainteresowany utworzeniem SSR. Ponadto użycie słów „komendant” oraz „regulamin” nie przesądza o tym, że na terenie powiatu jest tylko jeden komendant SSR i jeden regulamin. Należałoby to raczej interpretować w ten sposób, że każda z SSR (może być ich kilka) działających w powiecie ma jeden uchwalany przez radę powiatu regulamin i na czele każdej z nich stoi jeden komendant, a nie kilku jednocześnie.

Postulować należy zamianę spójnika „albo” (alternatywa wykluczająca) na „lub” (alternatywa zwykła). Ta z pozoru „kosmetyczna” zmiana rozwiązałaby wszelkie wątpliwości, co do możliwości utworzenia więcej niż jednej SSR w powiecie.

Kolejnym zagadnieniem, które warto rozpatrzyć w związku z funkcjonowaniem SSR w obrębie danego powiatu, jest kwestia właściwości miejscowej tej służby. Należałoby odnieść się do zapisu art. 18 u.r.ś., który stanowi, że w sytuacji, gdy granica powiatów przebiega przez obwód rybacki, w sprawach dotyczących rybactwa właściwy jest starosta powiatu, na którego części znajduje się większa część powierzchni obwodu rybackiego. Należy uznać, że do działania na mniejszej części obwodu rybackiego będą uprawnieni strażnicy SSR z obu powiatów. Nielogiczne byłoby odebranie uprawnień strażnikowi SSR z powiatu, na którego obszarze działania znajduje się mniejsza część obwodu rybackiego⁶⁷.

Zgodnie z ramowym regulaminem SSR tworzą komendant SSR, który kieruje jednostką oraz strażnicy SSR. Swoje czynności wykonują w składzie patrolu, istnieje także możliwość wspólnego pełnienia służby ze strażnikami PSR.

Wymagane jest ustawowo (art. 24 ust 4 u.r.ś.), aby strażnik SSR posiadał kwalifikacje strażnika PSR, t.j. musi posiadać obywatelstwo polskie, być osobą pełnoletnią, mieć pełną zdolność do czynności prawnych, korzystać z pełni praw publicznych, być nieskazitelnego charakteru oraz posiadać odpowiedni stan zdrowia. Z uwagi na to, że strażnicy SSR nie podlegają, tak jak funkcjonariusze PSR, ustawie o pracownikach urzędów państwowych, nie wydaje się warunkiem

---

⁶⁶ L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2009, s. 149.

⁶⁷ Tak W. Radecki, *Właściwość miejscowa straży rybackich*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 4, s. 39; W. Radecki, *Społeczna Straż Rybacka*, „Wędkarz Polski” 2000, nr 3, s. 68-69.

koniecznym odbywanie przez strażników SSR aplikacji administracyjnej czy posiadania odpowiedniego wykształcenia. Wystarczające jest posiadanie podstawowej wiedzy z zakresu ochrony zasobów wodnych. Nadzór specjalistyczny nad SSR jest sprawowany przez właściwego miejscowo wojewodę za pośrednictwem komendanta wojewódzkiego PSR. Natomiast tryb i zasady sprawowania tej kontroli są uregulowane we wspomnianym rozporządzeniu MRiGŻ z 1999 r. Przez nadzór specjalistyczny należy rozumieć przede wszystkim kontrole legalności i skuteczności działań SSR, które są przeprowadzane w sposób rzetelny i bezstronny. W ramach nadzoru komendant wojewódzki Państwowej Straży Rybackiej przeprowadza kontrole roczne i okresowe określone w planie kontroli opiniowanym przez wojewodę oraz kontrole doraźne na wniosek wojewody lub z inicjatywy własnej. W czasie kontroli SSR musi zapewnić niezbędne warunki do sprawnego wykonywania czynności kontrolnych oraz przedstawić dokumenty i materiały niezbędne do przeprowadzenia kontroli. Kontrolujący ma prawo wstępu do wszystkich obiektów i pomieszczeń SSR oraz żądania wyjaśnień w razie wątpliwości, co do prawidłowości funkcjonowania kontrolowanej jednostki. W czynnościach sprawdzających ma prawo uczestniczyć Komendant SSR lub osoba przez niego upoważniona. W razie ujawnienia w toku czynności nadzorczych okoliczności wskazujących na popełnienie przestępstwa, kontrolujący jest zobowiązany niezwłocznie poinformować komendanta PSR, który następnie zawiadamia organ powołany do ścigania przestępstw. Z kontroli sporządzany jest protokół, w którym zawarte są informacje co do przeprowadzonych czynności kontrolnych, ewentualne uchybienia i zalecenia zmierzające do ich usunięcia.

Komendant SSR jest ponadto zobowiązany do składania wojewodzie kwartalnych sprawozdań z działalności straży, a na żądanie komendanta PSR udzielenia informacji w każdym terminie. Sprawozdania kwartalne zawierają informacje o przeprowadzonych kontrolach, zabezpieczeniu porzuconych ryb i przedmiotów służących do ich połowu, odebraniu za pokwitowaniem ryb i przedmiotów do ich połowu, współdziałaniu z PSR oraz innymi służbami.

Strażnik SSR w czasie kontroli zobligowany jest do posiadania legitymacji, która jest zobowiązany okazać na żądanie kontrolowanego, a także powinien nosić odznakę umieszczoną w widocznym miejscu⁶⁸.

Przepis art. 25 ust. 2 pkt. 1 u.r.ś. przyznaje dodatkowo strażnikom SSR wzmocnioną ochronę prawną przysługującą funkcjonariuszom publicznym. Aby móc z niej korzystać, a tym samym zastrzyć odpowiedzialność karną sprawcy, wymagana jest jednak korelacja czasowa i przyczynowa, co wyraża koniunkcja w zwrocie „podczas i w związku” z wykonywaniem czynności z art. 23 pkt 1-3 i 4 lit. b⁶⁹. Brak tej podwójnej więzi podczas wykonywania czynności określonych

---

⁶⁸ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dnia 9 maja 1997 r. w sprawie praw i obowiązków pracowniczych, zasad wynagradzania, wzorów oznak, legitymacji służbowej, odznaki służbowej i umundurowania strażników Państwowej Straży Rybackiej oraz wzoru oznaki i legitymacji strażnika Społecznej Straży Rybackiej (Dz. U. 1997, Nr 55, poz. 354 ze zm.).

⁶⁹ W. Radecki, *Ustawa...*, s. 196-199.

w u.r.ś., powoduje, że strażnikowi SSR będzie przysługiwać ochrona na zasadach ogólnych przewidziana w Kodeksie karnym, ponieważ nie jest on *ex lege* funkcjonariuszem publicznym⁷⁰.

Zadaniem SSR jest nie tylko podejmowanie czynności zmierzających do zwalczania kłusownictwa, ale również współdziałanie z PSR w zakresie kontroli przestrzegania przepisów u.r.ś. oraz przepisów wydanych na jej podstawie. Zasady współpracy SSR z PSR zostały określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 2002 r. w sprawie zakresu i warunków współpracy Państwowej Straży Rybackiej ze Społeczną Strażą Rybacką⁷¹, a jej zakres polega po pierwsze na zapobieganiu i zwalczaniu nielegalnego połowu ryb, raków i minogów w powierzchniowych wodach śródlądowych, a po drugie przeciwdziałaniu obrotowi nielegalnie pozyskanymi rybami, rakami i minogami. Formy tejże współpracy określa § 1 ust. 2 ww. rozporządzenia, która polega na:

- a) organizowaniu i przeprowadzaniu kontroli:
  - dokumentów uprawniających do połowu oraz dokumentów stwierdzających pochodzenie ryb, raków i minogów przetwarzanych lub wprowadzanych do obrotu,
  - ilości gatunków odłowionych, przetwarzanych lub wprowadzanych do obrotu ryb, raków i minogów oraz przedmiotów służących do ich połowu,
- b) podejmowaniu działań przy zabezpieczaniu porzuconych ryb, raków i minogów oraz przedmiotów służących do ich połowu,
- c) udzielaniu pomocy przy:
  - wykonywaniu czynności w celu zabezpieczenia miejsca wykroczenia lub przestępstwa,
  - kontroli oznakowania sprzętu pływającego służącego do połowu ryb, raków i minogów,
- d) przeprowadzaniu wspólnych akcji i kontroli (pod kierownictwem strażnika PSR wskazanego przez komendanta wojewódzkiego PSR),
- e) organizowanie co najmniej raz w roku wspólnych szkoleń i ćwiczeń,
- f) wymianie informacji:
  - co do miejsca, czasu, rodzaju i wyników prowadzonych działań,
  - o przypadkach naruszania lub podjęcia uzasadnionego podejrzenia o naruszeniu przepisów u.r.ś.

Uprawnienia strażnika SSR określone są w art. 25 ust. 1 u.r.ś. w zw. z art. 23 pkt 1-3 i 4 lit. b u.r.ś. i obejmują:

---

⁷⁰ Zob. też W. Radecki, *Ochrona prawna Społecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 1995, nr 1, s. 58-59; W. Radecki, *Strażnik Społecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 11, s. 68-70.

⁷¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie zakresu i warunków współpracy Państwowej Straży Rybackiej ze Społeczną Strażą Rybacką (Dz. U. 2002, Nr 5, poz. 55).

- kontrolę dokumentów uprawniających do połowu ryb u osób dokonujących połowu oraz dokumentów stwierdzających pochodzenie ryb u osób przetwarzających lub wprowadzających ryby do obrotu⁷²,
- kontrolę ilości masy i gatunków ryb odłowionych, przetworzonych lub wprowadzanych do obrotu oraz przedmiotów służących do ich połowu,
- zabezpieczanie porzuconych ryb i przedmiotów służących do ich połowu w wypadku niemożności ustalenia ich posiadacza,
- w wypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, odebranie za pokwitowaniem ryb i przedmiotów służących do ich połowu, z tym że ryby należy przekazać za pokwitowaniem uprawnionemu do rybactwa, a przedmioty zabezpieczyć⁷³.

W zależności od rodzaju kontroli strażnik SSR zobowiązany jest sporządzić sprawozdanie lub notatkę. Zabezpieczone porzucone ryby przekazywane są za pokwitowaniem uprawnionemu do rybactwa. W pokwitowaniu należy wyszczególnić ilość i masę ryb z podziałem na gatunki. Jeżeli nie istnieje możliwość ich zważenia, podaje się ilość poszczególnych gatunków w sztukach, a masę określa orientacyjnie, zaznaczając jednocześnie, że masa ryb została określona szacunkowo. Zabezpieczone lub porzucone *instrumenta sceleris* za pokwitowaniem przekazuje się do PSR, jeżeli nie ma takiej możliwości, mogą one zostać zdeponowane za pokwitowaniem u uprawnionego do rybactwa bądź na najbliższym posterunku Policji (§ 14-16 ramowego regulaminu).

Ustawodawca w art. 25 u.r.ś. oraz aktach wykonawczych do ustawy bardzo jasno i precyzyjnie określił uprawnienia strażników SSR i w żadnym wypadku niedopuszczalne jest ich „rozszerzenie” o uprawnienia przysługujące strażnikom PSR. Oznacza to, iż podejmowanie przez strażników SSR jakichkolwiek innych czynności poza wskazanymi w u.r.ś. powinno być uznane za nieuprawnione⁷⁴. W przypadku, gdy wykonanie któregoś z tych uprawnień zostanie strażnikowi SSR uniemożliwione, np. osoba kontrolowana odmówi okazania dokumentów uprawniających do połowu, strażnik musi odstąpić od czynności kontrolnych i zawiadomić o zdarzeniu komendanta SSR, który następnie powiadamia PSR albo Policję (§ 12 regulaminu ramowego). Nawet w sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia strażnikom SSR nie przysługuje kompetencja do doprowadzenia do najbliższego komisariatu lub posterunku Policji osób, w stosunku do których zachodzi uzasadniona potrzeba podjęcia dalszych czynności wyjaśniających. Trzeba przy tym zauważyć, że uprawnienie to przysługuje natomiast strażnikom PSR (art. 23

---

⁷² W. Radecki, *Żądanie okazania dokumentów uprawniających do wędkowania*, „Wędkarz Polski” 1996, nr 6, s. 64-65.

⁷³ Patrz więcej W. Radecki, *Kompetencje Społecznej Straży Rybackiej*, „Komunikaty Rybackie” 2013, nr 2, s. 33-34.

⁷⁴ W. Radecki, *Uprawnienia Społecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 7, s. 68-70; C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy cz. III*, „Wiadomości Wędkarskie” 2008, nr 12, s. 56.

pkt. 4 lit. f). Aby strażnik SSR mógł zatrzymać podejrzanego, zastosowanie będą miały przepisy art. 243 k.p.k. oraz art. 45 § 2 k.p.w. tzw. „ujęcie obywatelskie”, polegające na tym, iż każda osoba ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub wykroczenia bądź w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. Warto również zwrócić uwagę, iż na skutek nowelizacji k.p.w. z 2001 r. i odejścia od zasady *actio popularis* (skargi dostępnej każdemu), strażnicy SSR nie mają uprawnienia do kierowania wniosku o ukaranie do sądu za wykroczenia przewidziane w u.r.ś. Z takim wnioskiem może wystąpić jedynie PSR (bądź osoba, której przysługują uprawnienia PSR) albo Policja⁷⁵.

Niestety, uprawnienia SSR w porównaniu z PSR są znacznie ograniczone, w związku z tym uzasadnione jest postawienie pytania czy w rzeczywistości taka służba jest w stanie wypełnić zadania określone w ustawie, czy właściwe byłoby rozszerzenie jej kompetencji, a może w ogóle jej funkcjonowanie jest zbyt ciężkie?

Wykonywanie wynikających z u.r.ś. uprawnień przysługujących strażnikom SSR może być w pewnych sytuacjach niemożliwe do realizacji, ponieważ nie posiadają oni żadnych uprawnień o charakterze policyjnym, np.: stosowania środków przymusu, legitymowania osób podejrzanych w celu ustalenia ich tożsamości, zatrzymywania dokumentów, a nawet wspomnianego uprawnienia z art. 23 pkt. 4 lit. f u.r.ś., jak i uprawnień o charakterze procesowym np.: możliwości nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego, kierowania wniosku o ukaranie do sądu, występowania w charakterze oskarżyciela publicznego.

W tym kontekście wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby zwiększenie liczby stałych, wspólnych patroli SSR i PSR. Społeczna Straż Rybacka jest formacją bardzo liczną i skutecznie mogłaby wspierać działalność PSR, niestety, bez uprawnień strażników PSR nie jest w stanie efektywnie walczyć ze zjawiskiem kłusownictwa na wodach śródlądowych. Z kolei rozszerzenie kompetencji SSR, wymagałoby nowelizacji u.r.ś., a tu pojawiłyby się poważne wątpliwości, czy wyposażenie instytucji o charakterze społecznym w tak szerokie uprawnienia władcze byłoby zgodne z Konstytucją, ponieważ wkraczają one w sferę praw i wolności obywatelskich. Niemniej jednak należy uznać, że funkcjonowanie SSR jest pożądane z prawnego jak i społecznego punktu widzenia i stanowi przeciwwagę dla działań kłusowniczych. Strażnikami SSR są w większości wędkarze, którzy przynależąc do struktur SSR mogą jednocześnie łączyć swoje hobby - wędkarstwo z wypełnieniem społecznego obowiązku związanego z ochroną wód śródlądowych. Ponadto ze względu na częstą obecność nad wodą znają oni bardzo dobrze okoliczne tereny, co znacznie ułatwia podejmowanie „działań operacyjnych”. Podkreślić jednak należy, iż skuteczność działania SSR zależy przede wszystkim od środków finansowych będących w dyspozycji tej służby. Brak odpowiedniego

---

⁷⁵ W. Radecki, *Ustawa...*, s. 195.

wyposażenia, nawet przy bardzo licznym stanie jej członków, dużej mobilizacji i chęci ochrony zasobów wodnych, skazana jest na niepowodzenie.

Na terenie powiatu olsztyńskiego w momencie zakończenia badań istniały trzy Społeczne Straże Rybackie: SSR w Olsztynie⁷⁶, SSR przy Gospodarstwie Rybackim w Szwaderkach Sp. z o.o.⁷⁷ oraz SSR przy Stowarzyszeniu Ekologicznym „Łąjs 2000”⁷⁸. Pierwsza z nich została powołana na wniosek starosty, dwie pozostałe na wniosek uprawnionych do rybactwa. Regulaminy poszczególnych straży są zgodne z „ramowym regulaminem” przewidzianym w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 1999 r. Podstawowa różnica pomiędzy regulaminami odnosi się do kwestii zasięgu terytorialnego działania każdej ze straży.

Obszarem działania SSR w Olsztynie są wody śródlądowe na obszarze powiatu olsztyńskiego. Dodać należy, że SSR w Olsztynie funkcjonuje *de facto* przy PZW Okręg w Olsztynie i kontroluje wody należące do obwodu rybackiego tego podmiotu⁷⁹. Ze względu na zapis w uchwale rady powiatu ma ona również prawo dokonywania kontroli na wodach innych uprawnionych do rybactwa usytuowanych w powiecie olsztyńskim. Właściwość miejscowa pozostałych dwóch straży została natomiast ograniczona do wód śródlądowych znajdujących się w obwodzie rybackim uprawnionego do rybactwa, przy którym zostały utworzone⁸⁰.

3.1. Społeczna Straż Rybacka w Szwaderkach

Gospodarstwo Rybackie w Szwaderkach jest największym gospodarstwem zajmujących się gospodarką rybacką w powiecie olsztyńskim. Swoim zasięgiem obejmuje ponad 80 jezior o łącznej powierzchni 5,560 tys hektara, na których prowadzona jest gospodarka rybacko-wędkarska. W skład gospodarstwa wchodzi także 70 stawów (betonowych i naziemnych) zajmujących w sumie 28 hektarów powierzchni. Gospodarstwo prowadzi działalność rybacką, wędkarską, handlowo-usługową, posiada również własne wylęgarnie. Ponadto

⁷⁶ Uchwała Nr XXXIV/452/2002 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 21 września 2002 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej w Olsztynie.

⁷⁷ Uchwała Nr X1151/2012 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej przy Gospodarstwie Rybackim Szwaderki Sp. z o.o.

⁷⁸ Uchwała Nr XXXI/372/2014 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 27 czerwca 2014 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej przy Stowarzyszeniu Ekologicznym Łąjs 2000”.

⁷⁹ Społeczna Straż Rybacka w Olsztynie była pierwszą tego typu formacją powołaną do życia na terenie powiatu olsztyńskiego. W 2002 r. większość wód należała do obwodów rybackich użytkowanych przez PZW. Nie było innych zainteresowanych utworzeniem SSR w powiecie, wobec czego przyjęto nazwę ogólną dla tej straży – SSR w Olsztynie. Z czasem dominująca pozycja PZW jako uprawnionego do rybactwa w obwodach rybackich zaczęła słabnąć. Nowi uprawnieni do rybactwa zainteresowani byli powołaniem własnych Społecznych Straży Rybackich. Niemniej jednak uchwała powołująca SSR w Olsztynie nie została zmieniona i zasięgiem działania terytorialnego tej straży jest cały powiat olsztyński. Jak już nadmieniono, funkcjonuje ona w rzeczywistości przy PZW Okręg w Olsztynie.

⁸⁰ Zob. też W. Radecki, *Społeczna Straż Rybacka u uprawnionego do rybactwa*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 12, s. 68-70.

jest członkiem Lokalnej Grupy Rybackiej działającej na terenie Pojezierza Olsztyńskiego.

Nasilające się zjawisko kłusownictwa oraz nieuprawnionego wędkowania skłoniło uprawnionego do rybactwa⁸¹, Gospodarstwo Rybackie w Szawaderkach, do wystąpienia z wnioskiem do rady powiatu olsztyńskiego o utworzenie na podstawie przepisów ustawy rybackiej oddzielnej od SSR w Olsztynie formacji odpowiedzialnej za zwalczanie kłusownictwa. Uchwała została przyjęta przez radnych jednogłośnie.

Podstawą prawną funkcjonowania SSR w Szawaderkach jest uchwała Nr X/151/2012 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie uchwalenia regulaminu Społecznej Straży Rybackiej przy Gospodarstwie Rybackim w Szawaderkach sp. z o.o. W załączniku do uchwały szczegółowo zostały opisane zasady funkcjonowania, organizacja oraz kompetencje osób wchodzących w skład formacji. Celem utworzenia własnej straży była przede wszystkim ochrona zasobów wodnych znajdujących się w obwodzie uprawnionego, ale co ważne formalne powołanie formacji umożliwiło Gospodarstwu składanie wniosków o dotacje unijne⁸² na działalność w ramach Lokalnej Grupy Rybackiej.

Regulamin ten spełnia wymagania „ramowego regulaminu” i nie różni się znacząco od regulaminów, na mocy których funkcjonują inne SSR działające na terenie powiatu olsztyńskiego.

3.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy Społecznej Straży Rybackiej w Szawaderkach

W celu oceny efektywności działania Społecznej Straży Rybackiej przeprowadzono wywiad z Komendantem SSR w Szawaderkach. Zaznaczyć trzeba, że rozmówca jest jednocześnie zatrudniony u uprawnionego do rybactwa w tym obwodzie oraz na ¼ etatu w Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie.

W ramach swojej działalności SSR w Szawaderkach prowadzi 1-2 razy do roku programy edukacyjne polegające na spotkaniach z wędkarzami. Podczas spotkań strażnicy udzielają informacji na temat działań podejmowanych przez uprawnionego na terenie gospodarstwa, omawiane są przepisy ustawy rybackiej

---

⁸¹ Badania aktowe wykazały, że zjawisko kłusownictwa rybackiego występuje często na terenach obwodu rybackiego należącego do Gospodarstwa Rybackiego w Szawaderkach. Na szkodę tego uprawnionego do rybactwa działała największa liczba sprawców objętych badaniami – 41 sprawców, co stanowi aż 31,5% ogółu.

⁸² Gospodarstwo Rybackie Szawaderki korzysta z dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rybackiego z Programu Operacyjnego PO RYBY. Dzięki dotacjom unijnym gospodarstwo przeprowadziło szereg działań prośrodowiskowych. Rekultywowano jeziora Maróz i Święte z wykorzystaniem patentu z UWM w Olsztynie, który polega na wyprowadzaniu wód głębinowych z tych jezior i ich uzdatnianiu oraz zakupiono wyposażenie do monitorowania jakości wód i zagrożeń eutrofizacyjnych oraz ochrony zbiorników wodnych. Przy wdrażaniu projektów pomagają takie instytucje jak: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urząd Marszałkowski woj. warmińsko-mazurskiego, Lokalna Grupa Rybacka <http://www.lgrpo.pl/cele.html>.

oraz regulaminy wędkarskie obowiązujące w obwodzie. Aby zintegrować środowisko wędkarskie, prowadzone jest również wspólne zarybianie jezior.

Zainteresowanie wstąpieniem w szeregi SSR w Szwaderkach jest duże. Osoby, chcące należeć do SSR powinny charakteryzować się przede wszystkim dyspozycyjnością, kulturą osobistą, stanowczością, zdyscyplinowaniem oraz dobrą znajomością przepisów rybackich.

Kandydatury rozpatruje komisja, w której skład wchodzi Komendant SSR oraz prezes gospodarstwa rybackiego w Szwaderkach. Wymagana jest następnie aprobata komendanta PSR w Olsztynie. Kandydaci zobowiązani są również do złożenia oświadczenia o niekaralności. Osoby uprzednio karane za wykroczenia i przestępstwa przeciwko środowisku, są już na etapie wstępnym dyskwalifikowane. Rozmówca wskazał, iż zapis ustawowy w art. 24 ust. 4 stanowiący, że strażnicy SSR muszą posiadać takie same kwalifikacje jak strażnicy PSR, jest zbędny. Po pierwsze służba w SSR ma charakter dobrowolny i społeczny. Po wtóre strażnicy SSR nie są funkcjonariuszami publicznymi, przysługuje im jedynie ochrona taka jak funkcjonariuszom podczas i w związku z wykonywaniem ustawowych czynności. Po trzecie nie podlegają oni ustawie o pracownikach państwowych, a ich kandydatury weryfikowane są w oparciu o oświadczenia złożone przez kandydata.

Nakłady finansowe na działalność SSR w Szwaderkach są duże i ciągle rosną. Źródłem finansowania jest przede wszystkim uprawniony do rybactwa, którego priorytetowym celem jest ochrona wód znajdujących się w jego obwodzie. Spółka ponosi główny ciężar związany z utrzymaniem straży. Umundurowanie oraz sprzęt pochodzą ze środków Gospodarstwa Rybackiego w Szwaderkach. Ponadto większość strażników działających w strukturach SSR zatrudnionych jest na etatach u uprawnionego do rybactwa⁸³. Gospodarstwo w Szwaderkach jest prężnie działającym przedsiębiorstwem rybackim. Otrzymywane są także znaczne dotacje z Unii Europejskiej, za które kupowany jest nowoczesny sprzęt. Ogromne znaczenie w zakresie ochrony wód odgrywa również Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, z którym Szwaderki nawiązały stałą współpracę.

Jako główną przyczynę podejmowania czynności kłusowniczych respondent wskazał bezrobocie. Jest to szczególnie widoczne na terenach popegeerowskich. Profil sprawcy nie jest jednorodny. Wśród kłusowników można wyróżnić osoby kłusujące nieznaczne ilości ryb, które przeznaczają na potrzeby własne albo na sprzedaż. Za uzyskane w ten sposób środki kupują zazwyczaj alkohol. Inna grupa to profesjonalni kłusownicy. Traktują kłusownictwo jako swoje główne źródło utrzymania, swoisty zawód. Stosują metody, które pozwalają im kłusować duże ilości ryb, np. sieci. Robią to na dużą skalę i są dobrze zorganizowani. Ryby sprzedają do okolicznych smażalni ryb oraz restauracji. Znacznie rzadziej procederem tym zajmują się osoby zamożne.

---

⁸³ Patrz więcej W. Radecki, *Kompetencje pracowników podmiotu uprawnionego do rybactwa*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 5, s. 68-70 oraz W. Radecki, *Pracownicy gospodarstw rybackich wobec kłusowników*, „Wędkarz Polski” 1997, nr 2, s. 61-62.

Ich motywacją jest przede wszystkim chęć przeżycia przygody, wyzwolenia adrenaliny. Wśród tej grupy zauważalny jest problem kłusownictwa podwodnego. Są do osoby dobrze sytuowane, posiadające drogi, nowoczesny sprzęt. Bardzo ciężko ująć ich na gorącym uczynku. Zdarza się także, że kłusownictwa dopuszczają się właściciele okolicznych posiadłości. Kradną oni ze stawów należących do gospodarstwa narybek, który wpuszczają następnie do swoich prywatnych stawów.

Zachowanie sprawców czynów kłusowniczych ujętych na gorącym uczynku jest różne. Przeważnie, jeśli mają możliwość, starają się uciec. Często zdarza się, że są wulgarni, agresywni, odnotowano także przypadki czynnej napaści na strażników.

Respondent zwrócił uwagę na sezonowość zjawiska kłusownictwa. Obserwowany jest wzrost przestępczości w tym obszarze w okresie tarła ryb oraz okazynie, np. przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy, komuniami w maju. Narzędzia typu sieci, żaki kłusownicy rozstawiają przeważnie nocą, a o świcie je zbierają. Zauważył przy tym, że rano, gdy przychodzą oni po sprzęt, są bardzo często pod wpływem alkoholu.

Zjawiskiem powszechnym jest recydywa kłusownicza. Wielu sprawców było już wielokrotnie karanych za przestępstwa z ustawy rybackiej. Sankcja karna jednak nie odstrasza ich. Nie mają oni perspektyw na znalezienie pracy, ponieważ nie mają wyuczonych zawodów. Kłusownictwo jest dla nich sposobem na życie.

Respondent ustawę o rybactwie śródlądowym ocenił jako mało przejrzystą. Jego zdaniem przepisy karne są zbyt często nowelizowane, nie określają one też precyzyjnie, używanie których narzędzi jest zabronione, a których dozwolone. Trzeba odwoływać się do aktów wykonawczych, które nie zawsze wyjaśniają wątpliwości natury prawnej. Kary przewidziane w ustawie rybackiej są według niego wystarczająco surowe. Problemem nie jest ich ustawowy wymiar, ale sądowy wymiar kary. Nie ma jednolitej linii orzeczniczej w tym zakresie. Sprawcy czynów kłusowniczych to w zdecydowanej większości osoby bezrobotne, znajdujące się w ciężkiej sytuacji materialnej. Sądy wymierzają zbyt łagodne kary, dotyczy to w szczególności orzekanych kar grzywny. Powoduje to, że kłusownikom opłaca się podejmować czynności przestępcze, gdyż uzyskane środki z procederu są wyższe niż ewentualna sankcja karna. Pozytywnie ocenił natomiast środek karny w postaci przepadku przedmiotów niestanowiących własności sprawcy. Rozmówca wskazał ponadto, że zdarzały się sytuacje, iż profesjonalni kłusownicy przekazywali sprzęt do kłusowania okolicznym mieszkańcom, głównie osobom nadużywającym alkoholu, aby ci dokonywali nielegalnych odłowów w zamian za pieniądze. W ten sposób starali się uniknąć odpowiedzialności karnej i przepadku narzędzi. Jego zdaniem istotnym środkiem karnym w walce z kłusownictwem rybackim jest również orzekanie nawiązki w wysokości od pięciokrotności do dwudziestokrotności wartości przywłaszczonych ryb. Wartość szkody wyceniana jest na podstawie wyceny rynkowej skłusowanych ryb, przy jej szacowaniu nie są brane pod uwagę

wartości przyrodnicze. Orzekana nawiązka w wysokości przekraczającej wartość skłusowanych ryb oprócz tego, że pokrywa szkodę wyrządzoną uprawnionemu do rybactwa czynem kłusowniczym, to dodatkowo rekompensuje straty przyrodnicze. Uprawniony przeznaczają ją na cele związane z ochroną wód i odbudową rybostanu.

Komendant SSR w Szwarderkach pytany o przyczyny wrybienia wód śródlądowych wskazał na ptactwo wodne (kormorany) i problemy prawne związane z ich odstrzałem, zanieczyszczenia wód oraz presję wędkarską. Zauważył, że istnieje konflikt pomiędzy interesami wędkarzy, a uprawnionymi do rybactwa. Ci pierwsi podnoszą zarzut, że uprawniony do rybactwa dokonuje zbyt dużych odłowów, w związku z czym ma miejsce wrybienie akwenów wodnych. Z kolei uprawniony do rybactwa argumentuje, że jego polityka rybacka opiera się na dwóch elementach. Jest to racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi, a jednocześnie uzyskanie zysku w ramach prowadzonej działalności. Dodał, że wędkarze dokonują znacznych odłowów, natomiast nie dokonują zarybień. Powoduje to dysproporcje pomiędzy ilością zarybień, a połowami dokonywanymi przez wędkarzy i uprawnionego. Uznał przy tym, że gospodarstwo rybackie w Szwarderkach prowadzi działalność zgodnie z operatami rybackimi.

Współpracę z innymi służbami, Policją, PSR oraz SL określił jako bardzo dobrą. Strażnicy wspólnie patrolują okoliczne tereny. Jednakże napotymane są trudności przy wymianie informacji, ze względu na brak centralnego ośrodka koordynującego działalność służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa rybackiego. Zaznaczył przy tym, że powinno być więcej szkoleń strażników SSR prowadzonych przez starostwo powiatowe lub PSR.

Rozmówca stwierdził, iż ustawowe kompetencje SSR są niewystarczające w walce z procederem kłusowniczym. Istotnym problemem jest brak możliwości nakładania grzywny w drodze mandatu karnego. W przypadku odmowy poddania się czynnościom kontrolnym przez osobę zatrzymaną na kłusownictwie strażnicy SSR zmuszeni są odstąpić od czynności i powiadomić PSR lub Policję. Dobrym rozwiązaniem według niego jest zatrudnianie strażników SSR działających przy danym gospodarstwie rybackim na $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ etatu w PSR. Dzięki temu strażnicy SSR w przypadku wykrycia procederu kłusownictwa mogliby na miejscu wystawić mandat za wykroczenia rybackie. W obecnym stanie prawnym ze względu na ograniczone uprawnienia, zmuszeni oni są każdorazowo wzywać PSR lub Policję. Komendant dodał, że SSR w Szwarderkach ma bardzo wysokie wskaźniki efektywności w walce z kłusownictwem rybackim, co wynika m.in. z faktu, iż jest on jednocześnie zatrudniony na $\frac{1}{4}$ etatu jako strażnik PSR i ma on szersze uprawnienia niż inni strażnicy SSR w Szwarderkach. Może on m.in. może użyć środków przymusu oraz nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego. Jednocześnie zanegował pogląd wyrażony w raporcie NIKu, że takie rozwiązanie rodzi sytuacje kryminogenne.

Inną propozycją rozmówcy było utworzenie posterunku przy każdym gospodarstwie rybackim, w skład którego wchodziłby minimum jeden strażnik

PSR oraz strażnicy SSR. Strażnik PSR miałby stałą kontrolę nad strażnikami SSR, ponadto na bieżąco mógłby monitorować działalność uprawnionego do rybactwa. Zredukowałoby to koszty dojazdu Policji i PSR na miejsce zdarzenia. Zauważył przy tym, że nakłady na PSR są niewystarczające, a strażników jest zbyt mało. Ze względu na duże zasoby wód na terenie województwa warmińsko-mazurskiego niektóre zbiorniki wodne są przez nich kontrolowane tylko kilka razy w roku. Z kolei SSR w Szwaderkach jest jednostką liczebną i dobrze zorganizowaną, jednakże jej członkom brak jest niezbędnych środków prawnych aby skutecznie przeciwdziałać kłusownictwu. Obecność strażnika PSR na posterunku przy uprawnionym do rybactwa byłaby korzystna dla obu stron.

Respondent stwierdził, iż obecne regulacje dotyczące funkcjonowania ustawowo powołanych straży rybackich nie sprawdzają się. Ich główne słabości to brak ośrodka centralnego koordynującego działalność PSR oraz ograniczone uprawnienia SSR. W jego opinii konieczne są zmiany ustawowe w tym zakresie.

Zauważył, że rozwiązania dotyczące funkcjonowania straży rybackich na gruncie ustawy o rybolóstwie z 1932 r. sprawdzały się lepiej niż obowiązujące przepisy. Straże rybackie tworzone były wówczas przy danym gospodarstwie rybackim. Jego zdaniem taki model mógłby się sprawdzić również w obecnych warunkach. Dotyczy to w szczególności uprawnienia do użycia środków przymusu, włącznie z prawem do użycia broni palnej.

Rozmówca pytany o opinię na temat postulatu wielu środowisk odnośnie utworzenia jednej straży ochrony przyrody odpowiedzialnej za naruszenia w obszarze środowiska wyraził aprobatę. Podkreślił, że PSR, SL, PŚL, SPN, już dziś posiadają względem siebie uprawnienia pochodne.

4. Policja

Z uwagi na zakres kompetencji, bazę materialną i kadrową największe możliwości w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń ma Policja⁸⁴. Zaznaczyć należy, że obok prokuratury Policja ma uniwersalne kompetencje do zwalczania czynów zabronionych⁸⁵. Ponadto artykuł 1 ust. 2 pkt 4 ustawy o Policji wyraźnie wskazuje, że jednym z priorytetowych celów tej formacji jest wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców. Działania Policji w obszarze zwalczania przestępczości przeciwko zasobom przyrody

---

⁸⁴ Uprawnienia Policji zostały określone w ustawie z dnia 6 kwietnia 1900 r. o Policji (t.j. Dz. U. 2015, poz. 355 ze zm.), przytaczanej dalej jako u.o.pol. Art. 1 ust. 1 teje ustawy określa, że jest to umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zob. też C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy cz. VI*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 3, s. 59-60.

⁸⁵ Zob. też F. Prusak, *Stratyfikacja organów porządku publicznego*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012, s. 15.

o środowisku naturalnemu wspierają również inne formacje powołane szeregiem aktów prawnych, m.in. PSR, SL, PSŁ, SPN⁸⁶.

Ściganie przestępstw opiera się w ustawodawstwie polskim o zasadę legalizmu, która polega na obowiązku ścigania. Zgodnie z art. 10 k.p.k. organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia o czyn ścigany z urzędu.

Ze względu na zagrożenie karne w sprawach o przestępstwa kłusownictwa rybackiego prowadzone jest dochodzenie⁸⁷. W art. 325a k.p.k. ustawodawca określił, iż dochodzenie prowadzi Policja lub organy wskazane w przepisie 312 k.p.k., chyba że ze względu na wagę lub złożoność sprawy prokurator postanowi o prowadzeniu w sprawie własnego dochodzenia. Na Policji spoczywa główny ciężar prowadzenia dochodzenia w sprawie przestępstw kłusownictwa rybackiego oraz sporządzenia aktu oskarżenia. Ustawodawca wskazał w przepisach Kodeksu postępowania karnego również inne organy, którym przysługują kompetencje Policji. Są to Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służba Celna, Centralne Biuro Antykorupcyjne oraz Żandarmeria Wojskowa, w zakresie ich właściwości oraz inne organy przewidziane w przepisach szczególnych.

Należy zwrócić uwagę, że uprawnienia do prowadzenia dochodzenia oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia na podstawie przepisów ustawy o lasach ma SL, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drzewo lub drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 u.l.) oraz na podstawie Prawa łowieckiego - PSŁ jeżeli przedmiotem przestępstwa jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 u.p.ł). Jednakże ustawodawca nie wyposażył w takie kompetencje PSR. Zasadne wydaje się wprowadzenie zmian do ustawy rybackiej, polegających na przyznaniu PSR uprawnień do ścigania przestępstw kłusownictwa rybackiego.

W odniesieniu do ścigania wykroczeń obowiązuje zasada ograniczonego oportunistu, t.j. prawa, a nie obowiązku ścigania. Oznacza to, iż w przypadku wykroczeń kłusowniczych z art. 27a i 27b u.r.ś.⁸⁸ nie jest konieczne kierowanie przez oskarżyciela publicznego, którym jest oprócz Policji także PSR, wniosku o ukaranie do sądu⁸⁹. Zgodnie z art. 41 Kodeksu wykroczeń możliwe jest

---

⁸⁶ Patrz też. A. Łyżwa, *Współdziałanie policji ze Strażą Leśną w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *op. cit.*, s. 141-150.

⁸⁷ Art. 325b k.p.k. stanowi, iż dochodzenie prowadzi się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym, że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200.000 zł.

⁸⁸ Zob. też W. Radecki, *Uprawnienia policji w walce z wykroczeniami z ustawy rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 6, s. 66-68; J. Karaźniewicz, M. Adamczyk, *Policja jako oskarżyciel publiczny w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Wybrane zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *op. cit.*, s. 27-41.

⁸⁹ W. Radecki, *Podstawy prawne rybactwa i powiązania wewnętrzne*, [w:] A. Wołos (red.), *Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektywy rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie Warmińsko-Mazurskim, Olsztyn 2008*, s. 43.

zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego (pouczenia, zwrócenia uwagi, ostrzeżenia lub innych środków oddziaływania), jeśli zastosowanie takiego środka będzie wystarczające do osiągnięcia celu⁹⁰.

Zwalczanie przestępczości kłusownictwa rybackiego wymaga współpracy organów ścigania. W celu skoordynowania działań Policji z PSR na podstawie art. 23a ust. 10 pkt 1 u.r.ś. wydano rozporządzenie dotyczące współdziałania tych służb przy zwalczaniu procederu kłusownictwa⁹¹. Przedmiotowy zakres współpracy opiera się przede wszystkim na podejmowaniu działań w sprawach zapobiegania i zwalczania nielegalnego połowu ryb, raków i minogów w powierzchniowych wodach śródlądowych, wodach znajdujących się w urządzeniach wodnych oraz w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb, a także zwalczania obrotu nielegalnie pozyskanymi rybami, rakami i minogami (§ 1).

Współdziałanie, zgodnie z § 2 rozporządzenia, polega na:

1) podejmowaniu wspólnych działań, w tym organizowaniu wspólnych akcji i patroli, mających na celu zwalczanie nielegalnego połowu ryb, raków i minogów w powierzchniowych wodach śródlądowych, wodach znajdujących się w urządzeniach wodnych oraz w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb,

2) udzielaniu pomocy Policji w prowadzonych przez nią akcjach na powierzchniowych wodach śródlądowych, wodach znajdujących się w urządzeniach wodnych oraz w obiektach przeznaczonych do chowu lub hodowli ryb,

3) podejmowaniu wspólnych działań mających na celu zwalczanie obrotu nielegalnie pozyskanymi rybami, rakami i minogami,

4) wymianie informacji, zwłaszcza co do miejsca, czasu i rodzaju prowadzonych działań oraz ich wyników,

5) udziale PSR i policjantów we wspólnie organizowanych szkoleniach.

W ramach współpracy komendant wojewódzki PSR i komendant wojewódzki (stołeczny) Policji ustalają ramowy plan współdziałania w zakresie realizacji zadań, uzgadniają szczegółowe kierunki, priorytety i sposoby ich wykonania, a także pokrywania kosztów z nimi związanych. Ponadto dokonują

---

⁹⁰ Zob. też G. Skubich, P. Konstantynowicz, *Działania Policji wobec osób dokonujących amatorskiego połowu ryb*, „Kwartalnik Policyjny” 2013, nr 3, s. 15-18.

⁹¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 marca 2014 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków współdziałania Państwowej Straży Rybackiej z Policją (Dz. U. 2014, poz. 495). Rozporządzenie to uchyliło Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 23 grudnia 1997 r. w sprawie określania szczegółowych zasad i warunków współdziałania Państwowej Straży Rybackiej z Policją (Dz. U. 1998, Nr 4, poz. 12). Konieczność wprowadzenia nowego rozporządzenia podyktowana było zmianą ustawy o rybnictwie śródlądowym, na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013, poz. 628), zgodnie z którą podmiotem upoważnionym do wydania rozporządzenia w zakresie współpracy z PSR jest Minister Rozwoju Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

oni, co najmniej raz w roku, analizy i oceny współdziałania⁹². Zakres współpracy PSR w Olsztynie z Policją został natomiast określony w regulaminie PSR i polega w szczególności na:

- 1) utrzymaniu stałych kontaktów między terenowymi jednostkami Straży i Policji, stałej wymianie informacji o zagrożeniach oraz obszarach wymagających szczególnej ochrony w zakresie przestrzegania prawa o rybactwie śródlądowym,
- 2) wspólnym organizowaniu i prowadzeniu działań operacyjno-kontrolnych w zakresie ochrony wód, mienia społecznego, ochrony przyrody i przestrzegania prawa,
- 3) współdziałaniu przy zabezpieczaniu miejsc popełnienia przestępstw i ściganiu wykroczeń, określonych w ustawie o rybactwie śródlądowym,
- 4) organizowaniu wspólnych szkoleń w zakresie posługiwania się bronią palną i zasad prowadzenia działań kontrolnych.

Istotną rolę w zwalczaniu kłusownictwa na wodach śródlądowych pełnią wyodrębnione, specjalistyczne formacje odpowiedzialne za ochronę bezpieczeństwa i porządku na obszarach wodnych, w tym za ochronę wód i zwalczanie kłusownictwa, tzw. policja wodna. Jest to szczególnie pożądane na terenie województwa warmińsko-mazurskiego z uwagi na wielkość zasobów wodnych, a także fakt, że patologia ta występuje nie tylko podczas wakacji, ale również w okresie zimowym.

Podstawą prawną funkcjonowania i organizacji policji wodnej jest zarządzenie nr 1386 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 listopada 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę na wodach i terenach przywodnych⁹³, wydane na podstawie delegacji z art. 7 ust. 1 pkt. 2 ustawy o Policji. Zarządzenie to określa metody i formy wykonywania zadań przez policjantów na morzu terytorialnym, morskich wodach wewnętrznych, wodach śródlądowych powszechnie dostępnych oraz na terenach przywodnych, w tym organizację i sposób pełnienia tej służby. Zakres obowiązków policji wodnej jest szeroki. Do zadań policjantów pełniących służbę na wodach i terenach wodnych należą m. in. (§ 6 zarządzenia):

- 1) zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń,
- 2) zapobieganie zachowaniom mogącym stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa osób i mienia lub naruszającym porządek publiczny na wodach i terenach przywodnych,
- 3) wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie i zatrzymywanie sprawców, w tym w szczególności naruszających przepisy w zakresie:
  - a) ochrony przyrody, środowiska naturalnego i ekologii,
  - b) bezpieczeństwa w żegludze,

---

⁹² Zob. też M. Bojarski, W. Radecki, *Kompendium dla policjanta. Część II. Współdziałanie ze strażami: leśnictwo, łowiectwo, rybactwo, ochrona przyrody, utrzymanie czystości i porządku. Bezpieczeństwo imprez masowych*, Wrocław 1998, s. 119-120.

⁹³ Zarządzenie nr 1386 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 listopada 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę na wodach i terenach przywodnych (t.j. Dz. Urz. KGP 2013, poz. 71).

- c) bezpieczeństwa osób pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne,
- 4) zapobieganie wypadkom utonięć i ratowanie ludzi,
- 5) poszukiwanie osób zaginionych, przedmiotów pochodzących z przestępstw lub użytych do ich popełnienia oraz których posiadanie jest zabronione,
- 6) zabezpieczanie porządku w miejscach skażenia substancjami trującymi i innymi, powodującymi zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego, a także w miejscach usuwania ich skutków,
- 7) zabezpieczanie porządku publicznego w miejscach katastrof i klęsk żywiołowych,
- 8) szczególna ochrona zbiorników wody pitnej i rzek wpływających do tych zbiorników,
- 9) kontrolowanie organizatorów imprez na wodach i terenach przywodnych w zakresie spełnienia warunków bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas ich trwania,
- 10) współdziałanie z innymi podmiotami określonymi w § 12 ust. 1, realizującymi zadania w zakresie bezpieczeństwa i porządku, ratownictwa na wodach oraz ekologii,
- 11) w miarę posiadanych uprawnień wykonywanie prac podwodnych w zakresie czynności procesowych.

Zgodnie z zasadą legalizmu funkcjonariusze policji zobowiązani są ścigać wszelkie przejawy naruszania prawa. Należy jednak podkreślić, iż zarządzenie, wśród zadań powierzonych tej formacji, wyszczególnia jako jeden z priorytetowych celów zapobieganie przestępczości w obszarze ochrony przyrody, środowiska naturalnego i ekologii. Policjanci pełniący służbę na terenach wodnych są doskonale przygotowani pod względem orientacji w terenie na tych obszarach. W przypadku ujęcia kłusownika rybackiego przez pozapolicyjne służby są w stanie szybko dotrzeć na miejsce zdarzenia. Ponadto dysponują odpowiednim sprzętem m.in. poduszkowcami, łodziami motorowodnymi, a nawet skuterami, co umożliwi im podejmowanie interwencji również na wodach.

Funkcjonariusze Policji ze względu na konieczność podejmowania działań na wszystkich płaszczyznach, na których dochodzi do naruszenia prawa, nie są w stanie samodzielnie zwalczać przestępczości związanej ze środowiskiem naturalnym⁹⁴. Niestety, ograniczenia ustawowe w zakresie kompetencji PSR sprowadzające się do występowania tej straży wyłącznie w roli oskarżyciela publicznego przy wykroczeniach, przenoszą ciężar prowadzenia dochodzenia na Policję. W związku z tym postulować należy zmiany legislacyjne polegające na wyposażeniu strażników PSR w uprawnienia procesowe odnośnie przestępstw z ustawy rybackiej. Pomocniczo, na zasadzie uprawnień

---

⁹⁴ Patrz też M. Bojarski, W. Radecki, *Kompendium dla policjanta: naruszenia porządku, zagrożenia w ruchu drogowym, niszczenie mienia, zagrożenia środowiska. Interpretacja przepisów. Reakcja na przestępstwa i wykroczenia*, Wrocław 1996, s. 254-262.

pochodnych, kompetencje takie powinny posiadać również inne straże związane z ochroną przyrody – Straż Leśna, Straż Łowiecka.

4.1. Policja w województwie warmińsko-mazurskim

Zespół prewencji na wodach funkcjonuje w ramach wydziału wywiadowczo-patrolowego Komendy Miejskiej w Olsztynie. Jest to komórka działająca cały rok.

Inne całoroczne jednostki policji wodnej są zlokalizowane jedynie w komisariatach w: Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu oraz w 6 komórkach wodnych działających w ramach wydziałów Komend Miejskich: w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku (województwo kujawsko-pomorskie), w Gdańsku (województwo pomorskie)⁹⁵.

Na terenie powiatu olsztyńskiego znajduje się aż 167 jezior, a w skład jednostki wodnej wchodzi jedynie 5 policjantów. Nakłady finansowe na tę jednostkę są duże. W ostatnim czasie policja wodna otrzymuje znaczne dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Jednakże ze względu na ilość zasobów wodnych na terenie powiatu olsztyńskiego, istnieje potrzeba zwiększenia obsady kadrowej tej jednostki.

4.2. Przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu z perspektywy warmińsko-mazurskiej Policji

Źródłem informacji na temat funkcjonowania policji wodnej w powiecie olsztyńskim był przeprowadzony przez autorkę wywiad z naczelnikiem wydziału wywiadowczo-patrolowego Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie.

Respondent z przykrością zauważył, że w innych powiatach województwa warmińsko-mazurskiego służba wodna funkcjonuje wyłącznie w okresie letnim i są do niej delegowani policjanci z innych jednostek. O ile takie rozwiązanie ma swoje uzasadnienie w województwach, gdzie ilość zbiorników wodnych jest mała, to na obszarze krainy Wielkich Jezior powinny funkcjonować we wszystkich rejonach jednostki całoroczne.

Dużym atutem funkcjonariuszy działających w ramach zespołu prewencji na wodach jest doskonała znajomość terenów wodnych, dzięki czemu bez problemu mogą szybko dotrzeć na miejsce zdarzenia. Patrole policji wodnej są dwuosobowe. W przypadku poważniejszych skoordynowanych interwencji udział bierze większa liczba policjantów, a także funkcjonariusze PSR.

Udzielający wywiadu rozmówca, przepisy ustawy o rybactwie śródlądowym ocenił dość pozytywnie. Stwierdził, iż środki karne i kary

---

⁹⁵ Komenda Główna Policji podała, że w okresie wakacyjnym w 2014 r. na terenach wodnych i przywodnych pełniło służbę 519 funkcjonariuszy Policji. Oprócz wymienionych całorocznych jednostek wodnych, służb na wodach pełnili również funkcjonariusze policji w wodnych komórkach sezonowych. M. Śmiałek, *Bezpieczeństwo na wodzie*, „Kwartalnik Policynjny” 2014, nr 3, s. 2-3.

przewidziane za kłusownictwo wystarczająco surowe, podkreślając przy tym, że problemem jest sądowy wymiar kary. Zauważył, że sądy wymierzają bardzo niskie kary sprawcom kłusownictwa rybackiego. Powoduje to, że czują się oni bezkarni, a funkcja prewencyjna prawa karnego w tym obszarze nie spełnia swojej roli.

W jego opinii współpraca z PSR oraz SSR układa się bardzo dobrze. Rozmówca wskazał, że działalność wszelkich formacji czy stowarzyszeń działających na rzecz bezpieczeństwa jest pożądana. Dodał ponadto, że w skład SSR wchodzi często pasjonaci i miłośnicy wędkarstwa, którym zależy na ochronie rybostanu.

Komenda Miejska Policji w Olsztynie organizuje dwa razy do roku, w kwietniu i październiku, spotkania z przedstawicielami PSR, SSR, uprawnionymi do rybactwa oraz Strażą Leśną. Podczas spotkań omawiane i podsumowywane są sprawy związane z działalnością poszczególnych podmiotów za okres wcześniejszy. Jest to okazja to wymiany doświadczeń pomiędzy poszczególnymi służbami pod kątem zwalczania kłusownictwa rybackiego i leśnego. Funkcjonariusze planują także wspólne akcje, które zostaną przeprowadzone w najbliższym czasie⁹⁶.

Respondent uznał ustawowe kompetencje SSR w walce z procederem kłusownictwa rybackiego za wystarczające. Postulat wysuwany przez przedstawicieli tej formacji, aby rozszerzyć ich uprawnienia o możliwość nakładania grzywnien w drodze mandatów karnych, ocenił negatywnie. Podkreślił, że jest to formacja o charakterze społecznym, a jej członkowie nie posiadają odpowiedniego przeszkolenia oraz wiedzy z zakresu przepisów karnych. Ponadto wiązałoby się to z nadmierną biurokracją. Zwrócił jednocześnie uwagę, iż należałoby rozszerzyć uprawnienia PSR o kompetencje procesowe – oskarżyciela publicznego w zakresie ścigania przestępstw z ustawy rybackiej. Jego zdaniem takie rozwiązanie zdecydowanie odciążałoby Policję i przyczyniłoby się do skuteczniejszej walki z kłusownikami rybackimi.

Rozmówca pozytywnie ustosunkował się do pomysłu utworzenia jednej służby odpowiedzialnej za ochronę przyrody, w skład której wchodziłaby PSR, PSŁ oraz SL, pod nazwą Straż Ochrony Przyrody. Formacje te posiadają względem siebie uprawnienia pochodne, co wynika wprost z ustaw regulujących działalność każdej z nich. Straż Ochrony Przyrody powinna podlegać pod ministerstwo, które koordynowałoby jej działanie. Ewentualnie można byłoby wyodrębnić wydziały: leśny, rybacki, łowiecki.

Uznał natomiast, że łączenie etatu strażnika PSR z pracą u uprawnionego do rybactwa powinno być zabronione. Rodzić to może sytuacje korupcjogenne, patologiczne. Osoba taka, z obawy przed utratą pracy w gospodarstwie rybackim mogłoby być nieobiektywna i niewłaściwie wykonywać obowiązki wynikające z ustawy rybackiej. Zaakcentował przy tym, że strażnik PSR jest

---

⁹⁶ Sprawozdania ze spotkań Policji z przedstawicielami służb odpowiedzialnych za zwalczanie naruszeń w obszarze środowiska publikowane są na stronach internetowych Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie. Patrz http://91.229.22.124/kmp_olsztyn/?id_category=101&el_id=45811.

funkcjonariuszem publicznym. W swoich działaniach powinien być niezależny od uprawnionego od rybactwa.

Z danych Policji wynika, że kłusownictwo rybackie utrzymuje się na takim samym poziomie, a jego częstotliwość zależy od pór roku. Obserwowany jest wzrost tego zjawiska w okresie jesienno-zimowym. Jest to okres ochronny, ryby są oteplane i łatwiej je złowić. Nasilenie kłusownictwa zauważalne jest także w okresie tarła ryb. Wypływają one wówczas na brzeg zbiorników, na płyciznę i są łatwym przedmiotem zamachu. W okresie letnim proceder kłusowniczy maleje. Związane jest to z natężeniem ruchu turystycznego na terenach wodnych. Istnieje większe prawdopodobieństwo, że sprawcy zostaną zauważeni podczas czynności kłusowniczych przez turystów i wędkarzy. Ponadto w okresie zimowym łatwiej jest ukryć sprzęt do kłusowania pod lodem. Nie ma natomiast reguły odnośnie pory dnia.

Nie sposób określić profilu sprawcy kłusownictwa. Obserwuje się przekrój społeczeństwa. Zazwyczaj są to osoby niemajątkowe, kierujące się pobudkami ekonomicznymi. Robią to z biedy. Ryby konsumują lub częściej sprzedają. Zarobione w ten sposób pieniądze przeznaczają głównie na „niskie potrzeby”. W danym rejonie zatrzymywani są często ci sami sprawcy. Sankcja karna nie odstrasza ich, tak samo jak fakt skazania. Kłusownictwo stanowi ich źródło dochodu, z którego nie mają zamiaru rezygnować. Bardzo często spotykana jest recydywa kłusownicza.

Inna motywacja, to chęć poczucia adrenaliny lub po prostu hobby. Rzadziej sprawcami są osoby majątkowe. Rozmówca podał przykład sprawcy, właściciela kilku sklepów jubilerskich, który złapany na gorącym uczynku przyznał, że kłusowanie daje mu dreszczyk emocji. Czyny kłusownicze popełniają także osoby zawodowo trudniące się rybactwem. Mają one dostęp do sprzętu uprawnionego do rybactwa.

Zdarza się, że również, że czynów przestępczych dopuszczają się uprawnieni do rybactwa, którzy fałszują dokumentację dotyczącą odłowów oraz zarybień. Ponadto przed końcem okresu umowy, wiedząc, że nie otrzymali obwołu rybackiego w dalsze użytkowanie, wylawiają sieciami wszystkie ryby.

Sprawcy czynów kłusowniczych poławiają zarówno sami jak również wspólnie i w porozumieniu. Nieraz kłusują całe rodziny. Na obszarze powiatu olsztyńskiego znajdują się miejscowości, w których procederem tym zajmują się całe wioski. Nielegalny połów ryb stanowi dla nich główne źródło dochodu. Problemem jest przyzwolenie społeczne na tego rodzaju przestępstwa. Społeczeństwo jest obojętne lub wręcz aprobuje tego typu zachowania. W miejscowościach, w których dochodziło do nagminnego naruszania przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym, np. w Klebarku Wielkim, wzmożono kontrole funkcjonariuszy Policji oraz PSR. Podjęte działania przyniosły zadowalające efekty, zmniejszając proceder kłusowniczy.

Rozmówca zauważył, iż kłusownicy dysponują coraz lepszym i nowocześniejszym sprzętem, wobec czego ryby „nie mają szans”. Największe trudności są natomiast z wykrywalnością przestępstw kłusownictwa podwodnego.

W tym obszarze odnotowuje się najwyższą „ciemną liczbę” przestępczości kłusowniczej. Funkcjonariusze Policji czy PSR nie dysponują odpowiednim sprzętem aby sprawdzić, co się dzieje pod wodą. Kłusownicy podwodni zazwyczaj skłusowane ryby pozostawiają w ustronnym miejscu na brzegu, gdzie odbiera je inna osoba. Policjanci mają trudności z ujęciem ich na gorącym uczynku, ponieważ w razie zagrożenia wyrzucają oni sprzęt na dno zbiornika wodnego. Kłusują zazwyczaj w dzień, ponieważ w nocy widać światło na dnie jeziora.

Do tej pory respondent tylko raz zetknął się ze zorganizowaną przestępczością w tym obszarze. Byli to sprawcy z południa Polski. Nielegalnego połowu dokonywali w różnych miejscach województwa warmińsko-mazurskiego, zmieniali *modus operandi*. Kłusowali na dużą skalę, zaopatrzeni byli nawet w chłodnie, w których przewozili skłusowane ryby. Pomimo podjętych działań operacyjnych wspólnie z innymi służbami, nie udało się ich ująć. Najprawdopodobniej otrzymali informację o planowanej akcji.

Osoby zatrzymane na gorącym uczynku zachowują się różnie. Próbują uciekać, nie przyznają się, że sprzęt należy do nich, a nawet stawiają opór. Tłumaczą się, że nie wiedzieli, że ich zachowanie jest niezgodne z prawem lub, że robią to z pobudek finansowych, z biedy, próbując wzbudzić litość u funkcjonariuszy. Jednakże większość z nich w ogóle nie wykazuje skruchy.

Rozmówca, pytany co jest główną przyczyną wrybienia wód śródlądowych, stwierdził, że nie można wskazać jednego dominującego czynnika. Na obecny stan wód wpływa wiele mniej lub bardziej szkodliwych elementów, które łącznie stopniowo przyczyniają się do degradacji środowiska wodnego. Nie można przypisać tylko jednemu z nich wiodącej roli, ponieważ wszystkie mają wpływ na obecny stan wód. Wśród nich można wyróżnić, m.in.

- rabunkowe odłowy dokonywane przez uprawnionego do rybactwa, które są niezgodne z wydanymi operatami rybackimi, przy jednoczesnym braku zarybień zgodnie z dokumentacją,
- presję wędkarską, która nasila się w szczególności w okresie letnim,
- kłusownictwo rybackie,
- wzmożony ruch turystyczny, głównie żeglarstwo w okresie letnim i związane z tym zaśmiecanie i dewastacja środowiska wodnego,
- zanieczyszczenia różnego pochodzenia np. nawozy i ścieki z przybrzeżnych gospodarstw, na skutek których brakuje w wodzie tlenu i rozwija się plankton,
- ptactwo wodne, przede wszystkim zauważalny jest problem kormoranów.

Jego zdaniem skuteczne przeciwdziałanie kłusownictwu rybackiemu powinno opierać się przede wszystkim na edukacji społeczeństwa. Stwierdził, iż jeżeli nie uda się zmienić mentalności i podejścia ludzi do przyrody, żadne działania o charakterze prewencyjnym czy represyjnym nie przyniosą efektu.

5. Inne służby uprawnione do zwalczania kłusownictwa rybackiego

Uprawnienia do zwalczania kłusownictwa rybackiego oprócz służb wymienionych w ustawie o rybactwie śródlądowym posiadają również Straż Leśna oraz Państwowa Straż Łowiecka. Kompetencje tych straży wynikają odpowiednio z przepisów ustawy o lasach (u.o.l.)⁹⁷ oraz Prawa łowieckiego (u.p.ł.)⁹⁸.

Zgodnie z art. 47 ust. 8 u.o.l. strażnik leśny⁹⁹ wykonujący obowiązki służbowe na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Lasy Państwowe ma uprawnienia przysługujące PSR w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu PSR oraz w zakresie zwalczania kłusownictwa przysługujące PSŁ.

Uprawnienia pochodne przysługujące SL są ograniczone terytorialnie wyłącznie do gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Lasy Państwowe¹⁰⁰. Innymi słowy, strażnicy leśni dokonują kontroli legalności połowu na wodach śródlądowych usytuowanych na terenie właściwości ich działania.

Drugą służbą posiadającą z mocy prawa kompetencje pochodne PSR jest PSŁ. Artykuł 39 ust. 8 u.p.ł. stanowi, iż formacji tej przysługują uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do PSR w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu oraz SL w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego. Zakres terytorialny powierzonych im ustawowo kompetencji pochodnych obejmuje obwody łowieckie polne i leśne.

Kontrolowanie legalności dokonywania połowu oznacza, że strażnicy leśni i łowieccy są upoważnieni do podjęcia czynności wobec osób, które usiłują coś złowić, łowią lub zловиły i znajdują się w miejscu związanym z połowem ryb. Przyznanie SL i PSŁ uprawnień z u.r.ś. nie oznacza jednocześnie, że przysługują im takie same prawa do korzystania ze środków przymusu bezpośredniego i broni palnej jak strażnikom PSR. W tym zakresie zastosowanie będą miały odpowiednio przepisy u.o.l. oraz u.p.ł.¹⁰¹.

Straż Leśna oraz Państwowa Straż Łowiecka posiadają również uprawnienia procesowe w zakresie zwalczania przestępstw określonych ustawami, których reżimowi podlegają. Jednakże w ramach uprawnień pochodnych nie są one uprawnione do ścigania przestępstw kłusownictwa rybackiego. Wynika to z tego, iż ustawa o rybactwie śródlądowym nie wyposażyła PSR w takie kompetencje. Strażnicy SL oraz PSŁ mogą natomiast nakładać grzywny w drodze mandatu karnego za wykroczenia z u.r.ś.¹⁰².

---

⁹⁷ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2014, poz. 1153 ze zm.)

⁹⁸ Ustawa z dnia 15 października 1995 r. - Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1226 ze zm.).

⁹⁹ Zob. też T. Pasternak, *Rola straży Leśnej w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013, s. 117-133.

¹⁰⁰ B. Rakoczy, *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 242.

¹⁰¹ I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż leśna, łowiecka, rybacka, parku. Akty prawne - komentarz do uprawnień*, Szczytno 2008, s. 755-757.

¹⁰² Zob. szerzej. W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 258-259.

Warto również rozważyć zakres uprawnień Straży Parku Narodowego w kontekście zwalczania kłusownictwa rybackiego. Ustawa o ochronie przyrody, zwana dalej u.o.p., nie stanowi wprost, że strażnikom Parku Narodowego przysługują takie kompetencje¹⁰³. Jednak analizując przepis art. 108 ust. 1 u.o.p., który stanowi, iż „w parkach narodowych zadania związane z ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody wykonują funkcjonariusze Straży Parku zaliczani do Służby Parku Narodowego” można wyciągnąć wniosek, że jeśli proceder kłusowniczy ma miejsce na terenie parku narodowego, również ta formacja będzie uprawniona do podjęcia stosownych czynności. Zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt 1 u.r.ś. zabrania się połowu ryb w wypadkach określonych przepisami o ochronie przyrody. Na podstawie art. 49 u.o.p. Minister Środowiska wydał w 2014 r. rozporządzenie w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną¹⁰⁴, w którym określono gatunki ryb i minogów objętych ochroną ścisłą i częściową. Ponadto stosownie do art. 15 ust. 1 pkt u.o.p. w parkach narodowych oraz rezerwach przyrody zabrania się połowu ryb i innych organizmów wodnych, z wyjątkiem miejsc do tego wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych. Naruszenie tychże przepisów będzie zatem stanowiło czyny zabronione, a właściwą służbą do ich zwalczania będą również strażnicy SPN¹⁰⁵. Uprawnienia strażników SPN polegają m.in. na:

- legitymowaniu osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia oraz świadków przestępstwa lub wykroczenia w celu ustalenia ich tożsamości,
- zatrzymywaniu i dokonywaniu kontroli środków transportu w celu sprawdzenia ich ładunku oraz przeglądania zawartości bagażnika w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia,
- przeszukiwaniu pomieszczeń i innych miejsc w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.
- zabezpieczeniu jako dowodów rzeczowych, za pokwitowaniem, przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykroczenia, a także narzędzi i środków służących do ich popełnienia,

---

¹⁰³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013, poz. 627 ze zm.). Uprawnienie Straży Parku Narodowego do kontrolowania legalności połowu wynikało wprost z przepisu art. 18 ust. 8 nieobowiązującej już ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2001, Nr 99, poz. 1079 ze zm.).

¹⁰⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2014, poz. 1348).

¹⁰⁵ Tak też K. Gruszecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 598. Słusznie zauważa autor, że zakres działań SPN polegający na zwalczaniu przestępczości przyrodniczej dotyczy wszystkich czynów zabronionych wymierzonych przeciwko ochronie przyrody. Z kolei zwalczanie przestępstw i wykroczeń przeciwko mieniu ogranicza się do czynów przestępnych mających jednocześnie wpływ na środowisko przyrodnicze na terenie parku.

- kontroli i zatrzymania, za pokwitowaniem, dokumentów w zakresie legalności posiadania tworów lub składników przyrody i obrotu nimi, pochodzących z obszaru parku narodowego.

Czynności podejmowane przez strażników SPN mogą być wykonywane w granicach parku, a nawet poza jego granicami w razie uzasadnionego podejrzenia, że przestępstwo lub wykroczenie zostało popełnione na szkodę parku narodowego¹⁰⁶.

6. Wnioski

- niewyposażenie Państwowej Straży Rybackiej w kompetencje do ścigania przestępstw kłusownictwa rybackiego powoduje przeniesienie ciężaru walki z tym procederem na Policję,
- należy rozszerzyć uprawnienia Państwowej Straży Rybackiej o możliwość ścigania przestępstw z ustawy rybackiej,
- współpraca Państwowej Straży Rybackiej z innymi podmiotami zwalczającymi naruszenia w zakresie przyrody opiera się przede wszystkim na przekazywaniu informacji i prowadzeniu wspólnych patroli,
- ze względu na wzajemność kompetencji Państwowej Straży Rybackiej, Straży Leśnej, Państwowej Straży Łowieckiej oraz Straży Parku Narodowego zasadne wydaje się utworzenie jednej straży odpowiedzialnej za ochronę przyrody, wyeliminowałoby to sytuację, gdy np. kilka straży prowadzi działania kontrolne na tym samym obszarze i w tym samym czasie,
- brak jest centralnego ośrodka koordynującego działalność PSR w skali całego kraju. Funkcjonowanie takiego ośrodka pozwoliłoby na odpowiednią alokację środków finansowych w zależności od potrzeb poszczególnych województw w zakresie walki ze zjawiskiem kłusownictwa,
- hierarchiczne podporządkowanie Państwowej Straży Rybackiej wojewodzie powoduje, że środki finansowe na jej działanie zależą od funduszy przekazanych przez ten urząd,
- wysokość nakładów finansowych na Państwową Straż Rybacką jest różna w poszczególnych województwach,
- nakłady na Państwową Straż Rybacką w Olsztynie są niewystarczające, powoduje to utrudnienia związane z wykonywaniem ustawowych zadań tej formacji,

---

¹⁰⁶ Uprawnienia innych straży uprawnionych do zwalczania kłusownictwa na wodach śródlądowych patrz też C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy*, cz. X, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 7, s. 58-59 oraz C. Szczepaniak, *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy*, cz. XI, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 8, s. 58.

- wskaźnik wysokości budżetu Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie w przeliczeniu na 1 ha kontrolowanych przez tą jednostkę wód śródlądowych jest niższy od średniej krajowej,
- liczba strażników Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie przypadająca na kontrolowane obszary wód śródlądowych jest najniższa w skali kraju,
- ze względu na trudności finansowe, Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie zatrudniła w wymiarze niepełnoetatowym strażników, którzy byli jednocześnie pracownikami uprawnionych do rybactwa,
- Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie w zakresie prowadzenia działalności kontrolnej ma najlepszy wynik w kraju,
- użycie przez ustawodawcę w art. 24 ust. 1 ustawy rybackiej spójnika „albo” powoduje wątpliwości czy w powiecie może istnieć więcej niż jedna SSR,
- art. 24 ust. 1 ustawy rybackiej powinien być interpretowany w oparciu o wykładnię funkcjonalną, a nie językową,
- w celu usunięcia wątpliwości co do wykładni art. 24 ust. 1 ustawy rybackiej postuluje się zamianę alternatywy wykluczające (albo) na alternatywę zwykłą (lub),
- kompetencje Społecznej Straży Rybackiej wynikające z ustawy rybackiej są wystarczające,
- ze względu na charakter społeczny Społecznej Straży Rybackiej i zauważalne braki wiedzy z zakresu procedury w sprawach o wykroczenia należy odrzucić postulat przedstawicieli tej formacji o nadanie im uprawnień do nakładania grzywny w drodze mandatu karnego,
- istotną rolę w walce z procederem kłusownictwa rybackiego odgrywa specjalistyczna komórka Policji – policja wodna,
- kłusownikami rybackimi są w większości mieszkańcy wsi i małych miasteczek,
- kłusownikami są zazwyczaj osoby niezamożne i bezrobotne,
- kłusownicy rybacy motywują się przesłankami natury ekonomicznej,
- nasilenie kłusownictwa jest zależne od pory roku,
- najwyższa „ciemna liczba” kłusownictwa rybackiego dotyczy aktywności kuszniaków podwodnych,
- ustawa o rybactwie nie jest jasna i precyzyjna, w związku z czym służby mają często problem z kwalifikacją prawną czynów kłusowniczych,
- kłusownictwo rybackie jest jednym z wielu czynników mających wpływ na wrybienie wód śródlądowych,
- przeciwdziałanie procederowi kłusownictwa rybackiego opierać się powinno na działaniach prewencyjnych oraz edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska.

PODSUMOWANIE

Zjawisko kłusownictwa rybackiego jest zagadnieniem interdyscyplinarnym, obejmującym swoim zakresem tak złożone problemy badawcze, że opisanie ich nawet w obszernej publikacji wydaje się niemożliwe. W pracy wielokrotnie musiano rozstrzygać, które kwestie wyeksponować, a które pominąć. Zauważyć trzeba, że samo zjawisko kłusownictwa jest problemem bardzo szerokim i obejmuje swym zakresem nie tylko przestępstwa kłusownictwa rybackiego *sensu stricto*, ale również kłusownictwo wędkarskie oraz inne czyny, które w szerokim ujęciu możnaby uznać za czyny kłusownicze. Z uwagi na obszerność materiału badawczego, uznano za konieczne trzymanie się pierwotnego założenia, czyli próby scharakteryzowania przestępczości kłusowniczej w ścisłym znaczeniu, od strony przepisów prawno-karnych oraz z perspektywy kryminologicznej. Analiza kryminologicznego materiału badawczego oraz przepisów prawno-karnych ustawy rybackiej pozwoliła na weryfikację hipotez badawczych postawionych na początku pracy. Podkreślić trzeba, że większość z nich potwierdziła się.

Przestępstwa kłusownictwa rybackiego popełniane są przede wszystkim przez osoby pochodzące z terenów wiejskich oraz małych miejscowości. Zauważa się, że osłabienie kontroli społecznej, a wręcz aprobata dla tego typu zachowań powoduje, że sprawcy przestępstw kłusowniczych czują się bezkarni. Brak jest adekwatnej reakcji społecznej na przestępczość kłusownictwa rybackiego, gdyż społeczeństwo nie czuje się zagrożone tą formą przestępczości. Przestępstwa te ujawniane są przeważnie w toku rutynowych kontroli przez właściwe służby.

Ustalono silne związki pomiędzy czynnikami ekonomicznymi a zjawiskiem kłusownictwa rybackiego. Czynniki społeczno-ekonomiczne odgrywają wiodącą rolę w genezie przestępczości kłusownictwa rybackiego. Ponadto możliwe jest wskazanie cech wspólnych sprawców czynów kłusowniczych. Są to przede wszystkim osoby bez wykształcenia, o niskim statusie materialnym, bezrobotne lub o bardzo niskich dochodach. Kłusownictwo stanowi dla nich dodatkowe źródło dochodu, a niektórzy traktują kłusowanie jako *sui generis* zawód. Rzadziej sprawcami kłusownictwa są osoby majątne, które popełniają czyny kłusownicze z pobudek innych niż te o charakterze ekonomicznym.

Nie jest możliwe stworzenie holistycznej teorii wyjaśniającej etiologię przestępczości kłusownictwa rybackiego, jednakże głównych przyczyny tego zjawiska należy upatrywać w czynnikach ekonomicznych. Teorie kryminologiczne odwołujące się do czynników biologicznych oraz psychologicznych nie odgrywają istotnej roli w etiologii przestępstw kłusowniczych. Ze względu na profil sprawcy system zapobiegania ogólnego powinien koncentrować się na działaniach mających na celu eliminację ubóstwa na obszarach wiejskich oraz aktywizacji zawodowej tamtejszej społeczności.

Modus operandi sprawców przestępstw kłusownictwa rybackiego wykazuje bardzo duże zróżnicowanie. Najpowszechniejszym sposobem

nielegalnego połowu ryb jest użycie w tym celu narzędzi rybackich. Wskazać przy tym należy, że niektóre przepisy ustawy rybackiej są zbyt kazuistyczne. Przykładem tego jest odesłanie do rozporządzenia określającego katalog rybackich narzędzi połowowych. W praktyce pojawia się problem przy kwalifikacji prawnej połowu innymi narzędziami niż te określone w tymże katalogu, który ma charakter *numerus clausus*. Ustawa rybacka operuje także pojęciami nieostrymi i niedookreślonymi np. połów przez głośnienie, narzędziami kaleczącymi, środkami odurzającymi. Brak definicji legalnych powoduje w praktyce problemy z ustaleniem czy zachowanie się sprawcy wypełnia znamiona czynu zabronionego. Wielokrotnie trzeba odwoływać się do innych aktów prawnych (języka prawnego), literatury specjalistycznej z zakresu rybactwa (języka specjalistycznego) lub słownika języka polskiego (języka potocznego). Zakres czynów objętych kryminalizacją na gruncie ustawy rybackiej wymaga modyfikacji i ponownego zdefiniowania.

Skala zjawiska przestępstw kłusownictwa rybackiego wykazuje minimalną tendencję spadkową i spodziewać się trzeba utrzymania jej na względnie tym samym poziomie. Wpływ na spadek liczby tej kategorii przestępstw ma poprawa bytu ekonomicznego społeczeństwa, a także migracja w celach zarobkowych do większych miast lub nawet poza granice kraju.

Politykę karną w zakresie ukształtowania ustawowego zagrożenia przewidzianego w ustawie rybackiej za przestępstwa kłusownictwa rybackiego uznać należy za adekwatną dla przeciwdziałania tej przestępczości. Problemem nie jest ustawowy wymiar kary, lecz egzekwowanie kar przewidzianych za czyny kłusownicze. Sądy wymierzają niskie kary, które nie pełnią wystarczającej funkcji generalnoprewencyjnej oraz szczególnoprewencyjnej. Przepisy dotyczące środków karnych przewidzianych w ustawie rybackiej są dość surowe i stanowią *lex specialis* względem uregulowań Kodeksu karnego. Zauważa się, iż niektóre z nich są błędnie sformułowane, co powoduje trudności w ich orzekaniu. Krytycznie należy odnieść się do obligatoryjności orzekania środka karnego w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej. Sąd nie jest zobligowany do rozważenia przesłanki celowości stosowania tego środka karnego, tak jak ma to miejsce na gruncie przepisów Kodeksu karnego. Wydaje się, iż środek ten jest zbyt dotkliwy względem niektórych sprawców, których czyn charakteryzuje się niską szkodliwością społeczną. Zgłosić należy natomiast postulat dotyczący konieczności nowelizacji ustawy rybackiej w zakresie treści przepisu dotyczącego środka karnego polegającego na trwałym lub okresowym odebraniu karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego. Przepis ten jest nieostry i dość enigmatyczny, powodując trudności w praktyce orzeczniczej. Przy „okresowym” wariantcie orzekania tego środka karnego ustawodawca nie określił górnej granicy jego orzekania. Ponadto przedstawiciele praktyki wskazują, że problemy interpretacyjne istnieją również odnośnie zwrotu „trwałe odebranie”.

W funkcjonowaniu służb i organów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przestępstwom kłusownictwa rybackiego można wskazać

pewne nieprawidłowości. Badania empiryczne w postaci przeprowadzonego wywiadu z przedstawicielami poszczególnych służb zwalczających proceder kłusowniczy wskazują, że największe patologie występują wśród funkcjonariuszy Społecznych Straży Rybackich. Respondenci zauważyli, że brak jest wystarczającej kontroli formalnej nad tą formacją, a ponadto jej członkowie nierzadko sami dokonują przestępstw kłusowniczych. Podkreśla się również, że są oni słabo przeszkoleni z zakresu przepisów ustawy rybackiej. Postulat przedstawicieli tej formacji dotyczący rozszerzenia ich kompetencji o możliwość nakładania grzywny w drodze mandatu karnego należy uznać za bezzasadny. Straż ta pomimo posiadania pewnych uprawnień władczych, ze względu na swój społeczny charakter, nie powinna posiadać tak szerokich uprawnień policyjnych. Odnosnie uprawnień Państwowej Straży Rybackiej należy postulować rozszerzenie ich zakresu o możliwość prowadzenia dochodzeń w sprawach o przestępstwa kłusownictwa rybackiego. Na stan obecny służba ta ma jedynie kompetencje do ścigania wykroczeń z ustawy rybackiej. Powoduje to, że ciężar związany z prowadzeniem dochodzeń w sprawach o przestępstwa kłusownictwa rybackiego spoczywa na Policji. Zauważa się także, że brak jest centralnego ośrodka koordynującego działalność Państwowej Straży Rybackiej. W efekcie wysokość nakładów na poszczególne jednostki Państwowej Straży Rybackiej jest zróżnicowana w skali kraju i zależy od środków przekazywanych przez wojewodów. Należy przy tym zauważyć, że środki finansowe, którymi dysponuje Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie są niewystarczające. W tej sytuacji, ze względu na braki kadrowe podjęto decyzje o zatrudnianiu strażników na niepełnych etatach. Jednocześnie byli oni pracownikami uprawnionych do rybactwa. Może to rodzić sytuacje korupcyjne i podejrzenia o stronniczość strażników w zakresie wykonywania ustawowego obowiązku kontroli uprawnionych do rybactwa.

Ze względu na uprawnienia pochodne Państwowej Straży Rybackiej, Straży Leśnej, Państwowej Straży Łowieckiej oraz Straży Parku Narodowego, które wynikają wprost z ustaw regulujących działalność każdej z tych służb zasadne wydaje się utworzenie jednej „Państwowej Straży Ochrony Przyrody”.

Problem kłusownictwa rybackiego jest postrzegany jako marginalny obszar zainteresowań przedstawicieli nauk prawnych. Na rynku wydawniczym brak jest pozycji poświęconych analizie kłusownictwa rybackiego od strony empirycznej. Dotyczy to badań aktowych oraz społecznych, a przede wszystkim ujęcia kryminologicznego tego zjawiska. Zauważyć trzeba, że kryminologiczne spojrzenie na proceder kłusowniczy, w szczególności wyjaśnienie etiologii zjawiska oraz przedstawienie jego fenomenologii pozwala kształtować odpowiednie środki przeciwdziałania przestępczości w tym obszarze. Empiryczna analiza zagadnienia stanowić powinna podstawę do kreowania adekwatnej polityki kryminalnej wobec tej patologii społecznej.

Stwierdzić należy, że społeczna świadomość w zakresie ochrony środowiska jest niska. Jednocześnie przestępczość przeciwko środowisku jest niesłusznie odbierana przez społeczeństwo, jako mniej groźna niż klasyczna

przestępczość kryminalna. Wydaje się, że skuteczne przeciwdziałanie przestępczości kłusowniczej powinno się opierać na polityce społecznej, zwłaszcza na edukacji społeczeństwa w zakresie szeroko rozumianej ekologii. Należy uświadomić społeczeństwo, iż dziedzictwo przyrodnicze, obok dziedzictwa kulturowego, stanowi dziedzictwo narodowe, które zachować należy dla przyszłych pokoleń. W związku z powyższym stwierdzić należy, że nawet najsurowsza polityka karna nie jest w stanie przeciwdziałać procederowi kłusownictwa rybackiego, jeżeli społeczeństwo samo nie zrozumie, że należy chronić środowisko wodne i jego zasoby.

Niniejsze opracowanie nie pretenduje do miana całościowej analizy zjawiska przestępczości kłusownictwa rybackiego w Polsce. Stanowi jedynie próbę oceny jego przyczyn, rozmiarów, struktury i dynamiki na podstawie zebranego materiału badawczego. Przeprowadzone badania pokazują specyfikę przedmiotowej przestępczości w województwie warmińsko-mazurskim, które ze względu na wielkość zasobów wód śródlądowych na tym obszarze, jest *de facto* regionem najbardziej zagrożonym przestępczością kłusownictwa rybackiego. Autorka jednocześnie wyraża nadzieję, że praca niniejsza stać się może przyczynkiem do dyskusji nad prawnokarnymi i kryminologicznymi aspektami ochrony środowiska naturalnego.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989.
2. Bafia J., *Problemy kryminologii. Dialektyka sytuacji kryminogennej*, Warszawa 1978.
3. Baładynowicz A., *Przestępczość przeciwko środowisku naturalnemu na tle przestępczości gospodarczej – próba wyjaśnienia zjawiska w świetle interdyscyplinarnych teorii prawno-kryminologicznych*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
4. Baładynowicz A., *Zapobieganie przestępczości*, Warszawa 1998.
5. Bandura A., *Teoria społecznego uczenia się*, Warszawa 2007.
6. Bańko M. (red.), *Inny słownik języka polskiego PWN*, t. I, Warszawa 2000.
7. Baranowski B., Topolski J. (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, t. II, Warszawa 1970.
8. Bartel R., *Wędrówki ryb*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
9. Bieńkowska E., *Uprawnienia pokrzywdzonego przestępstwem*, Warszawa 2011.
10. Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2001.
11. Błachut J., *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Warszawa 2007.
12. Błażejczyk M., Rybicki Z., *Zagadnienia prawne gospodarki wodnej i rybackie*, Olsztyn 1963.
13. Bnińska M., *Socjologiczne aspekty wędkarstwa*, [w:] E. Grabowski, H. Jakucewicz (red.), *Wędkarstwo: przeszłość, terażniejszość, przyszłość*, Warszawa 1999.
14. Bojarski M. (red.), *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe. System Prawa Karnego*, t. II, Warszawa 2014.
15. Bojarski M. (red.), *System prawa karnego. Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, Warszawa 2014.
16. Bojarski M., Radecki W., *Kompendium dla policjanta: naruszenia porządku, zagrożenia w ruchu drogowym, niszczenie mienia, zagrożenia środowiska. Interpretacja przepisów. Reakcja na przestępstwa i wykroczenia*, Wrocław 1996.
17. Bojarski M., Radecki W., *Kompendium dla policjanta. Część II. Współdziałanie ze strażami: leśnictwo, łowiectwo, rybactwo, ochrona przyrody, utrzymanie czystości i porządku. Bezpieczeństwo imprez masowych*, Wrocław 1998.
18. Bojarski M., Radecki W., *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*, Wrocław 1998.
19. Bojarski M., Radecki W., *Pozakodeksowe prawo karne, tom II. Przestępstwa gospodarcze oraz przeciwko środowisku. Komentarz*, Warszawa 2003.

20. Borzoł T., *Ciemna liczba przestępstw a praca policji w Polsce*, [w:] A. Szymaniak, W. Ciepela (red.), *Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy*, t. 2, Poznań 2007.
21. Chodkowski J., *Słownik chemii praktycznej*, Warszawa 1992.
22. Cielecki T., *Realizacja przez policje strategii prewencyjnej w zwalczaniu przestępczości i innych patologii*, Słupsk 1999.
23. Cieślak M., *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990.
24. Cieślak W., *Nawiązka w polskim prawie karnym*, Gdańsk 2006.
25. Cilak L., *Dzieje rybactwa*, Olecko 1993.
26. Cios S., *Ryby w życiu Polaków od X do XIX wieku*, Olsztyn 2007.
27. Cooter R., Ulen T., *Ekonomiczna analiza prawa*, Warszawa 2009.
28. Cora S., *Tymczasowe aresztowanie jako ultima ratio w polskim procesie karnym*, [w:] W. Cieślak, S. Steinborn (red.), *Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacja*, Warszawa 2013.
29. Daniluk P., *Środek karny podania wyroku do publicznej wiadomości w kodeksie karnym*, [w:] J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesora Barbary Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.
30. Dembiński W., Chmielewski A., *Połowy elektryczne. Część I. Przyrodnicze podstawy elektrycznych połowów ryb*, Olsztyn 1973.
31. Dembiński W., *Pułapkowe narzędzia połowu. Rodzaje narzędzi pułapkowych*, Olsztyn 1975.
32. Demska-Zakęś K., Szczerbowski J., *Staw*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
33. Dobkowski J., *Pozycja prawnoustrojowa służb, inspekcji i straży*, Warszawa 2007.
34. Duda M., *Etiologia zjawiska przestępczości powrotnej*, [w:] G. Kędzierska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Olsztyn 2010.
35. Duda M., *Łtusownictwo wędkarskie i rybackie w znowelizowanej ustawie o rybactwie śródlądowym*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2012.
36. Durkheim E., *Zasady metody socjologicznej*, Warszawa 2000.
37. European Commission Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries, *EU intervention in inland fisheries*, Bruksela 2011.
38. Falandysz L., *Wiktymologia*, Warszawa 1979.
39. Ferlin M., *Przeciwdziałanie łtusownictwu. Szkolenie dla Strażników Rybackich. Materiały szkoleniowe*, Poznań 2014.
40. Frankowski S., *Przestępstwa kierunkowe w teorii i praktyce*, Warszawa 1970.
41. Furdyna A., Koźmiński W., Leś E., *Monitoring pracy Państwowej Straży Rybackiej w województwie zachodniopomorskim w aspekcie zwalczania łtusownictwa. Raport za lata 2009-2011*, Sępólna 2011.
42. Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Kraków 2010.

43. Girsztowtt Z., *Zagadnienia rybołówstwa śródlądowego i ochrona wód – w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, Lublin 1972.
44. Goettel M., *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013.
45. Gozdór G., *Ustawa o ochronie osób i mienia. Komentarz*, Warszawa 2005.
46. Grabda E., Żelechowska J., *Rybak w służbie ochrony przyrody*, Kraków 1951.
47. Gruszecki K., *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Warszawa 2013.
48. Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
49. Guzik-Makaruk E.M. (red.), *Przepadek przedmiotów i korzyści pochodzących z przestępstwa*, Warszawa 2011.
50. Hensel W., Łowmiański H. (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, t. I, Warszawa 1964.
51. Hołyst B., *Kryminologia w krajach socjalistycznych*, Warszawa 1976.
52. Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 1989.
53. Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2007.
54. Hornatkiewicz-Żbik A., Kozłowska K., *Wdrażanie racjonalnej gospodarki rybackiej na jeziorach województwa warmińsko-mazurskiego*, [w:] I. Jasser, S. Robak, B. Zdanowski (red.), *Ochrona i rekultywacja Wielkich Jezior Mazurskich narzędziem rozwoju naukowego, gospodarczego, społecznego i kulturowego regionu*, Olsztyn 2008.
55. Horoszowski P., *Kryminologia*, Warszawa 1965.
56. Kaczmarek T. (red.), *Nauka o karze: sądowy wymiar kary*, Warszawa 2015.
57. Kaczmarek T., *Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej*, Wrocław 1980.
58. Kaczyński A., Copik J., *Problemy interpretacyjne związane z nazewnictwem sprawcy w toku czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
59. Karaźniewicz J., Adamczyk M., *Policja jako oskarżyciel publiczny w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Wybrane zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
60. Kardas P., [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczegółowa. Komentarz*, t. II, Warszawa 2008.
61. Kasperek-Kawałek M., Zielińska A., *Prawa i obowiązki użytkownika obwodu rybackiego*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2009 roku*, Olsztyn 2010.
62. Kasperek-Kawałek M., Zielińska A., *Prowadzenie gospodarki rybackiej w kontekście obowiązującego systemu użytkowania obwodów rybackich*, [w:] M. Mizieliński (red.), *Użytkownik rybacki – nowa rzeczywistość. Ocena przekształceń w rybactwie w wyniku konkursów na oddanie w użytkowanie obwodów rybackich*, Warszawa 2008.

63. Kasprzak J., Młodziejowski B. (red.), *Kryminalistyka i inne nauki pomostowe w postępowaniu karnym*, Olsztyn 2009.
64. Kędzierska G., *Kryminologiczna i kryminalistyczna analiza wybranych elementów udziału kobiet w realizacji przestępstwa*, [w:] G. Kędzierska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Olsztyn 2010.
65. Kędzierska G., *Uwagi o ochronie środowiska w małych społecznościach lokalnych*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011.
66. Kłodnicki Z., *Tradycyjne rybołówstwo śródlądowe w Polsce. Zarys historii sposobów, narzędzi i urządzeń rybackich w świetle metody retrogresywnej*, Wrocław 1992.
67. Kobus I., Dziugiel I., *Straż leśna, łowiecka, rybacka, parku. Akty prawne – komentarz do uprawnień*, Szczytno 2008.
68. Korzycka-Iwanow M., *Rybnictwo śródlądowe*, [w:] A. Stelmachowski (red.), *Prawo rolne*, Warszawa 2009.
69. Kościelniak-Marszał M., *Pozycja ustrojowa straży łowieckiej*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
70. Kotowska M., Duda M., *Kłusownictwo na wodach śródlądowych na przykładzie spraw w Sądzie Rejonowym w Olsztynie*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
71. Kotowska M., *Przestępczość przemysłowa w kontekście teorii przestępcy zawodowego. Studium przypadku*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi. Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szczytno 2014.
72. Kotowska M., *Wybrane problemy prawnokarnej ochrony zwierząt. Perspektywa krajowa międzynarodowa*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011.
73. Kotowski W., Kurzępa B., *Przestępstwa pozakodeksowe. Komentarz*, Warszawa 2007.
74. Krajewski K., *Teorie kryminologiczne a prawo karne*, Warszawa 1994.
75. Krajnik Sz., *Przestanki odpowiedzialności w prawie karnym*, Toruń 2010.
76. Krawczyk T.L., *Teoria wybitych szyb i koncepcja community policing: różnice, podobieństwa, wnioski dla polityki kryminalnej*, [w:] T. Dukiet-Nagórska (red.), *Zagadnienia współczesnej polityki kryminalnej*, Bielsko-Biała 2006.
77. Krukowski A., *Problemy zapobiegania przestępczości*, Warszawa 1982.
78. Krukowski A., *Wybrane zagadnienia nauki polityki kryminalnej*, Warszawa 1977.
79. Kulesza M., *Zespolenie w administracji publicznej oraz zwierzchnictwo cywilne nad służbami, inspekcjami i strażami*, [w:] W. Bednarek, S. Pikulski (red.),

- Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Olsztyn 2000.
80. Kuzniecowa N.F., *Współczesna kryminologia burżuazyjna*, Warszawa 1976.
  81. Lasocik Z., *Zabójca zawodowy i na zlecenie*, Kraków 2003.
  82. Lernell L., *Zarys kryminologii ogólnej*, Warszawa 1973.
  83. Longchamps F., *Zagadnienia prawne rybactwa śródlądowego w Polsce*, Wrocław 1957.
  84. Łucarz K., Muszyńska A., *Z problematyki środków karnych o charakterze majątkowym*, [w:] T. Bojarski i in. (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego*, Lublin 2011.
  85. Łyżwa A., *Współdziałanie policji ze Strażą Leśną w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
  86. Madejczyk B., *Kłusownictwo rybackie na terenie miasta Nysy w latach 2000-2001*, [w:] P. Jurek (red.), *Miasta i prawo miejskie w rozwoju historycznym*, Wrocław 2003.
  87. Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932.
  88. Makowski W., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1932.
  89. Mamcarz A., *Minogowate*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
  90. Marek A., *Kryminologia*, Toruń 1986.
  91. Marek A., *Prawo karne*, Warszawa 2005.
  92. Mastyński J., Andrzejewski W., *Rybołówstwo i rybactwo w Wielkopolsce od początku średniowiecza do 1939 r.*, Szreniawa 2007.
  93. Melezini M. (red.), *System prawa karnego. Kary i środki karne, poddanie sprawcy próbie*, Warszawa 2010.
  94. Melezini M., *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*, Białystok 2013.
  95. Melezini M., *Ustawowy a sądowy wymiar kary*, [w:] T. Kaczmarek (red.), *Nauka o karze: sądowy wymiar kary*, Warszawa 2015.
  96. Mering L., *Szkoda środowiskowa jako znamię przestępstw przeciwko środowisku*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
  97. Mickiewicz M., *Racjonalna gospodarka w obwodach rybackich*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zasady i uwarunkowania zrównoważonego korzystania z zasobów rybackich*, Olsztyn 2012.
  98. Morawski L., *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2009.
  99. Muszyńska A., *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*, Warszawa 2010.
  100. Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli gospodarki rybackiej na jeziorach Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim*, Olsztyn 2014.

101. Narek A., *Gospodarka rybna na Górnym Śląsku od połowy XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1966.
102. Narodowska J., Banaszekiewicz A., Duda M., *Wzmocniona ochrona osoby podejmujące obronę konieczną interwencyjną w świetle nowelizacji art. 25 kodeksu karnego*, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Gracka, B. Orłowska-Zielińska (red.), *Tożsamość polskiego prawa karnego*, Olsztyn 2011.
103. Narodowska J., Duda M., *Etiologia przestępczości przeciwko lasom*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013.
104. Narodowska J., Duda M., *Kary i środki karne w znowelizowanej ustawie o rybnictwie śródlądowym*, [w:] S. Pikulski, A. Szymańska (red.), *(Bez)celowość współczesnych kar i środków karnych*, Olsztyn 2013.
105. Narodowska J., Duda M., *Problematyka nieprzemysłowej produkcji napojów alkoholowych. Analiza prawna i kryminologiczna*, [w:] A. Lewkowicz, W. Pływaczewski (red.), *Przeciwdziałanie patologiom na rynku żywności*, Szczepno 2015.
106. Narodowska J., *Instytucjonalne formy zwalczania kłusownictwa na wodach śródlądowych*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
107. Narodowska J., *Katalog prawnych form dziedzictwa przyrodniczego. Wybrane zagadnienia*, [w:] W. Pływaczewski, B. Gadecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015.
108. Narodowska J., *Wybrane zagadnienia szkodnictwa leśnego w ustawodawstwie polskim*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011.
109. Naucke W., *Die Abhängigkeiten zwischen Kriminologie und Kriminalpolitik*, Kilonia 1977.
110. Nowak W., Waltus T., *Stosowanie agregatów prądotwórczych do połowu ryb w jeziorach*, Olsztyn 1964.
111. Nyk J., *Przekształcenia w gospodarce rybackiej w Polsce. Historia, i stan obecny*, [w:] M. Mizieliński (red.), *Użytkownik rybacki – nowa rzeczywistość. Ocena przekształceń w rybnictwie w wyniku konkursów na oddanie w użytkowanie obwodów rybackich*, Warszawa 2008.
112. Olszewski P., *Rybnictwo śłodkowodne na Ziemiach Odzyskanych*, Kraków 1947.
113. Ostrowska K., Wójcik D., *Teorie kryminologiczne*, Warszawa 1986.
114. Paprzycki L., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II*, Warszawa 2013.
115. Pasternak T., Narodowska J., *Problematyka zaśmiecania lasów – ujęcie teoretyczne i praktyczne*, [w:] W. Pływaczewski, Sz. Buczyński (red.), *Gospodarka odpadami. Problematyka prawna i ekokryminologiczna*, Olsztyn 2013.

116. Pasternak T., *Rola Straży Leśnej w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013.
117. Pawełek K., *Rola czynników sytuacyjnych w genezie przestępczości*, [w:] F. Kozaczuk (red.), *Zachowania przestępcze: przyczyny i zapobieganie*, Rzeszów 2010.
118. Peiper L., *Komentarz do Kodeksu karnego i prawa o wykroczeniach*, Kraków 1936.
119. Pieprzny S., Mazurkiewicz A., *Wybrane aspekty ochrony prawnej ryb śródlądowych*, [w:] M. Górski i in. (red.), *Administracja publiczna – człowiek a ochrona środowiska. Zagadnienia społeczno-prawne*, Warszawa 2011.
120. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
121. Pływaczewski W., Chlebowicz P. (red.), *Nielegalne rynki. Geneza, skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*, Olsztyn 2012.
122. Pływaczewski W., Chorbot P., *Ekokryminologia jako uzasadnienie badań na rzecz ochrony środowiska*, [w:] M. Kotowska, W. Pływaczewski (red.), *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, Olsztyn 2011.
123. Pływaczewski W., Duda M. (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi. Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szcztyno 2014.
124. Pływaczewski W., *Turystyka i jej wpływ na zanieczyszczenie środowiska*, [w:] W. Pływaczewski, Sz. Buczyński (red.), *Gospodarka odpadami. Problematyka prawna i ekokryminologiczna*, Olsztyn 2013.
125. Pływaczewski W., *Zawłaszczenie przestrzeni przyrodniczej i krajobrazowej – uwagi na tle zjawiska dewastacji krajobrazu*, [w:] W. Pływaczewski, B. Gadecki (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego. Perspektywa prawna i kryminologiczna*, Warszawa 2015.
126. Pływaczewski W., *Zielona kryminologia – spór o zakres kryminalizacji*, [w:] S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka (red.), *Granice kryminalizacji i depenalizacji*, Olsztyn 2013.
127. Pływaczewski W., *Zorganizowane formy kłusownictwa i nielegalnego handlu chronionymi gatunkami ptaków drapieżnych*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
128. Prawocheński R., *Rybacktwo*, Warszawa 1979.
129. Prusak F., *Stratyfikacja organów porządku publicznego*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
130. Radecki W., *Kompendium prawa rybackiego*, Poznań 2014.
131. Radecki W., *Kompendium prawa rybackiego*, Poznań 2011.
132. Radecki W., *Kompetencje organów kontrolnych i nadzorczych wobec uprawnionych do rybacktwo w obwodach rybackich*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2009 roku*, Olsztyn 2010.

133. Radecki W., *Ochrona środowiska w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego*, Warszawa 1995.
134. Radecki W., *Odpowiedzialność karna za kłusownictwo rybackie wczoraj, dziś, jutro*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybacktwo jeziorowe*, Olsztyn 2000.
135. Radecki W., *Podstawy prawne rybactwa i powiązania zewnętrzne*, [w:] A. Wołos (red.), *Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektyw rozwoju rybactwa śródlądowegoi nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim*, Olsztyn 2009.
136. Radecki W., *Prawnokarna ochrona środowiska wodnego i jego zasobów po wejściu w życie nowej kodyfikacji karnej*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybacktwo, wędkarstwo, ekorozwój*, Olsztyn 2006.
137. Radecki W., *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2004.
138. Radecki W., *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2014.
139. Radecki W., *Przemiany prawa rybackiego w trzeciej Rzeczypospolitej*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2014 r.*, Olsztyn 2015.
140. Radecki W., *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach w znowelizowanej ustawie rybackiej*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zrównoważone korzystanie z zasobów rybackich na tle ich stanu w 2010 roku*, Olsztyn 2011.
141. Radecki W., *Uprawniony do rybactwa w świetle zmieniających się przepisów prawnych*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Gospodarka rybacka w jeziorach, rzekach i zbiornikach zaporowych w 2005 roku*, Olsztyn 2006.
142. Radecki W., *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2012.
143. Radecki W., *Ustawa o rybactwie śródlądowym. Komentarz*, Warszawa 2005.
144. Radecki W., *W poszukiwaniu współczesnego modelu ochrony przyrody środkami prawa karnego*, [w:] L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Żochowska (red.), *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, Warszawa 2005.
145. Radecki W., *Zagadnienia prawne rybactwa i wędkarstwa w nowym podziale administracyjnym*, [w:] A. Wołos (red.), *Rybacktwo jeziorowe*, Olsztyn 1999.
146. Rakoczy B. (red.), *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2013.
147. Rakoczy B. (red.), *Wybrane problemy prawa leśnego*, Warszawa 2011.
148. Rakoczy B., *Ustawa o lasach. Komentarz*, Warszawa 2011.
149. Rejman G. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1999.
150. Rejman G., *Ochrona środowiska naturalnego w prawie karnym*, Warszawa 1977.
151. Sagan S. (red.), *Organy i korporacje ochrony prawa*, Warszawa 2001.
152. Schur E.M., *Crimes without Victims. Deviant Behaviour and Public Policy. Abortion. Homosexuality. Drug Addiction*, Engelwood Cliffs 1965.
153. Siemaszko A., *Kogo biją, komu kradną. Przestępczość niezarejestrowana*, Warszawa 2001.
154. Sienkiewicz Z., *Kilka uwag o funkcjach podania do wyroku do publicznej wiadomości*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowakowski, J. Piórkowska-

- Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, Lublin 2011.
155. Siewierski M., *Kodeks karny i prawo o wykroczeniach. Komentarz*, Warszawa 1965.
156. Skarżyński A., *Spinning*, Katowice 1989.
157. Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015.
158. Sługocki J., *Z dziejów polskiego prawa o rybołówstwie*, [w:] J. Gosieniecka (red.), *Studia nad rybołówstwem w Polsce*, Toruń 1991.
159. Stachowiak P.M., *Operat rybacki*, Olsztyn 2003.
160. Stanejko G., *Proces kształtowania się komercyjnego rynku ochrony w Polsce*, [w:] M. Lisiecki, M. Raczkowska-Lipińska, B. Sitek, W. Pokruszyński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej*, Józefów 2009.
161. Steinborn S., *Porozumienia w polskim procesie karnym. Skazanie bez rozprawy i dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej*, Kraków 2005.
162. Sygit B., *Rozwiązywanie problemów ochrony środowiska w gminach wiejskich*, Bydgoszcz 1996.
163. Szachułowicz J., *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2007.
164. Szafrąńska E., *Straż gminna (miejska) jako organ porządku publicznego w znowelizowanym prawie wykroczeń*, [w:] I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia (red.), *Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców*, Lublin 2012.
165. Szczerbowski J. (red.), *Rybacktwo jeziorowe i rzeczne*, Warszawa 1985.
166. Szczerbowski J. (red.), *Rybacktwo śródlądowe*, Olsztyn 2008.
167. Szczerbowski J., *Pelagial*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
168. Szczerbowski J., *Rybacktwo jeziorowe i rzeczne*, Warszawa 1985.
169. Szczygielski W., *Zarys dziejów rybactwa śródlądowego w Polsce*, Warszawa 1967.
170. Szymanowski T., *Recydywa w Polsce. Zagadnienia prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej*, Warszawa 2010.
171. Szymańska U., Zębek E., *Prawo i ochrona środowiska – prawne, ekonomiczne i techniczne aspekty ochrony środowiska naturalnego. Przewodnik do ćwiczeń dla studentów kierunków prawa i administracji*, Olsztyn 2008.
172. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1993.
173. Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. II, Warszawa 1979.
174. Ślebzak K. (red.), *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. VI, LEX/el., 2012.
175. Świda W. (red.), *Kryminologia*, Warszawa 1977.
176. Świda W., *Prawo karne*, Warszawa 1986.
177. Świda W., *Przestępca zawodowy*, Wilno 1932.

178. Świerzowski A., *Draga*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
179. Świerzowski A., *Mieroża*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
180. Świerzowski A., *Narzędzia połowowe*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
181. Świerzowski A., *Niewody*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
182. Świerzowski A., *Podrywki*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
183. Świerzowski A., *Połów elektryczny*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
184. Świerzowski A., *Połów zimowy*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
185. Świerzowski A., *Przegrody dla ryb*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
186. Świerzowski A., *Przywłoka*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
187. Świerzowski A., *Raczniki*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
188. Świerzowski A., *Sptawnica*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
189. Świerzowski A., *Tuka*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
190. Świerzowski A., *Urządzenia pompowe*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
191. Świerzowski A., *Wiersze*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
192. Świniarski J., *Rybackie narzędzia połowowe. Podział, nazwy, określenia*, Szczecin 1977.
193. Topolski J. (red.), *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, t. III, Warszawa 1970.
194. Trzebiatowski R., *Stawy w podziale uwzględniającym pochodzenie*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
195. Turkowski K., *Pojęcie zrównoważonego rozwoju, a gospodarka rybacka*, [w:] M. Mickiewicz (red.), *Zasady i uwarunkowania zrównoważonego korzystania z zasobów rybackich*, Olsztyn 2012.
196. Turkowski K., *Przytów*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
197. Tyszkiewicz L., *Kryminogeneza w ujęciu kryminologii humanistycznej*, Katowice 1997.
198. Tyszkiewicz L., *Kryminologia. Zarys systemu*, Katowice 1983.
199. Tyszkiewicz L., *Od naturalizmu do humanizmu w kryminologii*, Katowice 1991.

200. Urząd Statystyczny w Olsztynie, *Statystyczne vademecum samorządowca. Województwo warmińsko-mazurskie*, Olsztyn 2014.
201. *Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Druk sejmowy nr 2393.
202. Ważny A., *Instytucja zabezpieczenia majątkowego w praktyce sądów i prokuratur*, [w:] A. Siemaszko (red.) *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, Warszawa 2011.
203. Werbel-Cieślak M., *Wybrane aspekty przestępstw i przestępczości przeciwko środowisku (w świetle danych statystycznych i badań aktowych)*, [w:] W. Pływaczewski (red.), *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty ochrony środowiska*, Olsztyn 2012.
204. Wiśniewski W., *Uwarunkowania i prowadzenie gospodarki rybacko-wędkarskiej w zbiornikach zaporowych*, [w:] M. Mizieleński (red.), *Użytkownik rybacki – nowa rzeczywistość. Ocena przekształceń w rybactwie w wyniku konkursów na oddanie w użytkowanie obwodów rybackich*, Warszawa 2008.
205. Wojda R., *Przyducha*, [w:] J. Szczerbowski (red.), *Encyklopedia rybacko-wędkarska*, Olsztyn 1998.
206. Wojnowski J. (red.), *Wielka encyklopedia PWN*, t. 30, Warszawa 2005.
207. Wójcik J., *Kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty ciemnej i złotej liczby przestępstw*, [w:] E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.), *Problemy współczesnej kryminalistyki*, Warszawa 2006.
208. Wójcik J.W., *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2011.
209. Zajac E., *Prawo rybackie*, Warszawa 1936.
210. Zalewski W., *Przestępca „niepoprawny” – jako problem polityki kryminalnej*, Gdańsk 2010.
211. Znamierowska-Prufferowa M., *Tradycyjne rybołówstwo ludowe w Polsce na tle zbiorów i badań terenowych Muzeum Etnograficznego w Toruniu*, Toruń 1998.

Czasopisma

1. Bajor S., *W walce z kłusownictwem*, „Zagadnienia Wykroczeń” 1978, nr 3.
2. Baładynowicz A., *Teoretyczne podstawy probacji*, „Probacja” 2009, nr 1.
3. Grzyb M., Habzda-Siwiek E., *Płeć a przestępczość. O problemie dysproporcji płci wśród sprawców przestępstw z użyciem przemocy*, „Archiwum Kryminologii” 2013, t. XXXV.
4. Błażejczyk M., *Własność zasobów rybnych wód śródlądowych*, „Gospodarka Rybacka” 1983, nr 2.
5. Eman K., Mesko G., Fields C.B., *Crimes Against the Environment: Green Criminology and Research Challenges in Slovenia*, „Journal of Criminal Justice and Security” 2011, nr 4.
6. Kądziołka K., *Wpływ wybranych czynników o charakterze społeczno-ekonomicznym na przestępczość przeciwko mieniu w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 181.
7. Klenczon J., Gasiński Z., *Kłusownictwo rybne i jego zwalczanie*, „Prawo i Środowisko” 1999, nr 2(99).
8. Koprowska K., Endler Z., *Rejestracja szkód w środowisku przyrodniczym na przykładzie działalności Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie*, „Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych” 2012, nr 51.
9. Koźmiński W., *Nielegalne mandaty*, „Wędkarski Świat” 2011, nr 9.
10. Koźmiński W., *Spoteczna Straż Rybacka. Organizacja*, „Wędkarski Świat” 2012, nr 3.
11. Lisiecka H., *Rola organizacji ekologicznych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2009, nr 3(57).
12. Łyżwa R., *Środowisko jako przedmiot ochrony prawnokarnej*, „Prawo i Środowisko” 2011, nr 1(65).
13. Maciejko W., *Administracyjna ochrona kryjówek ryb i raków*, „Prawo i Środowisko” 2006, nr 2(46).
14. Mering L., *Prawo karne w ochronie środowiska – przedmiot ochrony*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2007, nr 3(49).
15. Mickiewicz M., *Porównanie średnich cen ryb towarowych i materiału zarybieniowego stosowanych przez podmioty prowadzące gospodarkę rybacką w obwodach rybackich w 2011 i 2013 roku*, „Komunikaty Rybackie” 2014, nr 2.
16. Mierzejewski P., *Organy ochrony przyrody*, „Prawo i Środowisko” 2006, nr 2(46).
17. Migdał W., Tkaczewska J., Kulawik P., Migdał Ł., Osiecki A., Latos K., Przybyłko M., *Jedz ryby nie tylko od święta (5)*, „Aura” 2010, nr 9.
18. Miłkowska J., *Status prawny ryb wód śródlądowych a status prawny zwierząt łownych*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 2008, nr 1(51).
19. Niedzielski S., Harwas K., *Kłusownictwo rybne*, „Zagadnienia Wykroczeń” 1974, nr 4-5.

20. Nowicka I., *Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2009, nr 6.
21. Nowicki M., *Wstęp do ustawy o rybactwie śródlądowym*, „Gospodarka Rybna” 1985, nr 9.
22. Otawski P., *Kłusownictwo rybackie w polskim prawie rybackim*, „Przegląd Rybacki” 2000, nr 2.
23. Pikulski S., *Polityka karna w Polsce z perspektywy międzynarodowej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2009, nr 6.
24. Potter G., *What is green criminology?* „Sociology Review” 2010, vol. 20, nr 2.
25. Radecki W., *Dobrowolne naprawienie szkody wyrządzonej kłusownictwem wędkarskim lub rybackim*, „Komunikaty Rybackie” 2002, nr 5.
26. Radecki W., *Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej a gospodarka rybacka*, „Komunikaty Rybackie” 2007, nr 5.
27. Radecki W., *Egzaminy na kartę wędkarską*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 8.
28. Radecki W., *Humanitarna ochrona ryb*, „Wędkarz Polski” 1994, nr 7.
29. Radecki W., *Jeszcze o poławianiu gołymi rękami*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 4.
30. Radecki W., *Kompetencje pracowników podmiotu uprawnionego do rybactwa*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 5.
31. Radecki W., *Kompetencje Społecznej Straży Rybackiej*, „Komunikaty Rybackie” 2013, nr 2.
32. Radecki W., *Kompetencje strażnika Państwowej Straży Rybackiej do karania mandatem za wykroczenia leśne, łowieckie i przyrodnicze*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 1.
33. Radecki W., *Konkurs ofert na użytkowanie rybackie*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 7.
34. Radecki W., *Kontrola dokumentów uprawniających do wędkowania*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 3.
35. Radecki W., *Kontrolowanie spełnienia obowiązku prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 2.
36. Radecki W., *Narzędzia elektryczne do połowu ryb*, „Komunikaty Rybackie” 1999, nr 6.
37. Radecki W., *Nawiązka rybacka*, „Komunikaty Rybackie” 2006, nr 2.
38. Radecki W., *Oceny prawne kłusownictwa rybackiego*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 9.
39. Radecki W., *Oceny prawne połowów ryb narzędziami rybackimi*, „Ochrona Środowiska” 2001, nr 1(23).
40. Radecki W., *Oceny prawnokarne bezprawnego połowu ryb*, „Problemy Praworządności” 1985, nr 10.
41. Radecki W., *Ochrona mienia w Polskim Związku Wędkarskim*, „Wędkarz Polski” 2007, nr 5.
42. Radecki W., *Ochrona prawna Społecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 1995, nr 1.

43. Radecki W., *Odłowy ryb zestawem elektrycznym*, „Komunikaty Rybackie” 2015, nr 3.
44. Radecki W., *Odpowiedzialność karna za zabór ryb*, „Gospodarka Rybacka” 1983, nr 6.
45. Radecki W., *Odpowiedzialność Polskiego Związku Wędkarskiego za działania strażnika*, „Wędkarz Polski” 1999, nr 1.
46. Radecki W., *Odpowiedzialność za następstwa nieracjonalnej gospodarki rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 4.
47. Radecki W., *Odpowiedzialność za przestępstwa łowieckie*, „Przyroda Polska” 2009, nr 9.
48. Radecki W., *Opiniowanie operatów rybackich*, „Komunikaty Rybackie” 2010, nr 1.
49. Radecki W., *Podział na obwody rybackie*, „Komunikaty Rybackie” 2003, nr 1.
50. Radecki W., *Pokrzywdzony przestępstwem popełnionym przez kłusownika*, „Komunikaty Rybackie” 2001, nr 3.
51. Radecki W., *Pokrzywdzony w sprawach o przestępstwa i wykroczenia kłusownicze*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 6.
52. Radecki W., *Półów ryb gołymi rękami*, „Wędkarz Polski” 2005, nr 9.
53. Radecki W., *Półów ryb poza „swoim” obwodem rybackim*, „Komunikaty Rybackie” 2014, nr 4.
54. Radecki W., *Postępowanie mandatowe w sprawie wykroczenia wędkarskiego*, „Aura” 2011, nr 10.
55. Radecki W., *Pozwolenie wodnoprawne na hodowlę raków*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 9.
56. Radecki W., *Pracownicy gospodarstw rybackich wobec kłusowników*, „Wędkarz Polski” 1997, nr 2.
57. Radecki W., *Prawo rybołówstwa nadane ukazem carskim*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 1.
58. Radecki W., *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach rybackich w znowelizowanej ustawie rybackiej*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 3.
59. Radecki W., *Przepisy o wykroczeniach i przestępstwach w znowelizowanej ustawie rybackiej*, „Komunikaty Rybackie” 2011, nr 3.
60. Radecki W., *Przestępstwa i wykroczenia rybackie*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 2.
61. Radecki W., *Reakcja na wykroczenie wędkarskie*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 4.
62. Radecki W., *Ryba jako przynęta*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 1.
63. Radecki W., *Rybacko i wędkarstwo w zbiornikach zaporowych*, „Wędkarz Polski” 2006, nr 3.
64. Radecki W., *Rybacko w jeziorach przepływowym*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 11.
65. Radecki W., *Służby ochrony przyrody*, „Przyroda Polska” 2007, nr 7.

66. Radecki W., *Spoleczna Straż Rybacka u uprawnionego do rybactwa*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 12.
67. Radecki W., *Spoleczna Straż Rybacka*, „Wędkarz Polski” 2000, nr 3.
68. Radecki W., *Spoleczna szkodliwość kłusownictwa rybackiego*, „Wędkarz Polski” 2004, nr 6.
69. Radecki W., *Status prawny służb i straży przyrodniczych*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 9.
70. Radecki W., *Straż miejska a wykroczenia wędkarskie*, „Wędkarz Polski” 2005, nr 11.
71. Radecki W., *Straż Ochrony Przyrody i kłusownictwo rybackie*, „Wędkarz Polski” 1993, nr 5.
72. Radecki W., *Straże przyrodnicze*, „Przyroda Polska” 2007, nr 8.
73. Radecki W., *Strona podmiotowa wykroczeń wędkarskich*, „Wędkarz Polski” 2007, nr 11.
74. Radecki W., *Sznury i pęczki hakowe*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 9.
75. Radecki W., *Ściganie przestępstw przyrodniczych*, „Przyroda Polska” 2009, nr 9.
76. Radecki W., *Tytuł prawny do prowadzenia połowów planktonu i bentosu*, „Wiadomości Wędkarskie” 2002, nr 11.
77. Radecki W., *Uprawnienia do rybactwa na stawach*, „Komunikaty Rybackie” 1997, nr 1.
78. Radecki W., *Uprawnienia oskarżycielskie straży przyrodniczych*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 9.
79. Radecki W., *Uprawnienia policji w walce z wykroczeniami z ustawy rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2001, nr 6.
80. Radecki W., *Uprawnienia Spolecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 7.
81. Radecki W., *Uprawniony do rybactwa jako poszkodowany w rozumieniu prawa cywilnego*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 5.
82. Radecki W., *Uprawniony do rybactwa na jeziorze bezodpływowym*, „Komunikaty Rybackie” 2012, nr 1.
83. Radecki W., *Uprawniony do rybactwa na wodach stojących*, „Wędkarz Polski” 2003, nr 4.
84. Radecki W., *Warunkowe umorzenie i przepadek przedmiotów*, „Wędkarz Polski” 2002, nr 6.
85. Radecki W., *Wędkowanie cudzoziemców*, „Wędkarz Polski” 2000, nr 5.
86. Radecki W., *Wędkowanie pod lodem*, „Ochrona środowiska. Prawo i Polityka” 1999, nr 1(15).
87. Radecki W., *Właściwość miejscowa straży rybackich*, „Komunikaty Rybackie” 2005, nr 4.
88. Radecki W., *Zatrzymanie dokumentów i sprzętu wędkarskiego*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 10.
89. Radecki W., *Zwolnienie z obowiązku posiadania karty wędkarskiej*, „Wędkarz Polski” 1998, nr 3.

90. Radecki W., *Żądanie okazania dokumentów uprawniających do wędkowania*, „Wędkarz Polski” 1996, nr 6.
91. Radecki, *Przepadek sprzętu rybackiego*, „Wędkarz Polski” 1994, nr 2.
92. Radecki, *Strażnik Społecznej Straży Rybackiej*, „Wędkarz Polski” 2008, nr 11.
93. Skubich G., Konstantynowicz P., *Działania Policji wobec osób dokonujących amatorskiego połowu ryb*, „Kwartalnik Policyjny” 2013, nr 3.
94. Stefański R., *Kary dodatkowe orzekane samoistnie*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 4.
95. Sykes G.M., Matza D., *Techniques of Neutralization. A theory of Delinquency*, „American Sociological Review” 1957, vol. 22.
96. Szamota B., *Teoria ekonomiczna przestępczości (Analiza krytyczna modelu wyboru zachowania przestępczego)*, „Państwo i Prawo” 1990, nr 4.
97. Szczepaniak C., *Kłusownik czy złodziej*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 10.
98. Szczepaniak C., *Kłusownik poddaje się karze*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 5.
99. Szczepaniak C., *Mandat czy nie?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2006, nr 7.
100. Szczepaniak C., *Mandat czy sąd?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2011, nr 11.
101. Szczepaniak C., *Nieletni kłusownik*, „Wiadomości Wędkarskie” 2013, nr 1.
102. Szczepaniak C., *Obrót rybackimi narzędziami i urzędzeniami*, „Wiadomości Wędkarskie” 2006, nr 5.
103. Szczepaniak C., *Odebranie karty wędkarskiej*, „Wiadomości Wędkarskie” 2012, nr 5.
104. Szczepaniak C., *Sieci kłusownicze czy legalne?*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 7.
105. Szczepaniak C., *Uprawnienia pracowników ochrony*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009 nr 19.
106. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy*, „Wiadomości Wędkarskie” 2008, nr 10.
107. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy cz. III*, „Wiadomości Wędkarskie” 2008, nr 12.
108. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy cz. VI*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 3.
109. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy cz. VII*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 4.
110. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy, cz. X*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 7.
111. Szczepaniak C., *Uprawnienia służb w stosunku do wędkarzy, cz. XI*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 8.
112. Szczepaniak C., *Walka z kłusownictwem cz. I*, „Wiadomości Wędkarskie” 2007, nr 11.
113. Szczepaniak C., *Wędkowanie z opiekunem*, „Wiadomości Wędkarskie” 2013, nr 2.

114. Szczepaniak C., *Wynagrodzenie dla strażników SSR*, „Wiadomości Wędkarskie” 2012, nr 3.
115. Szczepaniak C., *Znikoma społeczna szkodliwość*, „Wiadomości Wędkarskie” 2010, nr 12.
116. Szczerbowski J., *Nowa ustawa o rybactwie śródlądowym*, „Komunikaty Rybackie” 1996, nr 6.
117. Szczepaniak C., *Straże gminne (miejskie)*, „Wiadomości Wędkarskie” 2009, nr 9.
118. Szwejkowska M., Truszkowski W., *Zniszczenie zasobów przyrody w ujęciu art. 181 kodeksu karnego*, „Przegląd Policyjny” 2012, nr 2(106).
119. Śmiałek M., *Bezpieczeństwo na wodzie*, „Kwartalnik Policyjny” 2014, nr 3.
120. Świtka J., *Uwarunkowania kryminogenezy*, „Zeszyty Naukowe ASW” 1999, nr 60.
121. Tyszkiewicz L., *Kryminogeneza i sposoby jej badania*, „Archiwum Kryminologii” 2007-2008, nr 29-30.
122. Tyszkiewicz L., *Zarys problematyki badań osobo poznawczych w świetle polskiego systemu prawa karnego i kryminologii*, „Studia Prawnicze” 1972, z. 34.
123. Willson J.Q., Kelling G.L., *The Police and Neighbourhood Safety. Broken windows*, „The Atlantic Monthly” 1982, vol. 3.
124. Wojtyra W., *Aktualny stan organizacyjny Państwowej Straży Rybackiej w świetle nasilającego się kłusownictwa rybackiego*, „Przegląd Rybacki” 1995, nr 6.
125. Zabłocki S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Karna*, „Palestra” 1997, nr 1-2.

Źródła prawa

1. Ustawa z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie (Dz. U. 1932, Nr 35, poz. 357).
2. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego
3. (t.j. Dz. U. 2013, poz. 267 ze zm).
4. Ustawa z dnia 30 maja 1962 r. - Prawo wodne (Dz. U. 1962, Nr 34, poz. 158.).
5. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. 2014, poz. 121 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karnoadministracyjnego (Dz. U. 1966, Nr 23, poz. 149).
7. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1969, Nr 13, poz. 94 ze zm.).
8. Ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz. U. 1974, Nr 38, poz. 230).
9. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (t.j. Dz. U. 2013, Nr 86, poz. 269 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz. U. 2015, poz. 652 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. 2015, poz. 355 ze zm.).
12. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2014, poz. 1153 ze zm.).
13. Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2001, Nr 99, poz. 1079 ze zm.).
14. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. - Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. 2013, 1226 ze zm.).
15. Ustawa z dnia 27 września 1996 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 1996, Nr 128, poz. 602).
16. Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 ze zm.).
18. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997, Nr 89, poz. 555 ze zm.).
19. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. 2013, poz. 856 ze zm.).
20. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (t.j. Dz. U. 2014, Nr 145, poz. 1099).

21. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o strażach gminnych (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1383 ze zm.).
22. Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r. Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz. U. 1999, Nr 12, poz. 96).
23. Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. 2001, Nr 3, poz. 21).
24. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1232 ze zm.).
25. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (t.j. Dz. U. 2010, Nr 29, poz. 153 ze zm.).
26. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. 2001, Nr 115, poz. 1129).
27. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004, Nr 92, poz. 880).
28. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz. U. 2013, poz. 395 ze zm.).
29. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego (t.j. Dz. U. 2015, poz. 1100 ze zm.).
30. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. 2002, Nr 200, poz. 1679 ze zm.).
31. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2013, poz. 627 ze zm.).
32. Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie (Dz. U. 2004, Nr 62, poz. 574 ze zm.).
33. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. 2012, poz. 124 ze zm.).
34. Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t.j. Dz. U. 2015, poz. 525 ze zm.).
35. Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2010, Nr 200, poz. 1322).
36. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (t.j. Dz. U. 2015, poz. 1203 ze zm.).
37. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013, poz. 628 ze zm.).

38. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz. U. 2013, poz. 1158).
39. Ustawa z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. 2015, poz. 222).
40. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396).
41. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1932, Nr 60, poz. 571).
42. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej dnia 9 maja 1997 r. w sprawie praw i obowiązków pracowniczych, zasad wynagradzania, wzorów oznak, legitymacji służbowej, odznaki służbowej i umundurowania strażników Państwowej Straży Rybackiej oraz wzoru oznaki i legitymacji strażnika Społecznej Straży Rybackiej (Dz. U. 1997, Nr 55, poz. 354 ze zm.).
43. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 23 grudnia 1997 w sprawie określania szczegółowych zasad i warunków współdziałania Państwowej Straży Rybackiej z Policją (Dz. U. 1998, Nr 4, poz. 12).
44. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie zasad sprawowania nadzoru specjalistycznego nad Społeczną Strażą Rybacką oraz ramowego regulaminu tej straży (Dz. U. 1999, Nr 49, poz. 489).
45. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb i warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. 2001, Nr 138, poz. 1559 ze zm.).
46. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie zakresu i warunków współpracy Państwowej Straży Rybackiej ze Społeczną Strażą Rybacką (Dz. U. 2002, Nr 5, poz. 55).
47. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Rolnictwa i Wsi z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie operatu rybackiego (t.j. Dz. U. 2015, poz. 177).
48. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. 2005, Nr 141, poz. 1186).
49. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 stycznia 2007 r. w sprawie konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego (Dz. U. 2007, Nr 27, poz. 181).

50. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Wsi z dnia 16 listopada 2012 r. w sprawie wykazu gatunków ryb uznanych za nierodzime i wykazu gatunków ryb uznanych za rodzime oraz warunków wprowadzania gatunków ryb uznanych za nierodzime, dla których nie jest wymagane zezwolenie na wprowadzenie (Dz. U. 2012, poz. 1355).
51. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 marca 2014 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków współdziałania Państwowej Straży Rybackiej z Policją (Dz. U. 2014, poz. 495).
52. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 czerwca 2014 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków posiadania, przechowywania i ewidencjonowania przez Państwową Straż Rybacką broni palnej, sygnałowej, amunicji oraz środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. 2014, poz. 756).
53. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę (Dz. U. 2014, poz. 1220).
54. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2014, poz. 1348).
55. Uchwała Nr XXXIV/452/2002 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 21 września 2002 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej w Olsztynie.
56. Uchwała Nr X1151/2012 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 24 lutego 2012 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej przy Gospodarstwie Rybackim Szwaderki sp. z o.o.
57. Uchwała Nr XXXI/372/2014 Rady Powiatu w Olsztynie z dnia 27 czerwca 2014 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Społecznej Straży Rybackiej przy Stowarzyszeniu Ekologicznym Łąjs 2000”.
58. Zarządzenie Nr 105 Ministra Rolnictwa z dnia 26 lipca 1960 r. w sprawie powołania straży rybackiej w państwowych gospodarstwach rybackich (Nr PGR-Ryb. I 29/60).
59. Zarządzenie nr 1386 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 listopada 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę na wodach i terenach przywodnych (t.j. Dz. Urz. KGP 2013, poz. 71).
60. Zarządzenie Nr 155 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 9 grudnia 1999 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej o nazwie Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie i ustalenia jej regulaminu.
61. Zarządzenie Nr 116 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 czerwca 2006 r. w sprawie nadania Statutu Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie.

62. Załącznik do Zarządzenia nr 252 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 września 2007 r. w sprawie nadania Regulaminu Państwowej Straży Rybackiej w Olsztynie.
63. Załącznik do zarządzenia nr 52 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 września 2004 r. Tekst jednolity wprowadzony zarządzeniem nr 17 z dnia 24 marca 2014 r. w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego Zarządzenia nr 52 z dnia 9 września 2004 r. w sprawie ochrony lasów przed szkodnictwem leśnym (znak: GS-2505-12/04) (GI.S-021-1/14).

Orzecznictwo

1. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 1934 r. (sygn. akt. III K 205/34), OSP 1934, poz. 447.
2. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1935 r. (sygn. II K 524/35), Zbiór Orzeczeń Izby Karnej SN 1936, nr 1, poz. 37.
3. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1984 r. (sygn. akt III KR 272/83), OSNKW 1984, nr 9-10, poz. 93.
4. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1986 r. (sygn. akt WRN 2/88), OSNKW 1988, nr 11-12, poz. 81.
5. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1987 r. (sygn. akt VI KZP 29/87), OSNKW 1988, nr 1-2, poz. 2.
6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1999 r. (sygn. akt V KKN 453/99), „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 3, poz. 10.
7. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2002 r. (sygn. akt III KKN 326/99).
8. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2004 r. (sygn. akt V KK 221/04).
9. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2008 r. (sygn. akt WA 1/08), OSNKW 2008, nr 4, poz. 31.
10. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III KK 429/12).
11. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2014 r. (sygn. akt IIIKK 416/13).
12. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1971 r. (sygn. akt VI KZP 35/71), OSNPG 1971, nr 12, poz. 240.
13. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r. (sygn. akt III KK 577/00).
14. Postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 28 czerwca 2005 r. (sygn. akt II SA/Gd 188/05), ONSAiWSA 2006, nr 2, poz. 59.
15. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 12 listopada 2007 r. (sygn. akt VI SA/Wa 790/07).
16. Wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 23 stycznia 2013 r. (sygn. akt IV Ka 986/12).
17. Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 7 sierpnia 2013 r. (sygn. akt VII Ka 509/13).

Źródła internetowe

1. <http://www.lgrpo.pl/cele.html>
- *Lokalna Grupa Rybacka*
2. <http://tmrr.pl>
- *Towarzystwo Miłośników Rzeki Regi*
3. <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=52892>
- *Towarzystwo Miłośników Rzeki Parsęty*
4. <http://www.passaria.org/o-nas>
- *Towarzystwo Miłośników Pasłęki „Passaria”*
5. http://91.229.22.124/kmp_olsztyn/?id_category=101&el_id=45811
- *Komenda Miejska Policji w Olsztynie*
6. http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/zespolona_administracja/jednostki_podporzadkowane_województwie/panstwowa_straz_rybacka_w_olsztynie
- *Państwowa Straż Rybacka w Olsztynie*

WYKAZ TABEL

Tab. 1. Sposób ujawnienia przestępstwa	84
Tab. 2. Instytucja dokonująca zatrzymania sprawcy	85
Tab. 3. Przyznanie się sprawcy do winy	86
Tab. 4. Dobrowolne poddanie się karze.....	87
Tab. 5. Zatrzymanie dowodów rzeczowych.....	88
Tab. 6. Przeszukanie pomieszczeń mieszkalnych lub gospodarczych	89
Tab. 7. Zastosowanie tymczasowego aresztowania.....	89
Tab. 8. Oszacowanie wartości szkody.....	90
Tab. 9. Wysokość szkody.....	90
Tab. 10. Kwalifikacja prawna czynu	93
Tab. 11. Wyrok skazujący w trybie art. 335 k.p.k.	95
Tab. 12. Opinia biegłych	96
Tab. 13. Orzeczona kara.....	97
Tab. 14. Podanie wyroku do publicznej wiadomości	101
Tab. 15. Orzeczone środki karne o charakterze kompensacyjnych.....	102
Tab. 16. Przepadek przedmiotów.....	103
Tab. 17. Odebranie karty wędkarskiej/łowiectwa podwodnego.....	104
Tab. 18. Zakaz składania oferty na użytkowanie obwodu rybackiego.....	105
Tab. 19. Zwolnienie z kosztów sądowych	106
Tab. 20. Złożenie środków odwoławczych.....	106
Tab. 21. Miesiąc popełnienia przestępstwa	107
Tab. 22. Miejsce popełnienia przestępstwa.....	108
Tab. 23. Liczba sprawców biorących udział w przestępstwie.....	110
Tab. 24. Udział nieletnich w popełnieniu przestępstwa	111
Tab. 25. Nazwa pokrzywdzonego.....	112
Tab. 26. Płeć sprawcy	113
Tab. 27. Wiek sprawcy	114
Tab. 28. Miejsce zamieszkania sprawcy.....	115
Tab. 29. Wykształcenie sprawcy.....	116
Tab. 30. Status zawodowy sprawcy	116
Tab. 31. Dochód miesięczny sprawcy	117
Tab. 32. Stan cywilny sprawcy	118
Tab. 33. Liczba osób pozostająca na utrzymaniu sprawcy	118
Tab. 34. Uprzednia karalność sprawcy	119
Tab. 35. Liczba wcześniejszych skazań.....	119
Tab. 36. Recydywa kryminologiczna przy przestępstwach klusownictwa rybackiego	120
Tab. 37. Popełnienie przestępstwa pod wpływem alkoholu.....	121
Tab. 38. Stwierdzone przestępstwa klusownicze w Polsce w 2013 r.	149
Tab. 39. Stwierdzone przestępstwa klusownicze w Polsce w 2014 r.	150
Tab. 40. Stwierdzone przestępstwa klusownicze w Polsce w okresie styczeń-maj 2015 r.	151

Tab. 41. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurskim w 2013 r.	152
Tab. 42. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.	153
Tab. 43. Postępowania przygotowawcze w województwie warmińsko-mazurski w miesiącach styczeń-maj 2015 r.	153
Tab. 44. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w 2013 r.	154
Tab. 45. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w 2014 r.	155
Tab. 46. Postępowania przygotowawcze wszczęte w poszczególnych komendach powiatowych i miejskich w okresie styczeń-maj 2015 r.	156

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1. Kwestionariusz badań aktowych

Sąd:

Sygnatura akt:

Kwalifikacja prawna czynu:

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE

1. Sposób ujawnienia przestępstwa:
  - kontrola/patrol
  - zgłoszenie
  - inne
  - brak danych
2. Instytucja dokonująca zatrzymania sprawcy:
  - Państwowa Straż Rybacka
  - Społeczna Straż Rybacka
  - Wspólny patrol Państwowej Straży Rybackiej i Społecznej Straży Rybackiej
  - Policja
  - Straż Leśna
  - inne
  - brak danych
3. Czy podejrzany przyznał się do winy?
  - tak
  - nie
4. Czy sprawca złożył wniosek o dobrowolne poddanie się karze na podstawie art. 378 k.p.k.?
  - tak
  - nie
5. Czy prokurator złożył wniosek o zastosowanie art. 353 k.p.k.?
  - tak
  - nie
6. Czy zatrzymano rzeczy stanowiące dowód w sprawie?
  - tak
  - nie
7. Jakie dowody rzeczowe zatrzymano w sprawie?
8. Czy zastosowano czynności dowodowe w postaci przeszukania pomieszczeń lub innych miejsc?
  - tak
  - nie

9. Czy zastosowano środki zapobiegawcze względem sprawcy?
  - tak
  - nie
10. Jakie środki zapobiegawcze zastosowano wobec sprawcy?
11. Czy pokrzywdzony oszacował wysokość szkody?
  - tak
  - nie
12. Jaka była wysokość szkody?

POSTĘPOWANIE SĄDOWE

1. Jaka była kwalifikacja prawna czynu według wyroku sądu?
2. Wyrok sądu:
  - skazujący
  - uniewinniający
  - warunkowo umarzający postępowanie karne
  - umarzający postępowanie karne
3. Jaka była podstawa prawna umorzenia postępowania?
4. Czy skazanie sprawcy odbyło się bez przeprowadzania rozprawy na podstawie art. 335 k.p.k.?
  - tak
  - nie
5. Jaki był okres pomiędzy wniesieniem oskarżenia a wydaniem wyroku?
6. Ile odbyło się wokand w sprawie?
7. Czy powołano biegłych w celu wydania opinii?
  - tak
  - nie
8. Jaka była specjalizacja powołanych biegłych sądowych?
9. Jaka kara została orzeczona?
  - kara pozbawienia wolności
  - kara ograniczenia wolności
  - samoistna kara grzywny
  - inne
10. Okres na jaki orzeczono karę/wysokość grzywny:
11. Czy orzeczono wobec sprawcy środki karne?
  - tak
  - nie
12. Czy orzeczono środek karny w postaci podania orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej na koszt skazanego?
  - tak
  - nie

13. Miejsce ogłoszenia orzeczenia o skazaniu do wiadomości publicznej:
  - urząd miasta/gminy
  - gazeta lokalna/ogólnokrajowa
  - inne
14. Czy orzeczono środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody?
  - tak
  - nie
15. Wysokość orzeczonego obowiązku naprawienia szkody:
16. Czy orzeczono środek karny w postaci nawiązki na rzecz uprawnionego do rybactwa:
  - tak
  - nie
17. Wysokość orzeczonej nawiązki:
18. Czy zastosowano środek karny w postaci przypadku *instrumenta sceleris/producta sceleris*:
  - tak
  - nie
19. Przypadek jakich przedmiotów orzeczono?
20. Czy orzeczono środek karny w postaci odebrania karty wędkarskiej lub karty łowiectwa podwodnego?
  - tak
  - nie
21. Którego dokumentu dotyczył powyższy środek karny?
  - karta wędkarska
  - karta łowiectwa podwodnego
22. Okres, na który orzeczono powyższy środek karny?
  - trwale odebranie
  - okresowe odebranie (na jaki okres)
23. Czy zastosowano środek karny w postaci zakazu składania ofert do konkursu ofert na oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego?
  - tak
  - nie
24. Na jaki okres orzeczono powyższy środek karny?
25. Czy sprawca został zwolniony z kosztów sądowych?
  - tak
  - nie
26. Czy sporządzono uzasadnienie do wyroku?
  - tak
  - nie
27. Czy sprawca korzystał w postępowaniu sądowym z pomocy obrońcy (adwokata)?
  - tak
  - nie

28. Czy strony złożyły środki odwoławcze od wyroku I instancji?
  - tak
  - nie
29. Kto wniósł środki odwoławcze?
  - prokurator
  - sprawca/obrońca
30. Zarzuty podniesione w apelacji:
31. Wyrok sądu II instancji:

CZYN SPRAWCY

1. Data popełnienia czynu zabronionego:
2. Miesiąc popełnienia czynu zabronionego:
3. Pora dnia, w której popełniono czyn zabroniony (godzina):
4. Miejsce popełnienia czynu zabronionego (miasto/gmina):
5. Miejsce popełnienia czynu zabronionego:
  - jezioro
  - rzeka
  - staw
  - inne
6. *Modus operandi* sprawcy przestępstwa:
7. Jakie przedmioty posłużyły do popełnienia przestępstwa?
8. Forma stadialna przestępstwa:
  - przygotowanie
  - usiłowanie
  - dokonanie
9. Forma zjawiskowa przestępstwa:
  - sprawstwo indywidualne
  - współsprawstwo
  - sprawstwo kierownicze
  - sprawstwo polecające
  - podżeganie
  - pomocnictwo
10. Liczba osób biorących udział w popełnieniu przestępstwa:
11. Czy w popełnieniu przestępstwa brały udział osoby nieletnie?
  - tak
  - nie

POKRZYWDZONY

1. Kim był pokrzywdzony?
  - osoba fizyczna
  - osoba prawna
  - jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej
2. Nazwa pokrzywdzonego (uprawnionego do rybactwa):

SPRAWCA

1. Obywatelstwo sprawcy:
  - polskie
  - inne
2. Płeć sprawcy:
  - mężczyzna
  - kobieta
3. Wiek sprawcy w chwili popełnienia przestępstwa (przedział wiekowy):
  - 17-24
  - 25-35
  - 36-45
  - 46-55
  - 56-65
  - powyżej 65
4. Miejsce zamieszkania sprawcy:
  - miasto powyżej 100 tys.
  - miasto poniżej 100 tys.
  - wieś
5. Wykształcenie sprawcy:
  - podstawowe
  - gimnazjalne
  - średnie
  - zawodowe
  - wyższe
6. Status zawodowy sprawcy:
  - bezrobotny
  - pracujący
  - emeryt
  - rencista
  - uczeń
7. Dochód miesięczny sprawcy:
  - bez dochodu
  - poniżej 500 zł
  - 500-1000 zł

- 1000-1500 zł
  - 1500-2000 zł
  - 2000-2500 zł
  - powyżej 2500 zł
8. Stan cywilny sprawcy:
- kawaler/panna
  - żonaty/zamężna
  - rozwodnik/rozwódka
  - wdowiec/wdowa
9. Liczba osób pozostająca na utrzymaniu sprawcy:
10. Czy sprawca był uprzednio karany?
- tak
  - nie
11. Jeśli tak, to za jakie przestępstwo, kiedy i na jaką karę?
12. Jaka była liczba wcześniejszych skazań sprawcy?
13. Czy sprawca działał w warunkach recydywy jurydycznej?
- tak
  - nie
14. Czy sprawca działał w warunkach recydywy kryminologicznej przy przestępstwach kłusownictwa rybackiego?
- tak
  - nie
15. Jeśli tak, to ile razy sprawca był uprzednio karany za przestępstwa kłusownictwa rybackiego?
16. Czy sprawca popełnił przestępstwo pod wpływem alkoholu?
- tak
  - nie
17. Jak sprawca zachowywał się po popełnieniu przestępstwa?
- wyraził żal
  - nie wyrażał żalu
  - nie przyznawał się
  - nie chciał składać wyjaśnień
  - brak danych
18. Czy sprawca miał świadomość karalności swojego zachowania?
- tak
  - nie
19. Jakie były motywy (pobudki) popełnienia przestępstwa?

Załącznik nr 2. Kwestionariusz ankiety dotyczącej ciemnej liczby przestępstw kłusownictwa rybackiego

Dane osobopoznawcze:

Przedział wiekowy: 17-24 25-35 36-45 46-55 56-więcej

Miejsce urodzenia: wieś/małe miasto/duże miasto

Miejsce zamieszkania: wieś/małe miasto/duże miasto

Wykształcenie: podstawowe/średnie/wyższe

Stan cywilny: kawaler/zamężny/rozводnik/wdowiec

Czy masz rodzinę na utrzymaniu? tak/nie

Osoba pracująca/bezrobotny/rencista/emeryt/student

Dochody sprawcy: do 1000zł/1000-2000zł/2000zł i więcej

Osoba samodzielna finansowa/na utrzymaniu rodziny

Liczba osób pozostających na utrzymaniu:

Czy jesteś osobą uprzednio karaną za przestępstwa lub wykroczenia z ustawy o rybactwie śródlądowym albo inne przestępstwa lub wykroczenia?

Jeśli tak to za jaki czyn zabroniony i jaka była kara?

Ankieta:

1. Jaka jest motywacja, pobudki (dlaczego kłusujesz)?
2. Czy zmusza Cię do kłusownictwa sytuacja finansowa?
3. Czy znasz inne osoby, które kłusują?
4. Czy kłusujesz sam czy z innymi osobami?
5. Czy znasz pobudki jakimi kierują się osoby kłusujące razem z Tobą?
6. Czy kłusownictwo jest zjawiskiem powszechnym w Twoim środowisku?
7. Czy ktoś z Twojej rodziny kłusował (tradycja rodzinna)?
8. Czy masz świadomość karalności zachowań kłusowniczych?
9. Czy znasz zakres czynów karalnych wynikających z ustawy o rybactwie śródlądowym?
10. Czy według Ciebie przepisy obowiązującej ustawy o rybactwie śródlądowym są przejrzyste i zrozumiałe?
11. Czy w Twojej opinii zagrożenie karne przewidziane w ustawie o rybactwie śródlądowym za kłusownictwo jest łagodne czy surowe?
12. Czy uważasz, że zagrożenie karne przewidziane za kłusownictwo w ustawie o rybactwie śródlądowym pełni wystarczającą funkcję odstrasżającą?
13. Czy obawiasz się ryzyka związanego z podejmowaniem czynności kłusowniczych, złapania na gorącym uczynku i grożąca za to sankcją karną?
14. Co robisz ze skłusowanymi rybami (np. konsumpcja, sprzedaż, inne)?
15. Jeśli sprzedaż to czy jest to Twoje stałe źródło dochodu?
16. Czy kłusując nastawiasz się na konkretne gatunki ryb (stosujesz w tym celu odpowiednie sposoby, narzędzia kłusownicze)?
17. Jaką ilość ryb udaje Ci się zazwyczaj kłusować (np. niewielkie ilości, znaczne ilości)?

18. Skąd bierzesz sprzęt potrzebny do kłusownictwa (np. kupno, wyrób własny, inne)?
19. Jakie stosujesz metody (sposoby) kłusownicze (w jaki sposób kłusujesz) oraz jakich do tego używasz narzędzi?
20. Jakie zakazy z ustawy o rybactwie śródlądowym naruszasz (np. wymiary, czas ochronny, inne)?
21. Kiedy kłusujesz noc/dzień/każdą porą?
22. Jak często kłusujesz (częstotliwość)?
23. Gdzie kłusujesz jeziora/rzeki/stawy?
24. Czy zdarzało Ci się kłusować pod wpływem alkoholu, środków odurzających?
25. Czy zdarza Ci się łowić ryby legalnie, sposobami wędkarskimi?
26. Czy posiadasz kartę wędkarską?
27. Co Twoim zdaniem jest przyczyną małej ilości ryb w wodach śródlądowych?
28. Czy Twoim zdaniem kłusownictwo jest społecznie szkodliwe?
29. Czy w Twoim środowisku kłusownictwo postrzegane jest jako zjawisko negatywne?
30. Czy Twoim zdaniem kłusownictwo jest szkodliwe dla środowiska przyrodniczego?
31. Jak długo kłusujesz (od jakiego czasu)?
32. Czy byłeś kiedykolwiek kontrolowany przez służby (np. PSR, SSR, Policja inne)?
33. Jeśli byłeś kiedykolwiek kontrolowany to ile razy?
34. Czy uprawnienia PSR, SSR, Policji w zakresie zwalczania kłusownictwa są wystarczające?
35. Jaki jest Twój stosunek to wyżej wymienionych służb?
36. Co zrobiłbyś w przypadku ujęcia na gorącym uczynku podczas kłusowania?
37. Czy w przypadku ujęcia na gorącym uczynku podczas kłusowania stawiałbyś opór?
38. Czy ukaranie za kłusownictwo zniechęciłoby Cię do kłusownictwa w przyszłości?
39. Jeżeli zostałeś ukarany za kłusownictwo czy wymierzoną sankcją karną odczułeś jako dotkliwą i zniechęciła Cię do dalszego kłusownictwa?
40. Co należałoby zrobić aby skutecznie zwalczyć zjawisko kłusownictwa?

Załącznik nr 3. Kwestionariusz wywiadu z przedstawicielami służb odpowiedzialnych za zwalczanie kłusownictwa rybackiego

1. Czy prowadzone są programy profilaktyczne/edukacyjne lub prewencyjne w zakresie zwalczania procederu kłusownictwa?
2. Jak układa się współpraca z innymi służbami (PSR, SSR, Policja, inne służby) w zakresie ochrony przyrody?
3. Jakie kryteria muszą spełniać osoby chcące wstąpić do PSR/SSR/Policji?
4. Czym powinna charakteryzować się osoba chcąca wstąpić do PSR/SSR?
5. Czy uprzednio karana za wykroczenie lub przestępstwo, w tym przyrodnicze może wstąpić w szeregi PSR/SSR?
6. Czy nakłady na działalność służby rosną czy maleją, kto ich finansuje?
7. Co się dzieje z zabezpieczonymi rybami i sprzętem w przypadku niewykrycia sprawcy (stan faktyczny nie prawny, jak wygląda to w praktyce) oraz w przypadku wykrycia sprawcy?
8. Czy jest to niebezpieczna praca? Czy kłusownicy stawiają opór w przypadku ujęcia na gorącym uczynku?
9. Czy jest zauważalna sezonowość kłusownictwa (np. pory roku)?
10. Jaka jest motywacja sprawców kłusownictwa, pobudki jakimi się kierują?
11. Czy ustalanie wartości skłusowanych ryb powinno opierać się o kryterium rynkowe czy również przyrodnicze?
12. Jaki jest profil sprawcy czynów kłusowniczych?
13. Kiedy najczęściej kłusują w nocy/w dzień?
14. Gdzie najczęściej kłusują jeziora/rzeki/stawy?
15. Czy respondent spotkał się z recydywą kłusowniczą?
16. Czy respondent spotkał się ze zorganizowaną kłusowniczą grupą przestępczą?
17. Czy sprawcy kłusują sami czy z innymi osobami, kim oni zazwyczaj są (np. rodzina)?
18. Czy osoby kłusujące są pod wpływem alkoholu/środków odurzających?
19. Czy według Policji/PSR/SSR ustawa o rybactwie jest przejrzysta i zrozumiała?
20. Jak oceniają obowiązującą ustawę o rybactwie śródlądowym?
21. Czy mają jakieś postulaty aby znowelizować ustawę?
22. Czy kary i środki karne przewidziane w ustawie za kłusownictwo są łagodne czy surowe?
23. Czy kary i środki karne przewidziane w ustawie pełnią wystarczającą funkcję odstraszającą?
24. Czy uprawnienia wynikające z ustawy o rybactwie przysługujące PSR/SSR są wystarczające? Jeśli nie, to co powinno ulec zmianie?
25. Jak reagują sprawcy ujęcie na gorącym uczynku? Jak się tłumaczą?
26. Czy kłusownicy są świadomi karalności swoich zachowań?
27. Czy na terenie powiatu może istnieć więcej niż jedna Społeczna Straż Rybacka?

28. Czy w ostatnich latach zjawisko kłusownictwa rośnie czy maleje?
I co ma wpływ na taki stan rzeczy?
29. Jakie czynniki mają decydujący wpływ na worybienie wód śródlądowych?
30. Jak oceniają przepisy obowiązującej ustawy o rybactwie?
31. Jakie zmiany należałoby wprowadzić do ustawy?
32. Czy zagrożenie karne i środki karne przewidziane w ustawie o rybactwie są łagodne czy surowe? Czy pełnią wystarczającą funkcję odstrasżającą?
33. W jaki sposób można ograniczyć kłusownictwo? Jakie działania mogłyby się do tego przyczynić?
34. Co ma największy wpływ na worybienie wód śródlądowych?

Załącznik nr 4. Wykaz postępowań karnych objętych badaniami aktowymi

II Wydział Karny Sądu Rejonowego w Olsztynie

1. Wyrok z dnia 7 stycznia 2010 r., sygn. akt II K 1397/09
2. Wyrok z dnia 26 stycznia 2010 r., sygn. akt II K 38/10
3. Wyrok z dnia 1 lutego 2010 r., sygn. akt II K 1607/09
4. Wyrok z dnia 10 marca 2010 r., sygn. akt II K 73/10
5. Wyrok z dnia 23 marca 2010 r., sygn. akt II K 201/10
6. Wyrok z dnia 8 czerwca 2010 r., sygn. akt II K 480/10
7. Wyrok z dnia 14 czerwca 2010 r., sygn. akt II K 445/10
8. Wyrok z dnia 16 czerwca 2010 r., sygn. akt II K 598/10
9. Wyrok z dnia 24 czerwca 2010 r., sygn. akt II K 634/10
10. Wyrok z dnia 2 lipca 2010 r., sygn. akt II K 502/10
11. Wyrok z dnia 15 lipca 2010 r., sygn. akt II K 647/10
12. Wyrok z dnia 28 sierpnia 2010 r., sygn. akt II K 879/10
13. Wyrok z dnia 7 października 2010 r., sygn. akt II K 301/10
14. Wyrok z dnia 22 października 2010 r., sygn. akt II K 1134/10
15. Wyrok z dnia 8 listopada 2010 r., sygn. akt II K 1103/10
16. Wyrok z dnia 11 lutego 2011 r., sygn. akt II K 86/11
17. Wyrok z dnia 31 marca 2011 r., sygn. akt II K 233/11
18. Wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt II K 108/11
19. Wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., sygn. akt II K 248/11
20. Wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., sygn. akt II K 275/11
21. Wyrok z dnia 26 maja 2011 r., sygn. akt II K 307/11
22. Wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., sygn. akt II K 558/11
23. Wyrok z dnia 9 września 2011 r., sygn. akt II K 779/11
24. Wyrok z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt II K 22/12
25. Wyrok z dnia 20 marca 2012 r., sygn. akt II K 237/12
26. Wyrok z dnia 11 kwietnia 2012 r., sygn. akt II K 990/12
27. Wyrok z dnia 24 kwietnia 2012 r., sygn. akt II K 377/12
28. Wyrok z dnia 17 maja 2012 r., sygn. akt II K 432/12
29. Wyrok z dnia 23 maja 2012 r., sygn. akt II K 310/12
30. Wyrok z dnia 24 maja 2012 r., sygn. akt II K 547/12
31. Wyrok z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. akt II K 501/12
32. Wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., sygn. akt II K 411/12
33. Wyrok z dnia 8 sierpnia 2012 r., sygn. akt II K 612/12
34. Wyrok z dnia 4 września 2012 r., sygn. akt II K 881/12
35. Wyrok z dnia 12 września 2012 r., sygn. akt II K 784/12
36. Wyrok z dnia 25 października 2012 r., sygn. akt II K 1051/12
37. Wyrok z dnia 7 grudnia 2012 r., sygn. akt II K 1342/12
38. Wyrok z dnia 9 stycznia 2013 r., sygn. akt II K 1281/12
39. Wyrok z dnia 17 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K 112/13
40. Wyrok z dnia 18 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K 283/13

41. Wyrok z dnia 19 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K 143/13
42. Wyrok z dnia 26 kwietnia 2013 r., sygn. akt II K 769/12
43. Wyrok z dnia 15 maja 2013 r., sygn. akt II K 293/13
44. Wyrok z dnia 21 maja 2013 r., sygn. akt II K 374/13
45. Wyrok z dnia 24 czerwca 2013 r., sygn. akt II K 543/13
46. Wyrok z dnia 10 lipca 2013 r., sygn. akt II K 1471/12
47. Wyrok z dnia 31 lipca 2013 r., sygn. akt II K 565/13
48. Wyrok z dnia 8 sierpnia 2013 r., sygn. akt II K 488/13
49. Wyrok z dnia 22 sierpnia 2013 r., sygn. akt II K 618/13
50. Wyrok z dnia 16 września 2013 r., sygn. akt II K 731/13
51. Wyrok z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt II K 780/13
52. Wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., sygn. akt II K 1075/13
53. Wyrok z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt II K 1107/13
54. Wyrok z dnia 13 stycznia 2014 r., sygn. akt II K 1188/13
55. Wyrok z dnia 5 sierpnia 2014 r., sygn. akt II K 491/14
56. Wyrok z dnia 5 września 2014 r., sygn. akt II K 687/14

VII Wydział Karny Sądu Rejonowego w Olsztynie

1. Wyrok z dnia 7 kwietnia 2010 r., sygn. akt VII 626/10
2. Wyrok z dnia 24 maja 2010 r., sygn. akt. VII K 436/10
3. Wyrok z dnia 19 września 2010 r., sygn. akt VII K 912/10
4. Wyrok z dnia 7 października 2010 r., sygn. akt. VII K 1015/10
5. Wyrok z dnia 10 listopada 2010 r., sygn. akt VII K 937/10
6. Wyrok z dnia 6 grudnia 2010 r., sygn. akt VII K 1170/10
7. Wyrok z dnia 12 stycznia 2011 r., sygn. akt VII K 1306/10
8. Wyrok z dnia 30 maja 2011 r., sygn. akt VII K 499/11
9. Wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., sygn. akt VII K 218/11
10. Wyrok z dnia 29 sierpnia 2011 r., sygn. akt VII K 769/11
11. Wyrok z dnia 22 września 2011 r., sygn. akt VII K 498/11
12. Wyrok z dnia 10 października 2011 r., sygn. akt VII K 805/11
13. Wyrok z dnia 23 listopada 2011 r., sygn. akt VII K 1292/11
14. Wyrok z dnia 28 maja 2012 r., sygn. akt VII K 436/11
15. Wyrok z dnia 12 października 2012 r., sygn. akt VII K 1105/12
16. Wyrok z dnia 11 czerwca 2013 r., sygn. akt VII K 225/13
17. Wyrok z dnia 9 sierpnia 2013 r., sygn. akt VII K 847/13
18. Wyrok z dnia 3 marca 2014 r., sygn. akt VII K 42/14
19. Wyrok z dnia 25 kwietnia 2014 r., sygn. akt VII K 213/14
20. Wyrok z dnia 30 maja 2014 r., sygn. akt VII K 271/14
21. Wyrok z dnia 3 czerwca 2014 r., sygn. akt VII K 310/14
22. Wyrok z dnia 12 czerwca 2014 r., sygn. akt VII K 313/14
23. Wyrok z dnia 17 września 2014 r., sygn. akt VII K 736/14
24. Wyrok z dnia 27 listopada 2014 r., sygn. akt VII K 847/14
25. Wyrok z dnia 23 grudnia 2014 r., sygn. akt VII K 1125/14

XII Zamiejscowy Wydział Karny Sądu Rejonowego w Olsztynie z siedzibą w Nidzicy

1. Wyrok z dnia 18 maja 2011 r., sygn. akt XII K 103/11
2. Wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., sygn. akt XII K 240/12
3. Wyrok z dnia 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt XII K 109/13
4. Wyrok z dnia 28 marca 2014 r., sygn. akt XII K 61/14
5. Wyrok z dnia 24 kwietnia 2014 r., sygn. akt XII K 58/14
6. Wyrok z dnia 21 maja 2014 r., sygn. akt XII K 132/14
7. Wyrok z dnia 27 maja 2014 r., sygn. akt XII K 121/14

VII Wydział Karny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Olsztynie

1. Wyrok z dnia 2 stycznia 2011 r., sygn. akt VII Ka 177/11
2. Wyrok z dnia 17 lutego 2011 r., sygn. akt VII Ka 1332/10
3. Wyrok z dnia 19 kwietnia 2013 r., sygn. akt VII Ka 1222/12
4. Wyrok z dnia 24 października 2013 r., sygn. akt VII Ka 721/13